

T.C.

AREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI PROGRAMI

ANNELEİN KABUL-RED DÜZEYİ İLE ÇOCUKLARIN
DAVRANIŞ SORUNLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Filiz YAKMAZ BASILGAN
95003021

Danışman
Yrd.Doç.Dr.Muzaffer ŞAHİN

İSTANBUL
2012

T.C.

AREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI PROGRAMI

**ANNELERİN KABUL-RED DÜZEYİ İLE
ÇOCUKLARIN DAVRANIŞ SORUNLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan:

Filiz YAKMAZ BASILGAN

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Annelerin Kabul-Red Düzeyi İle Çocuklarının Davranışsal Sorunları Arasındaki İlişki ” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığı eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullandıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

08.11.2012

Filiz YAKMAZ BASILGAN

ONAY

Tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece İstanbul Arel yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 3 (üç) yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

08.11.2012
Filiz YAKMAZ BASILGAN

ÖZET

ANNELERİN KABUL-RED DÜZEYİ İLE ÇOCUKLARIN DAVRANIŞ SORUNLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Filiz YAKMAZ BASILGAN

Yüksek Lisans Tezi, Psikoloji Anabilim Dalı

Danışman: Yrd.Doç.Dr.Muzaffer ŞAHİN

Ağustos, 2012, XVI+170 sayfa

Ebeveyn kabul red teorisi ebeveyn kabul ve reddinin önemli nedenlerini, sonuçlarını ve etkilerini açıklamayı ve tahmin etmeyi amaçlayan bir sosyalizasyon teorisidir. Ebeveyn kabul red teorisi ebeveyn reddinin tüm dünyada çocuğun davranışsal problemleri ve psikolojik uyumu üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğunu ileri sürmektedir. Ebeveyn kabul red teorisinde ebeveyn sıcaklığının iki uç boyutu bulunmaktadır: Ebeveyn kabulü ve ebeveyn reddi. Ebeveyn kabulü ebeveynlerin çocuklarına yönelik hissettikleri sevgiye, şefkate, bakıma, desteğe ya da çocuklarını fiziksel ve duygusal olarak doyurmaya karşılık gelmektedir. Ebeveyn reddi ise ebeveynlerin çocuklarına yönelik sıcaklık, sevgi, şefkat eksikliğine ya da yokluğuna karşılık gelmektedir. Kabul edici ebeveynler çocuklarına yönelik sevgi ve sıcaklıklarını fiziksel ve sözel olarak gösterme eğilimindedirler. Bu da çocukların sevildiğini ve kabul edildiğini algılamalarına yol açmaktadır. Red edici ebeveynler ise çocuklarına yönelik kızgınlık, nefret ve onaylayıcı olmayan bir tavır gösterme eğilimindedirler. Bu da bu çocukları, sevilmediği, istenmediği şeklinde bir algılamaya götürecektir. Bu nedenle ebeveyn reddi çocuklara yönelik dikkat problemleri, saldırgan davranışlar, anksiyete/depresyon problemleri, davranış bozuklukları, sosyal problemler, kural bozucu davranışlar, dışa yönelim bozukluklar, içe ve dışa yönelim bozuklukları gibi birçok davranış probleminin önemli bir belirleyicisi olarak görülmüştür.

Rohner tarafından ortaya atılmış olan Ebeveyn Kabul-Red Kuramı üzerine temellendirilmiş olan bu çalışmanın örneklemini her iki ebeveyni de hayatta olan 10-11 yaş grubundaki 60 çocuk ve onların annelerinde (60) oluşan 120 kişiden oluşmaktadır. Çalışmada ebeveyn kabul reddi ve çocukların

davranış problemleri ile ilgili veriler Ebeveyn Kabul Red Ölçeği Çocuk Formu (EKRÖ) ve Çocuklar ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği (CBCL 6/18) şeklinde iki ölçek kullanılarak elde edilmiş ve değerlendirilmiştir. Çalışmada verilerin analizi parametrik testler kullanılarak yapılmıştır. Bu bağlamda ilk olarak demografik değişkenlerin (annenin yaşı, annenin eğitim düzeyi, çocuğun cinsiyeti, annenin çalışıp çalışmaması durumu) çalışmanın ölçümleri üzerindeki etkilerini ortaya koymak amacıyla çeşitli ANNOVA analizleri yapılmıştır. Daha sonra EKRÖ ve CBCL 6/18 ölçekleri ve tüm alt boyutları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Çalışmada ayrıca ebeveyn kabul red düzeyinin çocukların davranış problemleri üzerindeki etkisini ortaya koymak amacıyla iki aşamalı hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Birinci aşamada demografik değişkenler CBCL/6-18 üzerine yordanmıştır. İkinci aşamada ise EKRÖ ölçeği CBCL/6-18 üzerinde yordanmıştır. Çalışmanın sonunda ebeveyn kabul red düzeyinin çocukların davranış problemi üzerine önemli bir etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn Kabul-Red Teorisi, Çocuk Davranış Problemleri, Çocuklar ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği (CBCL).

ABSTRACT

THE STUDY OF THE RELATIONSHIP BETWEEN MOTHERS'S ACCEPTANCE-REJECTION LEVEL AND THEIR CHILDREN'S BEHAVIORAL PROBLEMS

Filiz YAKMAZ BASILGAN

MA Thesis, Department of Psychology

Supervisor: Yrd. Doç.Dr. Muzaffer ŞAHİN

August, 2012, XVI+170 pages

Parental acceptance-rejection theory (PARTheory) is a theory of socialization that aims to explain and to predict major causes, consequences, and effects of parental acceptance and rejection. Parental acceptance-rejection theory asserts that parental rejection has negative effects on the psychological adjustment and on behavioral problems of children in all the world. In PARTheory, parental acceptance-rejection correspond to a bipolar dimension of parental warmth: Parental acceptance and parental rejection. Parental acceptance refers to the love, affection, care, support, or nurturance that parents can feel and express toward their children. Parental rejection refers to the absence or withdrawal of warmth, love, or affection by parents toward their children.

Warm and accepting parents tend to show physical and verbal love and affection toward their children. This leads to feelings of acceptance or the perception of children being loved and accepted. Rejecting parents, on the other hand, tend to dislike, disapprove of, or resent toward their children. This leads to feelings of rejection or the perception of the children being unloved and unwanted. Therefore, parental rejection has been accepted as a major predictor of many forms of behavior problems of children such as attention problems, aggressive behaviour, anxiety/depression problems, conduct disorders, social problems, rule-breaking behaviors and internalizing and externalizing problems.

The sample of the study that is based on parental acceptance and rejection propounded by Rohner consist of a total 120 persons with 60 children at 10-11 age group who are alive both parents and their mothers (60). The data with regard to parental acceptance-rejection and children's behavior problems in the study were collected and evaluated by two questionnaires consisting of Parental Acceptance-Rejection Questionnaire Child Form (PARQ Child Form) and Child Behaviour Checklist 6-18 (CBCL/6-18), respectively. In the present study parametric tests are used in analysing the data. In this regard, various ANOVAs were conducted to examine the influence of demographic variables (mother's age, mother's education level, child's gender, mother's employment status) on the measures of the study. Afterwards, correlation analysis were conducted to examine correlation between PARQ scale and CBCL/6-18 scale along with all the sub-dimensions of these. Furthermore, two steps of hierarchical regression analyses were conducted to examine the effects of parental acceptance and rejection (PART Scale) on children's behavioral problems (CBCL 6/18). At the first step demographic variables is regressed on CBCL/6-18. At the second step PARQ Scale is regressed on CBCL/6-18. At the end of the study, it is seen that the level of maternal acceptance-rejection has a significant impact on the child's behavior problems.

Keywords: Parental Acceptance-Rejection Theory, Child Behavioral Problems, Child Behaviour Checklist (CBCL).

ÖNSÖZ

Ebeveyn kabul-red teorisinin enönemli varsayımlarından biri çocuğun psikolojik uyumunun, kültür, etnisite, ırk, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum ve diğer koşullardaki farklılıklardan bağımsız olarak, anne-babasına yönelik kabul-red tecrübelerinin doğrudan bir sonucu olarak değişmesiydi. Bu açıdan tüm çocuklar ebeveynleri aracılığıyla az ya da çok kabul ve red düzeyi yaşarlar. Rohner'e göre (2004) ebeveyn kabul ve red düzeyi ebeveynlerin çocuklarına gösterdiği sıcaklık boyutu ile biçimlenir. Bu boyutun ise iki uç noktası bulunmaktadır. Birinci uçta kendi sevgi ve sıcaklıklarını sözel ve fiziksel olarak ifade eden (kabul edici) anne-babalar bulunurken diğer uçta çocuklarına yönelik sevgi ve sıcaklığı göstermeyen ve sert bir disiplin uygulayan (red edici) anne-babalar bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı da algılanan anne kabul-red düzeyinin çocuğun davranış problemleri ile olan ilişkisini 10-11 yaş grubundaki çocuklar üzerinde ortaya koymaktır.

Öncellikle bu araştırmanın her aşamasında destek ve yardımlarını esirgemeyen değerli danışman hocam sayın Yrd.Doç.Dr.Muzaffer ŞAHİN'e, teşekkürlerimi sunarım.

Ölçeklerin elde edilmesi ve değerlendirilmesi aşamasında sabırla sorularına cevap veren Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı'nda Prof.Dr.Neşe EROL'a ve Ege Üniversitesi Psikiyatri Anabilim Dalı'nda Doç.Dr.Azmi VARAN'a, verilerin değerlendirilmesi aşamasındaki katkıları nedeniyle Uludağ Üniversitesi Ekonometri Anabilim Dalı'nda Yrd.Doç.Dr. Mehmet NARGELEÇEKENLER'e, yüksek lisans süresi boyunca beni sabır ve anlayışla karşılayan Bursa Hayat Hastenesi Yönetim Kurulu Başkanı Uzm.Dr.Ahmet ÖZKUL'a, araştırmaya katılarak bana yardımcı olan çocuklara ve annelerine teşekkür ederim.

Eğitimim konusunda beni sürekli destekleyen, her konuda hep yanımda olan ve her zaman destek gördüğüm eşim Yrd.Doç.Dr. Müslüm BASILGAN ve tüm şirinliğiyle moral kaynağım olan kızım Dilay BASILGAN'a, annem ve babam Sıdika ve Kazım Yakmaz'a, bana her zaman güvendikleri için ve maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemedikleri için sonsuz teşekkürler.

Filiz YAKMAZ BASILGAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	III
ÖNSÖZ	V
KISALTMALAR LİSTESİ	IX
TABLolar LİSTESİ	X
ŞEKİLLER LİSTESİ	XVI

1.BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem	1
1. 2. Araştırmanın Amacı ve Cevap Aranılan Sorular	5
1.3. Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi	7
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	9
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	9
1.6. Tanımlar	10

2. BÖLÜM

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1.Kuramsal Açıklamalar	12
2.1.1. Anne-Çocuk İlişkisi.....	12
2.1.2. Kabul ve Reddetme Kuramı İle İlgili Çalışmalar ve Kuramsal Açıklamalar.....	15
2.1.2.1. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı (Parental Acceptance And Rejection Theory)	15
2.1.2.2. Ebeveyn Kabul Red Teorisinin Gelişiminin Araştırma Tarihçesi	16
2.1.2.3. Kültürler Arası Etki	18
2.1.2.4. Ebeveynlik ve Diğer Kişiler Arası İlişkilerin Sıcaklık Boyutu (Warmth Dimension)	19
2.1.2.5. EKAR Kuramı'nın Kişilik Alt Teorisi	23
2.1.2.6. EKAR Kuramı'nın Başa Çıkma Alt kuramı	31
2.1.2.7. EKAR Kuramı'nın Sosyo-Kültürel Modeli ve Alt kuramı.....	33
2.1.2.8. EKAR Kuramı'nın Varsayımlarını Destekleyen Kanıtlar	36
2.1.2.9. Kabul etme- Reddetme Sendromu.....	38
2.1.3 Davranış Sorunları ile İlgili Çalışmalar ve Kuramsal Açıklamalar...39	
2.2. Yapılan Araştırmalar	40
2.2.1. Algılanan Ebeveyn Kabul ve Reddi (EKAR) Üzerine Yapılan Araştırmalar	40
2.2.2. Davranış Sorunları Üzerine Yapılan Araştırmalar	45

3. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. Araştırmanın Modeli	49
---------------------------------------	-----------

3.2. Evren-Örneklem	49
3.3. Veri Toplama Araçları	51
3.3.1. Ebeveyn Kabul ve Reddetme Ölçeği (Çocuk Formu) EKRÖ.....	51
3.3.2. Çocuklar ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği	53
3.4. Verilerin Toplanması	54
3.5. Verilerin İstatistiksel Analizi	55

4. BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Çocukların Kabul-Red Düzeylerine Yönelik Bulgular	57
4.1.1. Çocukların Kabul-Red Düzeylerine Yönelik Betimsel İstatistikler	57
4.1.2. Çocukların Kabul-Red Düzeylerinin Annenin Yaşı Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	60
4.1.3. Çocukların Kabul-Red Düzeylerinin Annenin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması	62
4.1.4. Çocukların Kabul-Red Düzeylerinin Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Karşılaştırılması	68
4.1.5. Annesi Çalışan ve Çalışmayan Çocukların Kabul-Red Düzeylerinin Karşılaştırılması	71
4.2. Çocukların Davranış Problemlerine Yönelik Bulgular	73
4.2.1. Çocukların Davranış Problemlerine Yönelik Betimsel İstatistikler	73
4.2.2. Çocukların Davranış Probleminin Annenin Yaşı Değişkenine Göre Karşılaştırılması	76
4.2.3. Çocukların Davranış Probleminin Annenin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması	83
4.2.4. Çocukların Davranış Probleminin Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	92
4.2.5. Annesi Çalışan ve Çalışmayan Çocukların Davranış Probleminin Karşılaştırılması	98
4.3. Korelasyon Analizi	105
4.4. Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi	108
4.4.1. CBCL/6-18 Ölçeği İçerik Yönelim Alt Boyutuna Yönelik Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi.....	108
4.4.2. CBCL/6-18 Ölçeği Dışarı Yönelim Alt Boyutuna Yönelik Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi.....	110
4.4.3. CBCL/6-18 Ölçeği Toplam Problem Alt Boyutuna Yönelik Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi.	111
4.4.4. Toplam CBCL/6-18 Ölçeğine Yönelik Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi.	112

5. BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Çocukların Kabul-Red Düzeylerine Yönelik Bulguların Tartışılması	115
5.1.1. Çocukların Toplam EKRÖ Puanlarına Yönelik Bulguların Değerlendirilmesi	115

5.1.2. Çocukların Kabul-Red Düzeylerinin Annenin Yaşı Değişkenine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi.....	116
5.1.3. Çocukların Kabul-Red Düzeylerinin Annenin Eğitim Düzeyi Değişkenine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi.....	118
5.1.4. Çocukların Kabul-Red Düzeylerinin Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi.....	120
5.1.5. Çocukların Kabul-Red Düzeylerinin Annenin Çalışıp Çalışmaması Değişkenine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi.....	122
5.2.Çocukların Davranış Problemine Yönelik Bulguların Tartışılması	124
5.2.1.Çocukların Toplam CBCL/6-18 Puanları Açısından Davranış Problemlerinin Değerlendirilmesi.....	124
5.2.2. Çocukların Davranış Problemlerinin Annenin Yaşı Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	126
5.2.3. Çocukların Davranış Problemlerinin Annenin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması	126
5.2.4. Çocukların Davranış Problemlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması	128
5.2.5. Çocukların Davranış Problemlerinin Annenin Çalışıp Çalışmaması Değişkenine Göre Karşılaştırılması	131
5.3. Korelasyon ve Regresyon Analizine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	133
6. BÖLÜM	
SONUÇ VE ÖNERİLER	
6.1. Sonuç	139
6.2. Öneriler	143
KAYNAKÇA	145
EKLER	159
EK 1: Aile Çocuk İlişkileri Formu (Parental Acceptance-Rejection Questionnaire-Child Form)	159
EK 2: 6-18 YAŞ ÇOCUK VE GENÇLERDE İÇİN DAVRANIŞ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ	164
ÖZGEMİŞ	170

KISALTMALAR LİSTESİ

EKAR:	:Ebeveyn Kabul-Red Kuramı
EKRÖ	: Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği
KİDÖ	: Kişilik Değerlendirme Ölçeği
PAQ	: Kişilik Değerlendirme Ölçeği
ÇGDÖ	:Çocuk ve Gençlerde Davranış Değerlendirme Ölçeği
CBCL	: Çocuk ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği
BTL	: Belirti Tarama Listesi
ÖBF	: Öğretmen Bilgi Formu
DDÖ	: Davranış Değerlendirme Ölçeği
ADÖ	: Aile Değerlendirme Ölçeği
SCL	: Psikolojik Belirti Tarama Testi
TRF	: Öğretmen Bilgi Formu

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Temel Demografik Bulgular.....	50
Tablo 4.1. EKRÖ Ölçeği ve Alt Boyutlarında Alınan Puanlara Yönelik Betimsel İstatistikler.....	58
Tablo 4.2. EKRÖ Ölçeğinde Alınan Puanların Kabul-Ret Dağılımı.	59
Tablo 4.3. Çocukların Aile Kabul-Red Ölçeği Genel Toplam Puanlarının, Kabul-Red Gruplarına Göre Dağılımı. (N= 369).....	59
Tablo 4.4. EKRÖ Ölçeği Sevgi/Sıcaklık Alt Boyutu Puanının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi(ANOVA) Sonuçları.	60
Tablo 4.5. KRÖ Ölçeği Saldırganlık/Kin Alt Boyutu Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	60
Tablo 4.6. EKRÖ Ölçeği İlgisizlik/İhmal Alt Boyutu Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.	61
Tablo 4.7. EKRÖ Ölçeği Ayrıştırılmamış Reddetme Alt Boyutu Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.	61
Tablo 4.8. EKRÖ Ölçeği Toplam EKRÖ Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.	62
Tablo 4.9. EKRÖ Sevgi/Sıcaklık Puanlarının Annenin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.	62
Tablo 4.10. EKRÖ Ölçeği Saldırganlık/Kin alt boyutu puanlarına İlişkin Tukey HSD Testi Sonuçları.....	63
Tablo.4.11. EKRÖ Saldırganlık/Kin Puanlarının Annenin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	64
Tablo 4.12. EKRÖ Ölçeği Saldırganlık/Kin alt boyutu puanlarına İlişkin Tukey HSD Testi Sonuçları.	64
Tablo 4.13. EKRÖ İlgisizlik/İhmal Puanlarının Annenin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.	65
Tablo 4.14. EKRÖ Ölçeği İlgisizlik/İhmal alt boyutu puanlarına İlişkin Tukey HSD Testi Sonuçları.....	66
Tablo 4.15. EKRÖ Sevgi/Sıcaklık Puanlarının Annenin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.	66
Tablo 4.16. Toplam EKRÖ Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.	67
Tablo 4.17. Toplam EKRÖ Ölçeği Puanlarına İlişkin Tukey HSD Testi Sonuçları.	67
Tablo 4.18. EKRÖ Ölçeği Sevgi/Sıcaklık Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları.....	68

Tablo 4.19. EKRÖ Ölçeği Saldırganlık/Kin Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları.....	69
Tablo 4.20. EKRÖ Ölçeği İlgisizlik/İhmal Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları.....	69
Tablo 4.21. EKRÖ Ölçeği Ayrıştırılmamış Reddetme Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları.....	70
Tablo 4.22. Toplam EKRÖ Ölçeği Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları.....	70
Tablo 4.23. EKRÖ Ölçeği Sevgi/Sıcaklık Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Anne Mesleği Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları.....	71
Tablo 4.24. EKRÖ Ölçeği Saldırganlık/Kin Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Annesinin Çalışp Çalışmadığı i Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları.....	71
Tablo 4.25. EKRÖ Ölçeği İlgisizlik/İhmal Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Anne Mesleği Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları.....	72
Tablo 4.26. EKRÖ Ölçeği Ayrıştırılmamış Reddetme Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Anne Mesleği Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları.....	72
Tablo 4.27. Toplam EKRÖ Ölçeği Puanlarının Çocuğun Anne Mesleği Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları.....	73
Tablo 4.28. Çocukların Davranış Problemlerine Yönelik Betimsel İstatistikler.....	74
Tablo 4.29. CBCL/6-18 Ölçeğinde Alınan T Puanlara Göre Klinik Düzey, Sınır Düzey ve Normal Düzeyde Olanların Yüzdeleri.....	75
Tablo 4.30. CBCL/6-18 Ölçeği Anksiyete/Depresyon Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).....	77
Tablo 4. 31. CBCL/6-18 Ölçeği Sosyal İçe Dönük/Depresyon Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).....	77
Tablo 4. 32. CBCL/6-18 Ölçeği Somatik Yakınma Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).....	78
Tablo 4.33. CBCL/6-18 Ölçeği Sosyal Sorunlar Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).....	78

Tablo 4.34. CBCL/6-18 Ölçeği Düşünce Sorunları Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).	79
Tablo 4.35. CBCL/6-18 Ölçeği Dikkat Sorunları Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).	79
Tablo 4.36. CBCL/6-18 Ölçeği Kurallara Karşı Gelme Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).	80
Tablo 4.37. CBCL/6-18 Ölçeği Saldırgan Davranışlar Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).	80
Tablo 4.38. CBCL/6-18 Ölçeği İçe Yönelim Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).	81
Tablo 4.39. CBCL/6-18 Ölçeği Dışa Yönelim Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).	81
Tablo 4.40. CBCL/6-18 Ölçeği Toplam Problem Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).	82
Tablo 4.41. CBCL/6-18 Ölçeği Toplam CBCL Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).	82
Tablo 4.42. CBCL/6-18 Ölçeği Anksiyete/Depresyon Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).	83
Tablo 4.43. CBCL/6-18 Ölçeği Anksiyete Alt Ölçeği puanlarına İlişkin Tukey HSD Testi Sonuçları.	83
Tablo 4.44. CBCL/6-18 Ölçeği Sosyal İçe Dönük/Depresyon Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).	84
Tablo 4.45. CBCL/6-18 Ölçeği Sosyal İçe Dönük Alt Ölçeği puanlarına İlişkin Tukey HSD Testi Sonuçları.	84
Tablo 4.46. CBCL/6-18 Ölçeği Somatik Yakınmalar Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).	85
Tablo 4.47. CBCL/6-18 Ölçeği Somatik Yakınmalar Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tukey HSD Testi Sonuçları.	85
Tablo 4.48. CBCL/6-18 Ölçeği Sosyal Sorunlar Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını	

Belirmek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).	86
Tablo 4.49. CBCL/6-18 Ölçeği Düşünce Sorunları Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirmek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).	86
Tablo 4.50. CBCL/6-18 Ölçeği Dikkat Sorunları Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirmek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).	87
Tablo 4.51. CBCL/6-18 Ölçeği Kurallara Karşı Gelme Davranışı Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirmek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).	87
Tablo 4.52. CBCL/6-18 Ölçeği Saldırgan Davranışlar Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirmek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).	88
Tablo 4.53. CBCL/6-18 Ölçeği Saldırgan Davranışlar Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tukey HSD Testi Sonuçları.	88
Tablo 4.54. CBCL/6-18 Ölçeği İçe Yönelim Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirmek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).	89
Tablo 4.55. CBCL/6-18 Ölçeği İçe Yönelim Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tukey HSD Testi Sonuçları.	89
Tablo 4.56. CBCL/6-18 Ölçeği Dışa Yönelim Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirmek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).	90
Tablo 4.57. CBCL/6-18 Ölçeği Dışa Yönelim Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tukey HSD Testi Sonuçları.	90
Tablo 4.58. CBCL/6-18 Ölçeği Toplam Problem Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirmek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).	91
Tablo 4.59. CBCL/6-18 Ölçeği Toplam CBCL Puanlarının Annenin Eğitim Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirmek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).	91
Tablo 4.60. Toplam CBCL/6-18 Ölçeği Puanlarına İlişkin Tukey HSD Testi Sonuçları.	92
Tablo 4.61. CBCL/6-18 Ölçeği Anksiyite/Depresyon Alt Ölçeği Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirmek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.	92
Tablo 4.62. CBCL/6-18 Ölçeği Sosyal İçe Dönük/Depresyon Alt Ölçeği Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirmek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.	93
Tablo 4.63. CBCL/6-18 Ölçeği Somatik Yakınmalar Alt Ölçeği Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirmek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.	93

Tablo 4.64. CBCL/6-18 Ölçeği Sosyal Sorunlar Alt Ölçeği Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	94
Tablo 4.65. CBCL/6-18 Ölçeği Düşünce Sorunları Alt Ölçeği Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	94
Tablo 4.66. CBCL/6-18 Ölçeği Dikkat Sorunları Alt Ölçeği Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	95
Tablo 4.67. CBCL/6-18 Ölçeği Kurallara Karşı Gelme Davranışı Alt Ölçeği Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	95
Tablo 4.68. CBCL/6-18 Ölçeği Saldırgan Davranışlar Alt Ölçeği Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	96
Tablo 4.69. CBCL/6-18 Ölçeği İçe Yönelim Alt Ölçeği Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	96
Tablo 4.70. CBCL/6-18 Ölçeği Dışa Yönelim Alt Ölçeği Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	97
Tablo 4.71. CBCL/6-18 Ölçeği Toplam Problem Alt Ölçeği Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	97
Tablo 4.72. CBCL/6-18 Ölçeği Toplam CBCL Alt Ölçeği Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	98
Tablo 4.73. CBCL/6-18 Ölçeği Anksiyite/Depresyon Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Çalışıp Çalışmama Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	98
Tablo 4.74. CBCL/6-18 Ölçeği Sosyal İçe Dönük/Depresyon Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Çalışıp Çalışmama Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	99
Tablo 4.75. CBCL/6-18 Ölçeği Somatik Yakınmalar Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Çalışıp Çalışmama Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	99
Tablo 4.76. CBCL/6-18 Ölçeği Sosyal Sorunlar Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Çalışıp Çalışmama Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	100
Tablo 4.77. CBCL/6-18 Ölçeği Düşünce Sorunları Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Çalışıp Çalışmama Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	101
Tablo 4.78. CBCL/6-18 Ölçeği Anksiyite/Depresyon Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Çalışıp Çalışmama Değişkenine Göre Farklılaşp	

Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	101
Tablo 4.79. CBCL/6-18 Ölçeği Kurallara Karşı Gelme Davranışı Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Çalışıp Çalışmama Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	102
Tablo 4.80. CBCL/6-18 Ölçeği Saldırgan Davranışlar Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Çalışıp Çalışmama Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	102
Tablo 4.81. CBCL/6-18 Ölçeği İçe Yönelim Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Çalışıp Çalışmama Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	103
Tablo 4.82. CBCL/6-18 Ölçeği Dışa Yönelim Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Çalışıp Çalışmama Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	103
Tablo 4.83. CBCL/6-18 Ölçeği Toplam Problem Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Çalışıp Çalışmama Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	104
Tablo 4.84. CBCL/6-18 Ölçeği Toplam Problem Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Çalışıp Çalışmama Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	104
Tablo 4.85. EKRÖ Ölçeği Toplam Puan ve Alt Boyutları İle CBCL/6-18 Ölçeği Toplam Puan ve Alt Boyutları Puanları Arasındaki İlişkiler için Yapılan Pearson Analizi Sonuçları.....	105
Tablo 4.86. CBCL/6-18 Ölçeği İçe Yönelim Alt Boyutuna Yönelik Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi.....	109
Tablo 4.87. CBCL/6-18 Ölçeği Dışa Yönelim Alt Boyutuna Yönelik Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi.....	110
Tablo 4.88. CBCL/6-18 Ölçeği Toplam Problem Alt Boyutuna Yönelik Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi.....	112
Tablo 4.89. Toplam CBCL/6-18 Ölçeğine Yönelik Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi.....	113

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil.2.1. Kişiler Arası İlişkilerin Sıcaklık Boyutu.....	20
Şekil 2.2. Ebeveynlik Kabul-Reddi İle İlgili Bağımlılık/ Bağımsızlık.....	26
Şekil 2.3. EKAR Kuramı'nın Kişilik Alt Teorisi İle İlgili Başa Çıkanlar ve Sorunlu Bireyler	30
Şekil 2.4. EKAR Kuramı'nın Sosyo-Kültürel Sistemler Modeli.	33

1.BÖLÜM GİRİŞ

1.1. Problem

Çocuğun sosyalleştiği ilk kurum ailedir. Ailede, anne babanın çocuk üzerindeki etkisi daha bebek dünyaya gelmeden önce başlar. Anne babanın bebeğin dünyaya gelmesine istekli ya da isteksiz oluşu, hazır olup olmamaları, bebekten beklentileri bebeğin yaşama ilişkin ilk izlenimlerinde ve çevresi ile olan duygusal etkileşiminde rol oynar (Sailor, 2004). Çocuk buraya dahil olduktan sonra ilk etkileşim anneye olmaktadır. Çocuğun annesi ile olan ilişkisi ve bu ilişkiyi olumlu ya da olumsuz algısı çocuğun davranışlarını, kişilik gelişimini, sosyal ilişkilerini dolayısıyla yaşamının daha sonraki aşamalarını önemli derecede etkileyecektir (Yavuzer, 1998).

İnsan yavrusunun en aciz olduğu dönem bebeklik dönemidir, bakıma en çok muhtaç olduğu dönemdir. Bebeğin gelişim sürecinde, en büyük sorumluluğa ve role sahip olan kişi annedir. Doğumdan okula başlayıncaya kadar olan dönem çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve kişilik gelişiminin en hızlı olduğu yıllarıdır. (Becerik-Özdiker,2002). Bebeğin çevresindeki kişilerin ve özellikle annesinin olumlu ve olumsuz davranışları, onun üzerinde yaşam boyu kalıcı izler bırakabilir. Bebeğin tüm ilişkisi anne iledir. Bebek görünürde sevecen olsa da annesinin kendisine karşı tutumunun içten olup olmadığını kolayca algılar. Aslında, çocuklar sezgileri aracılığıyla çevrelerinde olan her şeyi fark ederler, ama özellikle kendilerine acı veren durumları derhal bilinçaltına iterler (Gençtan, 2004).

Anne, toplumsallık gelişiminin de kaynağında yer alır. Çocuk, olaylara anneye ilişkin perspektifinden bakacak, işitecek, konuşacaktır (Adler, 2000). Bu ilişkinin izlerini çocuğun çevresiyle olan ilişkisinde ve davranışlarının kökeninde bulmak mümkündür. Çünkü çocuğun ilk öğrenme aracı annedir. Bu, ilk yıllardaki etkileşim karşılıklıdır. Annenin çocuğa gösterdiği ilgi ve şefkat, çocuğa karşı tutumu, çocuk yetiştirme ideali ve disiplin anlayışı, çocuğun çevreyle ilişkilerini etkilediği gibi, çocuğun kişiliğini de etkiler (Demirtaş, 2001).

Çocukta sevgi, güven ve saygıyı uyandıracak kişiler anne-babadır. Anne babasını sevmek ve onlara saygı göstermek çocuktaki bir içgüdü değildir. Çocuk ve yetişkin ilişkisinde, çocuğa en yararlı olan şey sevgi, güven ve kabuldür. Çocukla anne-babanın ilk ilişkilerinin sevgi üzerine kurulması çok önemlidir. Bu derin duygusal ilişki çocuk ile erken yaşlardan itibaren kurulmalıdır. Başlangıçta çocuk güven duygusunu annesi yoluyla hisseder, zamanla bu güven ilişkisinin farkına varır.

Annenin sıcak ve sevecen ilgisi, şefkati ve bakımı olmadan büyüyen çocuklar sağlıklı gelişmemekte, sağlam bir kişilik yapısı geliştirememektedirler. Çocuk ne kadar erken yaşta anneden uzaklaşır ve yoksun kalırsa çocuktaki oluşacak davranış bozuklukları ve ruhsal gerginlikler de o oranda daha çok olacaktır (Çağdaş, 2003).

Kabul anne-baba ile çocuk arasındaki duygusal ilişki ile ilgilidir. Bu ilişki sıcak ve yakından, soğuk ve uzak bir ilişkiye doğru değişim gösterir (Maccoby & Martin, 1983). Bazen ebeveynler çocukları onların beklediği davranışları gösterdiği sürece çocuklarına sevgi ve şefkat gösterir, aksi durumda sevgilerini geri çekerler. Bu da ebeveynin isteğini yerine getirdikçe sevilebilirim hissi uyandırır çocukta. Oysaki çocuğun koşullandırılmamış sevgiye ihtiyacı vardır. Koşullu kabulün bir sonucu olarak çocuklar kendi duygu ve isteklerini bir kenara bırakıp ebeveynlerinin beklediği özellikleri sürdürürler. Böylece kendi duygularını yok sayarken yetişkinlikte de kendi bilinç ve potansiyelinin gerçek sınırlarına ulaşma ihtimalleri azalır.

Yetişkin olduğumuzda sevdiğimiz insanların onayını ve bununla birlikte sevgi ve desteğini kazandıracak özelliklerimizi kendilik kavramımızda bütünleştirmeye devam ederiz. Ortaya çıkması durumunda sevdiğimiz tarafından reddedileceğini bildiğimiz özelliklerimizi inkar eder ya da çarpıtırız. Sonuçta kendi duygularımızdan uzaklaşırız. Bu konuda Rogers, “başkaları tarafından kabul edilmeyeceğini bildiğimiz halde kendi hatalarımızı nasıl kabul edebiliriz” sorusuna “koşulsuz olumlu kabul” kavramını öne sürerek cevap vermektedir. Koşulsuz kabulde ne yaparsak yapalım kabul göreceğimizi ve sevileceğimizi biliriz. Ebeveynler çocuklarının yaptıkları davranış onaylamamalarına rağmen onları her zaman seveceğini ve kabul edeceğini çocuklarına hissettirmelidir. Bu koşullar altında çocuklar duygu ve

düşüncelerini inkar etme gereği duymazlar. Duygu ve düşüncelerini dile getirebilmekle birlikte hata ve zayıflıklarını kendilik kavramıyla bütünleştirmektedirler (Burger, 2006).

Anne-çocuk ilişkisindeki belki de en önemli sorun annenin çocuğu kabul etmemesidir. Anne sevgisi ve şefkatinden yoksun büyüyen çocuklarda, huzursuzluk, dikkatini toplayamama, uyumsuzluk ve hastalıklara dirençsizlik gibi olumsuz özellikler görülmektedir (Elmacioğlu, 1998: 66). Annesinden yeterince sevgi ve ilgi görmeyen çocuğun kişilik ve sosyal gelişimi bundan olumsuz yönde etkilenmektedir. Çocukluk döneminde, birçok faktör etkili olmaktadır, ancak en önemli faktör çocuğun yetiştiği aile ortamıdır.

Bununla birlikte, Psikanalitik kuramın da öne sürdüğü gibi, anne-çocuk ilişkisi ve anne davranışları kişilik gelişimde son derece önem taşımaktadır. Erken dönem kişiler arası ilişki açısından psikanalitik yaklaşım bilişsel ve sosyal gelişme arasındaki kesişmenin üzerine vurgu yapmaktadır. Bu açıdan her şeyden önce psikanalitik içgüdü teorisinden gelen *nesne ilişkisi* çocuğun ilk nesnesi olarak onun annesini kabul etmektedir(Ainsworth,1969). Anne çocuk bağı çalışmaları ve duyu motor çalışmalarının bir noktada buluşması ilk sosyal ilişkilerin gelişimi ve bu nedenle kişiliğın gelişimi konusunda önemli bilgiler vermektedir. Örneğın Benedek(1952), normal anne-çocuk etkileşiminin özellikleri olarak şu ritmik olayları tanımlamıştır: artan ihtiyaç, uyku huzursuzluğu, ağlama, zevk (gratification) ve tekrar uyuma. Bu durumlarda anne zevk sürecinin bir parçasıdır. Beslenme sadece açlığı tatmin etmez aynı zamanda bebeğe dokunma ve kinestetik hisler ile korunma duygusu sağlamaktadır. Benedek (1952),çocuğun parmaklarını emmek için ağzını bulması, annesini gözleri ile takip etmesi, annesine gülmek için başını çevirmesi ve beslenmesi için yapılan hazırlıkları seyrederken bekleme yeteneğine sahip olması gibi aşamalı gelişmeyi yansıtan bir dizi davranış belirledi. Ona göre bu gelişimsel süreç iyi giderse bebek güven duygusu kazanacaktır.

Anne babanın kabulü çocuğu sevgi ve sevecenlikle ele alması biçiminde davranışa yansır. Kabul eden anne baba genellikle çocuğun ilgilerini göz önünde tutarak onun yeteneklerini geliştirecek ortam hazırlar. Kabul edilen çocuk sosyalleşmiş, işbirliğine hazır, arkadaş canlısı, duygusal açıdan dengeli

ve mutlu bir bireydir. Çocuğu olduğu gibi kabul edilmesi, başkalarıyla kıyaslanmaması olumlu; çocuğun yaş ve gelişim düzeyinden daha ileri beklentiler taşımak ise olumsuz davranışlardır. Olumsuz davranışlar ve beklentilerle karşı karşıya kalan çocuk, isyankâr, aşırı hırslı ya da çekingen, yaşamdan daha az zevk alan bir kişilik özelliği geliştirebilir. Aynı zamanda bu da onun akranlarıyla olan ilişkilerini olumsuz yönde etkileyebilir (Bakırcıoğlu, 2002). Aileler çocuklarıyla olumlu ve sıcak iletişim kurduklarında, çocuklarda problemlili davranışlar daha az görülmekte ve problem çözme becerileri de gelişmektedir (Özbey,2009).

Anne çocuğu benimsemediğinde, bilinç dışı saldırganlıklarını, korkularını çocuğa yansıtmakta ya da çocukla özdeşleştirmektedir. Bedensel yönden ve duygusal yönden de sağlıklı anne, çocuğu bir armağan olarak benimsemektedir. Nevrotik anne ise, çocuğu, bakım isteyen bir nesne, bir eşya, bir sorumluluk, bir rakip, bir cezanesnesi olarak görmektedir. Anne, bu duygular içinde olduğu zaman hiç çocuğunu benimseyemez, ilgisi ve sevgisiyle onu besleyemez. Doğar doğmaz terk edilen çocuklar, bu annelerin çocuklardır (Bakırcıoğlu, 2002). Rohner'e göre kabullenme, ebeveynlerin çocuklara karşı hissettikleri ve onlara gösterdikleri sevgi, yakınlık, ilgi ve destek gibi bazı ebeveynlik özelliklerine işaret eder. Öpme, sarılma, kucaklama, gülümseme gibi fiziksel; övme, güzel sözler söyleme gibi sözel sevgi gösterileri, ebeveynlerin çocuklarını kabullendiklerini gösteren davranışlardır. Reddedici tutum ise, çocuğun anne babası tarafından istenmediği durumlarda ortaya çıkabilen bir tutumdur. Bu tutumu sergileyen anne ve babaların çocukları genellikle, anne ve babaları tarafından sevgi, ilgi, sorumluluk veya duyarlılıktan yoksun reddedici olduğu belirgin olan davranışlarla karşı karşıya kalırlar. Bu davranışlar, saldırganlık ve kin, ilgisizlik ve ihmal ve ayırıştırılmamış reddetme şeklinde olabilmektedir (Rohner & Rohner, 1980)

Çocukluk döneminde yaşanan davranış sorunları ile aile etkileşiminin rolünün vurgulandığı birçok araştırmada; aile ortamı, ebeveyn ihmal ve ilgisizlik, aile içi uyum ve ilişkiler gibi aileye ilişkin değişik özellikler ile kişilik özellikleri, kaygı, depresyon, psikolojik sağlık ve davranış bozuklukları arasında önemli bağlantılar bulunmuştur (Hetherington ve Parke, 1986). Bağlanılan kişiler tarafından reddedildiğini algılayan çocuk ve yetişkinler

kaygılı olup, kendilerine ve çevrelerine karşı güvenlerini yitirebilmektedirler. Özellikle çocukluğunda anne babası tarafından reddedilen çocukların düşünme mekanizmalarında; kendilerine, diğer kişilere ve dünyaya karşı gerçekliklerden sapmalar görülebilmektedir (Rohner R. P., 2004).

Amerika’da ve Avrupa’da yapılan çeşitli araştırmalarla ebeveyn reddinin, nevroz ve şizofreniye varabilecek ciddi psikolojik problemlere, iletişim sorunlarına, suç işleme, akademik başarı düşüklüğüne, madde bağımlılığı ve psikosomatik birçok rahatsızlığa neden olabileceğini ortaya konmuştur (Rohner & Rohner, 1980).

Literatür incelendiğinde ve araştırma sonuçları gözden geçirildiğinde, bu çalışmanın temel odağı “ilköğretim çocuklarının anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeyleri ile çocukların davranış problemleri düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığı” sorusudur. Araştırma amaçları aşağıda belirtilmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Cevap Aranacak Sorular

Bu araştırmanın temel amacı Bursa ili içinde ikamet edip ilköğretime devam eden orta çocukluk dönemindeki çocukların anne çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeyleri ile çocukların davranış ve duygusal sorunları arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmak; çocukların anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeyleri ile çocukların davranış sorun düzeyinin bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek ve annenin çocuğun davranışını problemlili olarak değerlendirmesi ile çocuğun algıladığı kabul ya da red arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmaktır.

Yukarıda belirtilen temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır;

1. Araştırmaya katılan çocukların anne kabul-red düzeyleri (Sevgi/Sıcaklık,İlgisizlik/İhmal, Saldırganlık/Kin, Ayrışmamış/Reddetme) nedir ?
2. Annelerin yaşı ile çocukların algıladıkları “kabul-red” düzeyleri (Sevgi/Sıcaklık,İlgisizlik/İhmal, Saldırganlık/Kin, Ayrışmamış/Reddetme) arasında bir ilişki var mıdır?

3. Annelerin eğitim durumu ile çocukların algıladıkları “kabul-red” düzeyleri (Sevgi/Sıcaklık,İlgisizlik/İhmal, Saldırganlık/Kin, Ayrışmamış/Reddetme) arasında bir ilişki var mıdır?
4. Çocukların kabul-red düzeyleri (Sevgi/Sıcaklık,İlgisizlik/İhmal,Saldırganlık/Kin, Ayrışmamış/Reddetme) cinsiyete göre farklılaşmaktadır?
5. Anneleri çalışan çocuklarla; anneleri çalışmayan çocukların algıladıkları “kabul-red” düzeyleri arasında (Sevgi/Sıcaklık,İlgisizlik/İhmal,Saldırganlık/Kin, Ayrışmamış/Reddetme) farklılık var mıdır?
6. Araştırmaya katılan çocukların davranış problemleri (Anksiyete/Depresyon, Sosyal İçer Dönük/ Depresyon, Sosyal Sorunlar, Somatik Yakınmalar, Düşünce Sorunları, Kurallara Karşı Gelme Davranışı, Dikkat Sorunları, Saldırgan Davranışlar, İçer Yönelim,Dışer Yönelim ve Toplam Problem) düzeyi nedir?
7. Annelerin yaşı ile çocukların davranış problemi (Anksiyete/Depresyon, Sosyal İçer Dönük/ Depresyon, Sosyal Sorunlar, Somatik Yakınmalar, Düşünce Sorunları, Kurallara Karşı Gelme Davranışı, Dikkat Sorunları, Saldırgan Davranışlar, İçer Yönelim,Dışer Yönelim ve Toplam Problem) düzeyi arasında bir ilişki var mıdır?
8. Annelerin eğitim durumu ile çocukların davranış problemi (Anksiyete/Depresyon, Sosyal İçer Dönük/ Depresyon, Sosyal Sorunlar, Somatik Yakınmalar, Düşünce Sorunları, Kurallara Karşı Gelme Davranışı, Dikkat Sorunları, Saldırgan Davranışlar, İçer Yönelim, Dışer Yönelim ve Toplam Problem) düzeyi arasında bir ilişki var mıdır?
9. Araştırmaya katılan çocukların davranış problemleri (Anksiyete/Depresyon, Sosyal İçer Dönük/ Depresyon, Sosyal Sorunlar, Somatik Yakınmalar, Düşünce Sorunları, Kurallara Karşı Gelme Davranışı, Dikkat Sorunları, Saldırgan Davranışlar, İçer Yönelim,Dışer Yönelim ve Toplam Problem) düzeyi cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

10. Anneleri çalışan çocuklarla anneleri çalışmayan çocukların davranış problemi (Anksiyete/Depresyon, Sosyal İç Dönük/ Depresyon, Sosyal Sorunlar, Somatik Yakınmalar, Düşünce Sorunları, Kurallara Karşı Gelme Davranışı, Dikkat Sorunları, Saldırgan Davranışlar, İç Yönelim,Dışa Yönelim ve Toplam Problem) düzeyi arasında bir farklılık var mıdır?
11. Çocukların kabul-red
(Sevgi/Sıcaklık,İlgisizlik/İhmal,Saldırganlık/Kin,Ayrışmamış/Reddetme) düzeyleri ile davranış problemleri (Anksiyete/Depresyon, Sosyal İç Dönük/ Depresyon, Sosyal Sorunlar, Somatik Yakınmalar, Düşünce Sorunları, Kurallara Karşı Gelme Davranışı, Dikkat Sorunları, Saldırgan Davranışlar, İç Yönelim,Dışa Yönelim ve Toplam Problem) düzeyleri arasında bir farklılık var mıdır?

1.3.Araştırmanın Önem ve Gerekçesi

Annelik duygusu, bebeğin annesine bağlanması için gerekli ön koşuldur. Bebeğin annesi ile arasındaki bu özel bağlanma sağlıklı ruhsal gelişimdeki en önemli belirleyicidir. Annenin doğrudan ve dolaylı yardımıyla ve duygusal bağlanma süreci içinde çocukta kendilik duygusu oluşmaya başlar (Bornstein, 2006). Bağlanma sürecinde annenin çocuğa yönelik içten ve sevecen davranışları büyük önem taşımaktadır. Anne şefkati, bebeklikten ergenliğe uzanan çok önemli bir olgudur. Annenin bebeği ile paylaştığı bu ilgi, bebeğin büyüdüktan sonra dış dünya ile paylaşabileceği sevgi yoğunluğunu oluşturur. Anne aynı zamanda çocuğun benliğinin oluşma döneminde de önemli bir örnek kişidir (Martinez, 2001).

Freud, anne ile çocuk arasındaki ilişkiyi çok önemli görmüş ve bu ilişkinin yaşam boyunca oluşan en güçlü sevgi ilişkisi olduğunu, sonraki tüm sevgi ilişkilerinin de prototipi olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Freud, bu prototipin insanın ömrü boyunca davranışlarını güdeleyici bir temel olduğunu belirtmiştir (Freud, 1994). Tüm bunlar bize annenin çocuğun gelişim dönemlerinin her aşamasında etkili olduğunu göstermektedir.

Her şeyden önce bir çocuk doğduğu andan itibaren annesiyle bağlantı içinde yaşamaktadır. Tüm devinimlerinin amacı bu bağlantıyı ayakta tutmaya yöneliktir. Çocuğun ruhunda toplumsallık yeteneğinin ilk tohumları bu evrede atılır. Anne, çocuğun kendisinden başka biriyle ilk kez ilişki kurmasını bu devrede sağlar. Anne toplum içindeki yaşamla çocuk arasındaki ilk köprüyü oluşturur(Adler, 1992). Çocukla kurulan bu ilişkinin çocuk tarafından nasıl algılandığı da büyük önem taşımaktadır. Çocuk kurulan ilişkinin sevgiyle ya da zorlamayla olduğunu hissedecektir. Hayatın ilk yılında çocuğun psiko-sosyal görevi güvenmeyi öğrenmektir. Çocuk ile annesi arasındaki ilişkiden doğan güven duygusu, insanın ileride kuracağı, kişiler arası ilişkilerin temelini oluşturur. Çocuğun ihtiyaçlarına, annenin yerinde ve zamanında yönelebilmesi hem çocuğun duygusal doyumu sağlanmasına hem de anne-çocuk arasındaki köprünün pekişmesine neden olur (Yavuzer, 2007). Çocuğun ihtiyaçları zamanında karşılanmadığında çocuk, annesi tarafından istenilmediğini hisseder.

Uyumlu ve özgür bir aile ortamı içinde, tutarlı ve sağlıklı ilişkiler içinde yetişen bir çocuk özerk bir birey olur. Çocuk anne-babanın davranış ve tutumlarını model alır ve özdeşim kurduğu modellerin tutum ve davranışlarına benzer tutum ve davranışlar sergiler (Yavuzer, 1994). Davranış problemi olan çocuklarda çevrenin de olumsuz etkisi olabilir ancak sorunların başlangıç noktasının anne-babalarda düğümlenmekte olduğu yönünde genel bir kanı vardır.

Yapılan pek çok kültürel ve kültürler arası çalışmalarda ebeveyn reddinin çocuklarda daha ileriki yıllarda depresyona, davranış problemlerine, madde bağımlılığın, kişilik problemlerine, iletişim sorunlarına yol açabildiğini ortaya koymuştur (Rohner,1986; Khaleque ve Rohner 2001). Yapılan çalışmaların önemli bir bölümünde ise annenin kabul red tavrının, babaninkine göre çocuklar üzerinde daha etkili olabileceğini göstermiştir (Rohner & Khaleque, 2005). Kabul red üzerine ülkemizde araştırmalar yapıldığı ancak *anne kabul ve reddinin davranış problem düzeyi ile ilişkisinin* ele alınmamış olduğu gözlenmiştir. Bu araştırmada, ebeveyn- çocuk etkileşiminin çocuğun gelişimi ve davranışları üzerindeki etkisinin önemi göz önüne alınarak annelerin kabul- red düzeyleri ile çocuklarının davranış problem düzeyleri

arasındaki ilişki incelenmiştir. Böylece annenin algılanan kabul-red düzeyi ile çocuklarının davranış problem düzeyleri arasında ilişki bulunup bulunmadığı araştırılmak istenmiştir.

Annelerin kabul- red düzeyleri ile çocuklarının davranış problemleri arasındaki ilişkinin araştırılması ile ortaya çıkacak sonuçların, bu konuda ilgili alan yazına zenginlik ve farklı bir bakış açısı katacağı düşünülmektedir. Bu alanda yapılan çalışmaların sonucunda çocukluk döneminde görülen davranış problemlerinin, daha sonraki gelişim dönemlerinde ve yetişkinlik döneminde daha ciddi problemlere yol açabileceği saptanmıştır. Bu problemlerin erken dönemde önlenmesi oldukça önemlidir. Bu nedenle, ebeveynin algılanan kabul-reddinin çocuk üzerinde doğurduğu olumsuz sonuçları incelenmesi bu alanda yapılmış olan diğer çalışmalarıda destekleyici nitelikte olacağı, özellikle ailelerin davranış değişikliklerine ışık tutabileceği ve okullarda ailelerle yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4.Araştırmanın Sayıtları

Bu araştırmada kabul edilen sayıtlılar şunlardır: Öğrencilerin Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği'ni, annelerin 6--18 Yaş Grubu Çocuk ve Gençler için Davranış Değerlendirme Ölçeğini gerçek durumlarını yansıtacak şekilde içtenlikle cevaplandıkları kabul edilmektedir. Aile üyelerinden geçerli ve güvenilir bilgiler alındığı varsayılmaktadır.

1.5.Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmada incelenen çocukların anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeyleri; Çocukların Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği (Çocuk Formu) (Parental Acceptance-Rejection Questionnaire-Child Form) ve çocuğun davranış ve duygusal problem düzeyi; 6-18 Yaş Grubu Çocuk ve Gençler için Davranış Değerlendirme Ölçeği (Child Behavior Checklist-CBCL)'nin kapsadığı niteliklerle sınırlıdır.

Bu çalışmada Bursa merkez Osmangazi ilçesine bağlı Soğanlı ve Çarşamba Mahallelerindeki çocuk ve onların annelerinden veri toplanmıştır.

Bu araştırma Osmangazi ilçesine bağlı Soğanlı ve Çarşamba Mahallelerinde oturan 60 ilkokul 4. ve 5. sınıflara devam eden ve 10- 11 yaş grubunda olan çocuk ve onların anneleri ile sınırlıdır.

Araştırmada değişkenleri kontrol edebilmek amacıyla tek ebeveynler (dul, boşanmış) ve/veya yakın zamanda aile bireylerinden birinin bir kaybını yaşamış olan ve/veya psikiyatrik tedavi gören anneler ve herhangi bir psikiyatri tedavi öyküsü olan çocuklar araştırma kapsamına alınmamıştır.

1.6.Tanımlar

Davranış: Bireyin gözlenebilen eylemleridir(Cüceloğlu, 1997).

Davranış Bozukluğu: Bir kişinin yaşı ve durumu açısından uzun bir süre boyunca sosyal olarak kabul edilebilir normlardan önemli bir ölçüde sapan davranış sergilemesidir. Bu nedenle davranış bozukluğu durumunda çocuklar akranları ile tatmin edici kişilerarası bir ilişki kurma ve sürdürmede sorun yaşarlar.

Çocukta toplumun beklentilerine, uyan ya da uymayan hareketleri, tutumları betimleyen bir sözcük olan davranım sözcüğü kullanılmaktadır. Yaramazlık, haylazlık olarak bilinen başkaldırma, karşı gelme ve toplum değerine ters düşen hareketler çocukların çoğunda bir miktar görülebilir. Bunlar genellikle süregen ve yenileyici değildir. Davranım bozukluğunda ise, çocukta başkaldırma, karşı gelme ve topluma aykırı davranışlar yineleyici ve inatçı biçimde uzun süre görülür. Çocuğun ailede ve toplumda ilişkileri belirgin derecede bozulur. Genellikle uygun olmayan aile, eğitim ve toplum çevresi içinde bu tür bozukluklarla daha sık karşılaşmaktadır. Çocuklarda davranım bozukluğu ile dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu sıklıkla binişiklik gösterir ve bu çocukların büyük çoğunluğu ergenlik çağından sonra topluma aykırı davranışlarını sürdürler ve topluma aykırı kişilik bozukluğu tanısı alırlar (Öztürk,1997).

Kabul: Kabullenme ebeveynlerin çocukların hislerini, düşüncelerini ve tecrübelerini kabul etmeleridir. Bu açıdan çocuğa yönelik sıcaklık, şefkat, kaygı, ilgi, destek gibi ebeveynlik özelliklerine işaret eder. Kabbullenme iki davranışsal biçimde gerçekleşir: Fiziksel ve sözel. Fiziksel kabul etme ifadesi

okşama, sarılma, öpme, onaylama,destekleme, tatlı söz söyleme, şakalaşma, onaylayıcı bakma gibi aktiviteleri içerirken sözel kabul etme ifadeleri iltifat, övme, çocuğa güzel şeyler söyleme, şarkılar söyleme, masallar anlatma v.b. sözel ifadeleri kapsar.

Reddetme: Ebeveynlerin çocuğa yönelik önemli ölçüde sıcaklık, sevgi, ilgi eksikliği göstermesidir. Bu tutumu sergileyen anne ve babaların çocukları genellikle, anne ve babaları tarafından sevgi, ilgi, sorumluluk veya duyarlılıktan yoksun reddedici olduğu belirgin davranışlarla karşı karşıya gelirler. Teoride bu davranışlar düşmanlık-saldırganlık, ilgisizlik-ihmal ve ayrıştırılmamış reddetme şeklinde olabilmektedir.

İİBÖLÜM

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1.Kuramsal Açıklamalar

Bu bölüm içeriği anne-çocuk ilişkisi, davranış sorunları,Ebeveyn Kabul-Red Kuramı (EKAR)ile ilgili araştırmanın tarihini, bunun kültürler arası etkisini ve ebeveynliğin sıcaklık boyutunu ve diğer bireylerarası ilişkileri kapsayarak, EKAR Kuramı'nın genel taslağını ortaya koymaktadır. EKAR Kuramı'nın kişilik alt teorisi, başa çıkma alt teorisi ve sosyo-kültürel sistemlerin model ve alt teorileri ayrıca özetlenmiştir.

2.1.1.Anne-Çocuk İlişkisi

Freud kişilik kuramı: Kişiliğimizin en önemli parçasının erken çocukluk döneminde şekillendiğini ileri süren Freud “çocuk insana babadır” derken kastettiği şey erken çocuklukta kişiliğimizi şekillendiren şeylerin bizi yetişkinlerdeki gibi kişiler yaptığıydı (Raygor,2005:457).Diğer bir ifadeyle ona göre bizim yetişkinlikteki kişiliğimiz çocukluk tecrübelerimizden kaynaklanmaktadır.Bu nedenle Freud'un kişilik kuramı çocukluk dönemi üzerine temellendirilmiştir. Freud, çocuğun gelişimini belli kritik dönemlerle açıklamıştır. Çocuğun bulunduğu dönemdeki ihtiyaçları uygun bir şekilde ve zamanında karşılanmadığı takdirde bir sonraki döneme sağlıklı bir şekilde geçilemeyeceğini vurgulamıştır. Bu yüzden, çocuğa bakan kişinin çocuğun ihtiyaçlarının doğduğu andan başlayarak düzenli olarak karşılanması gerekmektedir. Ancak bu şekilde sağlıklı kişilik gelişebilir (Öztürk,1997). Bunun bir sonucu olarak Freud'a göre annenin bebeğin hayatında önemli bir rolü vardır. Bu döneme annesiyle sıcak, sevecen ve güven verici bir ilişki yaşayan çocuğun, kuramsal olarak, yaşamı boyu diğer insanlarla da benzer nitelikte ilişkiler kurabilmesi beklenir (Geçtan, 2000).

Yapılan araştırmalar anne - baba davranışının iki temel boyutunun sürediren varlığını desteklemektedir (Schaefer, 1959; Akt. Gander ve Gardiner, 2007). Bunlardan birincisi olan kabul-ret boyutu, sıcak (kabul edici ya da onaylayıcı) ya da düşmanca (reddedici ya da onaylamayıcı) olabilen anne - baba davranışları üzerinde odaklanır. Sıcak bir ilişki çocukların sorumlu ve

kendi kendini denetleyebilir bir kişilik geliştirmelerine yardım ederken düşmanca ilişki ise saldırganlığı destekleme eğilimindedir. İkinci boyut olan denetim-özerklik boyutu, anne - babaların davranış kurallarını yürütmeye ne kadar kısıtlayıcıya da izin verici oldukları üzerinde odaklanır (Gander ve Gardiner, 2007).

Adler'in kişilik kuramı: Adler *dengeleme* ve *üstünlük dürtüsü* kavramlarına ve onların kişiliği şekillendirmedeki rolüne vurgu yapmıştır. Adler kişiliğin oluşumunda daha önemli bir faktörün ebeveynlerine olan fiziksel aşağılıkları nedeniyle çocuklar tarafından hissedilen çaresizlik ve güçsüzlük duygusu olduğuna inandı. Çaresizlik ve güçsüzlük duygusu ile baş etmek için çocukta üstünlük kazanma dürtüsü ortaya çıkıyordu. Adler'e göre fiziksel aşağılık duygusu ayrıca bir aşağılık kompleksine de yol açabiliyordu. Bu düşünceden hareketle Adler kişinin üstünlük güdüsünün onları belirli bir *yaşam tarzının* geliştirmesine yol açtığını savunuyordu (Raygor,2005:462). Dolayısıyla Adler'in kişilik kuramı, yaratıcı bir benlik anlayışına dayanmaktadır. Bututum sağlıklı olduğu zaman çevreyle uyumlu, olumlu, yapıcı ilişkiler kurulabilir. Anne sosyal duygu gelişiminin eşliğinde bulunmaktadır. İnsanın sosyalduygusunun biyolojik mirası, annenin bakımından geldiği varsayılmaktadır. Annenin çocukla münasebetleri, anlayışı ve becerikliliği etkin araçlardır (Adler, 2002). Annenin ve babanın çocuğa karşı tutumları, çocuğun gereksinimlerini tam olarak karşılar. Çocuk, annesinin koşula bağlı olmayan sevgi ve ilgisine hem beden hem de psikolojik gelişim açısından ihtiyaç duyar. Fromm'da Adler'in görüşüne benzer bir görüş ortaya koymuştur. Fromm (1981), kendini yetersiz gören kişilerin samimi ve açık ilişkilerin sonucunda kendi yetersizliklerini ortaya çıkaracağı ve reddedilecekleri korkusu ile sevgiye dayanan yakın ilişkilere girmediklerini ifade etmiştir.

Horney'in kişilik kuramı: Horney, bilinçaltı çatışmaların kişiliği şekillendirdiği şeklindeki Freud'un bakışını kabul ederken ondan farklı olarak daha çok sosyal ve kültürel faktörlerin rollerine vurgu yapmıştır. Ebeveyn-çocuk ilişkisini de bu açıdan ele alan Horney ebeveynlerin çocuklarına karşı sert, ilgisiz olmaları durumunda çocukların potansiyel olarak düşmanca bir dünyada çaresiz ve izole edilme ile ilişkili olan *temel anksiyete* şeklindeki

anksiyetenin derin bir biçimini geliştirebileceğini ileri sürmüştür. Horney' göre çocuklar üstelik *temel düşmanlık* şeklinde ebeveynlerine yönelik derin bir kırgınlık biçimi de geliştirebilirler. Burada çocuklar ebeveynlerine yönelik düşmanlıklarını onları kaybetme ya da onların misillemesi ile karşı karşıya kalma korkusu ile bastırırlar. Bastırılan düşmanlık ise daha büyük bir anksiyete ve güvensizliğe yol açmaktadır (Nevid, 2009:485). Bu nedenle Horney'e göre çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirebilmesi için çocuğa sevgi, destek ve anlayış sağlayan bir ortam sunmak gereklidir. Horney'e göre çocuk, davranışlarını sürekli bir yönden diğerine çevirir. Sevdiğini ve kabul edildiğini hisseden çocuk, ilişki ve destek aradığında kolayca diğer insanlara yaklaşır. Kendi isteklerinin kabul edilmesini istediği durumlarda ebeveynine ya da diğer büyüklere karşı çıkabilir. İsteddiği zaman insanlardan uzaklaşıp kendisi ile baş başa kalabilir, ama yalnızlık duymaz. Nevrotik çocuk, kendisini reddedilmiş ya da reddedilebilir hissettiğinden, davranışları güvenlik sağlama amacına göre düzenlenir. Bunun sonucu olarak davranışların yalnızca yönü değil, niteliği de değişir. Yetersizlik duygularının altında ezildiğinden, sürekli bir korunma çabası içindedir. Kendisine doyum sağlamak için değil, zorunlu olduğu için eyleme geçer. Bundan ötürü, kendisine de, diğer insanlara da güvenemez ve destek alamaz. Dolayısıyla, giderek, yalnızlık ve çaresizlik duygularına gömülür (Gençtan, 2004).

Tüm bunlar anne - babaların çocukların sağlıklı bir gelişim sürecinden geçebilmeleri için çaresizlik duygusunun yerine çocukların güven duygusu kazanmasında çok önemli bir role sahip olduğunu göstermektedir. Gander ve Gardiner'ın belirttiği gibianne ve bebeklerin davranışları birbirlerinin mizaçlarına ve gereksinimleri ile eş güdümlü, tutarlı ve akla uygun olduğu zaman güven duygusu oluşur. (Gander ve Gardiner, 2007). Anne - babaya karşı güven duygusu geliştiremeyen çocuklar, ilkökul çağında arkadaşlık kurmakta, beraber oynamakta zorluk çekmekte ve dersle ilgili konulara diğer çocuklara göre daha az ilgi duymaktadır (Cüceloğlu, 1997).

Khaleque ve Rohner (2002), annenin sosyalizasyon sürecindeki bu önemli rollünü hem çocukların hem de yetişkinlerin psikolojik uyumları ile çocukluk döneminde yaşanan ebeveyn kabulü arasında doğrusal bir ilişki olduğunu ortaya koyarak gösterdiler. Ailenin yapısının ve çocuğa karşı

tutumlarının, çocuğun kişilik gelişimi üzerinde oldukça büyük bir rol oynadığı hemen hemen tüm kuramcıların birleştiği bir konudur. Çocuğun gelişimi boyunca sürekli birlikte olduğu, onun bütün ruhsal ve fiziksel ihtiyaçlarını karşılayan kişi annedir ve bu nedenle annenin kabul veya reddedici tutumları çocuğun gelişimi üzerinde önemli etkiye sahiptir.

Bu çalışmanın temel unsurlarından biri olan ve Rohner tarafından geliştirilen “Ebeveynlerin Çocuklarını Kabullenme ve Reddetme Teorisi”, ebeveynlerin çocuklarını kabullenme ve reddetmelerinin nedenlerini, sonuçlarını ve bağlantılı oldukları diğer değişkenleri öngörmek ve açıklamak üzere geliştirilmiştir. Bu teori, ebeveynlerin çocuklarını reddetmelerinin, hem çocuk hem de yetişkinlerin psikolojik uyumları ve davranışlarında olumsuz etkilerinin olduğunu öngörmektedir (Kaya, 2003).

2.1.2. Kabul ve Reddetme Kuramı İle İlgili Çalışmalar ve Kuramsal Açıklamalar

2.1.2.1.Ebeveyn Kabul-Red Kuramı (EKAR)

Bu teori öncelikle ebeveyn sevgisine onun ifadelerinin etkisine ve kökenlerine odaklanır.Yaygın olarak kabul gören ABD’deki kültürlerarası 2000 çalışmasına göre çocuklar her yerde ebeveynlerinden ve diğer bağlanma figürlerinden kabul(sevgi) ihtiyacı duymaktadır. Bağlanma teorisiile benzer bir şekilde(Hughes, Blom, Rohner, & Britner,2005) EKAR Kuramı da çocukların ve yetişkinlerin her yerde bağlanma figürlerinden belirli bir olumlu tepki şekline ihtiyaç duyduklarını varsaymaktadır (Rohner, 1998,).

Bunun yanında teoriye göre, bağlanma ihtiyacı karşılanmadığında, çocuklar dünyanın her yerinde– etnik köken, yaş, kültür, cinsiyet varyasyonları ne olursa olsun- psikolojik uyumsuzluğun belirli bir formunu gösterme eğilimindedirler. Ayrıca, reddedilenlerde, kabul edilenlere göre, daha fazla davranış sorunları gelişmekte ve depresyon ya da depresif etkiler, madde kullanımı ve ruh sağlığı ile ilgili diğer sorunlardaha fazla görülebilmektedir.

EKAR Kuramı aşağıda irdelenen üç alt teoriden oluşmaktadır: EKAR Kuramı'nın kişilik alt teorisi, EKAR Kuramı'nın başa çıkma teorisi, EKAR Kuramı'nın sosyokültürel alt teorisi. Bu nedenle EKAR Kuramı (a) Çocukların ve yetişkinlerin, sosyal, davranışsal, bilişsel ve duygusal gelişiminin kişiler arası kabul veya reddinin sonuçlarını (EKAR Kuramı'nın kişilik alt teorisi); (b) Hayat boyunca bağlanma figürlerinin algılanan reddinin etkileri ile başa çıkmada bazı bireylerin diğerlerinden daha becerikli olmasının yolları konusunu (EKAR Kuramı'nın başa çıkma teorisi); (c) Bireyler arası kabul-reddin öncülleri olan başlıca psikolojik, çevresel ve bakım sistemlerini (EKAR Kuramı'nın sosyokültürel sistemler modeli); (d) Sosyokültürel ve bireyler arası kabul ve reddin etkileyici bağlantılarının etrafını saran konuları (EKAR Kuramı'nın sosyokültürel alt teorisi)incelemektedir.

2.1.2.2. Ebeveyn Kabul Red Teorisinin Gelişiminin Araştırma Tarihçesi

Bireyler arası kabul-reddin ampirik çalışması 1890'lara dayanmaktadır. Yüzlerce bireyönemli pek çok kişi ve araştırma grupları, bireyler arası kabul-red ile ilgili araştırmalar yapmış ve yeni bilgilere ulaşılmıştır. Bu araştırmalardan elde edilen bilgilerin ışığında araştırmacılarıeni kaynakların üretilemsine katkıda bulunmuştur. 1930'lara kadar Ebeveyn kabul-red ile ilgili bir veya daha az ampirik araştırma oluşturulabilmiştir. Bugün neredeyse konuya ilişkin 2000 çalışma mevcuttur (Rohner & Khaleque, 2005; Rohner 2005). Bunların birçoğu, çeşitli kavramlardan, önlemlerden ve araştırma şekillerinden faydalanan farklı araştırma programlarını temsil etmektedir. Ancak çok az kişinin önemli ve sürekli katkıları olmuştur. Bu kişiler ve gruplar, farklı kuramsal gelenekleri araştırma programlarının ve farklı kavramlar ölçümler ve araştırma tasarımlarının temsilcileriydiler. Özellikle kabul red ile ilgili ilk araştırmalar 1930'lardave 1940'lardaki Fels Araştırma Enstitüsü'nde yapılmış ve bu araştırmalarla ilgili raporlar yayınlanmıştır. Enstitü ile ilişkili olan araştırmacılar Ebeveyn Davranış Derecelendirme Öleklerini kullanmışlardı. 1930'lar ve 1940'lar boyunca, Sosyal alışma ile ilgili olarak Smith Üniversitesi'nde ayrıca ebeveynlik kabul-reddinin etkileri hakkında kapsamlı ve değerli bir dizi araştırma makalesi üretilmiştir. En çok makale 1950 ve 1960'lı yıllarda yayınlanmıştır. Yine 1970'lerde ve 1980'lere

uzanan sürede Ebeveyn Davranış Envanteri'nin Çocuk Raporu (CRPBI)'nu kullanarak yaptıkları çalışmalarda ufuk açıcı idi (Rohner & Khaleque, 2005 ; Bornstein, 1993).

Sonuç olarak EKAR Kuramı'nın kurulmasına yol açan Rohner'in araştırma programı, 1960'larda başlayan kendi kültürler arası kıyaslamalı araştırma programından olduğu kadar Amerika'daki bu psikolojik geleneklerden de direkt olarak etkilendi ve gelişti (Rohner & Khaleque, 2005).EKAR Kuramı'nın Kavramsal Temelleri 1960'lı ve 1970'li yıllarda birçok teorik paradigmalardan etkilenmiştir. Bunların içinde en önemlileri bağlanma kuramı, psikanalitik kuram, sembolik etkileşim kuramı ve öğrenme kuramıdır. Özellikle 1980'lerde ve 1990'larda kabul reddi ile ilgili konular üzerinde diğer bağımsız araştırmalar yapılmış ve bu araştırmalardan elde edilen sonuçlar EKAR Kuramı'nın gelişimine katkıda bulunmuştur.

Kişiler arası kabul-red konuları hakkındaki diğer araştırma programları da özellikle 1980'lerde ve 1990'larda gelişmiştir. Amerika'da bu araştırma programlarının üçü özellikle dikkate değerdir. Bunlardan birincisi“ebeveynlik desteği” ve “ebeveynlik destekleyici davranışı” kavramına dayalıdır. Ebeveynlik desteği kapsamlı çeşitlilikte araştırma önlemlerinden ve araştırma şekillerinden faydalanmaktadır (Amato & Booth 1997).

Diğer bir araştırma programı, yetkili, otoriter, hoşgörülü ve reddeden/ihtimal eden ebeveynlik tipleri kavramlarını kapsayan ebeveynlik prototipleri ile ilgilenen Baumrind'in yaygın olarak tanınan Kavramsal Model'inden gelmektedir. Onun çalışması kapsamlı olarak tartışılmış ve diğer birçok araştırmacının araştırmasına dahil edilmiştir. Baumrind'in ebeveynlik prototipleri, özellikle diğer ebeveynlik tarzlarına göre çocukları yetiştiren “yetkili ebeveynlik tarzı” en yetkin tarz olduğunuiddia edilmesi çok eleştirilmiştir (Baumrind, 1966). Bu araştırmaların sonucu artan bir şekilde otoriter ebeveynlik yaklaşımından, Afrikalı Amerikalılar, İspanyol Amerikalılar,Koreli Amerikalılar (Kim & Rohner, 2002) ve diğerleri gibi etnik azınlıklar için mutlaka en uygun gelişimsel sonuçları yaratıp yaratmadığı hakkında kuşku duyulmasına yol açmıştır (Rohner , 2005; Rohner, Khaleque, & Cournoyer, 2005).

Son olarak üçüncü bir araştırma programı “reddedilme duyarlılığı”dır. Bu araştırmalarda çocukluklarında ebeveynleri tarafından reddedilen çocukların reddedilme duyarlılığının yüksek olduğu görülmüştür (Downey, Mougios, Ayduk, London, & Shoda, 2004). Bu çocuklar kendi kişisel ilişkilerini ve de kendi esenliklerini tehlikeye atacak şekilde, endişeyle ve kızgınlıkla beklemeye, algılamaya ve reddetmeye karşı aşırı tepki göstermeye yatkın hale gelirler. Ayrıca bu yazarlar ve meslektaşları red duyarlılığı olan çocuk ve yetişkinlerin başkalarının küçük ya da önemli duyarsızlıklarını ya da başkalarının belirsiz davranışlarını sıklıkla kasıtlı red olarak yorumlamakta olduklarını buldular.

EKAR Kuramının önemli bir özelliği de Rohner tarafından sıklıkla vurgulanan evrenselliğidir. Bugün psikoloji bir bilim olma yolunda bilimsel ölçütleri yerine getirmeye çalışırken çoğu zaman da psikolojik kuramların yeterince sağlam bir temelden, araştırma verilerinden ve insanlığa dair evrensel ilkelerden yoksun olduğu iddiasıyla eleştirilmektedir. Cournoyer (2000) de kuramların bir yandan sadece batı toplumlarıyla ilgili olmakla bir yandan da metodolojik açıdan yetersiz olmakla eleştirildiğini belirtmektedir. Rohner ise, kuramını geliştirdiği ilk yıllardan itibaren kavramsal ve metodolojik bakış açısını “evrensel yaklaşım” olarak tanıtmış, kuramı çok farklı kültürlerde yaptığı çalışmalarla desteklemiştir. Özellikle metodolojik açıdan güçlü bir kuram olması için çok farklı örneklerle ve farklı ölçme biçimleri ile (gözlem, görüşme, anket gibi) çalışmıştır.

2.1.2.3. Kültürler Arası Etki

Kabul ve reddetme ile ilgili araştırmaların büyük bir bölümünün Avrupalı-Amerikalı bilim insanları tarafından kendi toplumları üzerinde yapıldığı diğer kültürlerde bu tarz araştırmaların yeni yeni başladığı görülmektedir. Bunlar üç önemli programı kapsamaktadır. Birincisi, EMBU olarak adlandırılan (Algılanan Ebeveyn Tutumu Ölçeği (AETÖ) kendinden-rapor etme şeklindeki anket yapılandırılması ve geçerliliği ile kabul etme-reddetmenin psikolojik etkileri konusunda Avrupalı ve kültürler arası araştırma programının başlatılmasıdır (Aluja, Barrio, & Garcia, 2005). Bu alanda yapılan kayda değer ikinci çalışma ise sıklıkla Çin’de, Avustralya ve İngiltere’de başka

yerlerde çalışan ve Ebeveynlik Bağı Aracını kullanan Parker ve arkadaşlarınıninkidir (PBI) (Parker, Tupling, & Brown, 1979).

Son olarak, 1990'lerde başlayarak, Çin Halk Cumhuriyeti ve Kanada'da hem anne hem de babaya ait kabul etme ve reddetme konularını kapsayan, bir dizi üretken boylamsal ve kesitsel araştırma yapılmıştır.

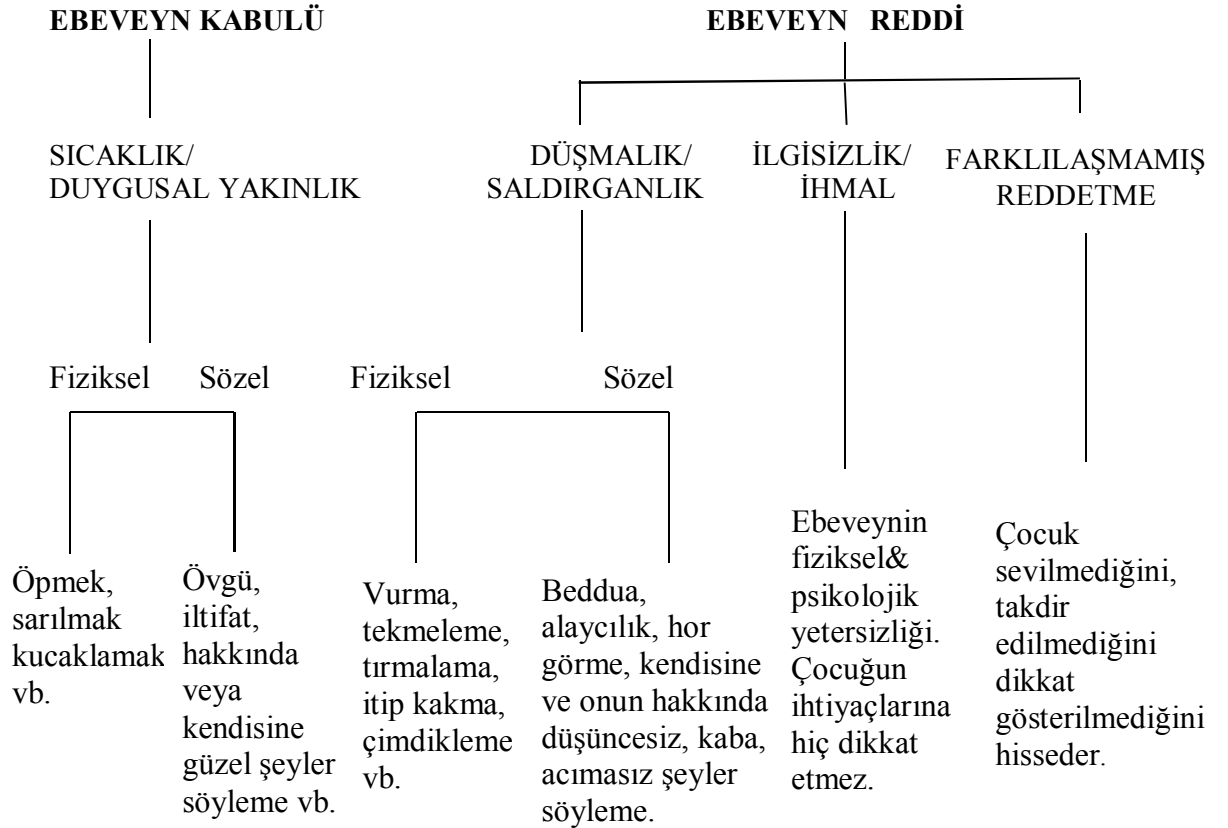
Günümüzde EKAR Kuramı ile ilgili yapılan çalışmaların sayısı 60'dan fazla ülkeyi kapsayan 400'e yaklaşmış durumdadır. Kabul etme-reddetme ile ilgili bu uluslararası araştırma programlarının içinde Rohner ve arkadaşlarının, özellikle ABD'de, yaptıkları çalışmalar en kapsamlı çalışmalar olarak kabul edilmektedir (Rohner & Khaleque, 2005; Cournoyer, 2000).

2.1.2.4. Ebeveynlik ve Diğer Kişiler Arası İlişkilerin Sıcaklık Boyutu(Warmth Dimension)

Rohner, Khaleque, Cournoyer (2005) göre ebeveyn kabul etme ve reddetme ebeveynlerin çocukları ile ilişkilerin boyutunu göstermektedir (Şekil 1). Sıcaklık ve sevginin var olduğu (kabul etme) ya da var olmadığı (reddetme) durumu bir sayı doğrusunun iki ucu gibi ele alınabilir. Bir ucunda sıcaklık, şefkat, bakım, ilgi, destek ya da kısaca sevginin ön plana çıktığı "kabul etme" bulunmaktadır. Boyutun diğer ucunda ise, bu duygu ve davranışların olmadığı veya belirgin şekilde esirgendiği, bunun yanı sıra, inciten çeşitli fiziksel veya psikolojik davranış veya duyguların sergilendiği "reddetme" yer almaktadır. Dolayısıyla, sıcaklık boyutu, ebeveynlerle çocuk arasındaki duygusal bağın kalitesi ile anne babanın bu duygularını ifade etmekte kullandıkları fiziksel ve sözel davranışlar ile ilgilidir. Ebeveyn kabul ifadeleri fiziksel ve sözel olarak gösterilebilir. Fiziksel kabul ifadeleri öpme, sarılma, kucaklama şeklinde iken sözel kabul ifadeleri övgü, iltifat, hakkında veya kendisine güzel şeyler söylemek şeklindedir. Ebeveyn reddetme ifadeleride fiziksel ve sözel olarak gösterilebilir. Bu açıdan fiziksel reddetme öpme, sarılma, kucaklama eksikliği; vurma, tekmeleme, tırmalama, itip kakma, çimdikleme şeklinde gösterilebilirken sözel reddetme ise övgü, iltifat, hakkında veya kendisine güzel şeyler söyleme eksikliği, beddua, alaycılık, hor görme, kendisine veya onun hakkında düşüncesizce, kaba, acımasız şeyler söylemek vs. şeklinde ifade

edilebilir. Yine ebeveynin fiziksel veya psikolojik yetersizliği ve çocuğun ihtiyaçlarını hiç dikkatte almaması sonucunda çocuk sevilmediğini, takdir edilmediğini veya kendisine önemverilmediğini hisseder.

Sıcaklık boyutu açısından herkes, bakıcıların ve diğer bağlanma figürleri vasıtasıyla, sevgi yaşamıştır veya yaşamamıştır. Sıcaklık boyutunun yerleşmesi, ebeveynlerin duygularını ifade etmek için kullandığı fiziksel, sözel ve sembolik davranışlar vasıtasıyla, ebeveynler ve çocukları arasındaki algılanan duygusal bağın kalitesine dayalıdır. Bu ise çocuk ile kendisine bakanlar arasındaki sosyal etkileşime ait bir tutumun yanı sıra, sosyal etkileşimin çocuğun zihnindeki tasarımına da işaret etmektedir. Çocuktan sevilmediği ve kabul edildiğine veya sevilmediği ve reddedildiğine dair subjektif algı bir zihinsel tasarım oluşturmaktadır. Kuramda, kabul ya da redde yol açan ebeveyn davranışlarının kültürel olarak farklılaşabileceği ancak özellikle subjektif reddedilme algısının değişik toplumlarda kendilik değeriyle ilgili benzer sonuçları doğuracağı varsayılmaktadır (Rohner, 1986).

Kaynak: Rohner, Khaleque, Cournoyer (2005, s.306).

Şekil.2.1. Kişiler Arası İlişkilerin Sıcaklık Boyutu.

Rohner'e (2004) göre reddedilme, kavramsal olarak çocuklara ve yetişkinlere yönelik olarak ebeveynlerin ve diğer bağlanma figürlerinin birçok fiziksel ve psikolojik olarak yaralayıcı davranış ve duyguların varlığını ifade eder. Bunun sonucu olarak reddedilme sıcaklık, duygusal bağlılık, ilgi, rahatlık, endişe, doyurma, destek veya kısaca sevgi eksikliğine veya bunların önemli ölçüde gerilemesine atıfta bulunmaktadır. Dünya genelinde, reddetme dört temel şekilde olmaktadır: (1) duygusal soğukluk ve davranışsal olarak ifade edilen duygusal bağlılık eksikliği veya gerilemesi, (2) düşmanlık ve saldırganlık (3), ilgisizlik ve ihmal ve (4) çocuğun, görünürde belirgin bir ihmal, saldırganlık ya da soğukluk olmadığı halde, ebeveynleri tarafından sevilmediğine inanabilmesi ("ayrışmamış red"). "Ayrışmamış red etme", anne-babanın çocuklarını ihmal ettikleri, ya da onlara karşı şefkatsiz veya saldırgan olduklarına dair açık bir davranışsal gösterge olmamasına rağmen, çocukların anne-babalarının umurunda olmadıklarına veya onlar tarafından sevilmediklerine inanmalarıdır.

Anne-babalar, çocuklarına karşı sıcak veya soğuk, ya da düşmanca, öfkeli, kızgın, tahammülsüz, huzursuz veya zıt duygular hissedebilirler. Yine, anne-babalar çocuklarına karşı kayıtsız olup, onlara karşı ilgisizlik ve umursamazlık içinde olabilirler. Bazı çocuklar anne-baba sevgisiyle ilgili duygu ve davranışları hiç yaşamamışlardır. Bu çocuklar anne babalarından bunun yerine sadece düşmanlık ve saldırganlık, kayıtsızlık ve ihmali ya da ayrışmamış red etmenin soğuk ve şefkatten yoksun ifadelerini görmüşlerdir. Anne-babalar düşmanlık, öfke, kızgınlık veya nefret duyguları ile hareket ettiklerinde, ortaya çıkan davranış genellikle saldırganlıktır. Düşmanlık duygusu saldırganlığı getirirken, kayıtsızlık da ihmali getirmektedir. Ancak, içsel bir güdüleyici olan kayıtsızlık ile bu duygunun davranışa yansımış hali olan ihmal arasında düşmanlıkla saldırganlık arasında olduğu kadar doğrudan bir ilişki yoktur. Bunun nedeni anne-babaların çocuklarını kayıtsızlıkla hiç bir ilgisi olmayan birçok nedenden dolayı ihmal edebilmelerindedir. Ebeveynlerin çocuklarını ihmal etme nedenlerinden biri çocuklarına karşı hissettikleri duygudur. Bazen ebeveynler çocuklarına karşı öfke duyabilirler. Bu öfkeyle başa çıkabilmek amacıyla çocuklarını ihmal edebilirler. EKAR Kuramı'nda ihmal ise ebeveynin çocuğun fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarını

karşılama ve çocuğun ilgi ve isteklerine kayıtsız kalmasıdır. İhmalin en belirgin ifadesi de ebeveynin fiziksel ve psikolojik olarak ulaşılmazlığıdır. Psikolojik ulaşılmazlıkta anne baba fiziksel olarak vardır ancak, çocuğun ihtiyacı olduğunda, onun taleplerine karşı ilgisizdirler. Ayrışmamış red ise yukarıda belirtildiği gibi reddetme davranışının açık ifadeleri olmadığı halde çocuğun sevilmediğini, istenmediğini, reddedildiğini hissetmesidir. Ayrışmış ve ayrışmamış red arasındaki temel ayrım ise, ayrışmış reddin davranışsal olarak saldırganlık veya ihmal olarak gözlenmesi ya da sübjektif böyle bir algının olması olarak düşmanlık ya da kayıtsızlık duyguları ile hissedilmesidir. Diğer yandan ayrışmamış red durumunda ise, reddin açık davranışsal göstergeleri olmaksızın kişinin sevilmediğini hissetmesidir (Rohner, 1986; (Hughes, Blom, Rohner, & Britner, 2005).

Tüm bunlar bize anne-babalar tarafından yapılan bir çok hareket tarzının, onların farkında olup olmamasından bağımsız olarak, çocukların farklı algılamalarına yol açarak bir takım duygusal sonuçlara götürebileceğini göstermektedir. Ebeveynler tarafından sergilenen bu davranışların tümü ya da bir kısmı çocukların kendilerini seilmeyen veya reddedilen biri olarak hissetmelerine yol açabilir. Bununla birlikte en sıcak ve sevgi dolu ailelerde bile, çocuklar her zaman olmasa da bazen birkaç zedeleyici duygu veya davranış yaşayabilirler. Dolayısıyla ebeveyn kabul veya reddi, iki farklı bakış açısı ile ele alınabilir: 1) Kişi tarafından algılanıp yaşanıldığı şekilde (fenomonolojik bakış açısı) veya 2) bir ikinci kişi tarafından rapor edildiği şekilde (davranışsal bakış açısı). Bu iki farklı bakış açısıyla, her zaman olmasa bile, genellikle benzer sonuçlara varılmaktadır. Yapılan araştırmalar, fenomenolojik yaklaşımla elde edilmiş bilgilere daha fazla güvenilebileceğini ortaya koymaktadır. Bir çocuk (ayrışmamış reddedilmede olduğu gibi), dıştaki gözlemcilerin reddedilme ile ilgili çok az ya da hiçbir işaret gözlemedikleri bir durumda kendisini seilmeyen biri gibi algılayabilir. Aynı şekilde, bunun tersi olan durumda, dıştaki gözlemciler önemli miktarda anne-baba saldırganlığı veya ihmali bildirirken, çocuk kendisini anne-babası tarafından reddedilmiş gibi hissetmeyebilir.

Ebeveynlik kabul etme ve reddetme terimleri sırasıyla olumlu ve olumsuz davranışları çağrıştırmaktadır. Bununla beraber, kültürler arası ve

etnik araştırmalarda, kişilerin böyle değer yargılamaları yapmamaya sıkıbir Şekilde gayret göstermelerinin önemi vurgulanmıştır. Bu nedenle kişi bu deyimini yargılayıcı veya değerlendirici olarak değil, ebeveynlerin ve diğerlerinin davranışlarını tanımlayıcı olarak görmeye teşebbüs etmelidir. Ebeveynlerin genellikle kültürel olarak uygun gördükleri Şekillerde davranmalarına rağmen, EKAR Kuramı'nda tanımlandığı gibi,dünya toplumlarının yaklaşık %25'inde ebeveynlerin çocuklarını reddetmeye eğilimli hale getirmektedir. Diğer bir ifade ile dünyanın her yerindeki anne-babalar çocuklarına belirli bir dereceye kadar kabul etme (sıcaklık, Şefkat, bakım ve ilgi) ve reddetme (soğukluk, Őefkatsizlik, düşmanlık, saldırganlık, kayıtsızlık ihmal) davranışı göstermektedirler. Ancak, ebeveynler bunu çok farklı kültürel, hatta Őahsi anlamlar yükleyerek farklı biçimlerde yapabilirler. Aslında, birçok toplumda iyi, sorumlu ebeveynler sıklıkla reddetmenin tanımına uygun Şekillerde davranırlar. Reddetme olumsuz çağrışımlara sahip olmasına rağmen, Rohner bunun EKAR Kuramı'nın irdelediği olayları aktaran İngilizce dilindeki tek kelime olduğunu belirtmektedir.

Yukarıda zetlenen EKAR Kuramının gelişimsel sürecinin başlangıcında algılanan ebeveynlik reddetmesinin daha sonra tarif edilen EKAR Kuramı'nın kişilik alt teorisinde tanımlanan belirli kişilik yatkınlıkları ile ilişkili olduğu eğilimi vardı. Bununla beraber, teorinin geldiği nokta itibariyle günümüzde hayatın herhangi bir noktasındanemli başka biri tarafından algılanan reddedilmenin çocukluk döneminde önemli bakıcıları tarafından reddedilen çocuklar veya yetişkinler arasında bulunan aynı kişilik yatkınlıkları grubuyla ilgili olmaya eğilimli olduğu görülmektedir.

2.1.2.5. EKAR Kuramı'nın Kişilik Alt Teorisi

Yukarıda belirtildiği gibi, EKAR Kuramı'nın kişilik alt teorisi, hayat boyunca bağlanma figürleri tarafından kişiler arası kabul edilme ve reddedilmenin temel kişilik veya psikolojik sonuçlarını- özellikle ruh sağlıkla ilgili –tahmin etme ve açıklamaya çalışmaktadır.

Kuram, insanların kendileri için önemli olan kişilerden olumlu tepki alma gereksiniminde oldukları varsayımından yola çıkmaktadır. Bu durum,

insanın evrim süreci içerisinde oluşmuş, biyolojik temelli, temel bir gereksinimdir. Alt teori bin yıllık dönem boyunca insanların evrim geçirdikçe biyolojik açıdan kendileri için en önemli kişilerden (bakıcılar ve diğer bağlanma figürleri) olumlu tepkiye yönelik duygusal ihtiyaç ile dayanıklılığını geliştirdiklerini belirtmektedir. Olumlu tepki ihtiyacı, rahatlık, destek, ilgi, endişe, beslenme ve benzerleri için bir duygusal arzuyu kapsamaktadır (bilinçli bir şekilde tanınması veya tanınmaması). Yetişkinlikte, bir kişinin duygusal bağlılıkla bağlı olduğu kişilerden olumlu bakış isteğini içerecek şekilde bu ihtiyaç daha karmaşık ve farklılaşmış hale gelir (örneğin romantik eşler). Çocukların duygusal güvenlik ve rahatlık hissi, onların ebeveynleri ile ilişkilerinin kalitesine bağlıdır. Bundan dolayı, hem EKAR Kuramı'nda hem de bağlanma teorisinde, ebeveynler genellikle bağlanma figürleri olarak adlandırılan önemli kişilerdir (Ainsworth, 1989; Bowlby, 1982). Dolayısıyla, çocuğun güvenliği ve diğer duygusal ve psikolojik durumları ebeveynleri ile ilişkilerinin kalitesine bağlı olduğundan ebeveynler çocuklar için emsalsiz bir şekilde önemli olmaktadır. Çocuğun duygusal güvenliği ve gelişimi anne-babasıyla olan ilişkisinin niteliğine bağlı olduğu için ebeveynler çocukların yaşamında çok özel bir yer tutmaktadır. Bu nedenle, EKAR Kuramının da çocuğun anne-babası tarafından kabullenilmesi veya reddedilmesi, çocuğun kişilik gelişimi üzerinde en etkili faktörlerden biri olarak görülmektedir.

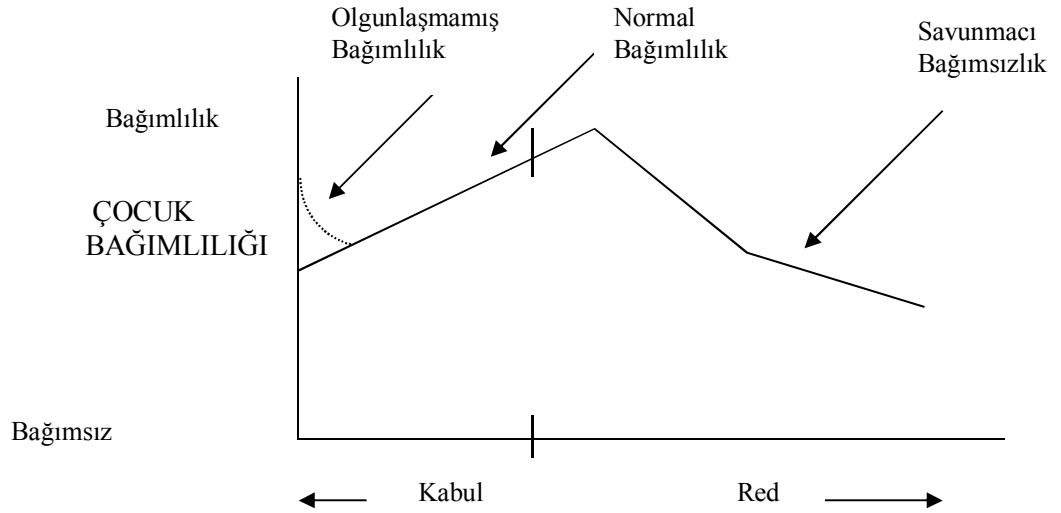
Bu nedenle ebeveynlerin kabul ve reddi EKAR Kuramı'nda zaman boyunca çocukların kişilik gelişimini şekillendirmede emsalsiz bir etkiye sahip olduğu varsayılmıştır. Ayrıca, EKAR Kuramı'nın kişilik alt teorisine göre, yetişkinlerin duygusal güvenlik ve esenlik hisleri, yetişkin bağlanma figürleri ile ilişkinin algılanan kalitesine bağlıdır. Bu yüzden, özel bir eş tarafından kabul edilme veya reddedilmenin de yetişkinlerin kişilikleri ve psikolojik uyumları üstünde büyük bir etkisi olduğu varsayılmaktadır.

Kişilik alt teorisi, dünya üzerindeki reddedilmiş çocukları ve yetişkinleri nitelendirdiği varsayılan kişilik yatkınlıklarının bir kümelenmesine yoğunlaşmaktadır. Bu yatkınlıklar, reddedilmenin şekline ve derecesine bağlı olarak bağımlılığı, sağlıklı bağımsızlığı ve savunmacı bağımsızlığı; duygusal tepkisizliği; düşmanlığı, saldırganlığı, pasif saldırganlığı veya düşmanlık ve saldırganlığın yönetimi ile ilgili problemleri; olumsuz öz saygıyı; olumsuz öz

yeterliliği; olumsuz dünya görüşünü ve duygusal dengesizliği kapsamaktadır. Bu kişilik özelliklerini, olumlu uçtan olumsuz uca uzanan bir boyut üzerinde düşünecek olursak, her kişi, her kişilik boyutuna ait uzantı üzerinde, belirli bir noktada olacaktır (Khaleque ve Rohner, 2002). Bu kişilik yatkinliklarından her biri “daha çok” veya “daha az” bir süreklilikle karşılaşır. “Olumsuz” ifadeleriyle (örneğin duygusal tepkisizlik) bu yedi kişilik yatkinliği, dünyanın tüm sosyo-kültürel sistemleri, ırkları ve dillerinde reddedilme tecrübesinden kaynaklandığı tahmin edilen birbiriyle ilişkili ve ölçülebilir özelliklerin kümelenmesini temsil eder. Buna ek olarak, EKAR Kuramı’nın kişilik alt teorisi reddedilen çocukların, reddeden ebeveynleriyle ilişkilerinde endişe ve güvensizlik yaşamaya eğilimli olduklarını varsaymaktadır. Ancak bu iki yatkinlik her zaman değerlendirilemez, çünkü geçerli ve güvenilir önlemler çok etnik yapıları ve uluslararası araştırmalarda kullanılmak için henüz uyarlanmamıştır(Khaleque ve Rohner, 2002).

EKAR Kuramı’nın kişilik alt teorisi, kişinin kendisi için önemli gördüğü diğerlerinden ve bağlanma figürlerinden olumlu tepki için duygusal ihtiyacın kuvvetli bir teşvik edici olduğunu varsaymaktadır. Çocuklar bu ihtiyaçlarını tam olarak ebeveynleri ile karşılayamadıkları zaman (veya yetişkinler bu ihtiyacı bağlanma figürleri ile karşılayamadıkları zaman), belirli şekillerde duygusal ve davranışsal olarak tepki vermeye eğilimli olurlar. Özellikle- bu alt teoriye göre- reddedilmiş hisseden bireyler endişeli ve güvensiz olmaya eğilimlidir. Bu duyguları yatıştırmak ve ihtiyaçları gidermek teşebbüsü ile reddedilmiş hisseden kişiler sıklıkla fakat sadece bir noktaya kadar, olumlu tepkiler için isteklerini arttırlar. Yani, Şekil 2’de gösterildiği gibi daha bağımlı olmaya eğilim gösterirler.

Bağımlılık, EKAR Kuramı’nda bir ucunu bağımsızlığın ve diğer ucunu bağımlılığın tanımladığı, bir süreç olarak yorumlanmıştır. Ebeveynlik reddetmesi, olgunlaşmamış bağımsızlığa veya algılanan reddetmenin ve ebeveynlik kontrolünün şekline, sıklığına, süresine ve yoğunluğuna bağlı olan savunmacı bağımsızlığa yol açabilir ve reddedilme arasında karmaşık ve doğrusal olmayan bir ilişki yordabilir.

Kaynak: Rohner, Khaleque, Cournoyer (2005, s.310).
Şekil 2.2. Ebeveynlik Kabul-Reddi İle İlgili Bağımlılık/ Bağımsızlık.

Bağımsız insanlar, olağan veya yoğun arzudan veya rahatlık için davranışsal tekliflerden veya kendisi için önemli kişilerden, duygusal destekten arınmış olacak şekilde, olumlu tepkiye olan ihtiyaçları tatmin edici bir şekilde kendi kendine karşılayabilen insanlardır. Diğer tarafta, çok bağımlı insanlar olumlu tepki için yoğun istekleri olan ve istekleri için birçok öneri yapmaya eğilimli olan kişilerdir. EKAR Kuramı'nda incelenen bütün kişilik yatkınlıklarında olduğu gibi, her yerde her insan az veya çok bağımlı veya bağımsız olma süreci boyunca bir yerlere yerleştirilebilir. Anne-babası tarafından kabul edilmiş çocuk, normal koşullar içerisinde, orta derecede bağımlı olacaktır. Anne-babanın giderek daha fazla reddedici olduğu durumlarda -belirli bir noktaya kadar- çocuğun da olumlu tepki almak yönündeki girişimleri artacak, yani, giderek daha fazla bağımlı olacaktır. Reddedilme uzantısı üzerinde belirlenmemiş olan bir noktadan sonra çocuk olumlu tepki almak için giderek daha az girişimde bulunacaktır. Bundan sonrasında çocuğa dışarıdan bakıldığında çocuk bağımsızmış gibi görünse de, bu bağımsızlık "sağlıklı bir bağımsızlık"tan çok "savunucu bir bağımsızlık" olacaktır (Hughes, Blom, Rohner, & Britner, 2005).

Teoriye göre, çocuklar ve yetişkinler arasındaki bağımlılık içindeki farklılıkların çoğu, kendilerini kabul görmüş veya reddedilmiş olarak algıladıkları boyuta bağlıdır. Bununla beraber, kişilik alt teorisine göre, diğer

bağlanma figürleri tarafından reddedilme kadar ebeveynlik reddi de bağımlılık dışında diğer kişilik sorunlarına yol açar. Bunlar düşmanlık, saldırganlık, pasif saldırganlık veya düşmanlık ve saldırganlığın yönetimiyle ilgili psikolojik problemler; duygusal tepkisizlik; zedelenmiş öz saygı; zedelenmiş öz yeterlilik; duygusal dengesizlik ve olumsuz dünya görüşü şeklinde sıralanabilir (Rohner, Khaleque, & Cournoyer, 2005).

Teorik olarak yatkınlıkların reddedilme algısı ile yoğun psikolojik acıdan dolayı ortaya çıkması beklenir. Daha belirgin olarak, belli bir noktanın ötesinde- bireyden bireye değişen bir nokta olmakla birlikte- önemli reddedilme yaşantısı ile karşı karşıya kalan çocuklar ve yetişkinler, acı verici olan ve giderek artan kızgınlık, kırgınlık ve diğer hasar verici duyguları yoğun olarak hissetmeye eğilimlidir. Sonuç olarak, reddedilmiş birçok kişi kendilerini daha fazla reddedilmenin acısından koruma çabası içinde duygusal olarak hesabı kapatırlar. Bunu yaparken sıklıkla, sevgiyi ifade edebilme veya etmek istemede ve bunu diğerlerinden nasıl bekleyeceğini ve hatta nasıl beklenebileceğini bilmede sorunlar yaşarlar.

Reddedilen bireylerden bazıları savunmacı bir şekilde bağımsız olurlar. Savunmacı bağımsızlık, bireylerin olumlu tepki için nispeten az davranışsal tepkiler yaptığından dolayı sağlıklı bağımsızlığa benzerdir. Ancak, savunmacı olarak bağımsız insanlar bunu bazen fark etmeseler de sıcaklık ve desteğe - olumlu tepkiye- özlem duymaya devam ettiklerinden dolayı sağlıklı bağımsızlıktan farklıdır. Bağımlılığa veya savunmacı bağımsızlığa ek olarak, reddedilmiş hisseden bireylerin, EKAR Kuramı'nın kişilik alt teorisinde, zedelenmiş öz-saygı ve zedelenmiş öz-yeterlilik duygularını geliştirebilecekleri öngörülmektedir. Bu, bireylerin kendilerini kendilerini için önemli olan diğer kişilerin gördüğünü sandığı şekilde görmelerinden kaynaklanmaktadır. Öz-saygı, kişinin kendi değeri hakkında yaptığı genel duygusal değerlendirmedir. Olumlu öz-saygı, kişinin kendisini beğendiği, onayladığı, kabul ettiği, kendisiyle rahat olduğu, kendisini değerli, başkalarının saygısını hak eden biri olarak gördüğü, nadiren kendisinden memnun kalmadığı anlamına gelir. Diğer yandan, olumsuz öz-saygı, kişinin kendisini beğenmediği veya onaylamadığı, kendi değerini düşük gördüğü, kendisinin hiçbir değeri olmayan, suçlanmayı hak etmiş biri olarak algıladığı ve kendisini diğer kişilerden aşağı gördüğü

anlamalarını taşır. Çocukların yaşamındaki “önemli kişiler” arasında en önde yer alan anne-babaları şayet onları sevmiyorsa, o zaman, bu çocuklar kendilerini sevilemeyen ve dolayısıyla da, değersiz ve yetersiz kişiler olarak algılama eğiliminde olurlar. *Öz-yeterlik, kişinin kendi yeterliliği hakkında yaptığı değerlendirmeleri içerir.* Olumlu öz-yeterlik duyguları, kişinin kendisini sorunlarıyla yeterince başa çıkabilen, başarılı veya yapacağı işlerde başarılı olacağını düşünen, kendinden emin, kendine güvenen ve sosyal açıdan yeterli biri olarak gördüğü anlamına gelir. Diğer yanda, olumsuz öz-yeterlik, yetersizlik duyguları, günlük yaşamın taleplerini karşılamada yetersiz kaldığını düşünme, kişinin istediği şeyler için yeterince mücadele edemediğini hissetmesi gibi duygu ve düşüncelerle ilgilidir (Rohner, 1986).

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı'nın kişilik kuramına göre, eğer anne-babanın çocuğu reddediş biçimi, düşmanlık ve saldırganlık şeklinde ortaya çıkıyorsa, reddedilmiş çocuklar düşmanlık duyguları hissetmeye, saldırgan olmaya veya pasif agresif bir tutum içerisine girmeye eğilimli olurlar.

Algılanan reddedilmenin zararlı bir yan etkisi daha bulunmaktadır, bu da reddedilen çocukların ve yetişkinlerin kızgınlık ve olumsuzluk duygularının stresle verimli bir şekilde başa çıkma kapasitelerini azaltmaya neden olmasıdır. Kabul görmüş (sevilen) insanların daha büyük bir duygusal soğukkanlılıkla başa çıkabildiği stresli durumlar ile karşılaştıkları zaman, onlar sıklıkla duygusal olarak alt üst olurlar; ağlamaklı ve kızgın olurlar. EKAR Kuramı'na göre reddedilmiş insanlar, güvenmeye değmez, düşmanca, dostça olmayan, duygusal olarak güvensiz, tehdit edici veya tehlikeli olarak gördükleri bir hayat ve bir dünya görüşü- kişiler arası ilişkiler ve insan varoluşunun asıl mahiyeti ile ilgili görüş-geliştirme eğilimindedirler. Bu düşünceler ve duygular genellikle doğaüstü dünyanın tabiatı hakkındaki insanların inançlarına kadar uzanır (örneğin Allah, tanrılar ve diğer dini inançlar) (Rohner, 1975,1986). Yukarıda tarif edilen olumsuz dünya görüşü, olumsuz öz-saygı, olumsuz öz-yeterlilik ve diğer kişisel yatkınlıkların bazıları reddedilmiş kişilerin sosyal bilişi veya zihinsel temsillerinde önemli unsurlardır.

EKAR Kuramı'nda zihinsel temsil kavramı; bireyin kendisi, başkaları ve duygusal olarak iz bırakan geçmiş ve şu anki yaşantılardan inşa edilmiş yaşantısal dünya hakkında olduğunu bildiği şeylerin kavramlarını içeren,

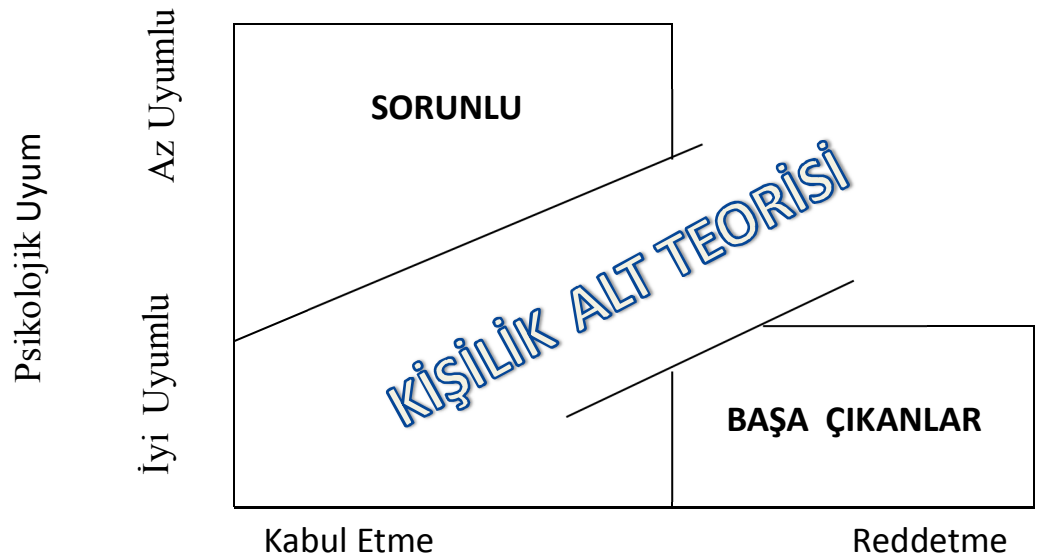
bireyin aşağı yukarı örgütlü fakat genellikle kesin varlık anlayışına atıfta bulunur. Birinin duygusal durumu (birinin gerçeklik kavramı tarafından etkilenen ve de etkileyen) ile birlikte zihinsel temsiller; kişilerarası ilişkileri içeren bireylerin yeni deneyimleri algıladığı, çözümlendiği ve tepki verdiği yolları biçimlendirme eğiliminde olur. Zihinsel temsiller aynı zamanda bireylerin yaşantılarından neyi ve nasıl sakladığını ve hatırladığını etkiler (Rohner,1981). Zihinsel tasarımlar, ayrıca, hangi deneyimlerin bellekte nasıl depolanacağını ve nasıl hatırlanacağını da etkiler. Kişinin kendisi, yaşamındaki "diğer önemli kişiler" ve etrafındaki dünya ile ilgili zihinsel tasarımları bir kez oluştuktan sonra, bu tasarımlar onları belirli durum veya insanları aramaya ya da onlardan uzak durmaya yönlendirir.

Bir kez yaratılan; bireylerin benliklerinin, iz bırakan diğerlerinin ve onların etrafındaki dünyanın zihinsel temsilleri, belirli durumlardan, belirli insan tiplerinden kaçınma ya da belirli insan tiplerini araştırma, bulma ve buldukları insanları ikna etme eğilimi içinde olurlar. Gerçekte, bireylerin kendileri hakkında düşünme şekilleri ve onların dünyası onların yaşadıkları hayat şeklini biçimlendirir. Bu özellikle reddedilmiş çocuk ve yetişkinlerin doğrusudur. Örneğin; çoğu reddedilmiş kişiler, önemli diğerlerinin kasıtlı olmayan eylemlerinde kasıtlı ret görmek için veya kuvvetli karşıt bilginin karşısında onların kişisel değerinin anlamını düşürmek için hiç planlanmayan düşmanlık algılama eğilimine sahiptirler. Aynı zamanda, reddedilmiş kişiler onların bozulmuş zihinsel temsillerine uygun olacak şekilde deneyimleri, durumları ve ilişkileri araştırmaya, yaratmaya, yorumlamaya veya algılamaya eğilimlidir.

Bu kişiler, sıklıkla bu temsillere uygunsuz durumları zihinsel olarak yeniden yorumlama veya kaçınma eğilimi gösterirler. Buna ek olarak, reddedilmiş çocuklar ve yetişkinler sıklıkla öngörülemez, güvenilmez ve belki zararlı olan kişisel ilişkilerin zihinsel imajını kurgularlar. Bu olumsuz zihinsel temsiller sıklıkla, reddedilmiş bireylerin diğerlerine duygusal olarak güvenmeyi zor bulduğu veya herhangi bir azımsamaya veya duygusal güvenilmezlik işaretlerine karşı aşırı tedbirli ve aşırı hassas olabileceği yeni ilişkilere doğru taşınır.

Gerek kültürlerarası katılımcıların büyük oranda olduğu çalışmalarda ve gerekse de Amerika'daki etnik gruplar arasında yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçlar yetişkin ve çocukların % 80'i kişilik alt teorisinin tahminlerine göre tepki verdiğini göstermektedir. Dünyanın çeşitli yerlerinde yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular, anne-baba tarafından reddedilmenin, kişilikte yol açtığı örüntünün yanı sıra, depresyon ve depresif duygulanım, davranım veya davranış sorunları ve alkol veya madde kötü kullanımıyla ilişkili olabileceğini ortaya koymuştur. Ayrıca, anne-baba tarafından reddedilmenin, psikiyatrik sorunlar, suç işleme, yüksek tansiyon astım gibi psikofizyolojik reaksiyonlar; okul başarısı ve zihinsel performans sorunları; yaşlılar, arkadaş ve eşle ilişkilerde sorunlar gibi daha birçok gelişimsel sorunla ilişkili olduğu bulunmuştur (Rohner, Khaleque, & Cournoyer, 2005).

Gerçekte, dünyanın herhangi bir yerinde yapılan çalışmalardan hiç biri algılanan kabul-ret ve bireylerin zihinsel sağlık durumu arasında beklenen ilişkiler hakkında PARTeori'nin Şekil-3 de tasvir edilen temel eğilimi göstermede başarısız olmamıştır. Daha açık bir biçimde; bireysel çeşitliliklerin kapsamı dahilinde, çocukların ve yetişkinlerin zihinsel sağlık durumu; yaşanan reddedilmenin süresiyle, sıklığı ve gücü ile orantılı olarak başlama ve bozulma eğilimi gösterir.

Kaynak:Rohner, Khaleque, Cournoyer (2005, s.314).

Şekil 2. 3. EKAR Kuramı'nın Kişilik Alt Teorisi İle İlgili Başa Çıkanlar ve Sorunlu Bireyler

Sevgi dolu ailelerden gelen bazı bireyler aynı zamanda reddedilen bireylerin tipik psikolojik sorunlarının tümünü gösterebilirler. Hatta bazılarında, anne-baba tarafından kabul veya red edilmeden tamamen bağımsız bir biçimde, anne-babaları tarafından reddedilmiş çocukların sorunlarına benzer sorunlar gelişebilir. Bu insanlar EKAR Kuramı'nda sorunlu olarak adlandırılır; birçoğu ebeveynlerinin dışında bağlanma figürleri ile sevginin daha az olduğu ilişkiler içinde olan bireylerdir (örneğin yetişkinler).

Bu gerçek, çoğu insan için, hayatı boyunca herhangi bir noktada herhangi bir bağlanma figürü tarafından algılanan reddedilmenin; sağlıklı sosyal-duygusal işlevselliğin olasılığını etkin bir biçimde riske attığı EKAR Kuramı'nın beklentisini doğrulamaya yardım eder. Bununla birlikte, bir bağlanma figürü tarafından iz bırakan reddetme deneyimine sahip olmasına rağmen; bireylerin çok küçük bir azınlığının duygusal olarak büyüyebileceği EKAR kuramında tahmin edilir. Yani anne-babası tarafından reddedilmiş bazı çocuklar, reddedilme yaşantılarına rağmen, hem duygusal hem de davranışsalaçından oldukça sağlıklı bir durumda olabilirler. Ebeveyn Kabul-Red kuramında bu kişiler başa çıkanlar olarak adlandırılır. Onlar bir sonraki başlıkta tartışılacak olan EKAR Kuramının başa çıkma alt kuramının odağıdır.

2.1.2.6. EKAR Kuramı'nın Başa Çıkma Alt kuramı

Başta çıkma alt kuramı reddedilen bazı bireylerin, sürekli reddedilmenin travmasından bir bakıma yara almadan (reddedilenlerde görülene göre) çıkabilmiş gibi görünme nedeni konusundaki soruları inceler. Ebeveyn Kabul-Red kuramında, anne-baba tarafından reddedilme ile ruhsal sağlık arasında beklenen ilişki inceleme konusu olmuştur. Bireysel farklılıkları da hesaba katan ilişkiye göre, çocukların ruhsal sağlıklarının yaşadıkları reddedilmenin sıklığı, yoğunluğu ve süresiyle doğru orantılı olarak zedeleneceği düşünülebilir. Kuramın beklentileri doğrultusunda tepki vermeyen kişilerin bir bölümü, "sorunlu" (troubled) kişiler olarak adlandırılan yani psikolojik uyumda az uyumlu olanlardır. Bu kişiler bir red yaşamamış olmalarına rağmen yine de ruhsal zedelenme yaşamış kişilerdir. Tabii ki kişi sadece anne baba reddedilmesiyle değil pek çok başka nedenden dolayı psikolojik rahatsızlıkta

yaşayabilir, ebeveyn kabul red kuramı araştırmacıların araştırma sayıları bu konuya açıklık getirebilecek yeterlilikte olmamıştır. Bu alt teorinin üzerinde odaklandığı bireyler, yüksek bir ebeveyn reddine maruz kalmalarına rağmen yine de duygusal ve genel ruhsal durumları iyi olan “duygusal baş ediciler” dir. Öte yandan “araçsal baş ediciler” mesleklerinde veya işlerinde ve diğer iş yapmaya yönelik etkinliklerde başarılı iken duygusal ve genel ruhsal durumları zedelenmiş kişilerdir. Oysaki “duygusal baş ediciler” reddedilmenin en yıkıcı etkilerinden bile bir şekilde sıyrılmayı bilebilmiş ve genel profilde duygusal açıdan oldukça sağlıklı, işlerini oldukça iyi götüren kişiler olarak görülmektedirler.

Ebeveyn Kabul-Red kuramına göre, baş etme mekanizmasını ve genel olarak da tüm kabul edilme ve reddedilme sürecini anlayabilmek için, kişinin *kendisi* (self), *diğerleri* (others) ve *içerisinde bulunulan durum-bağlam* (context) önemli üç unsurdur.

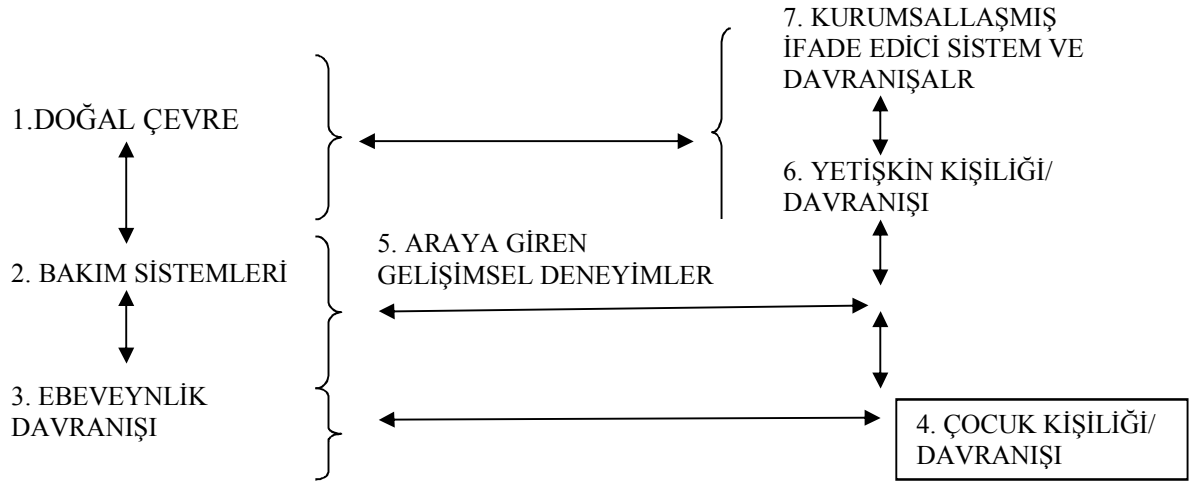
Ebeveyn Kabul-Red kuramı kişinin davranışının kişi, diğerleri ve bağlam arasındaki etkileşimin bir fonksiyonu olduğunu ileri sürer. Kişinin kendisi ile ilgili özellikler çocuğun zihinsel tasarımları ile kişiliğinin özelliklerini kapsar. “Diğerleri” ile ilgili özellikler, reddedici anne-babanın kişisel özelliklerinin yanı sıra, reddedilmenin şekli, sıklığı, süresi ve ağırlığı gibi faktörleri içerir. “Bağlam” özellikleri ile kastedilen ise, çocuğun yaşamındaki “diğer önemli kişiler” ile çocuğun içerisinde bulunduğu çevrenin sosyal, durumsal özellikleridir.

Duygusal baş edicilerin çoğunda, reddedilen bireylerdeki gibi aynı derecede iz bırakan zihinsel sonuçlar yaşamalarına karşın aynı şekilde acı çektikleri görülmez. Rohner ve arkadaşları (2009) bu konuda az çalışma yapılmış olmasına karşın bir şey çok açıktır ki o dardenedilmiş çocukların ya da bireylerin kişilerarası algılanan reddetme ile başa çıkabilme olasılığı; sıcak, destekleyici, alternatif bakıcı veya bağlanma figürünün varlığı tarafından pekiştirilir. Reddedilmiş birçok kişinin, ailelerinin dışında, maruz kaldıkları reddedilmenin duygusal, bilişsel ve davranışsal etkilerini hafifletecek yeterince olumlu deneyimleri olmuştur. Buna ek olarak, eğer çocuklar ve yetişkinler açık olarak kendileriyle ilgili farklılaşmış hislere, kişisizleştirme yeteneğine ve

kuvvetli bir öz-kararlılık duygusuna sahip olurlarsa, olumsuz durumlar ile başa çıkmak için daha iyi becerilerle donatılmış olurlar (Rohner, 1986).

2.1.2.7. EKAR Kuramı'nın Sosyo-Kültürel Modeli ve Alt kuramı

Kuram, bir taraftan 20. yüzyılda yapılmış konuyla ilgili binin üzerindeki ampirik araştırma bulgusunu dikkate alırken, diğer taraftan bu bulguların anlaşılabilmesine olanak tanıyacak kuramsal bir çerçeve oluşturuyor. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı, çeşitli araştırma bulgularına dayanarak, anne-baba tarafından kabullenilme veya reddedilme konusunu, döllemeden ölüme uzanan bir gelişim sürecin içerisinde ele alıyor. Şekil 4'de gösterilen EKAR Kuramının sosyo-kültürel sistemler modeli tüm toplum ve bireyler dahilinde ebeveyn kabul-reddinin başka bağıntıları ve sonuçları, geçmişinde düşünme yolları sağlar. Bu alt teori ve model, daha geniş aileler kapsamında ve sosyo-kültürel sistemlerin içinde kişiler arası kabul etme- reddetme konularını ortaya koyar.

Kaynak:Rohner, Khaleque, Cournoyer (2005, s.317).

Şekil 2.4. EKAR Kuramı'nın Sosyo-Kültürel Sistemler Modeli.

Bireysel düzeydeki açıklama ve öngörüler, EKAR'ın Kişilik Kuramı'nda dahanımlanmıştır. EKAR Kişilik Kuramında algılanan kabul-reddin kişilik özellikleri ve davranışlarla arasındaki ilişki bireysel düzeyde ele alınır. Geniş sistemler düzeyinde ise, EKAR Kuramı sosyokültürel sistem modeliyle, yaygın kabul ve red örüntülerinin süreğenliğininve ortaya konan alt

sistemleri ele alır. Rohner'e (1986) göre, kişilerarası red karmaşık bir ekolojik (ailevi, toplumsal ve sosyo-kültürel) bağlamda meydana gelir. Rohner'in ileri sürdüğü sosyokültürel sistemler modeline göre, baskın olan sosyalizasyon örüntüleri var olan alt sistem örüntülerinin sürdürülmesinden geribildirimler olarak biçimlenir. EKAR Kuramı'nın sosyo-kültürel sistemler modeli tüm toplum ve bireyler dahilinde ebeveyn kabul-reddinin başka bağıntıları ve sonuçları, geçmişi konusunda düşünme yolları sağlar. Bazı toplumlardaki anne-babalar, çocukların karşı sıcak ve sevgiyle yaklaşırken, neden dünya üzerinde toplumların yaklaşık %25'i çocuklarına karşı ılımlıdan ağıra uzanan bir reddetme davranışları sergilemektedir? Toplumlar arasındaki bu farklılaşma ile aynı toplum içerisinde çocuklara anne-babalık etmek konusunda ortaya çıkan bireysel farklılıklar nereden kaynaklanmaktadır? Bu soruların kolay veya basit yanıtları yoktur. Ancak, bazı değişkenlerinanne-babanın reddediciliğinde ortaya çıkan toplumlar-arası veya toplum-içi farklılaşmalarla tutarlı şekilde ilişkili olduğu belirlenmiştir. Temel duygusal ilişkilerin ve sosyal desteğin sekteye uğraması durumunda ortaya çıkan koşullar, anne-babanın çocuğu reddetmesinde önemli bir rol oynamaktadır. EKAR Kuramı'nın sosyo-kültürel sistemler modeli şu kavramları içinde barındırır ve bunların etkileşiminden söz eder: 1-Doğal çevre 2-Bakım sistemleri 3-Ebeveynlik davranışı 4-Çocuğun kişiliği/ davranışı 5-Araya giren gelişimsel deneyimler 6-Yetişkin kişiliği/ davranışı 7-Kuramsallaşmış ifade edici sistem ve davranışlar.

EKAR Kuramı'nın sosyo-kültürel sistemler modeli antropolojiyle de ilgilenen psikiyatrist Kardiner tarafından 1939'da ileri sürülengörüşleri ile Whiting ve Child'in 1953'teki modeline dayanmaktadır (Rohner, Khaleque, & Cournoyer, 2005).Örneğin, ebeveynlerin verilen herhangi bir davranış şeklini gerçekleştirme ihtimali yani ebeveynlik davranışı, (bu kabul etme veya reddetme davranışı olabilir)önemli bir şekilde; aile yapısı, hane halkı düzeni, ekonomik düzen, politik düzen ve doğal çevresi içinde kültürel olarak düzenlenmiş bir nüfusun hayatta kalmasına doğrudan etkisi olan diğer kuruluşlar (doğal çevre) gibi sosyal kuruluşları kapsayarak o toplumun bakım sistemleri tarafından şekillenir. Model ayrıca, kişilik alt teorisinde varsayıldığı gibi, ebeveynlerin kabul etme-reddetme ve diğer davranışlarının doğrudan çocukların kişilik gelişimleri ve davranışları üstünde etki gösterdiğini

belirtmektedir. Üstelik çocukların yaradılışı ve davranışsal yatkınlıkları gibi kişisel özelliklerinin ebeveynlerin onlara karşı davranışlarının şekil ve kalitesini geniş bir kapsamda biçimlendirdiği de modelde ileri sürülmektedir.

Modeldeki oklar ayrıca, aile yaşantılarının yanı sıra gençlerin; içinde yaşadıkları doğal ortam, topluluklarının bakım sistemleri, emsalleri ve toplumdaki yetişkinler (unsur 6; yetişkin kişiliği/ davranışı) ve toplumlarının kurumsallaşmış ifade edici sistemleri(unsur 7;kuramsallaşmış ifade edici sistem ve davranışlar) kapsamında; sıklıkla etkileyici birçok deneyimlerinin olduğunu açığa çıkarmaktadır (unsur 5, araya giren gelişimsel deneyimler).

Kurumsallaşmış ifade edici sistemler ve davranışlar, dini geleneklere ve insanların davranışlarına, onların sanatsal gelenekleri ve tercihlerine ve diğer sembolik, genellikle faydacı olmayan ve hayatta kalmayla alakalı olmayan inançlar ve davranışlara atıfta bulunmaktadır. Onlar EKAR Kuramı'nda "ifade edici" olarak adlandırılmıştır çünkü en azından başlangıçta ifade edici sistemler ilk kez yaratıldığında; onların insanların içsel, psikolojik durumlarını ifade ettiği veya yansıttığına inanılmaktadır. Böylece ifade edici sistemlerin EKAR Kuramı'nda, toplumun içindeki birçok birey tarafından zamanla oluşturulmuş, sembolik oluşumlar olduğuna inanılır. İnsanlar, özellikle sistemler yazılı olarak kodlanmışsa ifade edici sistemler ve davranışlar da bazen yavaş ve istem dışı bir şekilde değişmeye eğilim gösterirler. Sosyo-kültürel sistemler teorisine göre, ifade edici sistemlerin insan eseri olmasına rağmen, bir kez yaratıldıktan ve sosyo-kültürel sisteme dahil edildikten sonra, bireylerin gelecek inançları ve davranışlarına şekil vererek, yeniden bireyler üstünde etkili olmaya eğilimli olduğunu dikkate almak önemlidir. Rohner'in ileri sürdüğü sosyokültürel sistemler modeline göre baskın olan sosyalizasyon örüntüleri, var olan alt sistem örüntülerinin sürdürülmesinden geribildirimler olarak biçimlenir. Örneğin, yüksek düzeyde ebeveyn reddi ile karakterize bir sistemde, gelecek kuşakların çocukları da reddeden ebeveyn olacak ve kendi çocuklarını reddedeceklerdir (Rohner, 1986).

Sosyo-kültürel sistemler modeli rehberliğinde, EKAR kuramının sosyo-kültürel sistemler alt teorisi, ebeveynlerin kabul etme ve reddetmesinin dünya çapında sebeplerini tahmin etmeye ve açıklamaya teşebbüs eder. Alt teori ayrıca ebeveynlik kabul etme ve reddetmesinin ifade edici ilişkilerini tahmin

etmeye ve açıklamaya çalışır.Örneğin alt teori kapsamında yapılan kültürler arası çalışmalar çocukların reddedilmeye eğilimli olduğu toplumlarda doğaüstü dünya hakkındaki kültürel inançların (örneğin Allah, tanrılar ve dünyanın ruhu hakkında) genellikle doğaüstü şeyleri art niyetli, yani düşmanca, aldatıcı, tahmin edilemez, kaprisli, zarar verici veya diğer yönlerden olumsuz olarak gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu çalışmalar çocukların büyük kısmının severek kabul etme ile yetiştirildiği toplumlarda ise doğaüstü dünya hakkındaki kültürel inançların genellikle doğaüstü şeyleri hayırsever, sıcak, destekleyici, cömert, koruyucu veya diğer yönlerden nazik olarak gösterdiğini tespit etmiştir. Şüphesiz bu kültürel farklılıklar, - bu iki farklı türdeki toplumdaki kabul edilene karşı reddedilen - kişilerin zihinsel temsillerindeki biriktirilmiş bireysel farklılıkların sonucudur (Rohner, 1975,1986).

Ebeveynlerin kabul etmesi ve reddetmesi, bireysel toplumların sanatsal gelenek özellikleri gibi, bu toplumdaki bireylerin sanatsal tercihleri gibi dünya çapında birçok diğer etkileyici sosyo-kültürel bağıntı ile alakalı olduğu bilinmektedir (Rohner& Frampton, 1982). Ek olarak,kanitlaryetişkinlerin dinlenme ve iş ile ilgili yaptığı tercihlerin çocuklukta kabul edilme ve reddedilme tecrübeleri ile ilgili olabileceğini göstermektedir (Rohner,1986). Tüm bu ve diğer etkileyici davranışlar ve inanışlar, daha önce açıklandığı gibi, ebeveynlik kabul etmesi ve reddetmesinin; sosyal, duygusal ve sosyal-bilişsel etkilerinin yan ürünleri olarak görünmektedir.

2.1.2.8. EKAR Kuramı'nın Varsayımlarını Destekleyen Kanıtlar

Büyük bir çoğunlukla, EKAR Kuramı'nın en çok gelişmiş bölümü kişilik alt teorisidir. Özellikle sağlamlığı ve basitliği dolayısı ile uluslararası olarak bir çok araştırmacı, birçok etnik grupta ve dünyanın farklı yerlerindeki toplumlarda bulunan binlerce çocuk ve yetişkin için EKRÖ (PARQ)/Kontrol veKişilik Değerlendirme Ölçeği (KIDÖ) (Personality Assessment Questionnaire (PAQ)'ı kullanmayı tercih etmiştir. Bu çalışmalardan, diğer grupları kullanan çalışmalara göre daha fazla kanıt toplanmıştır. İlginç bir şekilde, bu yöntemleri kullanan neredeyse her çalışma – ırksal, kültürel, dil, coğrafi ve diğer benzer farklılıkları göz önüne almaksızın- aynı sonuca

ulaşmıştır: Ebeveynlik kabulü (veya reddi), kişilik alt teorisinde varsayılan psikolojik uyumun (veya uyumsuzluğun) şekli ile alakalı olmaya eğilimlidir. Örneğin PAR/Q'ı kullanan dünya çapındaki 7563 katılımcıdan faydalanan 43 araştırmacının meta-analiz sonuçları algılanan ebeveyn kabul reddinin evrensel olarak psikolojik uyum ile ilişkisini doğrulamıştır. Bu meta analiz sonuçları aynı zamanda ebeveyn kabul-reddinin çocukların psikolojik uyumu ile olan bu evrensel ilişkisini çürütmek için ilave 3,433 çalışmaya ihtiyaç olduğunu, yetişkinlere yönelik sonuçlarının çürütülmesi için de 941 çalışmaya gerek duyulduğunu göstermiştir (Khaleque & Rohner, 2002). Bu nedenle oldukça güçlü kanıtlar ebeveyn kabul red teorisinin sevgi gösteren (kabul edici) ailelerden gelen çocukların sevgi göstermeyen (red edici) ailelerden gelen çocuklara göre kendileri hakkında daha iyi hislere sahip oldukları, daha yetenekli hissettikleri, düşmanlık ve saldırganlığın yönetimi ile daha az problemlere sahip oldukları, yeterli duygusal yanıt ve istikrara sahip oldukları, daha az bağımlı oldukları ve pozitif bir dünya bakışına sahip oldukları şeklindeki çıkarımını desteklemektedir (Lila, García ve Gracia(2007).

Bu meta-analizde rapor edilen tüm etki boyutları istatistiksel olarak önemliydi. Ayrıca, kültürler arası olarak veya Amerikalı etnik gruplar arasında değişik örneklem grupların üzerinde yapılan çalışmalarda da sonuçlar açısından önemli bir farklılık görülmemiştir. Ayrıca meta-analiz'in sonuçları kültür, etniklik veya coğrafi yerleşim alanları dikkate alınmaksızın çocukların psikolojik uyumlarındaki değişkenliğin yaklaşık %26'sı ve yetişkinlerinkinin %21'i ebeveynlik (anneye ait olduğu kadar babaya da ait) kabul etme-reddetme ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu sonuçlar, EKAR Kuramının, algılanan kabul etme-reddetme ve psikolojik uyum arasındaki ilişkinin çoğunluğunun çocuklukta- çocuklar hala ebeveynlerinin direkt etkileri altında olması nedeniyle- yetişkinliktekinden daha kuvvetli olmaya eğilimli olduğu iddiasını desteklemektedir (Rohner,1986). Açıkçası, çocukların ve yetişkinlerin uyumlarındaki önemli miktardaki değişiklik, bu araştırma programında şimdiye kadar ölçülmeyen etkenlere mal edilmiş olarak kalmaktadır. Şüphesiz, bu değişiklikte birçok kültürel, davranışsal, genetik ve diğer öğrenme faktörleri ima edilmektedir (Reiss,1997).

Yukarıda belirtildiği gibi, Rohner, Khaleque & Cournoyer(2009), diğer üç veri sınıfının da EKAR Kuramının kişilik alt teorisinin önemli varsayımlarını desteklediğini ortaya koymaktadır. Bunlar kültürler arası araştırma (tüm kültürel) çalışmaları, etnografik durum araştırmaları ve kontrol edilmiş kıyaslama (eşlik eden değişiklik) çalışmalarıdır. Birincisiyle ilgili olarak, 101 sanayileşmemiş ya da geri kalmış toplum üzerinde yapılan önemli tüm kültürel çalışmalarının sonuçları; ebeveynlik kabul etme- reddetmesinin çocukların ve yetişkinlerin psikolojik uyum(suzluk)ları ile alt-kültürle bağlantılı olduğu sonucunu doğrulamıştır. Ayrıca, Pasifik'teki üç sosyo-kültürel grubun kontrollü kıyaslaması (Rohner,1960) da; Batı Bengal, Hindistan'daki boylamsal, etnografik ve psikolojik toplum çalışmasının yaptığı gibi; bu sonucu desteklemektedir (Rohner & Chaki-Sircar, 1987). Bununla beraber, St.Kitts, Batı Hint Adaları'ndaki 9- 16 yaş aralığındaki 349 gencin altı aylık bir etnografik ve psikolojik durum çalışması (Rohner,1987) ile birlikte Güneydoğu Georgia, Amerika'daki fakir, çift ırklı (Afrikalı Amerikan ve Avrupalı Amerikan) bir toplumda 9-18 yaş aralığındaki 281 gencin ve onların ebeveynlerinin altı aylık bir etnografik ve psikolojik durum çalışması (Rohner, Bourque &Elordi, 1996; Veneziano & Rohner, 1998) da algılanan ebeveyn kabul etmenin-reddetmenin gençlerin psikolojik uyumu ile ilgili olduğu sonucunu teyit etmektedir.

2.1.2.9. Kabul etme- Reddetme Sendromu

Algılanmış kabul etmenin- reddetmenin dünya çapında psikolojik etkileri hakkında deliller ile birlikte kabul etmenin - reddetmenin görünüşte evrensel ifadeleri hakkındaki tüm bu deliller, Rohner'i (2004) kabul etme-reddetme sendromu olarak adlandırılan bir ilişkisel teşhis kavramını oluşturmaya yönlendirdi. Kabul etme- reddetme sendromu, iki tamamlayıcı etken grubunu kapsamaktadır. Birincisi, 400'ün üzerinde çalışma göstermektedir ki her yerde çocuklar ve yetişkinler, ebeveynlik kabul etmesi – reddetmesi ile ilgili algılamalarını daha önce bahsedilen aynı dört davranış sınıfı etrafında düzenliyor görünmektedir (örneğin, sıcaklık/duygusal bağlılık-veya tersi, soğukluk/duygusallık eksiklik- düşmanlık/saldırganlık, ilgisizlik/ihmal ve farklılaşmamış reddetme). İkincisi, kültürler arası deliller,

ebeveynleriyle ilişkilerini (ve diğer bağlanma figürleriyle) reddedici olarak yaşayan çocukların ve yetişkinlerin kişilik alt teorisinde belirtilen belirli psikolojik uyumsuzluk şeklini, evrensel olarak kendi kendine rapor etmeye eğilimli olduğu sonucunu kuvvetle desteklemektedir. Bu iki davranış sınıfı birlikte bir sendrom, yani, birlikte ortaya çıkan davranışların, kişisel özelliklerin ve yatkınlıkların bir kalıbını veya kümelenmesini oluşturur. Herhangi bir psikolojik yatkınlık(örneğin, kızgınlık, düşmanlık veya saldırganlık) diğer koşullarda bulunabilir.

2.1.3 Davranış Sorunları ile İlgili Çalışmalar ve Kuramsal Açıklamalar

Aile içindeki ilişkiler destekleyici ve yakınsa, karşılıklı ilgi ve sevgiye dayanıyorsa, çocuk ve ergenin gelişimi “normal” ve stressiz bir şekilde ilerlemektedir(Yılmaz, 1999).

Sağlıklı anne baba çocuk ilişkilerinin sağlıklı kişiliklerin gelişimindeki önemini vurgulayan araştırmalarda; çocuğun aile üyeleri ile olan ilişkileri; diğer bireylere, nesnelere ve tüm yaşama karşı aldığı tavırların, benimsediği tutum ve davranışların temelini oluşturduğu; görülmektedir. Bununla beraber huzursuz aile ortamının çocuğu olumsuz etkileyerek uyum ve davranış sorunlarına yol açtığı ifade edilmektedir (Yavuzer, 2003).Davranış sorunları, çocuğun çeşitli ruhsal ve bedensel nedenlere bağlı iç çatışmalarını davranışlara aktarması sonucu ortaya çıkabilir. Birey sahip olduğu özellikleri ile çevresi arasında dengeli bir ilişki kuramıyorsa, burada bir sorundan bahsedilebilir. “Hırçınlık, sinirlilik, saldırganlık, inatçılık, yalan, çalma, küfür gibi davranışlar” davranış problemlerine girmektedir (Öz, 1997).

Davranış dinamik bir süreç olarak tanımlanırken; dıştan görülen belirtilerden çok onu oluşturan nedenlerin çözümlenmesinin ve anlaşılmasının büyük önem taşıdığını vurgulamaktadır. Gerek normal gerekse normal dışı davranışlar; gerçekte kişinin dünyayı algılayış biçimine göre yaşamını sürdürebilme çabalarından başka bir şey olmadığı; normal ya da normal dışı sayılan davranışların tümünün işleyişinde aynı temel ilkelerin geçerli olduğu vurgulanmaktadır. Normal dışı belirtilerin yalnızca kişinin uyum yapma

çabalarının yetersizliğini yansıttığı, yetersizliğin gerçek nedenini açıklamadığı belirtilmektedir (Cüceloğlu, 1989).

Çocuğun gerekli uyumu sağlaması toplumsallaşma süreci içinde kazanılmaktadır. Her yeni gelişmenin beraberinde getirdiği değişik koşullar ve güçlükler, çocuk için başlı başına uyum çabasını gerektirmektedir. Yeni duruma alışmaya kadar çocukta uyum sorunları olabilir. Bunlar gelip geçici uyum bozuklukları olarak tanımlanmaktadır. Gelip geçici uyum bozuklukları, ileriki yaşlarda da devam ederse o zaman gerçek uyum bozuklukları haline gelmektedir. Bu olumsuz durumlar 8-9 yaşından sonra davranış bozuklukları adı altında anılmaktadır. Çocukta davranış bozukluklarını ortaya çıkaran nedenleri kalıtım, fiziksel nedenler, temel ihtiyaçların doyurulmaması, çevresel ve sosyo- ekonomik nedenler ve hatalı anne - baba tutumları genel başlıkları altında toplayabiliriz (Yavuzer, 2001).

2.2. Yapılan Araştırmalar

2.2.1. Algılanan Ebeveyn Kabul ve Reddi (EKAR) Üzerine Yapılan Araştırmalar

Bu bölümde EKAR kuramıyla ilgili yapılan sayısız çalışmadan sadece bir kısmına yer verilmiştir. Aşağıda kuramın geçerliliği ve evrenselliği açısından önemli olduğu düşünülen ve araştırma konusuyla bağlantılı olan bazı çalışmalar bulunmaktadır.

Rohner ve Cournoyer'in 1994'teki çalışmasında EKRÖ'nün faktör yapısı dünya üzerindeki sekiz sosyo kültürel grupta, aynı iki temel faktör yapısını (kabul ve red faktörleri) göstermiştir. Rohner ve Rohner'in EKAR Kuramının kültürlerarası uygulanabilirliğiyle ilgili çalışmasında 186 değişik toplumdan oluşan bir örneklem ile kuramın ebeveynliğin sıcaklık (kabul-red) boyutu ve kontrol boyutu incelenmiştir. Çalışmada, anne ve babaların davranışlarında; cinsiyetin bu iki boyut açısından belirleyici bir etkisinin olmadığı saptanarak sonuçlar "genel" ebeveyn davranışı olarak sunulmuştur. Bu çalışmada, algılanan ebeveyn kabul-red değişkenleri arasında yüksek korelasyonlar bildirilmiştir. Bu çalışmanın bulgularına göre, dünyadaki çocukların çoğu ebeveynlerini sıcak algılamakta, daha az oranda düşmanı ve

ihmalkâr ve orta düzeyde kontrol edici algılamaktadırlar. Sonuç olarak batı dünyasının bilinen bir “gerçeği” olarak ortaya konan “sağlıklı psikososyal gelişimin sevgi ve orta dereceli kontrolle sağlanabileceği” tezi kültürlerarası bir örnekleme de ampirik olarak ortaya konmuştur (Rohner ve Rohner, 1981).

Ebeveyn kabul-reddi ile ilgili çalışmalar, tutarlı bir biçimde algılanan ebeveyn reddinin çocukların ve yetişkinlerin psikolojik gelişimi ve kişilik uyumları üzerinde ciddi olarak olumsuz etkileri olduğunu göstermiştir. Çocuklukta yaşanan reddedilme, birçok olumsuz özelliği ve bu özelliklerin çocukluktan yetişkinliğe sürekliliği nedeniyle, ebeveynleri tarafından reddedilmiş kişileri yaşam boyu sosyal ve duygusal sorunlardan oluşan bir risk grubuna dahil etmektedir (Khaleque ve Rohner 2001).

Khaleque ve Rohner (2002) tarafından 1977-2000 yılları arasında yapılan, 43 çalışma ve 7563 kişiyi kapsayan meta-analiz çalışmasında algılanan ebeveyn kabul reddi ile psikolojik uyum arasındaki ilişkiyi ortaya koymuştur. Bu çalışmaya göre *EKAR* Kuramının algılanan kabul ve redde ki artışın, evrensel olarak, psikolojik uyumsuzlukta artış ile ilişkili olduğu şeklindeki tezini güçlü bir şekilde desteklemektedir. Hem çocukların hem de yetişkinlerin psikolojik uyumları ile çocukluk döneminde yaşanan ebeveyn kabulü arasında doğrusal ilişki olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar ayrıca *EKAR* Kuramının algılanan reddetme ve psikolojik uyum arasındaki ilişkinin büyüklüğü yetişkinlerden ziyade çocuklarda güçlü olma eğilimi sergilediklerini de göstermektedir.

Kim(2005)tarafından yapılan çalışmada “on bir ile on dört yaşındaki Koreli ergenlerin”, anne babalarından sıcak ve ılımlı kontrol algıladıkları bulundu. Benzer şekilde, anne ve babalar kendilerini hem sıkı kontrollü (anne) ve hem de orta derecede (babası) sıcak ve kontrollü olarak algılamaktadır. Çalışmada ayrıca, anne ve babaların davranış kontrolleri ile ergenlerin psikolojik uyumları arasında olumlu ilişki olduğu ortaya konmuştur.

Kim ve Rohner (2003) çocukluklarında ebeveynleri tarafından kabul edilmiş ve ya reddedilmiş ergenlerle yaptığı çalışmada; kız çocukların duygusal empati değerlerinin annenin kabulü ile ilişkili olduğu, erkek çocukların ise baba kabulü ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Anneleri

tarafından reddedildiklerini algılayan kız çocukların, anneleri tarafından kabul edildiklerini algılayan kız çocuklarına göre anneleri ile daha düşük düzeyde duygusal empati kurdukları görülmüştür.

Campo ve Rohner (1992), aileden algılanan kabul ve reddetme, psikolojik uyum ve duygusal istismar arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma örneklemini duygusal istismara uğramış 40, duygusal istismara uğramamış 40 genç yetişkin oluşturmaktadır. Araştırmada duygusal istismara uğramış kişilerin çocukluklarında anne ve babalarını duygusal istismara uğramayanlardan daha reddedici algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Xia ve Qian (2001) 127 ergenin oluşturduğu örnekleme ebeveyn yetiştirme tutumları ile gençlerin ruhsal sağlığını değerlendirmeleri üzerine yaptıkları araştırmada; ebeveynlerin, reddedici, yadsıyıcı, öldürmeye eğilimli ve aşırı koruyucu olmalarının ergenlerin birçok psikosomatik belirtiler göstermesi ile bu ergenlerin genel ruh sağlıklarının bozulması ile ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmacılar, bu ergenlerin ebeveynlerinin kabul ve duygusal sıcaklıklarının çok düşük olduğunu belirtmişlerdir.

Yaşları 12-14 arasında değişen 451 Amerikalı çocuk ve ailesinin katıldığı bir araştırmada, ebeveyn-çocuk ilişkileri dört yıl incelenmiştir. Araştırma bulguları ebeveynleriyle kabul edici, sıcak ilişkileri olan çocukların kardeşleriyle ve akranlarıyla olumlu ilişkiler geliştirdikleri; ancak dışlanan, reddedilen çocukların ise sosyal ilişkilerinde problemler yaşadıkları, akranları tarafından sevilmediklerini göstermiştir (Paley, Conger ve Harold, 2000).

Dünyanın çeşitli yerlerinde yapılan ebeveyn kabul-reddi ile ilgili çeşitli çalışmaları gözden geçirdikleri çalışmalarında ebeveyn kabul reddi ile genel psikolojik uyum arasında .42 ile .74'lük korelasyon katsayılarının bulunduğunu bildirmişlerdir. Araştırma bulgularına göre ebeveyn kabul-reddi depresyon, davranım bozukluğu, suçluluğu içeren davranış sorunları ve alkol-madde kötüye kullanımı ile ilgili sorunlarla ilişkili olduğu bulunmuştur (Rohner ve Britner (2002).

Akse ve arkadaşları tarafından 2004 yılında yapılan bir çalışmaya göre; algılanan ebeveyn kabul reddi ile ergenlerdeki depresyon ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmaya 13 yaş ve 17 yaş

grubundan ergenler katılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre; her iki cinsiyette de algılanan ebeveyn reddi, depresyon ve saldırganlıkla ilişkili bulunmuştur. Şöyle ki, ebeveynlerinin kendilerini reddettiğini düşünen ergenlerdeki depresyon ve saldırganlık düzeylerinin, ebeveynleri tarafından kabul edildiğini düşünen ergenlere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Kaygı ve depresyon ile algılanan aile ilişkileri ve kişisel etkenlerin araştırıldığı 10-16 yaş grubu ile yapılan bir çalışmada baba tarafından reddedilmenin, kaygının en önemli belirleyicisi olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte anne-baba reddi ise depresyonun en önemli belirleyicisi olarak tespit edilmiştir. Aile ilişkilerindeki problemlerin depresyonun en önemli belirleyicisi olduğuda bu çalışmada ortaya çıkmıştır (Vulic-Prtoric & Macuka, 2006).

Cenkseven (2000), 9-12 yaşları arasında olan çocukların kekeme olup olmamaları, cinsiyetleri ve anne-çocuk ilişkisini reddedici algılama düzeylerine göre, öz-kavramı düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını araştırmıştır. Buna göre kekeme olan çocukların anne çocuk ilişkisini daha reddedici algıladıkları saptanmıştır.

Özel (1999) çocuk ve gençlerin anneleri ile olan ilişkilerinin karşılıklı olarak algılarını incelemiştir. Örnekleme 7-11 yaş arası 50 çocuk, 12-18 yaş arası 50 genç ve 100'ü aynı çocuk ve gencin anneleri olmak üzere toplam 200 birey oluşturmuştur. Araştırma sonucunda; gençlerin anne reddi algılama düzeyleri çocuklardan daha yüksek, çocukların ve gençlerin anne reddi algılama düzeyleri annelerinden daha yüksek bulunmuştur.

Kayahan (2002), annelerin bağlanma stilleri ve çocukların algıladıkları kabul ve reddin çocuk ruh sağlığı ile ilişkisini incelemiştir. Araştırma örnekleme, çocuk ve ergen psikiyatrisi kliniğine başvuran çocuklar ve anneleri ile okullardan seçilen çocuklar ve annelerini kapsamaktadır. Sorunlu ve kontrol grubu oluşturulmuştur. Sorunlu grup çocukların daha fazla anne reddi algıladığı ve psikolojik uyumlarının da daha kötü olduğu belirlenmiştir. Araştırmada, Ebeveyn Kabul ve Reddetme Kuramına paralel sonuçlar elde edilmiştir.

Erdem (1990), alt-orta-üst sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden 344 öğrenciden oluşan 13-14 yaş aralığındaki örneklem grubuyla yaptığı çalışmada

çocuk tarafından algılanan reddedilme ile benlik kavramı, kaygı, öğrenilmiş çaresizlik ve akademik başarı değişkenlerinin ilişkilerini araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre yüksek red algılayan grubun daha yüksek kaygıya, daha düşük benlik saygısı ve akademik başarıya sahip oldukları bulunmuştur.

Toran (2005), farklı sosyo-kültürel düzeylere sahip annelerin çocuklarını kabullenme ve reddetme davranışlarını incelemiştir. Annelerin çocuklarına karşı olan kabul ve reddetme davranışları ile alt ve üst sosyo-kültürel düzey arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Araştırmanın bulgularına göre çocukların cinsiyetinin kabul red üzerinde etkili olmadığı belirlenmiştir. Annelerin çocuklarına karşı olan kabul ve reddetme davranışları üzerinde sosyo-kültürel değişkenlerin sosyo-kültürel düzeye göre etkili olduğunu göstermekle birlikte, eğitim düzeyi yükseldikçe, kabul etme düzeyinin de arttığı, ailedeki çocuk sayısı arttıkça, çocuğu reddetme düzeyinin de arttığı belirlenmiştir.

Becerik-Özdiker (2002), dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu (DEHB) olan, 9-12 yaş arası çocukların, anneleriyle ilişkilerini algılamaları ile annenin çocuğunu kabullenme ve reddetme davranışlarına ait algılamaları arasındaki ilişkinin belirlenmesi ve ilgili olabilecek değişkenleri incelemiştir. Annelerin sıcaklık-sevgi davranışları, çocuğun yaşı küçüldükçe artmaktadır. Annelerin reddetme puanları arttıkça çocukların algıladıkları reddetmenin arttığı belirtilmiştir.

Şanlı (2007), annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını incelemiş ve küçük yaşta evlenen, ev hanımı olan ve eğitim düzeyi düşük olan annelerin aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutumlarının arttığını bulmuştur. Eşin eğitim düzeyi yüksek olduğunda annenin olumsuz tutumlardan uzaklaştığı ve demokratik tutumu benimsediği saptanmıştır. Annenin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alması durumunda demokratik tutumun arttığı, diğer tutumların azaldığı belirlenmiştir.

Yener (2005), çocukların algıladıkları ebeveyn kabul veya reddinin okul başarısı ve okul uyumu ile ilişkisini incelemiş; kız ve erkek çocukları, annelerinden ve babalarından algıladıkları kabul düzeylerinin ve psikolojik uyum düzeylerinin bir hayli yüksek olduğunu saptamıştır. Bu iki değişken

arasında Aile Kabul ve Reddetme Kuramı ve onu sınavan araştırma sonuçları paralelinde anlamlı bir ilişki bulunduğunu saptamıştır. Okul başarısı ile hem algılanan anne-baba kabulü arasında hem de çocukların psikolojik uyumları arasında anlamlı ilişkiler bulunmuş; bu ilişkilerde cinsiyet ve yaş farklarının bulunmadığı görülmüştür.

Koçkar (2006), öğrenme güçlüğü olan çocukların psikolojik uyumu; öğrenme güçlüğü ve diabetli çocukların psikolojik uyumları ile ilgili gruplar arası ve cinsiyet farklılıkları ve bu çocukların annelerinin psikolojik uyum düzeylerini karşılaştırmıştır. Öğrenme bozukluğu olan çocukların annelerinin kaygı, depresyon ve tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğu, aile işlevsellik puanlarının daha düşük olduğu, problem çözme konusunda daha fazla beceriksizlik ve çocuklarına yönelik daha fazla ebeveyn reddi algıladıkları belirlenmiştir

Tüm bu çalışmalar bize ebeveyn kabul-red teorisinin çok geniş bir alanda uygulanabilirliğini ve bu anlamda evrensel bir geçerliliği olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu çalışmaların tümü algılanan ebeveyn reddinin çocukların ve yetişkinlerin psikolojik gelişimi ve kişilik uyumları üzerinde bir takım olumsuz etkileri olduğunu göstermektedir.

2.2.2.Davranış Sorunları Üzerine Yapılan Araştırmalar

Çocuk davranış problemleri ve bunların ortaya çıkmasında ebeveynlerin rolü konusunda birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan biri anne babanın psikolojik durumu ile çocukların psikolojik durumu arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmada, kliniğe başvuran yaşları 6-14 arasında değişen 66 çocuğun anne ve babaları çocuklarının davranış ve duygusal sorunlarını değerlendirmek üzere “4-18 Yaş Çocuk ve Gençlerde davranış Değerlendirme Ölçeğini (ÇGDÖ)”; “Belirti Tarama Listesini (BTL)” doldurmuştur. Ayrıca öğretmenler için “Öğretmen Bilgi Formu(ÖBF)” ile öğrenciler değerlendirilmiştir. Çalışmada annelerin BTL puanları ile çocukların doldurdukları ÇGDÖ puanları arasında anlamlı korelasyon izlenirken; bu durumun, baba ve öğretmen değerlendirmelerinden elde edilen puanlar için geçerli olmadığı görülmüştür (Öner, Erol, Öner, & Aysev, 2001).

Okul fobisi olan çocukların davranışsal özellikleri, annelerinin ruhsal belirti düzeyleri ve aile fonksiyonlarının incelendiği başka bir araştırmada çalışma örneklemini 6-11 yaşları arasında toplam 70 ilkokul öğrencisi ve annelerinden oluşmuştur. Ölçme araçları olarak 4-18 Yaş Davranış Değerlendirme Ölçeği (DDÖ), Psikolojik Belirti Taraması (SCL-90-R) ve Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) kullanılmıştır. Araştırma bulgularına bakıldığında okul fobisi olan kızlar ve erkekler yaklaşık olarak eşit orandadır. Okul fobisi en çok birinci sınıfta ve 7 yaşındakilerde görülmektedir. Çalışmada en fazla sorun orta sosyoekonomik düzey grubunda bulunmuştur. Anne babaları şiddetli geçimsizlik gösterenlerde sosyal sorunlar, dikkat sorunları, suça yönelik davranışlar, saldırgan davranışlar, içe yönelim, dışa yönelim ve toplam problem puanları diğer gruba göre anlamlı olarak yüksektir (Büküsöglü, Aysan ve Erermis, 2001).

Annesi çalışan ve çalışmayan çocukların saldırganlık eğilimlerinin incelendiği araştırmada, annesi çalışan ve çalışmayan orta sosyo-ekonomik düzeydeki ilköğretim okullarına devam eden toplam 210 çocuk değerlendirilmiştir. Araştırmada “Saldırganlık Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda annesi çalışan ve çalışmayan çocukların saldırganlık puan ortalamaları arasında önemli bir fark olduğu görülmüştür. Annesi çalışmayan çocukların saldırganlık puan ortalamalarının diğer gruba göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Araştırmaya dahil edilen çocukların yaş ve annenin çalışmadurumu; cinsiyet ilişkisinin saldırganlık puan ortalamalarında anlamlı farklılık yarattığı saptanmıştır (Gürsoy, 2002).

Çocuğundavranış problemleri ile ebeveyn çatışmasını algılayışı arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada çocuğın davranış problemleri, aile ve öğretmen olmak üzere iki farklı kaynağa göre değerlendirilmiştir. Bu amaçla aileye 4-18 Yaş Çocuk ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği (CBCL) ve öğretmene de Öğretmen Bilgi Formu (TRF) uygulamıştır. Çocuğın davranış problemlerinin aile ve öğretmen tarafından değerlendirilmesi arasında bir ilişki bulunmamıştır. Ebeveynler kız çocuklarda erkek çocuklara oranla daha fazla davranış problemleri görüldüğünü belirtmişlerdir. Araştırma ayrıca çocukların ebeveyn çatışmasını yüksek

düzyeyde algılamasının davranış problemlerine sahip olma olasılığını arttırdığını belirlenmiştir(Profeta, 2002).

Annelerin psikolojik problemlerinin çocuklarının sosyal gelişimine etkisinin araştırıldığı çalışmada, 4-11 yaş arasında çocukları olan 149 ailenin çocukları doğumdan itibaren takip edilmiştir. 4 yaş çocuklarda işbirliği ve 11 yaş çocuklarda sosyal eğilimleri dışsal davranışların olumsuz yönde etkilediği fakat içsel davranışlarla ilişkisi olmadığı; annenin psikolojik problemlerinin olmasının sosyal davranışları azalttığı ve erken işbirliğinin sonraki risklere karşı çocukları koruduğu ortaya konulmuştur (Hay & Pawlby, 2003).

Çocuklarda görülen problem davranışlardan saldırganlığın gelişiminde arkadaş reddi ve sosyal bilgi süreci faktörlerinin incelendiği çalışmada birinci aşamada toplam 259 ve 6-12 yaş çocukla ikinci aşamada 585 ve 5-8 çocukla çalışılmış. Çalışmada anti sosyal gelişimi ve arkadaş reddi arasındaki ilişki araştırılmıştır. Arkadaş reddinin çocuklarda davranış problemleri meydana getirdiği ve bunun cinsiyete göre de değişiklik göstermediği ortaya çıkmıştır (Dodge ve arkadaşları, 2003).

Annenin çalışma durumunun çocukların davranışları ve problem davranışları üzerindeki etkisinin araştırıldığı çalışmaya 570 hamile kadın ve onların eşleri katılmıştır. Doğum öncesinden başlayan bu boylamsal çalışmada çocukların 4 aylık, 12 aylık, 3,5 yaş ve 4,5 yaş periyotlarındaki verileri değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, 4 aylık ve 8 aylık bebeklerin davranışlarında annelerinin çalışma durumu çocukları konusunda endişelendikleri yönünde önemli bir korelasyon olduğu; 3,5 yaş çocukların saldırganlık davranışları ile annenin çalışma durumu arasında önemli bir korelasyon olduğu ve 4-5 yaş çocukların saldırganlık davranışları ile annenin çalışma durumu arasında önemli bir korelasyon olmadığı ortaya konulmuştur (Hyde, Else Quest, Goldsmith, & Aand Biesanz, 2004).

Özetlemek gerekirse yukardaki çalışmalar bize ebeveynlerin tutumlarının ya da psikolojik durumlarının çocukların davranış problemi ile oldukça yakın bir ilişki içinde olduğunu göstermektedir. Bu çalışmanın da temel amacı anne-babaların kabul red düzeyinin çocukların davranış problemleri üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Çocukların davranış sorunları üzerinde

yapılan bu çalışmalar bize ayrıca Çocuk ve Gençlerde Davranış Değerlendirme Ölçeğinin araştırmalarda oldukça sık kullanılan bir araç olduğunu göstermektedir. Bunda en önemli etken, aşağıda detaylı görüleceği üzere, ölçeğın çocuklarda ortaya çıkabilecek çok yönlü davranış problemlerinin teşhisine imkan vermesi gelmektedir. Bu nedenle bu çalışmada da çocukların kabul-red düzeyi ile davranış sorunları arasındaki ilişkileri ortaya koymada önemli bir araç olarak hizmet görecektir.

3. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada ilköğretime devam eden 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin, anne çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeylerinin çocukların duygusal ve davranış sorunları ile ilişkisini belirleyebilmek amacıyla ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Karasar'a (2007) göre tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan, araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesnenin, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışıldığı bir araştırma modelidir. Tarama modellerinden ilişkisel tarama modelleri ise, iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir. Karşılaştırma amacıyla herhangi bir kontrol grubu kullanılmayacak; bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında çoklu ilişkiler aranacaktır.

3.2. Evren-Örneklem

Araştırmanın evrenini, Bursa ili merkez ilçesi olan Osmangazi ilçesinde yaşayan ilköğretim 4. ve 5. sınıf çağındaki çocuklar ve onların anneleri oluşturmuştur. Osmangazi ilçesine bağlı Soğanlı ve Çarşamba Mahallelerinde 4. ve 5. sınıflara devam eden ve 10- 11 yaş grubundaki 60 çocuk ve bu çocukların anneleri (60) olmak üzere toplamda 120 kişi bu araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmada yer alan 60 çocuk ve annelerine ilişkin temel demografik bulgular Tablo 3.1'de sunulmuştur.

Tablo 3.1. Temel Demografik Bulgular.

		N	%
Anne Eğitim	İlköğretim	29	48,3
	Lise	27	45,0
	Üniversite	4	6,7
	Toplam	60	100
	Anne Yaş		
	25-30	9	15,0
	31-35	17	28,3
	36-40	27	45,0
	41+	7	11,7
	Toplam	60	100,0
Annenin Çalışıp Çalışmaması			
	Çalışan Anne	21	35,0
	Çalışmayan Anne	39	65,0
	Toplam	60	100
Çocuğun Cinsiyeti			
	Kız	21	35,0
	Erkek	39	65,0
	Toplam	60	100
Çocuğun Yaşı	10 Yaş	47	78,3
	11 Yaş	13	21,7
	Toplam	60	100

Tablo 3.1’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan annelerin % 48,3’ü ilköğretim, % 45’i lise ve % 6,7’si fakülte derecesine sahiptirler. Yaş dağılımı açısından bakıldığında annelerin % 45’i 36-40 yaş aralığında, % 28,3’ü 31-35 yaş aralığında, % 15’i 25-30 aralığında ve % 11,7 ‘si 41+ yaş aralığında bulunmaktadır. Araştırmaya katılan annelerin % 65’i çalışmayan anne kategorisinde yer alırken % 35’i çalışan anne kategorisinde yer almaktadır. Çalışmaya katılan çocukların % 35’i kız iken % 65’i erkektir. Çocuğun yaşına baktığımızda % 78,3’ü 10 yaş ve % 21,7’si 13 yaşında olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmada değişkenleri kontrol edebilmek amacıyla tek ebeveynler (dul, boşanmış) ve/veya yakın zamanda aile bireylerinden birinin bir kaybını yaşamış olan ve/veya psikiyatrik tedavi gören anneler araştırma kapsamına alınmamıştır.

Ölçek öncelikle çocuklara uygulanmış, daha sonra en az ilkokul mezunu olan annelere uygulanmıştır. Anne ve çocuklar evlerinde ziyaret edilerek ölçeklerin doldurulması sağlanmıştır. Ölçekler uygulanırken annelere araştırma hakkında bilgi verilmiş ve araştırmaya katılmak isteyen annelere ölçekleri nasıl cevaplandıracakları örneklerle açıklandıktan sonra ölçekler anneler tarafından cevaplandırılmıştır. Annelerin gönüllü olmaları vurgulanıp ve doldurmaları istenen ölçekler kendilerine deneme yapılarak, örnek verilmiş ve anlamaları sağlanarak kendilerinin tamamlanması istenmiştir.

Örnekleme yansız örnekleme yolu ile seçilmiştir. Osmangazi ilçesindeki mahallelerden kura usulü ile iki mahalle belirlenmiştir. Burada istenen yaş grubundaki çocuklara ulaşılması için çocuklardan alınan bilgiler de kullanılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada kullanılan veri toplama araçları aşağıda kısaca tanıtılmış ve araçların birer örneği Ek'ler bölümünde sunulmuştur.

3.3.1.Ebeveyn Kabul ve Reddetme Ölçeği (Çocuk Formu)EKRÖ

Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği Çocuk Formu(Parental Acceptance-Rejection Questionnaire: Child version (Child PARQ): Algılanan ebeveyn kabul-reddinin değerlendirilmesi amacıyla, 1978 yılında Rohner ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. Ölçek cevaplayan kişinin ebeveyninin davranışlarını nasıl algıladığını ölçmektedir. Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği çocuk formu, dört alt ölçek dahil olmak üzere toplam 60 maddeden oluşan bir ölçektir.

- 1) Algılanan ebeveyn sevgi ve sıcaklık,
- 2) Algılanan ebeveyn düşmanlık ve saldırganlık,

3)Algılanan ebeveyn ilgisizliği ve ihmali,

4) Algılanan ayırıştırılmamış reddetme.

Kabul-red ile ilgili yukarıda açıklanan dört alt ölçeğin toplam puanı bireylerin “ebeveyni tarafından kabul edilme-reddedilme” algısını göstermektedir. Bu puanlar 60 ile 240 arasında değişmekte; 60 puan en yüksek düzeyde kabul algısını gösterirken, 240 puan en yüksek düzeyde red algısını göstermektedir. EKRÖ’de yer alan maddeler “hemen hemen her zaman doğru”, “bazen doğru”, “nadiren doğru”, “hiç bir zaman doğru değil” biçiminde dörtlü likert tipi bir ölçek üzerinde yanıtlanmaktadır. Ölçeğin değerlendirmesi bu yanıtlara sırasıyla 4, 3, 2 ve 1 puan verilerek yapılmaktadır (Öner, 1997).

Ölçek birçok dile çevrilmiş ve 230’den fazla araştırmada kullanılmıştır. Yapılan geçerlik güvenirlik çalışmaları ölçeğin farklı kültürlerde de kullanılabileceğini göstermiştir (Khaleque & Rohner, 2002).

Ülkemizde ilk olarak Polat (1988) daha sonra da Erdem (1990), Anjel ve Erkman (1993) çalışmışlar; ölçeğin Türkçe çevirisini, çocuk ve annelerde geçerlik ve güvenirlik çalışmalarını yapmışlardır. Erkman ve Kozcu (1992) ise algılanan istismar ile ebeveyn kabul ve reddinin ilişkilerini incelemişlerdir. Varan ve Rohner (2002) Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği’ne yeni bir boyut daha ekleyerek (ebeveyn kontrolü) ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmalarını tekrarlamışlardır (Kayahan, 2002).

Ölçek Polat (1988) tarafından geri çevirme tekniği ileİngilizceden Türkçeye, Türkçeden İngilizceye ve İngilizceden Türkçeye çevrilmiştir. Polat, ölçeğin güvenirlik katsayılarını.76 ile. 84 aralığında olduğunu belirlemiştir. Erdem (1990) test tekrar test katsayısını .70, Cronbach alfa katsayısını .95 olarak saptamıştır. Ölçeğin yapı geçerliğinde ise Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği’nden yüksek puan olan öğrencilerin Piers Harris Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği, Aile Hayatı Tutum Ölçeği’nin demokrasi alt boyutu sonuçları ile akademik başarının anlamlı olarak düşük olduğu görülmüştür. Aynı zamanda Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği’nden yüksek puan olan öğrencilerin Sürekli Kaygı Skalası, Çocuklarda Öğrenilmiş Çaresizlik Ölçeği, Aile Hayatı Tutum Ölçeği’nin annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesi, aile içi çatışma, sıkı baskı ve disiplin boyutlarından anlamlı olarak yüksek puanlar aldıkları

görülmüştür. Cenkseven(2000) ise iç tutarlılık katsayılarını toplam test için .94 düzeyinde, alt ölçekler .77 ile .89 arasında saptamıştır. Toplam PARQ puanları 60-240 arasında bir değer almaktadır. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa değerleri toplam ölçek için .83, sıcaklık alt boyutu için .71, saldırganlık alt boyutu için .67, ilgisizlik/ihmal .64, Ayrışmamış Reddetme boyutu için .53 olarak elde edilmiştir. Ölçekte 150 puan orta nokta olarak alınmaktadır. 150'den yukarı bir puan çocukların kabul ediciden ziyade red edici oldukları 150'den aşağı bir puan red edici olmaktan çok kabul edici bir davranış sergiledikleri anlamına gelmektedir (Kazarian, Moghnie, Martin, 2010, s.76).

3.3.2. Çocuklar ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği

Çocuklar ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği (Child Behaviour Checklist-CBCL): 4-18 yaş grubu çocuk ve gençlerin sosyal yeterlik alanları ve sorun davranışlarını anne babalardan elde edilen bilgiler doğrultusunda değerlendirmesi hedeflenmiştir. Bu amaçla, Achenbach ve Edelbrock tarafından geliştirilmiş ve ilk kez 1983 yılında Akçakın ve Savaşır tarafından Türkçe'ye çevrilerek uyarlama çalışması yapılmıştır. Ancak farklı yaş grupları ve cinsiyet değişkenlerine göre normlar toplanamadığı için ülkemizde yaygın olarak kullanılamamıştır. ÇGDDÖ / 1991 formu Erol ve Kılıç (1991) tarafından Türkçe'ye çevrilmiş ve 1983 formu ile sürekliliğini sağlayabilmek amacıyla farklılık ve benzerlikleri gözden geçirilmiştir. Ölçek, çocukların davranış sorunlarını tanımlayan 118 madde ve sosyal yeterlik ile ilgili 20 ek maddeden oluşmaktadır. Ölçekte yeterlikle ilgili maddelerin yanı sıra, açık uçlu bazı sorular da yer almaktadır. Ölçekten, İçe Yönelim ve Dışa Yönelim olmak üzere iki ayrı davranış puanı elde edilmektedir. İçe Yönelim grubunu; sosyal içe dönüklük, somatik yakınmalar, kaygı/depresyon; dışa yönelim grubunu ise kurallara karşı davranışlar ve saldırgan davranışlar alt testlerinin toplamı oluşturmaktadır. Ayrıca her iki gruba da girmeyen; sosyal sorunlar, düşünce sorunları ve dikkat sorunları da ölçekte yer almaktadır. Ölçeğin Türkçe test-tekrar test güvenilirliği toplam yeterlikte .78 toplam problemde ise .84 olarak saptanmış ve korelasyonların yüksek olduğu belirlenmiştir. Cronbach alfa katsayıları; içe yönelimde .82; dışa yönelimde

.81; toplam yeterlikte .70 ve toplam problemde .88 olarak saptanmıştır (Erol ve Şimşek, 1997, s.27-28). Bu çalışmada Cronbach alfa değerleri Anksiyete/Depresyon alt boyutu için .63, sosyal İçer Dönük/Depresyon alt boyutu için .75, Somatik Yakınmalar için .77 olarak bulunmuştur. Bu ölçeklerin toplamından oluşan İçer Yönelim için elde edilen Cronbach alfa değeri .84 çıkmıştır. Sosyal Sorunlar alt boyutuna yönelik Cronbach alfa değeri 71 iken Düşünme Sorunları için bu değer .59 ve Dikkat sorunları için .84 çıkmıştır. Bu üç alt ölçeğin toplamında oluşan Toplam Problem alt boyutu için elde edilen Cronbach alfa değeri .88 olarak belirlenmiştir. Kurallara karşı gelme alt boyutu için Cronbach alfa değeri .52 iken Saldırgan Davranışlar alt boyutu için .85 değer çıkmıştır. Bu iki alt boyutun toplamından elde edilen Dışa Yönelim Cronbach alfa kat sayısı ise .84 olarak saptanmıştır. Psikiyatri kliniklerinde yaygın olarak kullanılan ÇGDDÖ'nün 2001 yılında, Achenbach ve Rescorla tarafından 6-18 yaş grubuna yönelik düzeltilmiş formu geliştirilmiştir. ÇGDDÖ 6-18 formunda, ÇGDDÖ 4-18 'de puanlanmayan 6 madde yeni maddeler ile değiştirilmiştir. Yeni formun faktör yapısı: sosyal içer dönüklük, somatik yakınmalar, kaygı/ depresyon, kurallara karşı davranışlar, saldırgan davranışlar, sosyal sorunlar, düşünce sorunları ve dikkat sorunları olmak üzere birbiriyle ilişkili 8 sendromdan oluşmaktadır. 2001 formunun sendromları ile 1991 formu karşılıkları arasındaki korelasyon .87 ile .99 arasında değişmektedir. Formdaki 118 maddenin 103'ü bu 8 faktöre yüklenmiş iken, diğer 15 madde herhangi bir faktöre dahil edilmemiş, bazıları yeni eklenen DSM kaynaklı ölçekler adı altında değerlendirilmiştirlerdir. Ayrıca, forma ebeveynlerin listedekilerin dışındaki sorunları belirtebilmeleri için 2 açık uçlu madde eklenmiştir. Dümenci ve arkadaşlarının, madde düzeyinde doğrulayıcı faktör analizi (CFA) kullanarak, genel, klinik ve birleşik olmak üzere 3 farklı örnekleme yaptıkları çalışmanın bulguları, ÇGDDÖ/2001 formunun ölçüm yapısının ülkemizdeki çalışmalarda kullanılmasını destekler niteliktedir (Dümenci, Erol, Achenbach ve Şimşek, 2004).

3.4.Verilerin Toplanması

Araştırma verileri Nisan-Haziran 2011 tarihleri arasında toplanmıştır. Deneklere evlerinde ulaşılmıştır. Uygulama yapılırken çalışan ve çalışmayan

annelere ulaşabilmek için farklı uygulama saatleri tercih edilmiştir. İlkokul dörd ve beşinci sınıfa giden çocuklar ve onların annelerine ulaşmak için mahalle muhtarından bilgi alınmıştır. Ayrıca bazı deneklerde çocuktan çocuğa da ulaşılmıştır. Ölçek maddelerin yanıtlanması yaklaşık olarak 40-60 dakika almıştır. Ölçek öncelikle çocuklara uygulanmıştır. Yönerge çocuklara okunmuş ölçeği nasıl dolduracakları açıklanmıştır. Benzer şekilde annenin anlaması sağlanarak ölçeği tamamlaması istenmiştir. Araştırmada veri toplama, gönüllülük ve gizlilik ilkelerine sadık kalınarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yer almayı kabul eden deneklere kendileriyle ilgili bilgilerin gizli kalacağı ve elde edilecek verilerin sadece araştırmacı tarafından, bilimsel amaçlar için kullanılacağı açıklanmıştır.

Araştırmadan elde edilen veriler ve bu verilere uygulanan istatistiksel analizler bir sonraki Bulgular Bölümü'nde sunulacaktır.

3.5.Verilerin İstatistiksel Analizi

Altmış (60) anne, altmış(60) çocuk tarafından doldurulan ölçeğin analizi SPSS for Windows 11programı ile yapılmıştır.

4. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın amacı doğrultusunda toplanan verilere uygulanan istatistiksel analiz sonuçlarına yer verilmektedir. Ölçeklerden elde edilen puanların analizine geçmeden önce hangi testlerin (parametrik ya da parametrik olmayan testler) kullanılacağını belirlemek gerekmektedir. Parametrik test koşullarının en önemli iki şartı verilerin normal dağılıma sahip olması ve varyansların homojen olmasıdır (Ural ve Kılıç, 2005:57; Weinfurt, 1995:246-276).

Bu çalışmada verilerin normal dağılıma uygunluk testi SPSS’de Kolmogorov-Smirnov Testi ile yapılmıştır. Bu testin sonucunda EKRÖ ölçeğinde Sevgi/Sıcaklık alt boyutu ve CBCL/6-18 ölçeğinde Sosyal İçer Dönük, Kurallara Karşı Gelme ve Dikkat Sorunları alt ölçeklerine yönelik puanlar normal dağılıma uymadığı görülmüştür. Verilerin bu şekilde testler için zorunlu varsayımları karşılamaması durumunda gerekli istatistiksel analizleri yapmak için veri dönüşüm yöntemleri uygulanarak testin varsayımlarının karşılanması mümkündür (Bakınız Özdamar, 2004:289-302). Bu açıdan kullanılan en yaygın yöntem logaritmik dönüşüm yapmaktır (Özdamar, 2004:83-85). Logaritmik dönüşümü SPSS’de 10 tabanına göre (\log_{10}) yapılmıştır. Bu işlemi EKRÖ ölçeğinde Sevgi/Sıcaklık alt boyutu ve CBCL/6-18 ölçeğinde Sosyal İçer Dönük, Kurallara Karşı Gelme ve Dikkat Sorunları alt ölçeklerine uyguladığımızda normallik koşullunu sağlayan $p > .005$ değerleri elde edilmiştir. Tablo’larda ortalama değerlerin uygun yorumu için Logaritmik değerler antilog ile normal seviyelerine getirilerek verilmiştir.

Varyansların homojenliği şartının testi ise SPSS’de Levene testi ile yapılmıştır. SPSS’de yapılan Levene testinin sonucunda CBCL/6-8 ölçeği ve EKRÖ ölçeğinin tüm alt boyutlarının varyansların eşitliği şartını ($p > .05$) gerçekleştirdiği görülmüştür.

Araştırmanın temel amacı, çocukların algıladıkları aile kabul-red düzeylerinin davranış problemleriyle olan bağlantısını ortaya koymaktır. Bunun yanı sıra, araştırmanın temel soruları arasında da belirtildiği üzere, çocukların kabul-red düzeylerinin ve davranış problemlerinin çocuğun cinsiyeti, annenin eğitim düzeyi, annenin çalışıp çalışmaması ve annenin yaşı değişkenleri açısından farklılık gösterip göstermediği de inceleme kapsamında bulunmaktadır.

EKRÖ Ölçeği ve CBCL/6-18 ölçeği ve alt boyutlarından alınan puanların annenin eğitim düzeyi ve annenin yaşı değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. EKRÖ Ölçeği ve CBCL/6-18 ölçeği ve alt boyutlarından alınan puanların erkek ve kız çocuklar arasında ve çalışan ve çalışmayan anneler arasında fark gösterip göstermediğini incelemek üzere t testi yapılmıştır. Çalışmada EKRÖ ölçeği ve alt boyutlarının CBCL/6-18 ölçeği ve alt ölçekleri ile olan ilişkinin derecesini görmek için Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Anne kabul-red boyutlarının, CBCL/6-18 ölçeği boyutlarını, yordama gücü ise hiyerarşik çoklu regresyon analizi ile değerlendirilmiştir. Bulguların sunulduğunda, "Araştırmanın Amacı ve Cevap Aranılan Sorular" alt başlıklı bölümde sıralanan sorular esas alınmıştır.

4.1. Çocukların Kabul-Red Düzeylerine Yönelik Bulgular

4.1.1. Çocukların Kabul-Red Düzeylerine Yönelik Betimsel İstatistikler

EKRÖ ölçeği ve alt boyutlarından alınan puanlarla ilgili betimleyici istatistikler Tablo 4.1'de verilmiştir. Genel bir kabul-reddetme profilini veren Toplam EKRÖ-Çocuk puanı Sıcaklık/Sevgi ölçeğindeki puanların ters çevrilerek toplanması sonucunda elde edilmiştir. Toplam EKRÖ puanı en düşük 60 (maksimum ebeveyn kabul) ve en yüksek 240 (maksimum ebeveyn reddetme) değeri almaktadır. EKRÖ Çocuk ölçeğinin Sıcaklık/Sevgi, Saldırganlık/Kin, İlgisizlik/İhmal, Ayrılaşmamış Reddetme boyutlarında daha yüksek puan daha yüksek bir red etme anlamına gelmektedir. 150 ve

yukarısı bir puan çocuğun daha fazla ebeveyn red algıladığı anlamına gelmektedir.

Tablo 4.1. EKRÖ Ölçeği ve Alt Boyutlarında Alınan Puanlara Yönelik Betimsel İstatistikler.

Ölçek	N	Ortalama	S.Sapma	Çocukların Puanı		Olası Puanlar		Orta-Nokta
				Düşük	Yüksek	En düşük	En Düşük	
Sıcaklık/Sevgi*	60	73,95	6,14907	53	80	20	80	50
Sevgi/Sıcaklık		26,05	6,14907	20	47	20	80	50
Saldırganlık/Kin	60	21,37	7,95957	15	50	15	60	37,5
İlgisizlik/İhmal	60	36,96	5,95169	20	53	15	60	37,5
Ayrılaşmamış Reddetme	60	13,95	4,91426	10	33	10	40	25
Toplam EKRÖ	60	98,33	21,93184	74	172,00	60	240**	150

*Sıcaklık/ ölçek puanları bir çeşit “reddetme” şekline dönüştürmek için tersine çevrilerek değerlendirilmiştir. Bu nedenle daha yüksek bir puan daha “soğuk” (daha az sıcak) bir anne algılaması anlamına gelmektedir.

** 240 puanı maksimum reddetme anlamına gelmektedir.

Tablo 4.1’de çocukların Aile Kabul-Red Ölçeği Genel Toplam ve Alt Ölçek Puan Ortalamalarının dağılımı incelendiğinde; en yüksek alt ölçek puan ortalamalarının sırasıyla Sevgi ($X = 26,05$), İlgisizlik-ihmal ($X = 36,96$), Saldırganlık-Kin ($X = 21,37$) ve Ayrılaştırılmamış reddetme ($X = 13,95$) alt ölçekleri olduğu, genel toplam puan ortalamasının ise 98,33 olduğu saptanmıştır. EKRÖ-Çocuk ölçeğinden elde edilen bu sonuçlar çalışmanın örneklemini oluşturan 4. ve 5. sınıf çağındaki çocukların büyük kısmının önemli ölçüde ebeveyn kabul algılaması içinde olduklarını göstermektedir.

Tablo 4.2’de örnekleme oluşturan çocukların yaklaşık yüzde 93,3’ünün anneleri ile ilgili olarak daha çok kabul edici (Toplam EKRÖ Çocuk puanının orta noktası olan 150 puanından daha aşağı puan alma) bir algılama içinde oldukları görülmektedir. Sadece çok küçük bir sayıda grup (% 6,7) annesini reddedici olarak algıladığı görülmektedir.

Tablo 4.2. EKRÖ Ölçeğinde Alınan Puanların Kabul-Ret Dağılımı.

150 Altında Puan Alan Çocukların Sayısı ve Yüzdeliği	150 ve Üstünde Puan alan Çocukların Sayısı ve Yüzdesi
56 (% 93,3)	4 (6,7)

Ebeveyn Kabul-Red Ölçeğinden elde edilen genel toplam puan 4 alt ölçeğe göre, dört farklı düzeyde algılanan reddedilme grubu şeklinde de sınıflandırılabilir. Bu gruplar: 1) Düşük red grubu (67 puan ve alt), 2) Orta düzeyde düşük red grubu (68-92 puan arası), 3) Orta düzeyde yüksek red grubu (93-116 puan arası) ve 4) Yüksek red grubu (117 puan ve üstü).EKRÖ Ölçeğinin genel toplam puanı 60 ile 240 arasında değişmektedir. Ölçekte yüksek puan almış olmak yüksek düzeyde bir reddetmenin dolayısıyla düşük bir kabul etmenin algılandığını gösterir (Erdem, 1990; Öner 1994; Pektaş ve Özgür, 2005).

Çalışmada yer alan Çocukların Ebeveyn Kabul-Red Ölçeğinin genel toplam puanlarının bu şekilde sınıflandırılmış red gruplarına göre dağılımı incelendiğinde; çocukların en fazla oranda (%53,3) orta düzeyde düşük anne reddi algıladıkları saptanmıştır. Ayrıca % 22 oranında orta düzeyde anne reddi bulunmasına karşın, %10 oranında yüksekred şeklinde bir anne reddi bulunmaktadır (Tablo 4. 3).

Tablo 4.3. Çocukların Aile Kabul-Red Ölçeği Genel Toplam Puanlarının, Kabul-Red Gruplarına Göre Dağılımı. (N= 369).

Gruplar	Puan	Sayı	%
1.Düşük Red	67 ve altı	0	0,0
2.Orta Düzeyde Düşük red	68-92	32	53,3
3.Orta Düzeyde yüksek red	93-116	22	36,7
4.Yüksek red	117 ve üstü	6	10,0
TOPLAM		60	100

4.1.2. Çocukların Kabul-Red Düzeylerinin Annenin Yaşı Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Örnekleme dahil çocukların EKRÖ Ölçeğinin Sevgi/Sıcaklık, Saldırganlık/Kin, İlgisizlik/İhmal ve Ayrılaşmamış Reddetme alt boyutlarının ve Toplam EKRÖ puanlarının annenin yaşı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere tek faktörlü varyans analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 4.4’de verilmiştir.

Tablo 4.4. EKRÖ Ölçeği Sevgi/Sıcaklık Alt Boyutu Puanının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi(ANOVA) Sonuçları.

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
Sevgi / Sıcaklık	25-30	9	25,11	7,114	G.Arası	29,75	3	9,91	,252	,859
	31-35	17	25,41	4,403	G.İçi	2201,10	56	39,30		
	36-40	27	26,44	5,970	Toplam	2230,85	59			
	41+	7	27,29	9,656						
	Toplam	60	26,05	6,149						

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKRÖ Ölçeği Sevgi/Sıcaklık alt boyutu puanlarının annenin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analiz (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F= ,252$; $p> ,05$).

Tablo 4.5. KRÖ Ölçeği Saldırganlık/Kin Alt Boyutu Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
Saldırganlık /Kin	25-30	9	20,33	11,41	G.Arası	101,37	3	33,79	,274	,844
	31-35	17	20,29	4,96	G.İçi	28277,94	56	504,96		
	36-40	27	22,04	8,64	Toplam	28379,33	59			
	41+	7	22,71	7,16						
	Toplam	60	21,32	7,95						

Tablo 4.5’de görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKRÖ ölçeği Saldırganlık/Kin alt boyutu puanlarının annenin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analiz (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (F= ,274; p> ,05).

Tablo 4.6. EKRÖ Ölçeği İlgisizlik/İhmal Alt Boyutu Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
İlgisizlik / İhmal	25-30	9	37,00	5,07	G.Arası	106,89	3	35,63	1,006	,397
	31-35	17	38,65	4,53	G.İçi	1983,03	56	35,41		
	36-40	27	36,63	5,28	Toplam	2089,93	59			
	41+	7	34,14	10,99						
	Toplam	60	36,97	5,95						

Tablo 4.6’da görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKRÖ ölçeği İlgisizlik/İhmal alt boyutu puanlarının annenin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analiz (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (F= 1,006; p> ,05).

Tablo 4.7.EKRÖ Ölçeği Ayrıştırmamış Reddetme Alt Boyutu Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
Ayrışmamış Reddetme	25-30	9	13,11	4,94	G.Arası	13,18	3	4,39	,174	,913
	31-35	17	13,65	2,67	G.İçi	1411,67	56	25,21		
	36-40	27	14,26	5,93	G.İçi	1424,85	59			
	41+	7	14,57	5,59						
	Toplam	60	13,95	4,91						

Tablo 4.7’de görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKRÖ ölçeği Ayrışmamış Reddetme alt boyutu puanlarının annenin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla

gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (F= ,174; p> ,05).

Tablo 4.8. EKRÖ Ölçeği Toplam EKRÖ Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
Toplam EKRÖ	25-30	9	95,56	27,86	G.Arası	14,75	3	4,92	,067	,977
	31-35	17	98,00	13,80	G.İçi	345,42	56	6,17		
	36-40	27	99,37	23,43	G.İçi	360,18	59			
	41+	7	98,71	28,12						
	Toplam	60	98,33	21,93						

Tablo 4.8’de görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin EKRÖ ölçeği Toplam EKRÖ alt boyutu puanlarının annenin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (F= , 067; p> ,05).

4.1.3. Çocukların Kabul-Red Düzeylerinin Annenin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması

EKRÖ Ölçeğinin Saldırganlık/Kin, İlgisizlik/İhmal, Ayrışmamış Reddetme alt boyutları ve Toplam EKRÖ puanlarının annenin eğitim durumu değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizinin sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.9. EKRÖ Sevgi/Sıcaklık Puanlarının Annenin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
Sevgi/Sıcaklık	İlk.Öğr.	29	28,07	7,81	G.Arası	229,57	2	114,79	3,269	,045
	Lise	27	24,22	2,87	G.İçi	2001,28	57	35,11		
	Fakülte	4	23,75	5,19	Toplam	2230,85	59			
	Toplam	60	26,05	6,15						

Tablo 4.9’da görüldüğü gibi örnekleme oluşturan çocukların EKRÖ Ölçeği Sevgi/Sıcaklık alt boyutu puanlarının annenin eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü Varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=3,269$, $p> .05$). Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Tukey HSD testi yapılmıştır. Tukey HSD testi sonuçlarına göre; özellikle eğitim düzeyi ilköğretim olan annelerin çocuklarının eğitim düzeyi lise olan annelerin çocuklarından daha yüksek bir red etme puanına sahip olduğu görülmektedir. Diğer bir ifadeyle *eğitim seviyesi lise olan annelerin çocukları, annelerini daha kabul edici olarak algılama eğilimindedirler.*

Tablo 4.10.EKRÖ Ölçeği Saldırganlık/Kin alt boyutu puanlarına İlişkin Tukey HSD Testi Sonuçları.

	Anne Yaş (İ)	Anne Yaş (j)	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
TUKEY HSD	İlköğretim	Lise	3,84674*	1,58464	,048
		Fakülte	4,31897	3,16042	,365
	Lise	İlköğretim	-3,84674*	1,58464	,048
		Fakülte	,47222	3,17457	,988
	Fakülte	İlköğretim	-4,31897	3,16042	,365
		Lise	-,47222	3,17457	,988

Tablo 4.10’da görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan çocukların EKRÖ Ölçeği Sevgi/Sıcaklık alt boyutu puanlarının annenin eğitim durumu değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Tukey testi sonucunda söz konusu farklılığın eğitim seviyesi ilköğretim olan annelerin çocukları ile eğitim seviyesi lise olan annelerin çocukları arasında eğitim seviyesi ilköğretim olan annelerin çocuklarınınaleyhine istatistiksel olarak $p<.05$ düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. Diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$). Bu durum aynı zamanda *eğitim düzeyi ilköğretim olan annelerin çocuklarının lise düzeyindeki annelerin çocuklarına göre daha yüksek bir red etme algısı içinde olduğunu* göstermektedir.

Tablo.4.11. EKRÖ Saldırganlık/Kin Puanlarının Annenin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
Saldırganlık/ Kin	İlk Öğr.	29	24,72	10,02	G.Arası	633,76	2	316,88	5,819	,004
	Lise	27	18,29	3,29	G.İçi	3104,17	57	54,46		
	Fakülte	4	17,75	1,71	Toplam	3737,93	59			
	Toplam	60	21,37	7,96						

Tablo 4.11’de görüldüğü gibi örnekleme oluşturan çocukların EKRÖ Ölçeği Saldırganlık/Kin alt boyutu puanlarının annenin eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü Varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F=5,819; $p < .05$).Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Tukey HSD testi yapılmıştır. Gerçekleştirilen Tukey çoklu karşılaştırma analizi sonuçları Tablo 4.12’de sunulmuştur.

Tablo 4.12. EKRÖ Ölçeği Saldırganlık/Kin alt boyutu puanlarına İlişkin Tukey HSD Testi Sonuçları.

	Anne Yaş (İ)	Anne Yaş (j)	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
TUKEY HSD	İlköğretim	Lise	6,42784*	1,97355	,004
		Fakülte	6,97414	3,93608	,188
	Lise	İlköğretim	-6,42784*	1,97355	,004
		Fakülte	,54630	3,95371	,990
	Fakülte	İlköğretim	-6,97414	3,93608	,188
		Lise	-,54630	3,95371	,990

Tablo 4.12’de görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan çocukların EKRÖ Ölçeği Saldırganlık/Kin alt boyutu puanlarının annenin eğitim durumu değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Tukey testi sonucunda söz konusu farklılığın eğitim seviyesi ilköğretim olan annelerin çocukları ile eğitim seviyesi lise olan annelerin çocukları arasında, eğitim seviyesi ilköğretim olan annelerin çocuklarınınmaleyhine, istatistiksel olarak $p < .05$ düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. Diğer alt boyutlar

arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$). Bu durum aynı zamanda eğitim düzeyi ilköğretim olan annelerin çocuklarının lise düzeyindeki annelerin çocuklarına göre daha yüksek bir red etme algısı içinde olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifadeye eğitim seviyesi lise olan annelerin çocukları annelerini daha kabul edici bir algılayış göstermektedirler.

EKRÖ Ölçeğinin İlgisizlik/İhmal puanlarının annenin eğitim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi yapılmış elde edilen bulgular Tablo 4.13’de verilmiştir.

Tablo 4.13. EKRÖ İlgisizlik/İhmal Puanlarının Annenin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
İlgisizlik/İhmal	İlk. Öğr	29	38,55	5,84	G.Arası	800,58	2	400,28	17,696	,000
	Lise	27	37,26	3,13	G.İçi	1289,36	57	22,62		
	Fakülte	4	23,50	5,19	Toplam	2089,93	59			
	Toplam	60	36,97	5,95						

Tablo’da görüldüğü gibi örnekleme oluşturan çocukların EKRÖ Ölçeği İlgisizlik/İhmal alt boyutu puanlarının annenin eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü Varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=17,696$; $p < .05$). Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Tukey HSD testi yapılmıştır. Gerçekleştirilen Tukey çoklu karşılaştırma analizi sonuçları Tablo 4.14’de sunulmuştur.

Tablo 4.14. EKRÖ Ölçeği İlgisizlik/İhmal alt boyutu puanlarına İlişkin Tukey HSD Testi Sonuçları.

	Anne Yaş (İ)	Anne Yaş (j)	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
TUKEY HSD	İlköğretim	Lise	1,29246	1,27193	,570
		Fakute	15,05172*	2,53675	,000
	Lise	İlköğretim	-1,29246	1,27193	,570
		Fakute	13,75926*	2,54811	,000
	Fakute	İlköğretim	-15,05172*	2,53675	,000
		Lise	-13,75926*	2,54811	,000

Tablo 4.14’de görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan çocukların EKRÖ Ölçeği İlgisizlik/İhmal alt boyutu puanlarının annenin eğitim durumu değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Tukey testi sonucunda söz konusu farklılığın eğitim seviyesi ilköğretim olan annelerin çocukları ile eğitim seviyesi üniversite olan annelerin çocukları arasında, eğitim seviyesi ilköğretim olan annelerin çocuklarının aleyhine, istatistiksel olarak $p < .05$ düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. Diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$). Bu durum aynı zamanda *eğitim düzeyi ilköğretim olan annelerin çocuklarının eğitim düzeyi üniversite olan annelerin çocuklarına göre daha yüksek bir red etme algısı içinde olduğunu* göstermektedir.

Tablo 4.15. EKRÖ Sevgi/Sıcaklık Puanlarının Annenin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
Ayrışmamış Reddetme	İlk.Öğr.	29	14,97	6,49	G. Arası	62,48	2	31,24	1,307	,279
	Lise	27	12,85	2,55	G. İçi	1362,37	57	23,90		
	Fakülte	4	14,00	2,16	Toplam	1424,85	59			
	Toplam	60	13,95	4,91						

Tablo 4.15’de görüldüğü gibi örnekleme oluşturan çocukların EKRÖ Ölçeği Ayrışmamış Reddetme alt boyutu puanlarının annenin eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla

gerçekleştirilen tek yönlü Varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (F=1,307; p > .05).

Tablo 4.16.Toplam EKRÖ Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
TOPLAM	İlk. Öğr.	29	106,31	28,24	G.Arası	4218,83	2	2109,42	4,977	,010
	Lise	27	92,63	8,17	G.İçi	24160,50	57	423,87		
	Fakülte	4	79,00	5,83	Toplam	28379,33	59			
	Toplam	60	98,33	21,93						

Tablo 4.16’da görüldüğü gibi örnekleme oluşturan çocukların Toplam EKRÖ ölçeğinde almış oldukları puanların annenin eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü Varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F=1,307; p < .05). Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Tukey HSD testi yapılmıştır. Gerçekleştirilen Tukey çoklu karşılaştırma analizi sonuçlarıTablo 4.17’de verilmiştir.

Tablo 4.17. Toplam EKRÖ Ölçeği Puanlarına İlişkin Tukey HSD Testi Sonuçları.

	Anne Yaş (İ)	Anne Yaş (j)	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
TUKEY HSD	İlköğretim	Lise	13,68072*	5,50590	,042
		Fakülte	27,31034*	10,98104	,041
	Lise	İlköğretim	-13,68072*	5,50590	,042
		Fakülte	13,62963	11,03023	,437
	Fakülte	İlköğretim	-27,31034*	10,98104	,041
		Lise	-13,62963	11,03023	,437

Tablo 4.17’de görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan çocukların Toplam EKRÖ Ölçeğinde aldıkları puanların annenin eğitim durumu değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Tukey testi

sonucunda söz konusu farklılığın eğitim seviyesi ilköğretim olan annelerin çocukları ile eğitim seviyesi lise olan annelerin ve eğitim seviyesi üniversite olan annelerin çocukları arasında, eğitim seviyesi ilköğretim olan annelerin çocuklarının aleyhine, istatistiksel olarak $p < .05$ düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. Diğer alt boyutlar (Lise ve Üniversite) arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$). Bu durum aynı zamanda *eğitim düzeyi ilköğretim olan annelerin çocuklarının eğitim düzeyi lise ve üniversite olan annelerin çocuklarına göre daha yüksek bir red etme algısı içinde olduğunu göstermektedir.*

4. 1.4. Çocukların Kabul-Red Düzeylerinin Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Karşılaştırılması

EKRÖ Ölçeği Sıcaklık/Sevgi, Saldırganlık/Kin, İlgisizlik/İhmal, Ayrıışmamış Reddetme alt boyutları ve Toplam EKRÖ puanının çocuğun cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere bağımsız grup t testi yapılmıştır. Teste yönelik sonuçlar Tablo 4.18’de verilmiştir.

Tablo 4.18. EKRÖ Ölçeği Sevgi/Sıcaklık Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
Sevgi/ Sıcaklık	Erkek	21	26,57	3,627	,792	,479	58	,634
	Kız	39	25,77	7,179	1,149			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamasının standart hatası.

Tablo 4.18’de görüldüğü üzere, araştırma grubunu oluşturan çocukların Sıcaklık/Sevgi puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t = ,479$; $p > ,05$). Bu sonuca göre erkek ve kız çocukların annelerini kabul-red etme düzeyleri birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir.

Tablo 4.19. EKRÖ Ölçeği Saldırganlık/Kin Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
Saldırganlık /Kin	Erkek	21	20,86	4,882	1,0652	-,361	58	719
	Kız	39	21,64	9,252	1,4816			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamanın standart hatası.

Tablo 4.19’da görüldüğü üzere, araştırma grubunu oluşturan çocukların Saldırganlık/Kin puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (t= -,361; p>,05). Bu sonuca göre erkek ve kız çocukların annelerini kabul-red etme düzeyleri birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir.

Tablo 4.20. EKRÖ Ölçeği İlgisizlik/İhmal Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	Ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
İlgisizlik /İhmal	Erkek	21	37,24	2,897	,63210	,257	58	,798
	Kız	39	36,82	7,108	1,13814			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamanın standart hatası.

Tablo 4.20’de görüldüğü üzere, araştırma grubunu oluşturan çocukların Saldırganlık/Kin puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (t= ,257 ; p >,05). Bu sonuca göre erkek ve kız çocukların annelerini kabul-red etme düzeyleri birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir.

Tablo 4.21. EKRÖ Ölçeği Ayrıştırılmamış Reddetme Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	Ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
Ayrışmamış Reddetme	Erkek	21	13,43	2,993	,6531	-,600	58	,551
	Kız	39	14,23	5,705	,9136			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamanın standart hatası.

Tablo 4.21’de görüldüğü üzere, araştırma grubunu oluşturan çocukların Saldırganlık/Kin puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (t= ,257 ; p >,05). Bu sonuca göre erkek ve kız çocukların annelerini kabul-red etme düzeyleri birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir.

Tablo 4.22. Toplam EKRÖ Ölçeği Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
Toplam EKRÖ	Erkek	21	98,09	9,523	2,0781	-,061	58	,951
	Kız	39	98,46	26,439	4,2337			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamanın standart hatası.

Tablo 4.22’de görüldüğü üzere, araştırma grubunu oluşturan çocukların Toplam EKRÖ Ölçeğinde puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (t= -,061; p >,05). Bu sonuca göre erkek ve kız çocukların annelerini kabul-red etme düzeyleri birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir.

4. 1. 5. Annesi Çalışan ve Çalışmayan Çocukların Kabul-Red Düzeylerinin Karşılaştırılması

EKRÖ Ölçeği Sıcaklık/Sevgi, Saldırganlık/Kin, İlgisizlik/İhmal, Ayrışmamış Reddetme alt boyutları ve Toplam EKRÖ puanının annenin çalışıp çalışmadığı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere bağımsız grup t testi yapılmıştır. Teste yönelik sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.23. EKRÖ Ölçeği Sevgi/Sıcaklık Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Anne Mesleği Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
Sıcaklık/Sevgi	Çalışmayan	39	26,00	6,689	1,0710	-,085	58	,951
	Çalışan	21	26,14	5,151	1,1239			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamının standart hatası.

Tablo 4.23'te görüldüğü gibi annesi çalışan ya da çalışmayan çocuklarının EKRÖ Ölçeği Sevgi/Sıcaklık alt boyutu puanları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık yoktur (t= -,085; p >,05). Bu verilere göre annesi çalışan çocukların (X= 26,1429) ve annesi çalışmayan çocukların (X=26,00) ebeveyn kabul-red düzeyleri benzerdir.

Tablo 4.24. EKRÖ Ölçeği Saldırganlık/Kin Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Annesinin Çalışıp Çalışmadığı i Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
Saldırganlık/Kin	Çalışmayan	39	21,33	8,483	1,3584	-,044	58	,951
	Çalışan	21	21,43	7,082	1,5455			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamının standart hatası.

Tablo 4.24'te görüldüğü gibi annesi çalışan ya da çalışmayan çocukların EKRÖ Ölçeği Saldırganlık/Kin alt boyutu puanları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık yoktur (t= -,044; p >,05). Bu verilere göre annesi çalışan

çocukların ($X= 21,4286$) ve annesi çalışmayan çocukların ($X=21,3333$) ebeveyn kabul-red düzeyleri benzerdir.

Tablo 4.25. EKRÖ Ölçeği İlgisizlik/İhmal Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Anne Mesleği Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
İlgisizlik/İhmal	Çalışmayan	39	37,67	4,874	,7804	1,247	58	,951
	Çalışan	21	35,67	7,526	1,6422			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamasının standart hatası.

Tablo 4.25'te görüldüğü gibi annesi çalışan ya da çalışmayan çocukların EKRÖ Ölçeği İlgisizlik/İhmal alt boyutu puanları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık yoktur ($t= 1,247$; $p >,05$). Bu verilere göre annesi çalışan çocukların ($X= 35,6667$) ve annesi çalışmayan çocukların ($X= 37, 6667$) ebeveyn kabul-red düzeyleri benzerdir.

Tablo 4.26. EKRÖ Ölçeği Ayrıştırılmamış Reddetme Alt Boyutu Puanlarının Çocuğun Anne Mesleği Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
Ayrışmamış Reddetme	Çalışmayan	39	14,03	5,055	,8094	,161	58	,951
	Çalışan	21	13,81	4,760	1,0388			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamasının standart hatası.

Tablo 4.26'da görüldüğü gibi annesi çalışan ya da çalışmayan çocukların EKRÖ Ölçeği Ayrışmamış Reddetme alt boyutu puanları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık yoktur ($t= ,161$; $p >,05$). Bu verilere göre annesi çalışan çocukların ($X= 13,8095$) ve annesi çalışmayan çocukların ($X= 14, 0256$) ebeveyn kabul-red düzeyleri benzerdir.

Tablo 4.27. Toplam EKRÖ Ölçeği Puanlarının Çocuğun Anne Mesleği Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
Toplam EKRÖ	Çalışmayan	39	99,03	23,159	3,7084	,331	58	,951
	Çalışan	21	97,05	19,931	4,3493			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamasının standart hatası.

Tablo 4.27’de görüldüğü gibi annesi çalışan ya da çalışmayan çocukların EKRÖ Ölçeği İlgisizlik/İhmal alt boyutu puanları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık yoktur ($t = ,331$; $p > ,05$). Bu verilere göre annesi çalışan çocukların ($X = 97,0476$) ve annesi çalışmayan çocukların ($X = 99,0256$) ebeveyn kabul-red düzeyleri benzerdir.

4.2. Çocukların Davranış Problemlerine Yönelik Bulgular

4.2.1. Çocukların Davranış Problemlerine Yönelik Betimsel İstatistikler

CBCL/6-18 ölçeğinde alınan puanlar Tablo 4.28’de gösterilmiştir. Bu ölçekte alınan puanların değerlendirilmesinde T puanları kullanılmıştır. Bu nedenle Tablo 4.28’de T ve ham puanlar birlikte verilmiştir. T puanlar ortalaması 50 ve standart sapması 0 olan standart puanlardır. Z puanlarının 10 ile çarpılıp 50 ile toplanması sonucu elde edilir. Psikolojik bir test tarafından ölçülen bir değişken normal olarak dağılıyorsa örneklemin üçte ikisinin (% 68.26) 40-60 arasında puanlar elde ettiğini söyleyebiliriz. Bu normal dağılım olarak düşünülmektedir. Üstelik dağılımın % 95’inin ortalamasının 2 standart sapması içinde (30-70 arasındaki T puanları) uzandığı kabul edilmektedir. Bu nedenle 70 ve yukarısına ya da 30 ve aşağısına düşen T puanlar olağanüstü yüksek ve olağanüstü düşük olarak düşünülmektedir(Bakınız Brock, 2007).

Tablo 4.28. Çocukların Davranış Problemlerine Yönelik Betimsel İstatistikler.

Ölçek	N	Ortalama		S.Sapma		Çocukların Puanı			
		T puana Göre	Ham Puana Göre	T Puana Göre	Ham Puana Göre	En Düşük		En Yüksek	
						T Puana Göre	Ham Puana Göre	T Puana Göre	Ham Puana Göre
Anksiyete/Depresyon	60	50	4,58	10	2,98	34,63	0	74,87	12
Sosyal İçer Dönük/ Depresyon	60	50	2,73	10	3,36	41,86	0	83,54	14
Somatik Yakınmalar	60	50	2,87	10	2,83	39,85	0	85,87	13
Sosyal Sorunlar	60	50	2,57	10	2,55	39,92	0	87,04	12
Düşünce Sorunları	60	50	1,92	10	2,31	41,70	0	76,35	8
Dikkat Sorunları	60	50	3,35	10	3,54	40,54	0	85,73	16
Kurallara Karşı Gelme Davranışı	60	50	1,32	10	1,59	41,71	0	79,47	6
Saldırgan Davranışlar	60	50	3,48	10	3,66	40,49	0	84,18	16
İçer Yönelim	60	50	10,18	10	7,29	38,77	2	77,19	30
Dışa Yönelim	60	50	4,80	10	4,66	39,70	0	86,90	22
Toplam Problem	60	50	7,83	10	6,87	38,60	0	86,63	33
Toplam CBCL	60	50	22,82	10	16,52	37,39	2	77,36	68

Tablo 4.28’de görüldüğü üzere ölçeklerden alınan T puanlar Anksiyete/Depresyon alt ölçeğinde 34,63-74,87 aralığında, Sosyal İçer Dönük/Depresyon ölçeğinde 41,86-83,54 aralığında Somatik Yakınmalar alt ölçeğinde 39,85-85,87 aralığında Sosyal Sorunlar ölçeğinde 39,92-87,04 aralığında Düşünce Sorunları alt ölçeğinde 41,70-76,35 aralığında Dikkat Sorunları alt ölçeğinde 40,54-85,73 aralığında Kurallara Karşı Gelme alt ölçeğinde 41,71-79,47 aralığında Saldırgan Davranışlar alt ölçeğinde 40,49-84,18 aralığında İçer Yönelim alt ölçeğinde 38,77-77,19 aralığında Dışa Yönelim alt ölçeğinde 39,70-86,90 aralığında ve Toplam Problem alt ölçeğinde 38,60-86,63 aralığında dağıldığını görmekteyiz. Toplam CBCL/6-18 açısından baktığımızda ise örnekleme dahil çocukların almış oldukları T-puanları 37,39-77,36 arasında dağılmaktadır.

CBCL/6-18 ölçeğinde 60-63 aralığındaki T puanları sınır düzey olarak belirlenmiştir. 60'ın altında yer alan T puanları normal aralığı, 63'ün üstündeki T puanlar ise klinik aralığı tanımlamaktadır. Bu değerler açısından çalışmanın sonuçları Tablo 4.29'da gösterilmiştir.

Tablo 4.29. CBCL/6-18 Ölçeğinde Alınan T Puanlara Göre Klinik Düzey, Sınır Düzey ve Normal Düzeyde Olanların Yüzdeleri.

Ölçek	T Puanı < 60 olanların % oranı (Normal Düzey)		T Puanı = 60-63 arası olanların % oranı (Sınır Düzey)		T puanı > 63 Olanların % Oranı (Klinik Düzey)	
	N	%	N	%	N	%
Anksiyete/Depresyon	49	81,7	4	6,7	7	11,7
Sosyal İçer Dönük/Depresyon	53	83,3	2	3,3	5	8,3
Somatik Yakınmalar	51	85,0	3	5,0	6	10,0
Sosyal Sorunlar	53	88,3	0	0	7	11,7
Düşünce Sorunları	52	86,7	0	0	8	13,3
Dikkat Sorunları	52	86,7	1	1,7	7	11,7
Kurallara Karşı Gelme Davranışı	50	83,3	3,3	3,3	8	13,3
Saldırgan Davranışlar	54	90,0	1	1,7	5	8,3
İçer Yönelim	49	81,7	1	1,7	10	16,7
Dışer Yönelim	53	88,3	1	1,7	6	10,0
Toplam Problem	50	83,3	5	8,3	5	8,3
TOPLAM CBCL	50	83,3	4	6,7	6	10,0

Tablo 4.29'da görüldüğü üzere Anksiyette/Depresyon alt ölçeğinde T<60 (normal düzey) olan çocukların oranı % 81,7, T = 60-63 (sınır düzey) olan çocukların oranı % 6,7 ve T>63 (klinik düzey) olan çocukların oranı % 11,7'dir. Sosyal İçer Dönük/Depresyon alt ölçeğinde T<60 (normal düzey) olan çocukların oranı % 88,3, T = 60-63 (sınır düzey) olan çocukların oranı % 3,3 ve T> 63 (klinik düzey) olan çocukların oranı % 8,3'tür. Somatik Yakınmalar alt ölçeğinde T<60 (normal düzeyde) olan çocukların oranı % 85,0 T =60-63 (sınır düzey) olan çocukların oranı % 5,0 ve T> 63(klinik düzey) olan çocukların oranı % 10,0'dır. Sosyal Sorunlar alt ölçeğinde T < 60 (normal düzey) olan çocukların oranı % 86,7 ve T> 63 (klinik düzey) olan çocukların

oranı % 11,7'dir. Düşünce Sorunları alt ölçeğinde $T < 60$ (normal düzey) olan çocukların oranı % 86,7 ve $T > 63$ (klinik düzey) olan çocukların oranı % 13,3'dür. Dikkat Sorunları alt ölçeğinde $T < 60$ (normal düzey) olan çocukların oranı % 86,7, $T = 60-63$ (sınır düzey) olan çocukların oranı % 1,7 ve $T > 63$ (klinik düzey) olan çocukların oranı % 11,7'dir. Kurallara Karşı Gelme alt ölçeğinde $T < 60$ (normal düzey) olan çocukların oranı % 83,3, $T = 60-63$ (sınır düzey) olan çocukların oranı % 3,3 ve $T > 63$ (klinik düzey) olan çocukların oranı % 13,3'tür. Saldırgan Davranışlar alt ölçeğinde $T < 60$ (normal düzey) olan çocukların oranı % 90,0, $T = 60-63$ (sınır düzey) olan çocukların oranı % 1,7 ve $T > 63$ (klinik düzey) olan çocukların oranı % 8,3'dür. İçe Yönelim alt ölçeğinde $T < 60$ (normal düzey) olan çocukların oranı % 81,7, $T = 60-63$ (sınır düzey) olan çocukların oranı % 1,7 ve $T > 63$ (klinik düzey) olan çocukların oranı % 16,7'dir. Dışa Yönelim alt ölçeğinde $T < 60$ (normal düzey) olan çocukların oranı % 88,3, $T = 60-65$ (sınır düzey) olan çocukların oranı % 1,7 ve $T > 63$ (klinik düzey) olan çocukların oranı % 10,0'dir. Toplam Problem alt ölçeğinde ise $T < 60$ (normal düzey) olan çocukların oranı % 83,3, $T = 60-63$ (sınır düzey) olan çocukların oranı % 8,3 ve $T > 63$ (klinik düzey) olan çocukların oranı % 8,3'dür. *Toplam CBCL Ölçeği açısından baktığımızda $T < 60$ (normal düzey) olan çocukların oranı % 83,3, $T = 60-63$ (sınır düzey) olan çocukların oranı % 6,7 ve $T > 63$ (klinik düzey) olan çocukların oranı % 10,0 şeklinde olduğu görülmektedir.*

Bu veriler ışığında ölçek puanları değerlendirildiğinde *klinik düzeyde yer alan çocukların en önemli davranış problemlerinin sırasıyla İçe Yönelim (%16,7), Düşünce Sorunları (%13,3), Kurallara Karşı Gelme Davranışı (%13,3), Anksiyete/Depresyon (%11,7), Sosyal Sorunlar (%11,7), Somatik Yakınmalar (%10,0), Dışa Yönelim (%10,0), Toplam CBCL (% 10,0), Saldırgan Davranışlar (%8,3), Sosyal İçe Dönük (8,3), Toplam Problem (%8,3), olduğu görülmektedir.*

4.2.2. Çocukların Davranış Probleminin Annenin Yaşı Değişkenine Göre Karşılaştırılması

CBCL/6-18 Ölçeğinin Anksiyete/Depresyon, Sosyal İçe Dönük/Depresyon, Sosyal Sorunlar, Somatik Yakınmalar, Düşünce Sorunları,

Kurallara Karşı Gelme Davranışı, Dikkat Sorunları, Saldırgan Davranışlar, İçe Yönelim, Dışa Yönelim ve Toplam Problem alt ölçeklerinin annenin yaşı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere tek yönlü varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 4.30. CBCL/6-18 Ölçeği Anksiyete/Depresyon Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
Anksiyete/Depresyon	25-30	9	55,12	12,59	G.Arası	297,33	3	99,11	,991	,404
	31-35	17	49,23	8,70	G.İçi	5602,67	56	100,05		
	36-40	27	49,41	9,45	Toplam	5900,00	59			
	41+	7	47,56	11,52						
	Toplam	60	50,00	10,0						

Tablo 4.30'da görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin CBCL/6-18 Ölçeği Anksiyete/Depresyon alt ölçeği puanlarının annenin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analiz (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (F=,991; p> ,05).

Tablo 4. 31. CBCL/6-18 Ölçeği Sosyal İçe Dönük/Depresyon Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).

	Grup	N	X	SS	VAR. K	Kar. Topl.	S D	Kar. Ort.	F	p
Sosyal İçe Dönük /Depresyon	25-30	9	50,13	7,99	G.Arası	37,58	3	12,53	,120	,948
	31-35	17	49,57	10,04	G.İçi	5862,42	56	104,68		
	36-40	27	50,68	11,51	Toplam	5900,00	59			
	41+	7	48,24	6,96						
	Toplam	60	50,00	10,00						

Tablo 4. 31'de görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin CBCL/6-18 Ölçeği Sosyal İçe Dönük/Depresyon alt ölçeği puanlarının annenin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek

amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=,120$; $p > ,05$).

Tablo 4. 32. CBCL/6-18 Ölçeği Somatik Yakınma Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
Soma tik	25-30	9	54,79	13,45	G.Arası	359,89	3	119,97	1,213	,314
	31-35	17	49,43	11,04	G.İçi	5540,10	56	98,93		
Yakın ma	36-40	27	49,95	9,04	Toplam	5900,00	59			
	41+	7	45,42	1,89						
	Toplam	60	50,00	10,00						

Tablo 4. 32’de görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin CBCL/6-18 Ölçeği Somatik Yakınmalar alt ölçeği puanlarının annenin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analiz (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F= 1,213$; $p > ,05$).

Tablo 4.33. CBCL/6-18 Ölçeği Sosyal Sorunlar Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
Sosy al Soru nlar	25-30	9	50,83	10,16	G.Arası	74,12	3	24,71	,237	,870
	31-35	17	51,47	11,57	G.İçi	5825,88	56	104,03		
	36-40	27	49,08	10,04	Toplam	5900,00	59			
	41+	7	48,89	6,29						
	Toplam	60	50,00	10,00						

Tablo 4.33’de görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin CBCL/6-18 Ölçeği Sosyal Sorunlar alt ölçeği puanlarının annenin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analiz (ANOVA) sonucunda grupların

aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (F= ,237; p> ,05).

Tablo 4.34. CBCL/6-18 Ölçeği Düşünce Sorunları Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
Düşünce Sorunları	25-30	9	48,44	11,27	G.Arası	71,26	3	23,75	,228	,876
	31-35	17	49,35	8,320	G.İçi	5828,73	56	104,09		
	36-40	27	51,16	10,68	Toplam	5900,00	59			
	41+	7	49,12	11,10						
	Toplam	60	50,00	10,0						

Tablo 4.34’de görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin CBCL/6-18 Ölçeği Düşünce Sorunları alt ölçeği puanlarının annenin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analiz (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (F= ,228; p> ,05).

Tablo 4.35. CBCL/6-18 Ölçeği Dikkat Sorunları Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
Dikkat Sorunları	25-30	9	51,21	11,88	G.Arası	263,63	3	87,88	,873	,461
	31-35	17	48,68	8,64	G.İçi	5636,37	56	100,65		
	36-40	27	51,63	10,99	Toplam	5900,00	59			
	41+	7	45,38	5,34						
	Toplam	60	50,00	10,00						

Tablo 4.35’de görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin CBCL/6-18 Ölçeği Dikkat Sorunları alt ölçeği puanlarının annenin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analiz (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (F= ,873; p> ,05).

Tablo 4.36. CBCL/6-18 Ölçeği Kurallara Karşı Gelme Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
Kurallara Karşı Gelme	25-30	9	50,1049	10,43575	G.Arası	150,78	3	50,26	,490	,691
	31-35	17	51,7090	12,98455	G.İçi	5749,21	56	102,67		
	36-40	27	49,8718	8,86788	Toplam	5900,00	59			
	41+	7	46,2092	4,75705						
	Toplam	60	50,0000	10,00000						

Tablo 4.36’da görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin CBCL/6-18 Ölçeği Kurallara Karşı Gelme alt ölçeği puanlarının annenin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analiz (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F= ,490$; $p > ,05$).

Tablo 4.37. CBCL/6-18 Ölçeği Saldırgan Davranışlar Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
Saldırgan Davranışlar	25-30	9	50,19	8,540	G.Arası	78,30	3	26,101	,251	,860
	31-35	17	50,45	12,17	G.İçi	5821,69	56	103,96		
	36-40	27	48,98	8,28	Toplam	5900,00	59			
	41+	7	52,58	13,46						
	Toplam	60	50,00	10,00						

Tablo 4.37’de görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin CBCL/6-18 Ölçeği Saldırgan Davranışlar alt ölçeği puanlarının annenin eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analiz (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F= ,251$; $p > ,05$).

Tablo 4.38. CBCL/6-18 Ölçeği İçe Yönelim Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
İçe Yönelim	25-30	9	54,02	12,74	G.Arası	244,49	3	81,49	,807	,495
	31-35	17	49,26	9,52	G.İçi	5655,50	56	100,99		
	36-40	27	50,05	9,96	Toplam	5900,00	59			
	41+	7	46,42	7,43						
	Toplam	60	50,00	10,00						

Tablo 4.38’de görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin CBCL/6-18 Ölçeği İçe Yönelim alt ölçeği puanlarının annenin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analiz (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (F= ,807; p > ,05).

Tablo 4.39. CBCL/6-18 Ölçeği Dışa Yönelim Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
Dışa Yönelim	25-30	9	50,19	9,97	G.Arası	38,10	3	12,70	,121	,947
	31-35	17	50,93	13,48	G.İçi	5861,89	56	104,68		
	36-40	27	49,16	7,49	Toplam	5900,00	59			
	41+	7	50,74	10,83						
	Toplam	60	50,00	10,00						

Tablo 4.39’da görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin CBCL/6-18 Ölçeği Dışa Yönelim alt ölçeği puanlarının annenin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analiz (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (F= ,121; p > ,05).

Tablo 4.40. CBCL/6-18 Ölçeği Toplam Problem Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
Toplam Problem	25-30	9	50,40	12,76	G.Arası	91,61	3	30,54	,294	,829
	31-35	17	49,64	10,03	G.İçi	5808,39	56	103,72		
	36-40	27	50,89	10,14	Toplam	5900,00	59			
	41+	7	46,92	6,10						
	Toplam	60	50,00	10,00						

Tablo 4.40’da görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin CBCL/6-18 Ölçeği Toplam Problem alt ölçeği puanlarının annenin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analiz (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (F= ,330; p> ,05).

Tablo 4.41. CBCL/6-18 Ölçeği Toplam CBCL Puanlarının Annenin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
Toplam CBCL	25-30	9	51,99	12,53	G.Arası	86,65	3	28,884	,278	,841
	31-35	17	49,79	11,13	G.İçi	5813,35	56	103,810		
	36-40	27	50,16	9,22	Toplam	5900,00	59			
	41+	7	47,34	7,81						
	Toplam	60	50,00	10,00						

Tablo 4.41’de görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin Toplam CBCL/6-18 Ölçeği puanlarının annenin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analiz (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (F= ,278; p > ,05).

4.2.3. Çocukların Davranış Probleminin Annenin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

CBCL/6-18 Ölçeğinin Anksiyete/Depresyon, Sosyal İçer Dönük/Depresyon, Sosyal Sorunlar, Somatik Yakınmalar, Düşünce Sorunları, Kurallara Karşı Gelme Davranışı, Dikkat Sorunları, Saldırgan Davranışlar, İçer Yönelim, Dışa Yönelim ve Toplam Problem alt ölçeklerinin annenin eğitim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere tek yönlü varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 4.42. CBCL/6-18 Ölçeği Anksiyete/Depresyon Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
Anksiyete/Depresyon	İlk.Öğr.	29	54,17	10,06	G.Arası	1020,99	2	510,49	5,964	,004
	Lise	27	46,55	8,13	G.İçi	4879,01	57	85,597		
	Fakulte	4	43,01	10,43	Toplam	5900,00	59			
	Toplam	60	50,00	10,00						

Tablo 4.42’de görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin CBCL/6-18 Ölçeği Anksiyete/Depresyon alt ölçeği puanlarının annenin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analiz (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F=5,964; p < ,05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için Tukey HSD testi uygulanmıştır. Tukey testine ilişkin bulgular Tablo 4.43’te verilmiştir.

Tablo 4.43. CBCL/6-18 Ölçeği Anksiyete Alt Ölçeği puanlarına İlişkin Tukey HSD Testi Sonuçları.

	Anne Eğitim (İ)	Anne Eğitim (j)	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
TUKEY HSD	İlköğretim	Lise	7,61961*	2,47424	,009
		Fakülte	11,15959	4,93465	,070
	Lise	İlköğretim	-7,61961*	2,47424	,009
		Fakülte	3,53997	4,95675	,756
	Fakülte	İlköğretim	-11,15959	4,93465	,070
		Lise	-3,53997	4,95675	,756

Tablo 4.43 incelendiğinde CBCL/6-18 ölçeği Anksiyete alt ölçeği puan ortalamalarında gruplar arasında ortaya çıkan farkın $p < ,05$ anlamlılık düzeyinde eğitim düzeyi ilköğretim olan annelerle eğitim düzeyi lise olan anneler arasında olduğu anlaşılmıştır. *İlköğretim mezunu annelerin çocuklarının anksiyete düzeyleri; lise mezunu annelerin çocuklarının anksiyete düzeylerinden anlamlı düzeyde yüksektir.* Diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$).

Tablo 4.44. CBCL/6-18 Ölçeği Sosyal İçer Dönük/Depresyon Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
Sosyal İçer Dönük/Depresyon	İlk.Öğr.	29	53,16	11,35	G.Arası	598,73	2	299,36	3,219	,047
	Lise	27	47,49	8,06	G.İçi	5301,27	57	93,01		
	Fakülte	4	44,09	1,49	Toplam	5900,00	59			
	Toplam	60	50,00	10,00						

Tablo 4.44’de görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin CBCL/6-18 Ölçeği Sosyal İçer Dönük/Depresyon alt ölçeği puanlarının annenin eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analiz (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=3,219$; $p < ,05$). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için Tukey HSD testi uygulanmıştır. Tukey testine ilişkin bulgular Tablo 4.45’te verilmiştir.

Tablo 4.45. CBCL/6-18 Ölçeği Sosyal İçer Dönük Alt Ölçeği puanlarına İlişkin Tukey HSD Testi Sonuçları.

	Anne Eğitim (İ)	Anne Eğitim (j)	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
TUKEY HSD	İlköğretim	Lise	5,66881*	2,57909	,044
		Fakülte	9,05926	5,14376	,192
	Lise	İlköğretim	-5,66881*	2,57909	,044
		Fakülte	3,39045	5,16680	,790
	Fakülte	İlköğretim	-9,05926	5,14376	,192
		Lise	-3,39045	5,16680	,790

Tablo 4.45 incelendiğinde CBCL/6-18 ölçeği Sosyal İçer Dönük alt ölçeği puan ortalamalarında gruplar arasında ortaya çıkan farkın $p < ,05$ anlamlılık düzeyinde eğitim düzeyi ilköğretim olan annelerle eğitim düzeyi lise olan anneler arasında olduğu anlaşılmıştır. *İlköğretim mezunu annelerin çocuklarının Sosyal İçer Dönük düzeyleri lise mezunu annelerin çocuklarının Sosyal İçer Dönük düzeylerinden anlamlı düzeyde yüksektir.* Diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

Tablo 4.46. CBCL/6-18 Ölçeği Somatik Yakınmalar Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
Somatik Yakınmalar	İlk.Öğr.	29	53,16	10,73	G.Arası	654,01	2	327,029	3,553	,035
	Lise	27	47,72	8,74	G.İçi	5245,94	57	92,034		
	Fakülte	4	42,51	3,39	Toplam	5899,95	59			
	Toplam	60	50,00	10,00						

Tabloda görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin CBCL/6-18 Ölçeği Somatik Yakınmalar alt ölçeği puanlarının annenin eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analiz (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F= 3,553$; $p < ,375$). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için Tukey HSD testi uygulanmıştır. Tukey testine ilişkin bulgular Tablo 4.47’de verilmiştir.

Tablo 4.47. CBCL/6-18 Ölçeği Somatik Yakınmalar Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tukey HSD Testi Sonuçları.

	Anne Eğitim (İ)	Anne Eğitim (j)	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
TUKEY HSD	İlköğretim	Lise	5,43814*	2,56559	,045
		Fakülte	10,64912	5,11685	,103
	Lise	İlköğretim	-5,43814*	2,56559	,045
		Fakülte	5,21098	5,13977	,571
	Fakülte	İlköğretim	-10,64912	5,11685	,103
		Lise	-5,21098	5,13977	,571

Tablo 4.47. incelendiğinde CBCL/6-18 ölçeği Somatik Yakınmalar alt ölçeği puan ortalamalarında gruplar arasında ortaya çıkan farkın $p < ,05$ anlamlılık düzeyinde eğitim düzeyi ilköğretim olan annelerle eğitim düzeyi lise olan anneler arasında olduğu anlaşılmıştır. *İlköğretim mezunu annelerin çocuklarının Somatik Yakınmalar düzeyleri lise mezunu annelerin çocuklarının Sosyal İçer Dönük düzeylerinden anlamlı düzeyde yüksektir.* Diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

Tablo 4.48. CBCL/6-18 Ölçeği Sosyal Sorunlar Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
Sosyal Sorunlar	İlk.Öğr.	29	50,48	11,11	G.Arası	19,39	2	9,69	,094	,910
	Lise	27	49,38	9,63	G.İçi	5880,61	57	103,17		
	Fakülte	4	50,72	1,96	Toplam	5900,00	59			
	Toplam	60	50,00	10,00						

Tablo 4.48’de görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin CBCL/6-18 ölçeği Sosyal Sorunlar alt ölçeği puanlarının annenin eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analiz (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F = ,094$; $p > ,05$).

Tablo 4.49. CBCL/6-18 Ölçeği Düşünce Sorunları Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
Düşünce Sorunları	İlk.Öğr.	29	52,00	10,38	G.Arası	245,49	2	122,74	1,237	,298
	Lise	27	48,44	9,86	G.İçi	5654,51	57	99,20		
	Fakülte	4	46,03	6,13	Toplam	5900,00	59			
	Toplam	60	50,00	10,00						

Tablo 4.49’da görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin CBCL/6-18 ölçeği Düşünce Sorunları alt ölçeği puanlarının annenin eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla

gerçekleştirilen tek yönlü varyans analiz (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (F= 1,237; p > ,298).

Tablo 4.50. CBCL/6-18 Ölçeği Dikkat Sorunları Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
Dikkat Sorunları	İlk.Öğr.	29	50,47	11,46	G.Arası	117,59	2	58,796	,580	,563
	Lise	27	50,27	8,80	G.İçi	5782,41	57	101,446		
	Fakülte	4	44,78	5,41	Toplam	5900,00	59			
	Toplam	60	50,00	10,00						

Tablo 4.50’de görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin CBCL/6-18 ölçeği Dikkat Sorunları alt ölçeği puanlarının annenin eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analiz (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (F= ,580; p < ,05).

Tablo 4.51. CBCL/6-18 Ölçeği Kurallara Karşı Gelme Davranışı Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
Kurallara Karşı Gelme Davranışı	İlk.Öğr.	29	52,35	10,91	G.Arası	349,03	2	174,51	1,792	,176
	Lise	27	48,24	9,15	G.İçi	5550,97	57	97,39		
	Fakülte	4	44,86	3,63	Toplam	5900,00	59			
	Toplam	60	50,00	10,00						

Tablo 4.51’de görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin CBCL/6-18 ölçeği Kurallara Karşı Gelme Davranışı alt ölçeği puanlarının annenin eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analiz (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (F= ,1792; p > ,05).

Tablo 4.52. CBCL/6-18 Ölçeği Saldırgan Davranışlar Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
Saldırgan Davranışlar	İlk.Öğr.	29	53,29	11,64	G.Arası	634,28	2	317,144	3,433	,039
	Lise	27	47,26	7,32	G.İçi	5265,71	57	92,381		
	Fakülte	4	44,58	5,23	Toplam	5900,00	59			
	Toplam	60	50,00	10,00						

Tablo 4.52’de görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin CBCL/6-18 ölçeği Saldırgan Davranışlar alt ölçeği puanlarının annenin eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analiz (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F= 3,433; p < ,05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için Tukey HSD testi uygulanmıştır. Tukey testine ilişkin bulgular Tablo 4.53’te verilmiştir.

Tablo 4.53. CBCL/6-18 Ölçeği Saldırgan Davranışlar Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tukey HSD Testi Sonuçları.

	Anne Eğitim (İ)	Anne Eğitim (j)	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
TUKEY HSD	İlköğretim	Lise	6,03081*	2,57042	,047
		Fakülte	8,71136	5,12648	,214
	Lise	İlköğretim	-6,03081*	2,57042	,047
		Fakülte	2,68055	5,14944	,862
	Fakülte	İlköğretim	-8,71136	5,12648	,214
		Lise	-2,68055	5,14944	,862

Tablo 4.53. incelendiğinde CBCL/6-18 ölçeği Saldırgan Davranışlar alt ölçeği puan ortalamalarında gruplar arasında ortaya çıkan farkın p < ,05 anlamlılık düzeyinde eğitim düzeyi ilköğretim olan annelerle eğitim düzeyi lise olan anneler arasında olduğu anlaşılmıştır. *İlköğretim mezunu annelerin çocuklarının Saldırgan Davranışlar düzeyleri lise mezunu annelerin çocuklarının Saldırgan Davranışlar düzeylerinden anlamlı düzeyde yüksektir.* Diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (p>.05).

Tablo 4.54. CBCL/6-18 Ölçeği İçe Yönelim Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	S D	Kar. Ort.	F	p
İçe Yönelim	İlk.Öğr.	29	54,39	10,29	G.Arası	1167,87	2	583,935	7,034	,002
	Lise	27	46,55	8,03	G.İçi	4732,13	57	83,020		
	Fakülte	4	41,51	5,49	Toplam	5900,00	59			
	Toplam	60	50,00	10,00						

Tablo 4.54.görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin CBCL/6-18 ölçeği İçe Yönelim alt ölçeği puanlarının annenin eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analiz (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (F= 7,034; p < ,05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için Tukey HSD testi uygulanmıştır. Tukey testine ilişkin bulgular Tablo 4.55'te verilmiştir.

Tablo 4.55. CBCL/6-18 Ölçeği İçe Yönelim Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tukey HSD Testi Sonuçları.

	Anne Eğitim (İ)	Anne Eğitim (j)	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
TUKEY HSD	İlköğretim	Lise	7,83942*	2,43671	,006
		Fakülte	12,87117*	4,85981	,028
	Lise	İlköğretim	-7,83942*	2,43671	,006
		Fakülte	5,03174	4,88157	,561
	Fakülte	İlköğretim	-12,87117*	4,85981	,028
		Lise	-5,03174	4,88157	,561

Tablo 4.55.incelendiğinde CBCL/6-18 ölçeği İçe Yönelim alt ölçeği puan ortalamalarında gruplar arasında ortaya çıkan farkın p <,05 anlamlılık düzeyinde eğitim düzeyi ilköğretim olan annelerle eğitim düzeyi lise ve üniversite olan anneler arasında olduğu anlaşılmıştır. *İlköğretim mezunu annelerin çocuklarının İçe Yönelim düzeyleri lise ve üniversite mezunu annelerin çocuklarının İçe Yönelim düzeylerinden anlamlı düzeyde yüksektir.*

Lise ve Üniversite alt boyutu arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$).

Tablo 4.56. CBCL/6-18 Ölçeği Dışa Yönelim Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
Dışa Yönelim	İlk.Öğr.	29	53,39	11,21	G.Arası	681,48	2	340,74	3,722	,030
	Lise	27	47,25	7,96	G.İçi	5218,52	57	91,55		
	Fakülte	4	43,99	3,92	Toplam	5900,00	59			
	Toplam	60	50,00	10,00						

Tablo 4.56’da görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin CBCL/6-18 ölçeği Dışa Yönelim alt ölçeği puanlarının annenin eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analiz (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F= 3,722$; $p < ,05$). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için Tukey HSD testi uygulanmıştır. Tukey testine ilişkin bulgular Tablo 4.57’de verilmiştir.

Tablo 4.57. CBCL/6-18 Ölçeği Dışa Yönelim Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tukey HSD Testi Sonuçları.

	Anne Eğitim (İ)	Anne Eğitim (j)	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
TUKEY HSD	İlköğretim	Lise	6,13813*	2,55888	,041
		Fakülte	9,39627	5,10345	,166
	Lise	İlköğretim	-6,13813*	2,55888	,041
		Fakülte	3,25814	5,12631	,801
	Fakülte	İlköğretim	-9,39627	5,10345	,166
		Lise	6,13813	2,55888	,041

Tablo 4.57 incelendiğinde CBCL/6-18 ölçeği İçe Yönelim alt ölçeği puan ortalamalarında gruplar arasında ortaya çıkan farkın $p < ,05$ anlamlılık düzeyinde eğitim düzeyi ilköğretim olan annelerle eğitim düzeyi lise olan anneler arasında olduğu anlaşılmıştır. *İlköğretim mezunu annelerin çocuklarının Dışa Yönelim düzeyleri lise mezunu annelerin çocuklarının Dışa*

Yönelim düzeylerinden anlamlı düzeyde yüksektir. Diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$).

Tablo 4.58. CBCL/6-18 Ölçeği Toplam Problem Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	SD	Kar. Ort.	F	p
Toplam Problem	İlk.Öğr.	29	51,09	10,97	G.Arası	101,78	2	50,888	,500	,609
	Lise	27	49,38	9,52	G.İçi	5798,22	57	101,723		
	Fakülte	4	46,24	4,95	Toplam	5900,00	59			
	Toplam	60	50,00	10,00						

Tablo 4.58’de görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin CBCL/6-18 ölçeği Toplam Problem alt ölçeği puanlarının annenin eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analiz (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F = ,500$; $p > ,05$).

Tablo 4.59. CBCL/6-18 Ölçeği Toplam CBCL Puanlarının Annenin Eğitim Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).

	Grup	N	X	SS	VAR.K	Kar. Topl.	S D	Kar. Ort.	F	p
Toplam CBCL	İlk.Öğr.	29	53,35	10,45	G.Arası	697,91	2	348,96	3,824	,028
	Lise	27	47,44	8,90	G.İçi	5202,09	57	91,27		
	Fakülte	4	42,99	5,31	Toplam	5900,00	59			
	Toplam	60	50,00	10,00						

Tablo 4.59’da görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan bireylerin CBCL/6-18 ölçeği Toplam CBCL Puanlarının annenin eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F = ,3,824$; $p < ,05$). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için Tukey HSD testi uygulanmıştır. Tukey testine ilişkin bulgular Tablo 4.60’te verilmiştir.

Tablo 4.60.Toplam CBCL/6-18 Ölçeği Puanlarına İlişkin Tukey HSD Testi Sonuçları.

	Anne Eğitim (İ)	Anne Eğitim (j)	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
TUKEY HSD	İlköğretim	Lise	5,90562*	2,55485	,042
		Fakülte	10,35205	5,09541	,114
	Lise	İlköğretim	-5,90562*	2,55485	,062
		Fakülte	4,44643	5,11824	,662
	Fakülte	İlköğretim	-10,35205	5,09541	,114
		Lise	-4,44643	5,11824	,662

Tablo 4.60 incelendiğinde Toplam CBCL/6-18 ölçeği puan ortalamalarında gruplar arasında ortaya çıkan farkın $p < ,05$ anlamlılık düzeyinde eğitim düzeyi ilköğretim olan annelerle eğitim düzeyi lise olan anneler arasında olduğu anlaşılmıştır. *İlköğretim mezunu annelerin çocuklarının Toplam CBCL/6-18 düzeyleri lise mezunu annelerin çocuklarının Toplam CBCL/6-18 düzeylerinden anlamlı düzeyde yüksektir.* Diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

4.2.4.Çocukların Davranış Probleminin Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Karşılaştırılması

CBCL/6-18 Ölçeğinin Anksiyete/Depresyon, Sosyal İçer Dönük/Depresyon, Sosyal Sorunlar, Somatik Yakınmalar, Düşünce Sorunları, Kurallara Karşı Gelme Davranışı, Dikkat Sorunları, Saldırgan Davranışlar, İçer Yönelim, Dışa Yönelim ve Toplam Problem alt ölçeklerinin çocuğun cinsiyeti değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere bağımsız grup t testi yapılmıştır. Teste yönelik sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.61. CBCL/6-18 Ölçeği Anksiyete/Depresyon Alt Ölçeği Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
Anksiyete/Depresyon	Erkek	21	48,8422	7,92945	1,73035	-,655	58	,515
	Kız	39	50,6234	11,00140	1,76163			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamanın standart hatası.

CBCL/6-18 Ölçeği Anksiyite/Depresyon alt ölçeği puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin t-testi sonuçları Tablo 4.61'de verilmiştir. Tablo'dan da izlenebileceği gibi Anksiyite/Depresyon alt ölçeğinde kız çocukların ortalama puanları 50,6234 iken erkek çocukların ortalama puanları 48,8422'dir. İki grup arasında ortaya çıkan bu farkın anlamlı olup olmadığı t-testi ile sınanmış ve sonuçta bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür ($t = -0,655$ $p > .05$).

Tablo 4.62. CBCL/6-18 Ölçeği Sosyal İçerik Dönük/Depresyon Alt Ölçeği Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
Sosyal İçerik Dönük/Depresyon	Erkek	21	48,6674	6,11136	1,33361	-,755	58	,454
	Kız	39	50,7175	11,57999	1,85428			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamanın standart hatası.

CBCL/6-18 Sosyal İçerik Dönük/Depresyon alt ölçeği puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin t-testi sonuçları Tablo 4.62'de verilmiştir. Tablo'dan da izlenebileceği gibi Sosyal İçerik Dönük/Depresyon alt ölçeğinde kız çocukların ortalama puanları 50,7175 iken erkek çocukların ortalama puanları 48,6674'dir. İki grup arasında ortaya çıkan bu farkın anlamlı olup olmadığı t-testi ile sınanmış ve sonuçta bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür($t = -0,755$ $p > .05$).

Tablo 4.63. CBCL/6-18 Ölçeği Somatik Yakınmalar Alt Ölçeği Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
Somatik Yakınmalar	Erkek	21	52,1574	10,77200	2,35064	1,232	58	,223
	Kız	39	48,8383	9,49917	1,52109			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamanın standart hatası.

CBCL/6-18 Somatik Yakınmalar alt ölçeği puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin t-testi

sonuçları Tablo 4.63’de verilmiştir. Tablo’dan de izlenebileceği gibi Somatik Yakınmalar alt ölçeğinde kız çocukların ortalama puanları 48,8383 iken erkek çocukların ortalama puanları 52,1574’dir. İki grup arasında ortaya çıkan bu farkın anlamlı olup olmadığı, t-testi ile sınanmış ve sonuçta bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür ($t= 1,232$; $p > .05$).

Tablo 4.64. CBCL/6-18 Ölçeği Sosyal SorunlarAlt Ölçeği Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
Sosyal Sorunlar	Erkek	21	50,9535	9,09154	1,98394	,539	58	,592
	Kız	39	49,4866	10,53503	1,68696			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamının standart hatası.

CBCL/6-18 Sosyal Sorunlar alt ölçeği puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin t-testi sonuçları Tablo 4.64’de verilmiştir. Tablo’dan da izlenebileceği gibi Sosyal Sorunlar alt ölçeğinde erkek çocukların ortalama puanları 50,9535 iken kız çocukların ortalama puanları 49,4866’dur. İki grup arasında ortaya çıkan bu farkın anlamlı olup olmadığı, t-testi ile sınanmış ve sonuçta bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür ($t= ,539$; $p > .05$).

Tablo 4.65. CBCL/6-18 Ölçeği Düşünce SorunlarıAlt Ölçeği Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
Düşünce Sorunları	Erkek	21	49,5360	9,64678	2,10510	-,262	58	,795
	Kız	39	50,2498	10,30053	1,64941			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamının standart hatası.

CBCL/6-18 Düşünce Sorunları alt ölçeği puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin t-testi sonuçları Tablo 4.65’de verilmiştir. Tablo’dan da izlenebileceği gibi Düşünce Sorunları alt ölçeğinde kız çocukların ortalama puanları 50,2498 iken erkek çocukların

ortalama puanları 49,5360'dır. İki grup arasında ortaya çıkan bu farkın anlamlı olup olmadığı, t-testi ile sınınmış ve sonuçta bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür ($t = -,262$; $p > .05$).

Tablo 4.66. CBCL/6-18 Ölçeği Dikkat Sorunları Alt Ölçeği Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
Dikkat Sorunları	Erkek	21	50,2219	7,34166	1,60208	,125	58	,901
	Kız	39	49,8805	11,26290	1,80351			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamasının standart hatası.

CBCL/6-18 Dikkat Sorunları alt ölçeği puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin t-testi sonuçları Tablo 4.66'da verilmiştir. Tablo'dan da izlenebileceği gibi Dikkat Sorunları alt ölçeğinde kız çocukların ortalama puanları 49,8805 iken erkek çocukların ortalama puanları 50,2219'dur. İki grup arasında ortaya çıkan bu farkın anlamlı olup olmadığı, t-testi ile sınınmış ve sonuçta bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür ($t = ,125$; $p > .05$).

Tablo 4.67. CBCL/6-18 Ölçeği Kurallara Karşı Gelme Davranışı Alt Ölçeği Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
Kurallara Karşı Gelme Davranışı	Erkek	21	51,0039	9,03632	1,97189	,567	58	,573
	Kız	39	49,4594	10,55604	1,69032			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamasının standart hatası.

CBCL/6-18 Kurallara Karşı Gelme Davranışı alt ölçeği puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin t-testi sonuçları Tablo 4.67'de verilmiştir. Tablo'dan da izlenebileceği gibi Kurallara Karşı Gelme Davranışı alt ölçeğinde erkek çocukların ortalama puanları 51,0039 iken kız çocukların ortalama puanları 49,4594'dur. İki grup

arasında ortaya çıkan bu farkın anlamlı olup olmadığı, t-testi ile sınanmış ve sonuçta bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür ($t = ,567$; $p > .05$).

Tablo 4.68. CBCL/6-18 Ölçeği Saldırgan Davranışlar Alt Ölçeği Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
Saldırgan Davranışlar	Erkek	21	49,4603	6,80829	1,48569	-,304	58	,762
	Kız	39	50,2906	11,42888	1,83009			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamanın standart hatası.

CBCL/6-18 Saldırgan Davranışlar alt ölçeği puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin t-testi sonuçları Tablo 4.68'de verilmiştir. Tablo'dan da izlenebileceği gibi Saldırgan Davranışlar alt ölçeğinde erkek çocukların ortalama puanları 49,4603 iken kız çocukların ortalama puanları 50,2906'dur. İki grup arasında ortaya çıkan bu farkın anlamlı olup olmadığı, t-testi ile sınanmış ve sonuçta bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür ($t = -,304$; $p > .05$).

Tablo 4.69. CBCL/6-18 Ölçeği İçe Yönelim Alt Ölçeği Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
İçe Yönelim	Erkek	21	49,7484	8,64654	1,88683	-,142	58	,888
	Kız	39	50,1355	10,76386	1,72360			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamanın standart hatası.

CBCL/6-18 İçe Yönelim alt ölçeği puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin t-testi sonuçları Tablo 4.69'da verilmiştir. Tablo'dan da izlenebileceği gibi İçe Yönelim alt ölçeğinde kız çocukların ortalama puanları 49,7484 iken kız çocukların ortalama puanları 50,1355'dür. İki grup arasında ortaya çıkan bu farkın anlamlı olup olmadığı, t-testi ile sınanmış ve sonuçta bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür ($t = -,142$; $p > .05$).

Tablo 4.70. CBCL/6-18 Ölçeği Dışa Yönelim Alt Ölçeği Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
Dışa Yönelim	Erkek	21	49,9183	7,61326	1,66135	-,046	58	,963
	Kız	39	50,0440	11,16921	1,78851			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamanın standart hatası.

CBCL/6-18 Dışa Yönelim alt ölçeği puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin t-testi sonuçları Tablo 4.70’de verilmiştir. Tablo’dan da izlenebileceği gibi Dışa Yönelim alt ölçeğinde erkek çocukların ortalama puanları 49,9183 iken kız çocukların ortalama puanları 50,0440’dır. İki grup arasında ortaya çıkan bu farkın anlamlı olup olmadığı, t-testi ile sınanmış ve sonuçta bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür (t= -,046; p >.05).

Tablo 4.71. CBCL/6-18 Ölçeği Toplam Problem Alt Ölçeği Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
Toplam Problem	Erkek	21	50,3119	8,65457	1,88858	,176	58	,861
	Kız	39	49,8320	10,75911	1,72284			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamanın standart hatası.

CBCL/6-18 Toplam Problem alt ölçeği puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin t-testi sonuçları Tablo 4.71’de verilmiştir. Tablo’dan da izlenebileceği gibi Toplam Problem alt ölçeğinde erkek çocukların ortalama puanları 50,3119 iken kız çocukların ortalama puanları 49,8320’dir. İki grup arasında ortaya çıkan bu farkın anlamlı olup olmadığı t-testi ile sınanmış ve sonuçta bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür (t= ,176; p >.05).

Tablo 4.72. CBCL/6-18 Ölçeği Toplam CBCL Alt Ölçeği Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
Toplam CBCL	Erkek	21	49,9957	8,47061	1,84844	-,002	58	,998
	Kız	39	50,0023	10,83971	1,73574			

CBCL/6-18 Toplam CBCL alt ölçeği puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin t-testi sonuçları Tablo 4.72’de verilmiştir. Tablo’dan da izlenebileceği gibi Toplam CBCL’de erkek çocukların ortalama puanları 49,9957 iken kız çocukların ortalama puanları 50,0023’dir. İki grup arasında ortaya çıkan bu farkın anlamlı olup olmadığı, t-testi ile sınanmış ve sonuçta bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür ($t = -,002$; $p > .05$).

4.2.5. Annesi Çalışan ve Çalışmayan Çocukların Davranış Probleminin Karşılaştırılması

CBCL/6-18 Ölçeğinin Anksiyete/Depresyon, Sosyal İçer Dönük/Depresyon, Sosyal Sorunlar, Somatik Yakınmalar, Düşünce Sorunları, Kurallara Karşı Gelme Davranışı, Dikkat Sorunları, Saldırgan Davranışlar, İçer Yönelim, Dışa Yönelim ve Toplam Problem alt ölçeklerinin çocuğun annenin çalışıp çalışmama değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere bağımsız grup t testi yapılmıştır. Teste yönelik sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.73. CBCL/6-18 Ölçeği Anksiyete/Depresyon Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Çalışıp Çalışmama Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
Anksiyete/Depresyon	Çalışmayan	39	50,1075	9,68980	1,55161	,113	58	,911
	Çalışan	21	49,8004	10,79540	2,35575			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamanın standart hatası.

Örnekleme oluşturan öğrencilerin annelerinin bir işte çalışıp–çalışmama değişkenine göre CBCL/6-18 Ölçeği Anksiyite/Depresyon alt ölçeği puanlarının anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.73’de sunulmuştur. Tablo’dan da izlenebileceği gibi Anksiyite/Depresyon alt ölçeğinde annesi çalışan çocukların ortalama puanları 49,8004 iken annesi çalışmayan çocukların ortalama puanları 50,1075’dür. İki grup arasında ortaya çıkan bu farkın anlamlı olup olmadığı t-testi ile sınınmış ve sonuçta bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür ($t= 113$; $p >.05$).

Tablo 4.74. CBCL/6-18 Ölçeği Sosyal İçer Dönük/Depresyon Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Çalışıp Çalışmama Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
Sosyal İçer Dönük/Depresyon	Çalışmayan	39	50,6412	10,94768	1,75303	,674	58	,503
	Çalışan	21	48,8092	8,06170	1,75921			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamının standart hatası.

Örnekleme oluşturan öğrencilerin annelerinin bir işte çalışıp–çalışmama değişkenine göre CBCL/6-18 Ölçeği Sosyal İçer Dönük/Depresyon alt ölçeği puanlarının anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.74’te sunulmuştur. Tablo’dan de izlenebileceği gibi Sosyal İçer Dönük/Depresyon alt ölçeğinde annesi çalışmayan çocukların ortalama puanları 50,6412 iken annesi çalışan çocukların ortalama puanları 48,8092’dir. İki grup arasında ortaya çıkan bu farkın anlamlı olup olmadığı t-testi ile sınınmış ve sonuçta bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür ($t= ,674$; $p >.05$).

Tablo 4.75. CBCL/6-18 Ölçeği Somatik Yakınmalar Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Çalışıp Çalışmama Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
Somatik Yakınmalar	Çalışmayan	39	49,7459	9,91800	1,58815	-,266	58	,791
	Çalışan	21	50,4719	10,37996	2,26509			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x = aritmetik ortalamanın standart hatası.

Örnekleme oluşturan öğrencilerin annelerinin bir işte çalışıp-çalışmama değişkenine göre CBCL/6-18 Ölçeği Somatik Yakınmalar alt ölçeği puanlarının anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.75'te sunulmuştur. Tablo'dan da izlenebileceği gibi Somatik Yakınmalar alt ölçeğinde annesi çalışan çocukların ortalama puanları 50,4719 iken annesi çalışmayan çocukların ortalama puanları 49,7459'dur. İki grup arasında ortaya çıkan bu farkın anlamlı olup olmadığı, t-testi ile sınanmış ve sonuçta bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür ($t = -.266$; $p > .05$).

Tablo 4.76. CBCL/6-18 Ölçeği Sosyal Sorunlar Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Çalışıp Çalışmama Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh_x	t Testi		
						t	sd	p
Sosyal Sorunlar	Çalışmayan	39	49,2852	9,64323	1,54415	-,752	58	,455
	Çalışan	21	51,3274	10,74565	2,34489			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x = aritmetik ortalamanın standart hatası.

Örnekleme oluşturan öğrencilerin annelerinin bir işte çalışıp-çalışmama değişkenine göre CBCL/6-18 Ölçeği Sosyal Sorunlar alt ölçeği puanlarının anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.76'da sunulmuştur. Tablo'dan da izlenebileceği gibi Sosyal Sorunlar alt ölçeğinde annesi çalışan çocukların ortalama puanları 51,5886 iken annesi çalışmayan çocukların ortalama puanları 49,2852'dir. İki grup arasında ortaya çıkan bu farkın anlamlı olup olmadığı, t-testi ile sınanmış ve sonuçta bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür ($t = -.752$; $p > .05$).

Tablo 4.77. CBCL/6-18 Ölçeği Düşünce Sorunları Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Çalışıp Çalışmama Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
Düşünce Sorunları	Çalışmayan	39	49,9167	10,55179	1,68964	-,087	58	,931
	Çalışan	21	50,1547	9,13318	1,99302			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamanın standart hatası.

Örnekleme oluşturan öğrencilerin annelerinin bir işte çalışıp–çalışmama değişkenine göre CBCL/6-18 Ölçeği Düşünce Sorunları alt ölçeği puanlarının anlamlı şekilde farklılaşp farklılaşmadığını anlamak amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.77’de sunulmuştur. Tablo’dan da izlenebileceği gibi Düşünce Sorunları alt ölçeğinde annesi çalışan çocukların ortalama puanları 50,1547 iken annesi çalışmayan çocukların ortalama puanları 49,9167’dir. İki grup arasında ortaya çıkan bu farkın anlamlı olup olmadığı, t-testi ile sınanmış ve sonuçta bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür (t= -,087; p >.05).

Tablo 4.78. CBCL/6-18 Ölçeği Anksiyite/Depresyon Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Çalışıp Çalışmama Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
Dikkat Sorunları	Çalışmayan	39	49,0839	8,72889	1,39774	-,966	58	,338
	Çalışan	21	51,7013	12,06468	2,63273			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamanın standart hatası.

Örnekleme oluşturan öğrencilerin annelerinin bir işte çalışıp–çalışmama değişkenine göre CBCL/6-18 Ölçeği Dikkat Sorunları alt ölçeği puanlarının anlamlı şekilde farklılaşp farklılaşmadığını anlamak amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.78’te sunulmuştur. Tablo’dan da izlenebileceği gibi Dikkat Sorunları alt ölçeğinde annesi çalışan çocukların ortalama puanları 51,7013 iken annesi çalışmayan çocukların ortalama puanları 49,0839’dur. İki grup arasında ortaya çıkan bu farkın anlamlı olup olmadığı, t-testi ile sınanmış ve sonuçta bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür (t= -,966; p >.05).

Tablo 4.79. CBCL/6-18 Ölçeği Kurallara Karşı Gelme Davranışı Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Çalışıp Çalışmama Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
Kurallara Karşı Gelme Davranışı	Çalışmayan	39	50,9117	11,35368	1,81804	,962	58	,340
	Çalışan	21	48,3069	6,74149	1,47111			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamasının standart hatası.

Örnekleme oluşturan öğrencilerin annelerinin bir işte çalışıp–çalışmama değişkenine göre CBCL/6-18 Ölçeği Kurallara Karşı Gelme Davranışı alt ölçeği puanlarının anlamlı şekilde farklılaşp farklılaşmadığını anlamak amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.79’da sunulmuştur. Tablo’dan da izlenebileceği gibi Kurallara Karşı Gelme Davranışı alt ölçeğinde annesi çalışmayan çocukların ortalama puanları 50,9117 iken annesi çalışan çocukların ortalama puanları 48,3069’dur. İki grup arasında ortaya çıkan bu farkın anlamlı olup olmadığı, t-testi ile sınanmış ve sonuçta bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür (t= ,962; p >.05).

Tablo 4.80. CBCL/6-18 Ölçeği Saldırgan Davranışlar Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Çalışıp Çalışmama Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
Saldırgan Davranışlar	Çalışmayan	39	50,0105	11,29332	1,80838	,011	58	,991
	Çalışan	21	49,9805	7,25777	1,58378			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamasının standart hatası.

Örnekleme oluşturan öğrencilerin annelerinin bir işte çalışıp–çalışmama değişkenine göre CBCL/6-18 Ölçeği Saldırgan Davranışlar alt ölçeği puanlarının anlamlı şekilde farklılaşp farklılaşmadığını anlamak amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.80’de sunulmuştur. Tablo’dan da izlenebileceği gibi Saldırgan Davranışlar alt ölçeğinde annesi çalışan çocukların ortalama puanları 49,9805 iken annesi çalışmayan çocukların ortalama puanları 50,0105’dur. İki grup arasında ortaya çıkan bu

farkın anlamlı olup olmadığı, t-testi ile sınanmış ve sonuçta bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür ($t = ,011$; $p > .05$).

Tablo 4.81. CBCL/6-18 Ölçeği İçe Yönelim Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Çalışıp Çalışmama Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
İçe Yönelim	Çalışmayan	39	50,2410	10,20388	1,63393	,252	58	,802
	Çalışan	21	49,5524	9,84123	2,14753			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamanın standart hatası.

Örnekleme oluşturan öğrencilerin annelerinin bir işte çalışıp–çalışmama değişkenine göre CBCL/6-18 Ölçeği İçe Yönelim alt ölçeği puanlarının anlamlı şekilde farklılaşp farklılaşmadığını anlamak amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.81’de sunulmuştur. Tablo’dan da izlenebileceği gibi İçe Yönelim alt ölçeğinde annesi çalışan çocukların ortalama puanları 49,5524 iken annesi çalışmayan çocukların ortalama puanları 50,2410’dur. İki grup arasında ortaya çıkan bu farkın anlamlı olup olmadığı t-testi ile sınanmış ve sonuçta bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür ($t = ,252$; $p > .05$).

Tablo 4.82. CBCL/6-18 Ölçeği Dışa Yönelim Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Çalışıp Çalışmama Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
Dışa Yönelim	Çalışmayan	39	50,3191	11,19172	1,79211	,334	58	,739
	Çalışan	21	49,4074	7,51327	1,63953			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamanın standart hatası.

Örnekleme oluşturan öğrencilerin annelerinin bir işte çalışıp–çalışmama değişkenine göre CBCL/6-18 Ölçeği Dışa Yönelim alt ölçeği puanlarının anlamlı şekilde farklılaşp farklılaşmadığını anlamak amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.82’de sunulmuştur. Tablo’dan da izlenebileceği gibi Dışa Yönelim alt ölçeğinde annesi çalışan çocukların

ortalama puanları 49,4074 iken annesi çalışmayan çocukların ortalama puanları 50,3191'dir. İki grup arasında ortaya çıkan bu farkın anlamlı olup olmadığı, t-testi ile sınınmış ve sonuçta bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür ($t= ,334$; $p >.05$).

Tablo 4.83. CBCL/6-18 Ölçeği Toplam Problem Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Çalışıp Çalışmama Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
Toplam Problem	Çalışmayan	39	49,2348	9,61626	1,53983	-,805	58	,424
	Çalışan	21	51,4210	10,77221	2,35069			

N= veri sayısı, X= aritmetik ortalama, ss= standart sapma ve sh_x= aritmetik ortalamının standart hatası.

Örnekleme oluşturan öğrencilerin annelerinin bir işte çalışıp–çalışmama değişkenine göre CBCL/6-18 Ölçeği Toplam Problem alt ölçeği puanlarının anlamlı şekilde farklılaşp farklılaşmadığını anlamak amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.83'te sunulmuştur. Tablo'dan da izlenebileceği gibi Toplam Problem alt ölçeğinde annesi çalışan çocukların ortalama puanları 51,4210 iken annesi çalışmayan çocukların ortalama puanları 49,2348'dir. İki grup arasında ortaya çıkan bu farkın anlamlı olup olmadığı, t-testi ile sınınmış ve sonuçta bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür ($t= -,805$; $p >.05$).

Tablo 4.84. CBCL/6-18 Ölçeği Toplam Problem Alt Ölçeği Puanlarının Annenin Çalışıp Çalışmama Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.

Puan	Gruplar	N	X	ss	sh _x	t Testi		
						t	sd	p
Toplam CBCL	Çalışmayan	39	49,8781	10,26986	1,64449	-,128	58	,899
	Çalışan	21	50,2264	9,72235	2,12159			

Örnekleme oluşturan öğrencilerin annelerinin bir işte çalışıp–çalışmama değişkenine göre CBCL/6-18 Ölçeği Toplam CBCL puanlarının anlamlı şekilde farklılaşp farklılaşmadığını anlamak amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.84'te sunulmuştur. Tablo'dan da izlenebileceği gibi Toplam CBCL'de annesi çalışan çocukların ortalama puanları 50,2264

iken annesi çalışmayan çocukların ortalama puanları 49,8781'dir. İki grup arasında ortaya çıkan bu farkın anlamlı olup olmadığı, t-testi ile sınıanmış ve sonuçta bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür ($t = -,128$; $p > .05$).

4.3. Korelasyon Analizi

Aşağıda EKRÖ ölçeği ve alt boyutları ile CBCL/6-18 ölçeği ve alt boyutları arasındaki korelasyon analizinin sonuçları verilmiştir. Sonuçların yorumunda korelasyon katsayısının .10-.30 arası olması değişkenler arasında zayıf bir ilişki, .30-.50 arası olması orta düzeyde bir ilişki ve 50'den yukarı olması ise yüksek düzeyde bir ilişki olduğu anlamına gelmektedir (Rubin, 2010).

Tablo 4.85. EKRÖ Ölçeği Toplam Puan ve Alt Boyutları İle CBCL/6-18 Ölçeği Toplam Puan ve Alt Boyutları Puanları Arasındaki İlişkiler için Yapılan Pearson Analizi Sonuçları.

	Sevgi/Sıcaklık	Saldırganlık/Kin	İlgisizlik/İhmal	Ayrıştırılmamış Reddetme	Toplam EKRÖ
1.Anksiyete/Depresyon	-,461**	,406**	,397**	,433**	,482**
2.Sosyal İce Dönük/Depresyon	-,518**	,397**	,520**	,484**	,539**
3.Somatik Yakınmalar	-,264*	,211	,110	,185	,222
4.Sosyal Sorunlar	-,280*	,132	,115	,227	,208
5.Düşünce Sorunları	-,146	,082	,137	,082	,126
6.Dikkat Sorunları	-,335**	,278*	,234	,339**	,334**
7.Kurallara Karşı Gelme	-,349**	,378**	,288*	,169	,351**
8.Saldırgan Davranışlar	-,700**	,535**	,505**	,541**	,649**
9.İçe Yönelim	-,529**	,431**	,445**	,472**	,531**
10.Dışa Yönelim	-,669**	,549**	,495**	,483**	,629**
11.Toplam Sorunlar	-,325*	,220	,209	,286*	292*
Toplam CBCL/6-18	-,558**	,437**	,423**	,464**	,534**

* 0.05 düzeyinde anlamlı korelasyon vardır.

** 0.01 düzeyinde anlamlı korelasyon vardır.

Tabloda görüldüğü üzere, CBCL/6-18 ve EKRÖ ölçeği alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler bulunup bulunmadığını belirlemek için yapılan Pearson analizi sonucunda CBCL/6-18 Anksiyete alt ölçeği ile EKRÖ ölçeği Saldırganlık/Kin ($r = ,406$; $p < ,01$), İlgisizlik/İhmal ($r = ,397$; $p < ,01$),

Ayrıştırılmamış reddetme ($r = ,433$; $p < ,01$) alt boyutları ve Toplam EKRÖ ($r = ,482$; $p < ,01$) puanı arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. *CBCL/6-18 Anksiyete alt ölçeği ile EKRÖ ölçeği Sevgi/Sıcaklık* ($r = -,461$; $p < ,01$) alt boyutu arasında ise orta düzeyde negatif yönde (*anneye yönelik kabul düzeyi artıkça anksiyete düzeyinin düşmesi şeklinde*) bir ilişki bulunduğu görülmektedir.

CBCL/6-18 ölçeği Sosyal İçer Dönük/Depresyon alt ölçeği ile EKRÖ ölçeği Ayrışmamış reddetme ($r = ,484$; $p < ,01$) alt boyutu ve Toplam EKRÖ ($r = ,53982$; $p < ,01$) puanı arasında yüksek düzeyde, İlgisizlik/İhmal ($r = ,520$; $p = p < ,01$), Saldırganlık/Kin ($r = ,397$; $p < ,01$) ve Ayrışmamış Reddetme ($r = ,53982$; $p < ,01$) alt boyutları arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu saptanmaktadır. CBCL/6-18 Sosyal İçer Dönük/Depresyon alt ölçeği ile EKRÖ ölçeği Sevgi/Sıcaklık ($r = -,518$; $p < ,01$) alt boyutu arasında ise yüksek düzeyde negatif yönde bir ilişki bulunmaktadır.

CBCL/6-18 ölçeği Somatik Yakınmalar alt ölçeği ile EKRÖ ölçeği Sevgi/Sıcaklık ($r = -,264$; $p < ,05$) alt boyutu arasında düşük düzeyde negatif yönde bir ilişki bulunduğu görülmektedir.

CBCL/6-18 ölçeği Sosyal Sorunlar alt ölçeği ile EKRÖ ölçeği Sevgi/Sıcaklık ($r = -,280$; $p < ,05$) alt boyutu arasında düşük düzeyde negatif yönde bir ilişki bulunduğu saptanmaktadır.

CBCL/6-18 ölçeği Dikkat Sorunları alt ölçeği ile EKRÖ ölçeği Saldırganlık/Kin ($r = ,278$; $p < ,05$) alt boyutu arasında düşük düzeyde pozitif yönde, Ayrışmamış Reddetme ($r = ,339$; $p < ,01$) alt boyutu ve Toplam EKRÖ ($r = ,334$; $p < ,01$) puanı arasında yüksek düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu bulgulanmaktadır. CBCL/6-18 Dikkat Sorunları alt ölçeği ile EKRÖ ölçeği Sevgi/Sıcaklık ($r = -,335$; $p < ,01$) alt boyutu arasında yüksek düzeyde negatif yönde bir ilişki bulunduğu görülmektedir.

CBCL/6-18 ölçeği Kurallara Karşı Gelme alt ölçeği ile EKRÖ ölçeği İlgisizlik/İhmal ($r = ,288$; $p < ,05$) alt boyutu arasında düşük düzeyde pozitif yönde, Saldırganlık/Kin ($r = ,378$; $p < ,01$) alt boyutu ve Toplam EKRÖ ($r = ,351$; $p < ,01$) puanı arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. CBCL/6-18 ölçeği Kurallara Karşı Gelme alt ölçeği ile EKRÖ ölçeği Sevgi/Sıcaklık ($r = -,349$; $p < ,01$) alt boyutu arasında ise orta düzeyde negatif yönde bir ilişki bulunduğu anlaşılmaktadır.

CBCL/6-18 Saldırgan Davranışlar alt ölçeği ile EKRÖ ölçeği Saldırganlık/Kin ($r = ,535$; $p < ,01$), İlgisizlik/İhmal ($r = ,505$; $p < ,01$), Ayırıştırılmamış reddetme ($r = ,541$; $p < ,01$) alt boyutları ve Toplam EKRÖ ($r = ,53982$; $p < ,01$) puanı arasında yüksek düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu anlaşılmaktadır. CBCL/6-18 Saldırgan Davranışlar alt ölçeği ile EKRÖ ölçeği Sevgi/Sıcaklık ($r = -,70$; $p < ,01$) alt boyutu arasında yüksek düzeyde negatif yönde (anneye yönelik kabul düzeyi artıka anksiyete düzeyinin düşmesi şeklinde) bir ilişki bulunduğu görülmektedir.

CBCL/6-18 İçe Yönelim alt ölçeği ile Toplam EKRÖ ($r = ,531$; $p < ,01$) puanı arasında yüksek düzeyde pozitif yönde, Saldırganlık/Kin ($r = ,432$; $p < ,01$), İlgisizlik/İhmal ($r = ,445$; $p < ,01$) ve Ayırıştırılmamış reddetme ($r = ,472$; $p < ,01$) alt boyutları arasında ise orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca CBCL/6-18 İçe Yönelim alt ölçeği ile EKRÖ ölçeği Sevgi/Sıcaklık ($r = -,529$; $p < ,01$) alt boyutu arasında yüksek düzeyde negatif yönde bir ilişki bulunduğu gözlenmektedir.

CBCL/6-18 Dışa Yönelim alt ölçeği ile EKRÖ ölçeği Saldırganlık/Kin ($r = ,549$; $p < ,01$) alt boyutu ve Toplam EKRÖ ($r = ,629$; $p < ,01$) puanı arasında yüksek düzeyde pozitif yönde, İlgisizlik/İhmal ($r = ,495$; $p < ,01$) ve Ayırışmamış reddetme ($r = ,483$; $p < ,01$) alt boyutları arasında ise orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Ayrıca CBCL/6-18 İçe Yönelim alt ölçeği ile EKRÖ ölçeği Sevgi/Sıcaklık ($r = -,669$; $p < ,01$) alt boyutu arasında yüksek düzeyde negatif yönde bir ilişki bulunduğu anlaşılmaktadır.

CBCL/6-18 Toplam Sorunlar alt ölçeği ile EKRÖ ölçeği Ayırışmamış reddetme ($r = ,483$; $p < ,01$) alt boyutu ve Toplam EKRÖ ($r = ,629$; $p < ,01$) puanı arasında orta düzeyde pozitif yönde, anlamlı ilişkiler olduğu bulgulanmaktadır. Ayrıca CBCL/6-18 Toplam Sorunlar alt ölçeği ile EKRÖ ölçeği Sevgi/Sıcaklık ($r = -,669$; $p < ,01$) alt boyutu arasında yüksek düzeyde negatif yönde bir ilişki bulunduğu gözlenmektedir.

Toplam CBCL/6-18 ölçeği ile EKRÖ ölçeği Sevgi/Sıcaklık alt boyutu ($r = -,558$; $p < ,01$) arasında yüksek düzeyde negatif yönde bir ilişki olduğu görülürken Toplam CBCL/6-18 ölçeği ile Toplam EKRÖ ölçeği ($r = ,534$; $p < ,01$) arasında ise yüksek düzeyde pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir. Toplam CBCL/6-18 ölçeği ile Saldırganlık/Kin ($r = ,437$; $p < ,01$), İlgisizlik/İhmal ($r = ,423$; $p < ,01$) ve Ayırışmamış reddetme ($r = ,464$; $p < ,01$) alt

boyutları arasında ise orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.

4.4. Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi

Örnekleme oluşturan çocukların CBCL/6-18 ölçeği İçerik Yönelim, Dışarı Yönelim ve Toplam Problem temelinde davranış problemlerini yordayan değişkenleri belirlemek için hiyerarşik çoklu regresyon yöntemi kullanılmıştır. Regresyon analizine çocuğun cinsiyeti, annenin eğitim düzeyi, annenin yaşı, annenin çalışıp çalışmaması şeklindeki demografik değişkenler ve EKRÖ ölçeğinin Sevgi/Sıcaklık, Saldırganlık/Kin, İlgisizlik/İhmal ve Ayrıştırılmamış Reddetme alt boyutları yordayıcı değişkenler olarak dahil edilmiştir.

4.4.1. CBCL/6-18 Ölçeği İçerik Yönelim Alt Boyutuna Yönelik Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi.

İlk hiyerarşik çoklu regresyon analizi CBCL/6-18 ölçeği İçerik Yönelim alt boyutuna uygulandı. Ana faktörlerden önce sosyo-demografik değişkenler (çocuğun cinsiyeti, annenin eğitim düzeyi, annenin yaşı, annenin çalışıp çalışmaması) ilk olarak modele dahil edildi. Sosyo demografik değişkenlerin etkileri kontrol edildikten sonra EKRÖ ölçeğinin alt boyutları (Sevgi/Sıcaklık, Saldırganlık/Kin, İlgisizlik/İhmal ve Ayrıştırılmamış Reddetme) modele girildi. Ele alınan bağımsız değişkenlerden hangilerinin İçerik Yönelim düzeyini yordamada anlamlı bir katkı sağladığını belirlemek amacıyla yapılan hiyerarşik regresyon analizinin sonuçları Tablo 4.86’da verilmiştir.

Tablo 4.86’görüldüğü gibi birinci modelde regresyon eşitliğine dahil olan demografik değişkenlerin bütün olarak CBCL/6-18 ölçeği İçerik Yönelim alt boyutunu yordadığı görülmektedir ($R^2 = .21$, $F(4,55) = 3,62$; $p < .05$). Demografik değişkenlerden annenin eğitimi ($\beta = -.465$; $p < .01$) değişkeni modele özgün katkısının olduğu görülürken çocuğun cinsiyeti ($\beta = -.108$; $p > .05$), annenin çalışıp çalışmaması ($\beta = .183$; $p > .05$) ve annenin yaşı ($\beta = -.123$; $p > .05$) değişkenlerinin modele özgün katkılarının olmadığı görülmektedir. Bu durumda *demografik değişkenler içinde CBCL/6-18 ölçeğinin İçerik Yönelim alt boyutunun en güçlü yordayıcısı annenin eğitim durumu değişkeni olduğu anlaşılmaktadır. Annenin eğitim durumu*

değişkeninin Beta değerinin negatif yönlü olması ise annenin eğitim düzeyi ile CBCL/6-18 ölçeğinin İçe Yönelim alt boyutu arasında ters yönlü bir ilişki olduğu ve bu anlamda annenin eğitim düzeyi yükseldikçe İçe Yönelim puanının düştüğü anlamına gelmektedir. Tablo'da görüldüğü üzere Model 1'e dahil edilen demografik değişkenler İçe Yönelim boyutunda varyansın % 21'ini açıklamaktadır.

Tablo 4.86. CBCL/6-18 Ölçeği İçe Yönelim Alt Boyutuna Yönelik Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi.

Model	Yord.	R	R ²	R ² _{ch}	F	Df	B	Beta	t	P
1	Sabit	.46	.21	.21	3,62	4,55	13,291		2,887	,004
	Çocuğun Cinsiyeti						1,64	,108	,858	,394
	Annenin Eğitimi						-,4242	-,465	-3,537	,001
	Annenin Çalışıp çalışmaması						2,766	,183	1,353	,182
	Annenin Yaşı						-1,007	-,123	-,980	,331
2	Sabit	,67	,45	,25	5,275	8,51	68,567		2,274	,027
	Sevgi/Sıcaklık						-,636	-,536	-2,759	,004
	İlgisizlik/İhmal						-,074	-,060	-,375	,709
	Ayrıştırılmamış Reddetme						17,628	,296	1,503	,139
	Saldırganlık/Kin						-19,438	-,359	-1,785	,080

İkinci regresyon modelinde demografik değişkenlerden sonra EKRÖ ölçeğin alt boyutları modele eklenmiş ve bu değişkenlerin modele katkısının anlamlı olduğu görülmüştür ($R^2 = .45$, $F(8,51) = 5,275$; $p < .05$). Tablo'da görüldüğü üzere EKRÖ ölçeğinin alt boyutlarından Sevgi/Sıcaklık ($\beta = -,536$; $p < .05$) alt boyutunun modele özgün katkısının anlamlı olduğu görülürken, Saldırganlık/Kin ($\beta = -,359$; $p > .05$), İlgisizlik/İhmal ($\beta = -,060$; $p > .05$) ve Ayrışmamış Reddetme ($\beta = ,296$; $p > .05$) alt boyutlarının modele özgün katkısının anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu nedenle ikinci modelde sadece *EKRÖ ölçeğinin Sevgi/Sıcaklık alt boyutunun CBCL/6-18 İçe Yönelim alt boyutunu istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordadığı görülmektedir. Sevgi/Sıcaklık boyutunun beta katsayısının negatif işaretli olması, Sevgi/Sıcaklık alt boyutu puanındaki artışın anne kabulüne yönelik bir artış anlamına geleceğinden, anneye yönelik kabul edici bir algılamadaki artışın İçe Yönelim alt boyutu puanlarının (ya da çocuğun davranışsal*

problemlerinin) azalması sonucunu doğuracağını ortaya koymaktadır. İkinci regresyon modelinde demografik değişkenlerden sonra EKRÖ ölçeği alt boyutlarının modele eklenmesi ile CBCL/6-18 ölçeği İçerik Yönelim alt boyutunda açıklanan varyans %21'den % 45'e çıkmıştır

4.4.2. CBCL/6-18 Ölçeği Dışa Yönelim Alt Boyutuna Yönelik Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi.

CBCL/6-18 ölçeğinin Dışa Yönelim (Kurallara Karşı Gelme + Saldırgan Davranışlar) boyutunu yordayan değişkenleri belirlemek için yapılan regresyon analizinde ilk olarak çocuğun cinsiyeti, annenin eğitim düzeyi, annenin çalışıp çalışmaması ve annenin yaşı şeklindeki demografik değişkenler yordayıcı değişkenler olarak analize girmiştir. Yapılan hiyerarşik çoklu regresyon analizinin sonuçları Tablo 4.87'de gösterilmiştir.

Tablo 4.87. CBCL/6-18 Ölçeği Dışa Yönelim Alt Boyutuna Yönelik Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi.

Model	Yord.	R	R ²	R ² _{ch}	F	Df	B	Beta	t	p
1	Sabit	,324	,105	,105	1,608	4,55	6,020		1,923	,060
	Çocuğun Cinsiyeti						,451	,047	,347	,730
	Annenin Eğitimi						-2,046	-,351	-2,509	,015
	Annenin Çalışıp çalışmaması						,884	,091	,636	,528
	Annenin Yaşı						,086	,016	,123	,902
2	Sabit	,701	,492	,387	6,164	8,51	44,372		2,387	,021
	Sıcaklık						-,520	-,686	-3,662	,001
	İlgisizlik İhmal						,132	,169	1,088	,282
	Ayrıştırılmamış Reddetme						-6,581	-,172	-,910	,367
	Saldırganlık/Kin						,966	,028	,144	,886

Tablo 4.87'de görüldüğü üzere regresyon eşitliğine girilen *demografik değişkenlerden sadece annenin eğitim durumu ($\beta = -2,046$; $p < .05$) değişkeninin CBCL/6-18 ölçeğinin Dışa Yönelim boyutunu yordamada istatistiksel anlamlılığa ulaştığı görülmüştür. Annenin eğitim durumu değişkenine ait Beta değerinin negatif olması annenin eğitim düzeyi ile çocuğun Dışa Yönelim puanı arasındaki ilişkinin negatif yönde olduğunu, annenin eğitim düzeyi arttıkça çocuğun Dışa Yönelim düzeyinin düştüğünü*

göstermektedir. Model 1’de çocuğun cinsiyeti ($\beta = ,451$; $p > .05$), annenin çalışıp çalışmaması ($\beta = ,884$; $p > .05$) ve annenin yaşı ($\beta = ,086$; $p > .05$) değişkenlerinin ise Dışa Yönelim boyutunu yordamada istatistiksel anlamlılığa ulaşmadığı görülmüştür. Bu nedenle model 1’de demografik değişkenlerin bir bütün olarak Dışa Yönelim boyutunu yordamada istatistiksel anlamlılığa sahip olmadığı anlaşılmaktadır ($R^2 = .105$, $F(4,55) = 1,608$; $p > .05$).

Tablo 4.87’de ikinci adımda regresyon analizine girilen EKRÖ ölçeği Sevgi/Sıcaklık, Saldırganlık/Kin, İlgisizlik/İhmal ve Ayrıştırılmamış Reddetme alt boyutlarının modele katkısının sadece *Sevgi/Sıcaklık* ($\beta = -,520$; $p < .01$) alt boyutunda anlamlı olduğu görülmektedir. *Sevgi/Sıcaklık alt boyutuna ait Beta değerinin negatif olması anneye yönelik kabul düzeyi ile çocuğun Dışa Yönelim puanı arasındaki ilişkinin negatif yönde olduğunu, anneye yönelik kabul düzeyi arttıkça çocuğun Dışa Yönelim düzeyinin düştüğünü göstermektedir.* Model 2’de çocuğun Saldırganlık/Kin ($\beta = ,966$; $p > .05$), İlgisizlik/İhmal ($\beta = ,132$; $p > .05$) ve Ayrışmamış Reddetme ($\beta = -6,581$; $p > .05$) değişkenlerinin ise CBCL/6-18 Dışa Yönelim alt boyutunu yordamada istatistiksel anlamlılığa ulaşmadığı görülmüştür. Sonuç olarak model içinde EKRÖ ölçeği Sevgi/Sıcaklık, Saldırganlık/Kin, İlgisizlik/İhmal ve Ayrışmamış Reddetme alt boyutlarının birlikte Dışa Yönelim boyutunu yordamada istatistiksel anlamlılığa sahip olduğu görülmektedir ($R^2 = .492$, $F(8,51) = 6,164$; $p < .05$). İkinci regresyon modelinde demografik değişkenlerden sonra EKRÖ ölçeği alt boyutlarının modele eklenmesi ile CBCL/6-18 ölçeği Dışa Yönelim alt boyutunda açıklanan varyans %10,5’ten % 49,2’ye çıkmıştır. Diğer bir ifade ile EKRÖ ölçeği alt boyutlarının CBCL/6-18 ölçeği Dışa Yönelim boyutunun açıklanan varyansa yaklaşık %39’luk bir katkısı görülmektedir.

4.4.3. CBCL/6-18 Ölçeği Toplam Problem Alt Boyutuna Yönelik Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi.

CBCL/6-18 ölçeğinin Toplam Problem (Sosyal Sorunlar + Düşünce Sorunları + Dikkat Sorunları) boyutunu yordayan değişkenleri belirlemek için yapılan hiyerarşik regresyon analizinin sonuçları Tablo 4.88’de verilmiştir.

Tablo 4.88. CBCL/6-18 Ölçeği Toplam Problem Alt Boyutuna Yönelik Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi.

Model	Yord.	R	R ²	R ² _{ch}	F	Df	B	Beta	t	p
1	Sabit	,217	,047	,047	,682	4,55	6,952		1,460	,150
	Çocuğun Cinsiyeti						,524	,037	,265	,792
	Annenin Eğitimi						-1,684	-,196	-1,358	,180
	Annenin Çalışıp çalışmaması						2,764	,194	1,307	,196
	Annenin Yaşı						-,369	-,048	-,347	,730
2	Sabit	,393	,155	,107	1,166	8,51	48,703		1,379	,174
	Sıcaklık						-,445	-,398	-1,648	,105
	İlgisizlik İhmal						-,046	-,040	-,199	,843
	Ayrıştırmamış Reddetme						9,329	,166	,679	,500
	Saldırganlık /Kin						-13,612	-,267	-1,067	,291

Tablo 4.88’de görüldüğü gibi yapılan hiyerarşik çoklu regresyon analizinde ilk olarak girilen çocuğun cinsiyeti ($\beta = ,037$; $p > .05$), annenin eğitim düzeyi ($\beta = -,196$; $p > .05$), annenin çalışıp çalışmaması ($\beta = ,194$; $p > .05$) ve annenin yaşı ($\beta = -,048$; $p > .05$) şeklindeki demografik değişkenlerden hiçbirinin CBCL/6-18 ölçeğinin Dışa Yönelim alt boyutunu yordamada istatistiksel anlamlılığa ulaşmamıştır ($R^2 = ,047$, $F(4,55) = ,682$; $p > .05$).

Tablo 4.88’de ayrıca regresyon eşitliğine ikinci adımda (Model 2) girilen EKRÖ ölçeği Sevgi/Sıcaklık ($\beta = -,398$; $p > .05$), Saldırganlık/Kin ($\beta = -,267$; $p > .05$), İlgisizlik/İhmal ($\beta = -,040$; $p > .05$), ve Ayrışmamış Reddetme ($\beta = ,166$; $p > .01$), alt boyutlarının hiçbirinin CBCL/6-18 ölçeği Toplam Problem boyutunu yordamada istatistiksel anlamlılığa ulaşmadığı görülmektedir ($R^2 = ,155$, $F(8,51) = 1,166$; $p > .05$).

4.4.4. Toplam CBCL/6-18 Ölçeğine Yönelik Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi.

Toplam CBCL/6-18 (İçe Yönelim+ Dışa Yönelim + Toplam Problem) puanlarını yordayan değişkenleri belirlemek için yapılan hiyerarşik çoklu regresyon analizinin sonuçları Tablo 4.89’da verilmiştir.

Tablo 4.89. Toplam CBCL/6-18 Ölçeğine Yönelik Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi

Model	Yord.	R	R ²	R ² _{ch}	F	Df	B	Beta	t	p
1	Sabit	,368	,135	,135	2,149	4,55	26,263		2,409	,019
	Çocuğun Cinsiyeti						2,617	,076	,578	,566
	Annenin Eğitimi						-7,972	-,386	-2,807	,003
	Annenin Çalışıp çalışmaması						6,413	,187	1,325	,191
	Annenin Yaşı						-1,290	-,070	-,530	,598
2	Sabit	,631	,398	,263	4,221	8,51	161,641		2,256	,028
	Sıcaklık						-1,601	-,596	-2,924	,004
	İlgisizlik İhmal						,012	,004	,026	,979
	Ayrıştırılmamış Reddetme						20,375	,151	,731	,468
	Saldırganlık/Kin						-32,084	-,262	-1,240	,221

Yapılan hiyerarşik çoklu regresyon analizinde ilk adımda çocuğun cinsiyeti, annenin eğitim durumu, annenin çalışıp çalışmaması ve annenin yaşı şeklindeki demografik değişkenler, ikinci adımda EKRÖ ölçeğinin Sevgi/Sıcaklık, Saldırganlık/Kin, İlgisizlik/İhmal ve Ayrışmamış Reddetme alt boyutları yordayıcı değişkenler olarak regresyon eşitliğine dahil edildi. Tablo 4.89’da görüldüğü üzere bu işlemin sonucunda girilen *demografik değişkenlerden sadece annenin eğitim durumu* ($\beta = -,386$; $p < .01$) *değişkeninin Toplam CBCL/6-18 puanları yordamada istatistiksel anlamlılığa ulaştığı görülmüştür. Annenin eğitim durumu değişkenine ait Beta değerinin negatif olması annenin eğitim düzeyi ile çocuğun Toplam CBCL/6-18 ölçeği puanı arasındaki ilişkinin negatif yönde olduğunu, annenin eğitim düzeyi arttıkça çocuğun CBCL/6-18 ölçeği puanlarının (ya da davranış problemlerinin) düştüğünü göstermektedir.* Tablo 4.89’da Model 1’de çocuğun cinsiyeti ($\beta = ,076$; $p > .05$), annenin çalışıp çalışmaması ($\beta = ,187$; $p > .05$) ve annenin yaşı ($\beta = -,070$; $p > .05$) değişkenlerinin Toplam CBCL/6-18 puanları yordamada istatistiksel anlamlılığa ulaşmadığı görülsede demografik değişkenlerin bir bütün olarak CBCL/6-18 boyutunu yordamada istatistiksel anlamlılığa sahip olduğu anlaşılmaktadır ($R^2 = ,135$ $F(4,55) = 2,149$; $p < .05$).

Modele ikinci adımda girilen EKRÖ ölçeği Sevgi/Sıcaklık, Saldırganlık/Kin, İlgisizlik/İhmal ve Ayrıştırılmamış Reddetme alt boyutlarının modele katkısının sadece *Sevgi/Sıcaklık* ($\beta = -.596; p < .05$) alt boyutunda anlamlı olduğu görülmektedir. *Sevgi/Sıcaklık* alt boyutuna ait Beta değerinin negatif olması anneye yönelik kabul düzeyi ile çocuğun Toplam CBCL/6-18 puanı arasındaki ilişkinin negatif yönde olduğunu, anneye yönelik kabul düzeyi arttıkça çocuğun Toplam CBCL/6-18 düzeyinin (davranış problemlerinin) düştüğünü (azaldığını) göstermektedir. Tablo'da Model-2'de dahil edilen EKRÖ ölçeğinin Saldırganlık/Kin ($\beta = -.262; p > .05$), İlgisizlik/İhmal ($\beta = .004; p > .05$) ve Ayrışmamış Reddetme ($\beta = .151; p > .05$) alt boyutlarının Toplam CBCL/6-18 ölçeğini yordamada istatistiksel anlamlılığa sahip olmadığı görülse de EKRÖ ölçeği Sevgi/Sıcaklık, Saldırganlık/Kin, İlgisizlik/İhmal ve Ayrıştırılmamış Reddetme alt boyutlarının birlikte Toplam CBCL/6-18 puanlarını yordamada istatistiksel anlamlılığa sahip olduğu görülmektedir ($R^2 = .398, F(8,51) = 4,221; p < .05$). İkinci regresyon modelinde demografik değişkenlerden sonra EKRÖ ölçeği alt boyutlarının modele eklenmesi ile Toplam CBCL/6-18 ölçeğinde açıklanan varyans %13,5'ten %39,8'e çıkmıştır. Diğer bir ifade ile EKRÖ ölçeği alt boyutlarının Toplam CBCL/6-18 ölçeğinin açıklanan varyansa yaklaşık %26'lık bir katkısı olduğu görülmektedir.

5. BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

Çok sayıda araştırma, çocukların kabul red düzeylerinin onların psikolojik uyumları üzerinde önemli bir role sahip bulunduğunu ortaya koymuştur. Anne babaya yönelik çocuğun kabul red algılaması ile çocuğun psikolojik durumu ve sosyal-duygusal gelişimi arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışan araştırmalar çocukların davranışsal problemlerinde onların ebeveyn kabul-red algılamasının belirleyici olduğunu göstermektedir (Erkman ve Rohner, 2006). Kabul edici ve sıcak ebeveynlerin daha mutlu ve uyumlu çocuklara sahip olduğu reddedici, soğuk ebeveynlerin ise daha az uyumlu çocuklara sahip olduğu yapılan çalışmalarda ortaya çıkmıştır (Rohner, 2004). Yapılan bu araştırmanın amacı da çocukların kabul-red düzeylerini etkileyen faktörleri ortaya koymak ve çocukların algıladıkları anne kabul-red düzeyinin çocukların davranışsal problemleriyle olan bağlantısını incelemektir.

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular araştırmanın amaçları ve literatürde yer alan benzer çalışma sonuçları temelinde tartışılacaktır. Bu amaç doğrultusunda elde edilen bulgular amaçların sunulduğu sıra göz önünde bulundurularak irdelenecektir.

5.1.Çocukların Kabul-Red Düzeylerine Yönelik Bulguların Tartışılması

5.1.1.Çocukların Toplam EKRÖ Puanlarına Yönelik Bulguların Değerlendirilmesi

Çalışmada örnekleme oluşturan çocukların EKRÖ ölçeğinde aldıkları toplam puanlar açısından değerlendirildiğinde büyük bir bölümünün (% 93,3'ü) anneleri ile ilgili olarak kabul edici bir algılama içinde oldukları görülmüştür. Sadece çok küçük bir sayıda grup (% 6,7) annesini reddedici olarak algılamıştır. Buna göre, ortalamalar açısından *örnekleme dahil çocuklar annelerini kabul edici anne olarak algılamaktadırlar*. Örnekleme oluşturan çocukların büyük bir oranda kabul edici bir algılama içinde olmaları gerek ülkemizde gerekse diğer ülkelerde yapılan çalışmalar ile uyumludur. Erkman ve Ekmekçi (2011) ortalama yaşı 12.40 olan 185 çocuk üzerinde yapmış

oldukları araştırmada çocukların ortalama anne kabul puanlarının daha çok kabul düzeyinde olacak şekilde normal aralıkta (81.20) dağıldığını ortaya koydu. İzmir ili Karşıyaka ilçesinde ilköğretim öğrencilerinin anneleri ile olan ilişkilerini algılayışları ve bu ilişkiyi etkileyen etmenleri ortaya koymak amacıyla 369 3.sınıf öğrencisi üzerinde yapmış olduğu çalışmada EKRÖ Ölçeği genel toplam puan ortalamasını 97,69 olarak bulmuştur. Bu bulgular Türkiye de yapılan başka çalışma da desteklenmiştir (Erkman ve Varan, 2004; Yener, 2005, Çetin,2005,Önder ve Gülay,2007; Erkman ve Rohner, 2006).

Benzer bulgu Rohner ve Chaki-Sicar'ın(1988) Hindistan'da anne-çocuk ilişkisi üzerine yapmış oldukları çalışmasında da bulunmuştur. Bu çalışmada örneklemdaki çocukların %3'ü annelerini reddedici olarak algılamışlardır. ABD'de yapılan başka bir çalışmada da çocukların yaklaşık % 7-10'u ebeveynleri tarafından red edildikleri sonucu çıkmıştır (Rohner,1986). Kazarian, Moghnie ve Martin (2010) Lübnan'da 283 örneklem üzerinde yapmış olduğu çalışmada ebeveynlerin tamamıyla sıcak, sevgi ve kabul edici olarak algılandığını ortaya koydu (Rohner,1986). Diğer ülkelerde yapılan başka çalışmalar da bu bulguyu desteklemektedir (Rohner ve diğerleri, 2005; Malik,2010).

Çocukların toplam EKRÖ ölçeğinde aldıkları red etme puanlarının diğer ülkelerdeki sonuçlar ile karşılaştırıldığında (örn Marisol Lila, Fernando García and Enrique Gracia (2007) yaptıkları çalışmada çocukların ortalama ebeveyn kabul puanlarını 112 Kejerfors (2007) M=104 olarak bulmuştur)daha düşük olduğu görülmektedir. Bunu da temel nedeni Türk aile yapısından görülebilir. Türk kültürünün en önemli özelliklerinden biri aile içinde çok güçlü sıcak ilişkilerin olması ve aile üyelerin duygusal bağlılığının önemli olmasıdır.

5.1.2. Çocukların Kabul-Red Düzeylerinin Annenin Yaşı Değişkenine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Çalışmada örneklemini oluşturan çocukların EKRÖ Ölçeğinin Sevgi/Sıcaklık, Saldırganlık/Kin, İlgisizlik/İhmal ve Ayrımlaşmamış Reddetme alt boyutlarının ve Toplam EKRÖ puanlarının *annenin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır*. Bunun da en önemli

nedeni araştırmaya dahil olan annelerin büyük bir oranının yaş ortalamasının birbirine yakın olacak şekilde 30+ yukarısında olmasıdır. Yapılan çalışmalarda genelde genç annelerin çocuklarının davranış problemi yaşamalarında bir risk faktörü olduğu kabul edilmektedir(Wakschlag ve diğerleri, 2000). Çalışmada elde edilen bu bulgu konuyla ilgili yapılan sınırlı çalışmalar ile uyumlu olduğu görülmüştür.

Kejerfos (2007) Rio de Janeiro/Shantytown'da annelerin algılanan kabul-red ölçeğini kullanarak yaşları 12-14 arasında olan çocuklara sahip 72 aile üzerinde yaptığı çalışmada çocukların algılanan kabul-red düzeylerinin ebeveynlerin yaşı ile ilişkisinin boyutunu ortaya koymaya çalıştı. Çalışmada rneklemi oluşturan ve ortalama yaşı 40 olan annelerin yaşının çocukların anne kabul-red algılamasının üzerinde önemli bir faktör olmadığı ortaya çıkmıştır.

Tezel-şahin ve zyrek (2008), Karabük ilinde yaşayan 381 örneklem üzerine yapmış olduğu çalışmada 5–6 yaş aralığında bulunan çocuklara sahip annelerin tutumlarını incelemiş ve anne tutumlarının anne yaşı değişkeni açısından anlamlı ölçüde farklı olmadığı sonucunu elde etmişlerdir.

Arslan (2010) ebeveyn kabul veya reddinin, bireylerin kişilik özelliklerine etkisini ortaya koymak amacıyla ortalama yaşı 32.3 olan örneklem üzerinde yaptığı araştırmada ebeveyn kabul red leği puanlarının yaş grupları açısından anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koydu.

Haktanır ve arkadaşları (1999)'nın Türkiye'deki anne-baba tutumları konusunda yapılan 75 çalışmaya yönelik değerlendirmelerinde anne yaşının çocuklara karşı olan davranışları üzerinde fazla bir fark yaratmadığı görülmüştür.

Erkan ve Toran (2010) tarafından yapılan ve Diyarbakır ilinde 246 alt ve üst sosyo ekonomik düzeyde olan anneleri kapsayan çalışmada ise sosyo ekonomik düzeyi düşük olan annelerin yaşı ile red düzeyleri arasında pozitif ilişki ($r=0.202$; $p<0.05$) bulunmuştur. Bununla beraber sosyo ekonomik düzeyi yüksek olan anneler arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır.

5.1.3. Çocukların Kabul-Red Düzeylerinin Annenin Eğitim Düzeyi Değişkenine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Çalışmada örnekleme oluşturan çocukların EKRÖ Ölçeği Ayrışmamış Reddetme alt boyutu hariç diğer tüm alt boyutların puanlarının annenin eğitim değişkenine göre anlamlı biçimde farklı olduğu görülmüştür.

Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Tukey HSD testi yapılmıştır. Tukey HSD testi sonuçlarına göre annelerin eğitim düzeyi ilköğretim olan çocuklar ile lise olan çocukların Sevgi/Sıcaklık ve Saldırganlık/Kin alt boyutu puanları arasında önemli farklar bulunmuştur. *Bu sonuca göre eğitim düzeyi ilköğretim olan annelerin çocuklarında eğitim düzeyi lise olan annelerin çocuklarına göre daha yüksek oranda anne reddi bulunmuştur.*

İlgisizlik/İhmal altboyutu açısından ise eğitim düzeyi ilköğretim olan annelerin çocukları ile eğitim düzeyi üniversite olan annelerin çocukları arasında anne reddi açısından anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Bu açıdan *eğitim düzeyi ilköğretim olan çocukların daha yüksek bir anne reddi algıladıkları* görülmüştür.

Genel bir değerlendirme yapmak için kullanabileceğimiz Toplam EKRÖ puanları açısından baktığımızda *eğitim düzeyi ilköğretim olan annelerin çocukları ile eğitim düzeyi lise ve üniversite olan annelerin çocukları arasında kabul-red düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar* tespit edilmiştir. Buna göre *eğitim düzeyi ilköğretim düzeyinde olan annelerin çocukları eğitim düzeyi lise ve üniversite olan annelerin çocuklarına göre daha fazla anne reddi algıladıkları* tespit edilmiştir. Lise ve üniversite mezunu anneler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu çalışmada elde edilen bulguların ne anlama geldiğini ortaya koymadan önce üniversite düzeyinde anne sayısının çok az olması bu kategorideki annelerin çocukları için yapılacak kesin değerlendirmeleri de önlemiş olmaktadır. Fakat eğitim düzeyi ilköğretim ve lise olan annelerin çocukları arasında yapılacak bir karşılaştırma sonucunda *annenin eğitim düzeyinin yükselmesiyle çocuğun anne kabul düzeyinin arttığını ve dolayısıyla çocuğun red düzeyinin azaldığını* söyleyebiliriz. Genelde yapılan

çalışmalarda eğitim düzeyi düşük olan annelerin eğitim düzeyi yüksek olan annelere göre daha fazla aşırı koruyucu, kendi rollerini reddettikleri, geçimsizlik ve sıkı disiplin tutum boyutuna sahip oldukları ve dolayısıyla daha olumsuz tutumlar benimsedikleri belirlenmiştir (Demiriz ve Öğretir, 2007). Bu nedenle çalışmada elde edilen bu bulgu konuyla ilgili yapılan aşağıdaki çalışmalar ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Ülkemizde İzmir ili Karşıyaka ilçesinde bulunan ilköğretim 3.sınıf öğrencilerinin anneleri ile olan ilişkilerini etkileyen etmenleri belirlemek amacıyla yapılan araştırmada ortaya konan bulgular şöyledir. Aile Kabul-Red Ölçeği genel toplam puan ortalaması açısından anneleri okur-yazar olmayan ve anneleri ilkokul mezunu olan çocuklarda aile reddi, Ortaokul/Lise ve Yüksekokul/Fakülte mezunu annelerin çocuklarına oranla daha yüksek olarak bulunmuştur (Pektaş ve Özgür, 2005)

Diyarbakır ili Ergani ilçesinde yaşayan daha çok alt sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin çocuklarının kabul ve reddetme davranışlarının incelendiği başka bir çalışmanın (Erkan ve Toran,2004) sonuçları eğitim düzeyi değişkenine göre annelerin EKRÖ'den aldıkları toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir. EKRÖ'den alınan toplam puan ortalamaları incelendiğinde en yüksek puan ortalamasına okur-yazar olmayan annelerin sahip olduğu görülmüştür Bu çalışmanın sonucuna göre, annelerin eğitim düzeyi düştükçe çocukların red davranışlarının arttığı eğitim düzeyi yükseldikçe red davranışlarının azaldığı görülmüştür.

Kejerfors (2007) tarafından Rio de Janeiro/Buriti Congonha'da 72 çocuk üzerinde yapılan araştırmada Rohner'in Kişilik Değerlendirme Ölçeği (Mother PAQ) kullanıldı. Bu çalışmada eğitim düzeyi yüksek olan annelerin PARQ çocuk ölçeğinde (ayrışmamış reddetme hariç) aldığı puan eğitim düzeyi daha düşük olan annelerin aldığı puandan daha düşük çıkmıştır. Diğer bir ifade ile eğitim düzeyi yüksek olan annelerin daha kabul edici olduğu görülmüştür.

Dwairy (2010) tarafından ebeveyn reddinin ergenler üzerindeki etkisine yönelik dokuz ülkede yapılan araştırmanın sonucuna göre eğitim düzeyi ve anne reddi arasında ters yönlü bir ilişki bulunmuştur. Çalışmada annenin eğitim düzeyi düştükçe algılanan red etmede bir artış söz konusu olmuştur.

5.1.4. Çocukların Kabul-Red Düzeylerinin Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırma grubunu oluşturan çocukların EKRÖ Ölçeği Sıcaklık/Sevgi, Saldırganlık/Kin, İlgisizlik/İhmal, Ayrıştırılmamış Reddetme alt boyutları ve Toplam EKRÖ Ölçeğindeki puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre erkek ve kız çocukların annelerini kabul-red etme düzeyleri birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir. Diğer bir ifadeyle *annelerin hem kız hem de erkek çocuklarına karşı benzer oranda kabul ve red davranışında bulduklarını söyleyebiliriz*. Çalışmada elde edilen bu bulgu literatürde konuyla ilgili yapılan aşağıdaki çalışmalar ile benzerlik göstermektedir.

Lila, García ve Gracia (2007) ortalama yaşı 9.7 olan 234 Kolombiyalı çocuk ve ebeveynleri üzerine yapmış oldukları çalışmada algılanan ebeveyn kabul-red düzeyi ile çocukların psikolojik uyumunu incelediler. EKRÖ ölçeğinin çocuk versiyonunun kullanıldığı bu çalışmada algılanan anne kabul-red düzeyinin çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık meydana getirmediği görülmüştür.

Malik (2010) yaşları 8-12 arasında değişen 100 erkek ve 100 kızdan oluşan 200 kişilik bir çocuk örnekleminde Pakistan kültürü bağlamında demografik değişkenlerin çocukların kabul-red düzeyi ile olan ilişkisini çocuk istismarı ve ihmali konusunda ortaya koymak için bir araştırma yaptı. Çalışmada kız ve erkek çocukların annelerine yönelik kabul-red düzeylerinde anlamlı bir fark (Kızların puanı: 98,9; erkeklerin puanı: 99,38) olmadığı ortaya çıkmıştır.

Demetriou1 ve Christodoulides (2006) tarafında Kıbrıs Rum kesiminde yaşları 9-12 arasında değişen 220 çocuk üzerinde yapılan çalışmada Kıbrıs

Rum kesimindeki çocukların, ABD'deki yaşlıları ile karşılaştırmalı olarak, ebeveyn kabul red boyutunu ortaya koymayı amaçladılar. Çalışmada kız (M=94,6)ve erkek (M=96,09) çocukların kabul ve red düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Kejerfors'un (2007) Buriti Congonhas'da yaptığı araştırmada örneklemini oluşturan çocukların ebeveyn kabul-red düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir şekilde değişmediği görülmüştür.32 kız ve 36 erkekten oluşan örnekleme kızların aldığı Toplam PARQ puanı M=104.5 iken erkeklerin aldığı puan 105.3 olmuştur.

Kazarian, Moghnie ve Martin (2010) Lübnanlı aileler üzerinde yaptıkları çalışmada genç yetişkinlerin çocuklukta ebeveyn kabul-red düzeylerinin onların mizah yapıları ve subjektif mutluluk (subjective happiness) üzerindeki etkisini ortaya koymaya çalıştılar. Çalışmada örneklemini oluşturan kız ve erkek yetişkinlerin çocukluk dönemine ait anne reddi arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

Rohner, Parmar ve Ibrahim (2010) ortalama yaşları 11.36 olan 205 örneklem üzerinde Kuveyt'li çocukların ebeveyn ve öğretmenlerine yönelik kabul-red algılamalarını ortaya koymak için bir çalışma yaptılar. Çalışmada erkeklerin aldığı ortalama puan (110,32) kız çocukların aldığı ortalama puandan (108.19) yüksek olsa da ortalamalar arasındaki bu fark anlamlı bulunmamıştır.

Ülkemizde Erkan ve Toran (2004) tarafında yapılan çalışmanın sonuçlarına göre, çocukların cinsiyetlerine göre annelerin EKRÖ'den aldıkları toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Adana'da ilköğretime devam eden 4., 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin anne çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeylerinin annelerinin evlilik uyum ve doyum düzeyiyle bir ilişkisi olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan bir çalışmada (Yaşar, 2009) EKRÖ ölçeğinde alınan puanlar çocuğun

cinsiyeti açısından incelendiğinde aritmetik ortalamalar arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmadığı görülmüştür. Benzer çalışma bulguları başka çalışmalarda (Dwairy, 2010; Erkan ve Toran,2010) da bulunmuştur.

Çocukların kabul-red düzeylerinin çocukların cinsiyetine göre anlamlı farklılıklar ortaya çıkarmadığını belirten ve mevcut araştırma bulguları ile paralellik gösteren yukarıda araştırmalara karşın çocukların kabul red düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılıklar içerdiğini belirten çalışmalar da mevcuttur. Rohner ve Chaki-Sircar (1988) tarafından merkez ve kuzey Hindistan'da yapılan bir çalışmada ebeveyn kabul-red düzeyi cinsiyete göre anlamlı biçimde farklılık göstermiştir. Batum ve Öktem (2011)EKRÖ ölçeğini kullanarak 7-11 yaş arasında öğrenme bozukluğu olan çocuklarla öğrenme bozukluğu olmayan çocukların ebeveyn reddine ilişkin algıları ve davranış sorunları açısından bir farklılık olup olmadığını ortaya koymak için yaptıkları çalışmada cinsiyetin çocukların anne ve baba reddi algıları üzerindeki etkisi de incelenmiştir. Sonuçlar, öğrenme bozukluğu ve karşılaştırma gruplarında hem anne hem de baba algısında erkek çocukların daha çok red algıladıklarını göstermiştir. Bir başka ifade ile çalışmada her iki grupta da erkekler kızlara göre daha çok anne ve baba reddi algılamışlardır. Pektaş ve Özgür (2005) tarafından yapılan çalışma da erkek çocuklarda EKRÖ Ölçeği genel toplam puan ortalaması, kızlara nazaran daha yüksek çıkmıştır. Diğer bir ifadeyle, erkek çocuklar tarafından algılanan aile reddi, kız çocuklarına göre daha fazladır. Erdem (1990) yaptığı araştırmada erkek çocukların kız çocuklarına göre daha fazla ailevi red algıladıklarını saptamıştır.

5.1.5. Çocukların Kabul-Red Düzeylerinin Annenin Çalışıp Çalışmaması Değişkenine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Çalışmada ileri sürülen sorulardan biri çocukların kabul-red düzeylerinin annenin çalışıp çalışmamasına göre farklılık gösterip göstermediğiydi. Bu çalışmada elde edilen bulgulara göre annesi çalışan ya da çalışmayan çocukların EKRÖ Ölçeği Sıcaklık/Sevgi, Saldırganlık/Kin, İlgisizlik/İhmal, Ayrışmamış Reddetme alt boyutları ve Toplam EKRÖ Ölçeğindeki puanları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamaktadır. Diğer bir ifadeyle *annesi çalışan çocukların ve annesi çalışmayan çocukların*

ebeveyn kabul-red düzeyleri benzerdir. Çalışmada elde edilen bu bulgu konuyla ilgili yapılan aşağıdaki çalışmalar ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Aydın ve Çepni (2012) tarafında Karabük ilinde yapılan 790 öğrencinin katıldığı bir çalışmada çocukların tutumlarının oluşmasında anne mesleği ve diğer demografik değişkenlerin (cinsiyet, gelir düzeyi, eğitim düzeyi v.b.) etkili olup olmadığı ortaya konmaya çalışıldı. Çalışmada çocukların tutumlarında annenin çalışıp çalışmamasının ya da anne mesleğinin herhangi bir etkisi olmadığı görülmüştür.

Kejerfors (2007) EKRÖ ölçeğinin kullanarak yaptığı çalışmada çocukların ebeveynlerin mesleki durumuna ya da çalışan ya da çalışmayan ebeveynlere yönelik kabul-red algılamasında önemli bir farklılık olmadığını ortaya çıkardı.

Fakat çalışan anne ve çocuğunun bilişsel ve davranışsal gelişimi arasındaki ilişki konusunda yapılan çalışmalar bir takım genel sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Çalışan annelerin çocuk üzerindeki etkileri genellikle işe gitme zamanı, çocuk ve aile özellikleri çocukla geçilen zamanın niteliği gibi faktörlere bağlı olarak değişmektedir. İngiltere ve ABD'deki boylamsal verilerden elde edilen kanıtlar annenin çocuğun ilk bir yılında tam zamanlı çalışması ile çocuğa yönelik düşük bilişsel sonuçlar arasında ilişki olduğunu göstermiştir (Brooks-Gunn ve diğerleri, 2002; Ermisch ve Francesconi, 2000; Gregg ve diğerleri, 2005; Joshi ve diğerleri, 2009; Parcel and Menaghan 1990). Fakat bir yıl sonraki zamanlarda çalışan annenin çocuk üzerindeki etkisi konusunda farklı sonuçlar bulunmaktadır. Bazı çalışmalar doğumdan bir yıl sonraki süreçte annelerin çalışması ile çocuğun davranışsal sonuçları arasında pozitif bir ilişki ortaya çıkarırken (Miller ve diğerleri, 2002) başka çalışmalar annenin çalışması ile çocuğun sosyo-duygusal uyumu arasında negatif bir ilişki (Lefebvre ve Merrigan, 1988) ortaya koymuştur. Fakat son yıllarda kabul edilen düşünce çalışan annelerin çocuklar üzerindeki negatif etkilerinin merkez temeli bakım, daha yüksek kaliteli ev ortamı, daha büyük anne duyarlılığı ile dengelendiğini ortaya koymuştur (Brooks-Gunn ve diğerleri, 2010).

5.2.Çocukların Davranış Problemine Yönelik Bulguların Tartışılması

5.2.1.Çocukların Toplam CBCL/6-18 Puanları Açısından Davranış Problemlerinin Değerlendirilmesi

Bu çalışmada genelde Achenbach Ampirik Temelli değerlendirme sistemi olarak bilinen çocuk ve gençlerin yeterlik ve uyum işlevleri ile sorun davranışlarını en kısa sürede ve etkili biçimde ortaya koyma imkanı veren ve kültürler arası araştırmalarda dünyada en yaygın olarak kullanılan (Erol ve Şimşek,2010) CBCL/6-18 ölçeği kullanılmıştır. Ölçek davranış problemlerini üç temel belirti puanı ile ele almaktadır. İç Yönelim (Anksiyete/Depresyon, Sosyal İç Dönüklük/Depresyon ve Somatik Yakınmalar), Dış Yönelim (Kurallara Karşı Gelme ve Saldırgan Davranışlar) ve Toplam Problem (Sosyal Sorunlar, Düşünce Sorunları ve Dikkat Sorunları).Aşağıda değerlendirmeler bu üç ana başlık altında verilecektir.

Bu ölçekte alınan puanların değerlendirilmesinde T puanları kullanılmıştır. CBCL/6-18 ölçeğinde 60-63 aralığındaki T puanları sınır düzey olarak belirlenmiştir. 63'ün altında yer alan T puanları normal aralığı, 63'ün üstünde T puanlar ise klinik aralığı tanımlamaktadır. Bu değerler açısından çalışmanın sonuçları değerlendirildiğinde örnekleme oluşturan çocukların İç Yönelim alt ölçeğinde klinik düzeyde olanların oranı % 16,7, Dış Yönelim alt ölçeğinde klinik düzeyde olanların oranı %10 ve Toplam Problem alt ölçeğinde klinik düzeyde olanların oranı %8,3 olarak tespit edilmiştir. Toplam CBCL'de ise normal düzeyde olanların oranı %83,3 sınır düzeyinde olanların oranı %6,7 ve klinik düzeyde olanların oranı % 10,0 olarak tespit edilmiştir.

Bu veriler ışığında ölçek puanları değerlendirildiğinde *klinik düzeyde yer alan çocukların en önemli davranış problemlerinin sırasıyla İç Yönelim (16,7), Düşünce Sorunları (%13,3), Kuralara Karşı Gelme Davranışı (%13,3), Anksiyete/Depresyon (%11,7), Sosyal Sorunlar (%11,7), Somatik Yakınmalar (%10,0), Dış Yönelim (%10,0), Sosyal İç Dönük (8,3), Toplam Problem (%8,3) olduğu* görülmektedir.

Çalışmada elde edilen ham puanlar İç Yönelim için 10,18 Dış Yönelim için 4,8, Toplam Problem için 7,83 ve Toplam CBCL/6-18 için 22, 81

olarak bulunmuştur. Yapılan çalışmalarda benzer sonuçlar elde edilmiştir. Örneğin Cummings ve akadaşları (2005) 235 ebeveyn ve çocuk üzerinde yaptığı araştırmada aile fonksiyonu, çocuk uyumu ve depresyon belirtileri arasındaki ilişkileri ortaya koymak için CBCL ölçeğini kullandılar. Çalışmada çocukların içsel problemler için ortalama ham puanı 6,61, dışsal problemler ham puanı 8.40 olarak bulunmuştur. Dikmeer (2009) evlat edinilmiş çocukların davranışsal ve duygusal sorunları, bağlanma ilişkileri ve ebeveynlerinin çocuk yetiştirme stilleri kapsamında normal ailesi yanında yaşayan çocukların oluşturduğu kontrol grubu ile karşılaştırmalı olarak değerlendirmek amacıyla yaptığı çalışmada CBCL ölçeğini kullandı. Çalışmada kontrol grubunun CBCL puanları içsel problemler için 9.31, Dışsal Problem için 6.33 ve Toplam Problem boyutu için 8,13 olarak bulunmuştur. Toplam CBCL puanı ise 27,48 olarak elde edilmiştir.

Hetlinger, Simpkins ve Combs-Orme (2000) devlet gözetiminde olan çocukların klinik durumlarını belirlemek için yaptığı araştırmada elde edilen sonuçlara göre örnekleme oluşturan çocukların İçe Yönelim puanı 8.1 Dışa Yönelim puanı 12.8 Toplam Problem puanı ise 8.7 olarak bulunmuştur. Toplam CBCL ise 29. 6 olarak bulunmuştur.

Boşanmış veya ayrı yaşayan eşlere yönelik hazırlanan ve eşler arasındaki çatışmaları azaltmayı çocuk ve ebeveyn ilişkilerinin geliştirilmesini amaçlayan ebeveyn koordinasyon programı çerçevesinde yürütülen bir çalışmada (Roos, 2010) programın çocukların davranış problemleri üzerindeki etkisi programa katılan 58 ebeveyn üzerinde CBCL/6-18 ölçeği kullanılarak değerlendirildi. Programın başlamasından önce annelerin verdikleri cevaplara göre çocukların aldıkları puanlar İçe Yönelim için 10,3, Dışa Yönelim için 10,4; Toplam Problem için 4.4 ve Toplam CBCL/6-18 için 37,4 şeklinde olmuştur. Program sonrası ise çocukların bu ölçekten aldıkları puanlar İçe Yönelim için 6,6, Dışa Yönelim için 6,4 ve Toplam Problem için 1, 31 olmuş ve Toplam CBCL/6-18 problemi için 24.5 olmuştur. Balat, Şimşek ve Akman (2008) tarafından yapılan bir araştırmada okul öncesi eğitim alan çocukların davranış problemlerinin anne ve öğretmen değerlendirilmeleri açısından karşılaştırılmıştır. CBCL ölçeğinin kullanıldığı çalışmada ortalama puanlar İçe

Yönelimde 10,02; Dışa Yönelimde 4,42 ve Toplam Problemde ise 12,12 olarak bulunmuştur. Toplam CBCL puanı ise 19,88 olarak tespit edilmiştir.

5.2.2. Çocukların Davranış Problemlerinin Annenin Yaşı Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Çalışmada örnekleme oluşturan çocukların CBCL/6-18 Ölçeği İçerik Yönelim, Dışa Yönelim ve Toplam Problem alt ölçekleri ve Toplam CBCL/6-18 alt ölçeği puanlarının annenin yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür. Diğer bir ifadeyle *bu çalışmaya katılan annelerin çocuklarına yönelik belirttiği davranışsal ve duygusal problemlerin düzeyi yaş değişkeninden bağımsız olarak gerçekleştiği* anlaşılmaktadır. Çalışmanın bu sonucu bu konuda yapılan bazı çalışmalar ile uyumlu olduğu görülmüştür. Örneğin Kwon (2003) Koreli 375 ebeveyn üzerinde yaptığı çalışmada çocukların duygusal ve davranışsal problemlerini ortaya koymaya çalıştılar. Çalışmada ebeveynlerin yaşının çocukların davranış problemleri üzerinde bir etkisi olmadığı sonucuna vardılar. Dikmeer (2009) evlat edinilmiş çocukların davranışsal ve duygusal sorunları normal ailesi yanında yaşayan çocukların oluşturduğu kontrol grubu ile karşılaştırmalı olarak değerlendirmek amacıyla yaptığı çalışmada anne yaşı ile çocuğun davranışsal problemleri arasında bir ilişki ortaya çıkmamıştır.

5.2.3. Çocukların Davranış Problemlerinin Annenin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Çalışmada ileri sürülen araştırma sorularından biri çocuğun davranış problemi ile annenin eğitim düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığıdır. Çalışmada çıkan sonuca göre *ilköğretim mezunu annelerin çocuklarının İçerik Yönelim ve Dışa Yönelim düzeyleri lise ve üniversite mezunu annelerin çocuklarının İçerik Yönelim ve Dışa Yönelim düzeylerinden anlamlı düzeyde yüksektir*. Lise ve Üniversite alt boyutu arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Toplam Problemler açısından ise gruplar arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Genel bir değerlendirme yapmak açısından kullanabileceğimiz Toplam CBCL/6-18 ölçeği puan ortalaması açısından baktığımızda *ilköğretim mezunu annelerin çocuklarının Toplam CBCL/6-18*

düzeyleri lise mezunu annelerin çocuklarının Toplam CBCL/6-18 düzeylerinden anlamlı ölçüde daha yüksek çıktığı görülmüştür. Fakat lise ve üniversite mezunu anne grupları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Bu noktada özellikle örneklem içinde üniversite mezunu anne sayısının çok az olması bu iki grup arasında karşılaştırmayı sağlıklı kılmayacağından değerlendirmeler ilköğretim ve lise mezunu anneler üzerinde yapılacaktır. Bu araştırma bulguları, yapılan birçok araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir.

Fox, Platz ve Bentley (1995) 1.056 anne üzerinden annenin yaşı, evde yaşayan çocuk sayısı, ebeveynlerin eğitim düzeyi gibi değişkenlerin davranış problemi ile olan ilişkisini incelediler. Çalışmada daha düşük eğitilmiş annelerin çocuklarının daha önemli davranış problemleri gösterdiği görülmüştür.

Javo ve arkadaşları (2004) Norveç'te farklı etnik gruplardan oluşan 191 aile üzerinde yaptıkları çalışmada ebeveynin demografik özellikleri ile çocuğun davranış problemleri arasında bir ilişki olup olmadığını ortaya koymayı amaçladılar. 4-18 Yaş Çocuk ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeğinin kullanıldığı çalışmada düşük eğitim düzeyli ebeveynlerin çocuklarında daha yüksek oranlı davranış problemi sergilediği ortaya çıkmıştır.

Diaz (2005) Latin ailelerinde çocuğun dikkat ve davranış problemlerinde ebeveynlerin rolü konusunda yaşları 6-12 arasında değişen 107 çocuk ve annesi üzerinde yaptığı çalışmada anneye yönelik sosyo demografik değişkenlerin çocuğun davranış problemleri üzerindeki etkisini ortaya konmaya çalıştı. Çalışmada annenin eğitim düzeyi ile çocuğun davranış problemi arasında negatif bir ilişki ortaya çıkmıştır. Diğer bir ifadeyle eğitim düzeyi yüksek olan annelerin çocuklarının daha düşük düzeyde davranış sorunu ortaya çıkardığı görülmüştür.

Yukarıdaki araştırmalardan da anlaşılacağı üzere genelde eğitilmiş annelerin çocuklarında davranış problemleri daha az görülmektedir. Her şeyden önce eğitilmiş ebeveynler çocukları için destekleyici bilişsel ve duygusal çevreleri kurma konusunda daha fazla bilgiye ve isteğe sahiptirler (Hao ve Matsueda,2006). Yapılan araştırmalarda (Fox, Platz ve Bentley, 1995) bir

takım davranış problemlerinde önemli bir etken olan düşük olumlu uygulamalardaki eksikliğin daha çok eğitim düzeyi düşük olan annelerde olduğu görülmüştür. Bu farkın ortaya çıkmasında diğer bir etken ise özellikle eğitilmiş annelerin çocukların kabul algılamasını artıracak tutumlarındaki farklılıktan kaynaklanabilir. Çünkü anne-babaların eğitim düzeyleri yükseldikçe “çocuğu ihmal, ihtiyaçlarına karşı duyarsızlık, hatta psikolojik anlamda çocuğu reddetmeyi içeren ilgisiz tutumun ya da şartlı sevgi gösterme, çocuktan emir ve isteklerin mutlak yerine getirmesini isteme ve cezaya dönük davranışları içeren otoriter tutumun yerini çocuğa eşit haklar tanıyan, fikirlerini açıkça belirtmesini destekleyen, onunla birçok yaşantıyı paylaşmaya önem veren ve koşulsuz sevgi içeren demokratik tutuma” (Alisinanoğlu, 2003:8) bıraktığı söylenebilir.

5.2.4. Çocukların Davranış Problemlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Çalışmada örnekleme oluşturan çocukların CBCL/6-18 ölçeği İçerik Yönelim, Dışa Yönelim ve Toplam Problem alt ölçekleri ve Toplam CBCL/6-18 alt ölçeği puanlarının araştırmaya katılan çocukların cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür. Diğer bir ifadeyle bu çalışmaya katılan *çocukların davranışsal ve duygusal problemlerinin düzeyi cinsiyette göre değişmemektedir.*

Literatürde davranış problemlerinin cinsiyette göre değişip değişmediği konusunda yapılan çalışmalar birbirinden farklı sonuçlar vermektedir. Balat, Şimşek ve Akman (2008) tarafından yapılan çalışmada anneler Sosyal Sorunlar ve Düşünce sorunları alt ölçekleri açısından erkek çocukların kız çocuklara göre anlamlı düzeyde daha sorunlu olduklarını bildirmişlerdir. Çalışmada anneler İçerik Yönelim sorunları açısından cinsiyetler arasında farklılık bildirmezken, Dışa Yönelim sorunları açısından yine erkek çocukların daha sorunlu olduklarını bildirmişlerdir. Testin tümü açısından değerlendirildiğinde ise erkek çocukların kızlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek puan aldıkları görülmüştür.

Evirgen (2010) çocukların sosyal yeterliliğine ilişkin annelerden alınan bilgilerin ışığında kızların Davranış Değerlendirme Ölçeği'nin Sosyallik alt testinde erkeklerden daha yüksek puanlar aldıklarını ortaya koymuş fakat İçe Yönelim ve Dışa Yönelim davranış sorunları ile sosyal sorunlar açısından kızlar ve erkekler arasında herhangi bir fark ortaya koymamıştır.

Ortalama yaşı 9.7 olan 234 çocuk ve ebeveyni üzerinde yaptıkları çalışmada Lila, García ve Gracia (2007) CBCL/6-18 ölçeğini kullanarak algılanan ebeveyn kabul-red düzeyinin çocuğun psikolojik uyuma etkisini incelediler. Çalışmada gerek İçe Yönelim oldun gerekse Dışa Yönelim problemlerinde cinsiyetler açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Lacalle, Ezpeleta ve Doménech (2012) ortalama yaşı olan 420 çocuk üzerinde yaptığı araştırmada DSM uyumlu CBCL ölçeği ile Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeğinin psikometrik özelliklerinin karşılaştırıldığı çalışmada CBCL ölçeğini cevaplandıran annelerin verdiği cevaplara göre kız ve erkek çocuklar arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Cen ve diğerleri (2009) ortalama yaşı 12 olan 289 erkek ve 234 kız örnekleminde içsel ve dışsal davranış problemlerinin sosyal, duygusal ve akademik uyumu ile ilişkili olup olmadığını ortaya koymak için bir çalışma yaptılar. Çalışmada erkek çocukların daha yüksek bir dışsal davranış problemine sahip olduğu ortaya çıktı. Bunun temel nedeni olarak da gerek batı kültüründe gerekse Çin kültüründe sosyalizasyon sürecinde kızların daha uyumlu ve disiplinli tarzda davranması gerektiğinin ebeveynleri tarafından öğretilmesi ve kızlara saldırgan davranışlarını kontrol etmek için baskı yapmaları olarak belirtmişlerdir.

Kwon (2003) tarafından Koreli çocuklar ve onların ebeveynleri üzerinde yapılan çalışmada 33 maddeden oluşan duygusal ve davranışsal problemlerden sadece bir maddeden çocuğun cinsiyeti açısından bir fark olduğunu kalan 32 madde açısından ise erkek ve kız çocuklar arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucu çıkmıştır.

Sentse ve diğeri (2010) yaş ortaması 13.51 olan 1023 çocuk üzerinde ebeveyn ve akran kabul ve reddinin psikopatoloji (içer yönelim ve dışer yönelim problemleri) üzerindeki etkisini ortaya koymak için bir çalışma yaptılar. Çalışmada dışsal yönelme problemlerinde kız ve erkek çocuklar arasında cinsiyet etkisinin olmadığı fakat kız çocukların daha fazla içsel problemlere sahip olduğu sonucuna ulaşıldı.

Kim (2008) 103 Koreli Amerikan örnekleminde algılanan ebeveyn sıcaklığı ve psikolojik uyum arasındaki ilişkiyi inceledi. Çalışmada erkek ve kız çocukların psikolojik uyumu arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmadı.

Rohner, Parmar ve Ibrahim (2010) Kuveytli öğrencilerin ebeveynleri ve öğretmenleri algılamaları ile davranış uyumları arasındaki ilişkiyi ortalama yaşı 11.36 olan 205 örnekleminde inceledi. Çalışmada erkek ve kız çocukların psikolojik uyum puanları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

Frigerio ve arkadaşları (2004) 4-18 yaş aralığında 1423 çocuk ve ebeveyni örnekleminde İtalyan çocukların duygusal ve davranışsal problemlerini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmada Dışsal problemler kategorisinde cinsiyetler açısından erkekler kızlardan daha yüksek puan almalarına karşın bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. İçsel problemler kategorisinde ise cinsiyetler arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır.

Yukarıdaki çalışmalardan da görüldüğu üzere çocuğun cinsiyeti ve davranış problemleri konusunda yapılan çalışmalar birbirinden oldukça farklı sonuçlar vermektedir. Bu nedenle ilişkinin yönü konusunda kesin bir fikir ileri sürmek mümkün gözükmemektedir. Fakat davranış problemleri açısından erkek ve kız çocuklar arasında anlamlı bir farkı olduğu zaman genelde erkek çocukların daha fazla davranış sorununa sahip olduğunu söylememiz mümkündür.

5.2.5. Çocukların Davranış Problemlerinin Annenin Çalışıp Çalışmaması Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Çalışmada örnekleme oluşturan çocukların *CBCL/6-18 Ölçeği İçe Yönelim, Dışa Yönelim ve Toplam Problem alt ölçekleri ve Toplam CBCL/6-18 puanlarının annenin çalışıp çalışmadığı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği* görülmüştür. Annenin çalışmasının çocuğun davranış problemleri üzerindeki etkisi konusunda yapılan çalışmalar genellikle farklı sonuçlar ortaya koymuştur. Bordin ve diğerleri (2009) Brezilya’da sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerin çocukları üzerinde yaptıkları çalışmada annenin çalışmasının sadece İçe Yönelim problemleri açısından bir risk faktörü olduğu sonucuna vardılar. Yazarlara göre annenin çalışması sadece ebeveyn uygulamalardaki eksikliklere yol açması durumunda çocuğun ruhsal sağlığına negatif etki etmektedir. Kwon (2003) özellikle memur, yönetici ve uzman statüsünde çalışan annelerin çocuklarının daha az içe dönük davranış sorunlarına sahip olduğunu buldu. Yazarlar her ne kadar annenin çalışmasının çocuğun içe dönük, sosyal ilişkiler problemi ve kural ve görgü (courtesy) problemleri ile ilişkisi olsa da bunun toplamda önemli bir açıklama sağlamadığı sonucuna varmışlardır.

Bazı çalışmalar annenin çalışmasının rol model ile çocuğun geleceğini de etkileyebileceğini belirtmişlerdir. Çocuklar genellikle davranışlarını ebeveynleri ya da onlar için önemli olan diğer kişilere göre biçimlendirdiğinden bir annenin çalışması onun kızının da çalışma olasılığını artıracaktır (Loppo,2004; Chase-Lansdale ve diğerleri, 2003).

Annenin çalışmasının çocuğun bilişsel gelişimi üzerine etkisi annenin çalışmaya hangi dönemde başladığına bağlı olduğunu gösteren araştırmalar da mevcuttur. Blau ve Grossberg (1992) yaptıkları araştırmada özellikle çocuğun yaşamının ilk yıllarında haftanın tüm gününde çalışan annelerin çocuğunun bilişsel yeteneklerinin çocuğun daha büyük yaş grubunda olması durumunda haftanın tüm gününde çalışan annelerin çocuğunun bilişsel yeteneklerinden daha düşük olduğu sonucuna vardılar. Araştırmacılar özellikle daha sonraki dönemlerde annenin çalışmasının bu olumlu etkisini iki nedenle

açıklamışlardır. Birincisi annenin çalışmasının aile gelirinde yarattığı artışın dolaylı olumlu etkisidir. İkincisi çocuğun yaşamının ileriki dönemlerinde anne dışı bakımın, özellikle çocuğun diğer çocuk ve yetişkinler ile daha geniş bir iletişime imkan vermesi nedeniyle, bilişsel gelişimi üzerinde olumlu bir etkiye sahip olmasıdır (Blau ve Grossberg, 1992) . Baydar ve Brooks-Gunn (1991) 572 çocuk üzerinde yaptığı araştırmada çocuğun ilk yıllarında annenin çalışmasının davranışsal uyum ve bilişsel gelişme üzerinde olumsuz etkisi olduğu sonucuna vardılar. Gregg ve diğerleri (2005) annenin çocuğun ilk yıllarında erken işe başlamasının etkisini ortaya koymak amacıyla İngiltere’de bir çalışma yaptılar. Çalışmada annenin çocuğun 18 aylık olmadan işe tam zamanlı olarak başlamasının çocuğun bilişsel gelişimi üzerinde olumsuz etkisi olduğu fakat bu etkinin genellikle önemsiz derecede az olduğu görülmüştür. Çalışmada ayrıca annenin çalışmasında çocuğun etkilenme derecesinin aile tarafından kullanılan ebeveyn dışı bakımın türüne da bağlı olduğu sonucu çıkmıştır. Bu açıdan çalışmada 18 aydan önce işe tam zamanlı başlayan annelerin çocuklarının bakımını büyük oranda anne çalışmasının önemli zarar verici etkilerini tecrübe eden bir arkadaş, akraba ve komşu tarafından üstlenen çocukların daha fazla olumsuz etkiye maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Araştırmacılara göre ücretli çocuk bakımının kullanılmasının çocuğun anne çalışmasının ters etkilerinde koruduğu görülmüştür. Bu sonuçlar bize anne çalışmasında tüm etkiyi ortaya koymada ebeveyn bakımın kalitesi ve ebeveyn dışı bakımın kalitesi arasındaki bağı göstermesi açısından da önemlidir.

Parcel ve Menaghan (1994) 4-6 yaş arasındaki çocuklar üzerine yaptığı araştırmada annenin erken işe başlamasının çocuğun bilişsel sonuçları üzerine çok az olumsuz etkiye sahip olduğunu fakat çocuğun davranış problemleri üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmadığını bulmuştur.

Çocuk ve gelişim psikologları çocuğun yaşamının ilk yıllarında şekillenen güvensiz anne-çocuk bağlarının bir nedeni olarak birinci yılda annenin çalışmasının çocuk gelişimi üzerindeki negatif etkisine bağlamaktadırlar. Gelişim psikologları yaşamın ilk yıllarında annenin haftalık 20 saatte daha fazla çalışması sonucunda anne dışı bakım tecrübesi edinen çocukların anneleri ile güvenli olmayan bağlar geliştirme riskini beraberinde

getirdiğini belirtmektedirler (Vaughen, Gove ve Egeland,1980). Üstelik yapılan çalışmalar ilk yıllarını büyük ölçüde anne dışı bakım ile tecrübe eden çocukların daha fazla fiziksel ve sözlü saldırganlık gösterme eğiliminde olduğunu göstermiştir (Haskins, 1985). Her şeyden önce anneler çalıştığında çocuklarını gözetleme konusunda daha az zamana sahip olacaklardır. Bu da onların çocuklarının davranışlarını kontrol etme yeteneklerini azaltacaktır (Loppo,2004).

Özetlemek gerekirse yapılan çalışmalar annenin çalışmasının çocuk gelişimini etkileyen birçok faktörlerden sadece biri olduğunu göstermiştir. Çünkü gerek çocuk bakımı gerekse de ebeveyn faaliyetleri çocuğun bilişsel ve davranışsal problemlerini belirlemede annenin çalışmasından daha önemli faktörler olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle annenin çalışmasının çocuklar üzerindeki etkisi ebeveyn desteğinin kalitesi ve derecesi ile ilişkilidir. Bu da çocuk gelişimine katkıda bulunan kaliteli ebeveyn faaliyetlerinin önemine işaret etmektedir (Bakınız Huerta ve diğerleri, 2011).

5.3. Korelasyon ve Regresyon Analizine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Çalışmada ele alınan sorulardan biri çocukların kabul-red düzeyleri (Sevgi/Sıcaklık, İlgisizlik/İhmal, Saldırganlık/Kin, Ayrışmamış/Redetme) ile davranış problemleri (İçe Yönelim (Anksiyete/Depresyon, Sosyal İçe Dönük/Depresyon, Somatik Yakınmalar) Dışa Yönelim (Kurallara Karşı Gelme, Saldırgan Davranışlar) ve Toplam Problem (Sosyal Sorunlar, Düşünce Sorunları, Dikkat Sorunları) düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığıydı. Bunu ortaya koymak amacıyla korelasyon ve regresyon analizi yapılmıştır.

Korelasyon analizi sonucunda CBCL/6-18 İçe Yönelim alt ölçeği ile Toplam EKRÖ puanı arasında yüksek düzeyde pozitif yönde, Saldırganlık/Kin, İlgisizlik/İhmal ve Ayrışmamış reddetme alt boyutları arasında ise orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Ayrıca CBCL/6-18 İçe Yönelim alt ölçeği ile EKRÖ ölçeği Sevgi/Sıcaklık alt boyutu arasında yüksek düzeyde negatif yönde bir ilişki bulunduğu gözlenmiştir.

CBCL/6-18 Dışa Yönelim alt ölçeği ile EKRÖ ölçeği Saldırganlık/Kin alt boyutu ve Toplam EKRÖ puanı arasında yüksek düzeyde pozitif yönde, İlgisizlik/İhmal ve Ayrışmamış reddetme alt boyutları arasında ise orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Ayrıca CBCL/6-18 İçe Yönelim alt ölçeği ile EKRÖ ölçeği Sevgi/Sıcaklık alt boyutu arasında yüksek düzeyde negatif yönde bir ilişki bulunduğu sonucuna varılmıştır.

CBCL/6-18 Toplam Sorunlar alt ölçeği ile EKRÖ ölçeği Ayrıştırılmamış reddetme alt boyutu ve Toplam EKRÖ puanı arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülürken CBCL/6-18 Toplam Sorunlar alt ölçeği ile EKRÖ ölçeği Sevgi/Sıcaklık alt boyutu arasında yüksek düzeyde negatif yönde bir ilişki bulunduğu görülmüştür.

Toplam CBCL/6-18 ölçeği ile EKRÖ ölçeği Sevgi/Sıcaklık alt boyutu arasında yüksek düzeyde negatif yönde bir ilişki olduğu görülürken Toplam CBCL/6-18 ölçeği ile Toplam EKRÖ ölçeği arasında ise yüksek düzeyde pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Toplam CBCL/6-18 ölçeği ile EKRÖ ölçeğinin Saldırganlık/Kin, İlgisizlik/İhmal ve Ayrıştırılmamış reddetme alt boyutları arasında ise orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmada örnekleme oluşturan çocukların CBCL/6-18 ölçeği İçe Yönelim, Dışa Yönelim ve Toplam Problem ve Toplam CBCL temelinde davranış problemlerini yordayan değişkenleri belirlemek için hiyerarşik çoklu regresyon yöntemi kullanılmıştır. Regresyon analizine birinci modelde çocuğun cinsiyeti, annenin eğitim düzeyi, annenin yaşı, annenin çalışıp çalışmaması şeklindeki demografik değişkenler yordayıcı değişkenler olarak dahil edilirken ikinci modelde EKRÖ ölçeğinin Sevgi/Sıcaklık, Saldırganlık/Kin, İlgisizlik/İhmal ve Ayrışmamış Reddetme alt boyutları yordayıcı değişkenler olarak dahil edilmiştir.

CBCL/6-18 ölçeği İçe Yönelim alt boyutuna demografik değişkenlerden annenin eğitimi değişkeninin modele özgün katkısının olduğu görülürken çocuğun cinsiyeti, annenin çalışıp çalışmaması ve annenin yaşı

değişkenlerinin modele özgün katkısının olmadığı görülmüştür. Model 1’de annenin eğitim düzeyi ile çocuğun İçe Yönelim düzeyi arasındaki ilişkinin yönü ise negatif olduğu görülmüştür. İkinci modele dahil edilen EKRÖ ölçeğinin alt boyutlarından Sevgi/Sıcaklık alt boyutunun modele özgün katkısının anlamlı olduğu görülürken, Saldırganlık/Kin, İlgisizlik/İhmal ve Ayrışmamış Reddetme alt boyutlarının modele özgün katkısının anlamlı olmadığı görülmüştür. Sevgi/Sıcaklık alt boyutuna ait Beta değerinin negatif olması anneye yönelik kabul düzeyinin artması ile çocuğun İçe Yönelim düzeyinin düştüğünü anlamına gelmektedir. İkinci regresyon modelinde demografik değişkenlerden sonra EKRÖ ölçeği alt boyutlarının modele eklenmesi ile CBCL/6-18 ölçeği İçe Yönelim alt boyutunda açıklanan varyans %21’den % 45’e çıkmıştır.

CBCL/6-18 ölçeği Dışa Yönelim alt boyutuna demografik değişkenlerden annenin eğitimi değişkeninin modele özgün katkısının olduğu görülürken çocuğun cinsiyeti, annenin çalışıp çalışmaması ve annenin yaşı değişkenlerinin modele özgün katkısının olmadığı görülmüştür. Model 1’de annenin eğitim düzeyi ile çocuğun Dışa Yönelim düzeyi arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür. İkinci modele dahil edilen EKRÖ ölçeğinin alt boyutlarından Sevgi/Sıcaklık alt boyutunun modele özgün katkısının anlamlı olduğu görülürken, Saldırganlık/Kin, İlgisizlik/İhmal ve Ayrışmamış Reddetme alt boyutlarının modele özgün katkısının anlamlı olmadığı görülmüştür. Sevgi/Sıcaklık alt boyutuna ait Beta değerinin negatif olması anneye yönelik kabul düzeyi ile çocuğun Dışa Yönelim puanı arasındaki ilişkinin negatif yönde olduğunu, anneye yönelik kabul düzeyi arttıkça çocuğun Dışa Yönelim düzeyinin düştüğünü göstermektedir. İkinci regresyon modelinde demografik değişkenlerden sonra EKRÖ ölçeği alt boyutlarının modele eklenmesi ile CBCL/6-18 ölçeği Dışa Yönelim alt boyutunda açıklanan varyans %10,5’ten % 49,2’ye çıkmıştır.

Yapılan hiyerarşik çoklu regresyon analizinde ilk olarak girilen çocuğun cinsiyeti, annenin eğitim düzeyi, annenin çalışıp çalışmaması ve annenin yaşı şeklindeki demografik değişkenlerden hiçbirinin CBCL/6-18 ölçeğinin Toplam Problem alt boyutunu yordamada istatistiksel anlamlılığa

ulaşmadığı görülmüştür. Regresyon eşitliğine ikinci adımda (Model 2) girilen EKRÖ ölçeği Sevgi/Sıcaklık, Saldırganlık/Kin, İlgisizlik/İhmal ve Ayrışmamış Reddetme alt boyutlarının hiçbirinin CBCL/6-18 ölçeği Toplam Problem boyutunu yordamada istatistiksel anlamlılığa ulaşmadığı görülmüştür.

Çalışmada elde edilen regresyon sonuçlarına göre demografik değişkenlerden sadece annenin eğitim durumu değişkeninin Toplam CBCL/6-18 puanları yordamada istatistiksel anlamlılığa ulaştığı görülmüştür. Annenin eğitim durumu değişkenine ait Beta değerinin negatif olması annenin eğitim düzeyi ile çocuğun Toplam CBCL/6-18 ölçeği puanı arasındaki ilişkinin negatif yönde olduğunu, annenin eğitim düzeyi arttıkça çocuğun CBCL/6-18 ölçeği puanlarının (davranış problemlerinin) düştüğünü göstermektedir. Model 1’de çocuğun cinsiyeti, annenin çalışıp çalışmaması ve annenin yaşı değişkenlerinin Toplam CBCL/6-18 puanları yordamada istatistiksel anlamlılığa ulaşmadığı görülmüştür. Modele ikinci adımda girilen EKRÖ ölçeği Sevgi/Sıcaklık, Saldırganlık/Kin, İlgisizlik/İhmal ve Ayrışmamış Reddetme alt boyutlarının modele katkısının sadece Sevgi/Sıcaklık alt boyutunda anlamlı olduğu görülmüştür. Sevgi/Sıcaklık alt boyutuna ait Beta değerinin negatif olması anneye yönelik kabul düzeyi ile çocuğun Toplam CBCL/6-18 puanı arasındaki ilişkinin negatif yönde olduğunu, anneye yönelik kabul düzeyi arttıkça çocuğun Toplam CBCL/6-18 düzeyinin düştüğünü göstermektedir. İkinci regresyon modelinde demografik değişkenlerden sonra EKRÖ ölçeği alt boyutlarının modele eklenmesi ile Toplam CBCL/6-18 ölçeğinde açıklanan varyans %13,5’ten % 39,8’e çıkmıştır.

Örnekleme dahil tüm çocuklar için uygulanan regresyon analizi sonuçlarına bakılacak olursa, *araştırmaya dahil edilen çocukların genel psikolojik uyumuna damga vuran temel değişkenlerin annenin çocuğa yönelik Sevgi/Sıcaklık boyutu diğer bir ifade ile annenin kabul düzeyi ile annenin eğitim düzeyidir. Regresyon analizinde elde edilen R² değerleri açısından, bir çocuğun psikolojik uyumu en fazla annesi tarafından ne kadar sevildiği, kabul edildiğine bağlıdır. Regresyon analizinde elde edilen değerlere göre puanlardaki varyansın yaklaşık % 26’sı çocuğun annesiyle ilişkisinde kendisini ne kadar kabul ya da red edilmiş hissettiği ile açıklanabilmektedir. Anne*

kabul-reddini, ikinci sırada, annenin eğitim düzeyi izlemektedir. Anne kabul-reddi kadar olmasa da, annelerin eğitim düzeyinin çocukların psikolojik uyumlarına anlamlı düzeyde damga vurduğu görülmüştür.

Yukarıda çalışmada elde edilen korelasyon ve regrasyon analizine yönelik sonuçların ebeveyn kabul-red düzeyinin çocukların psikolojik uyuma etkisi konusunda yapılan çalışmaların sonuçları ile tutarlı olduğu görülmektedir.

Ebeveyn kabul ve red ve psikolojik uyum arasında ilişkiyi inceleyen çalışmalar sürekli olarak red edilen çocukların kabul edilen çocuklara göre, cinsiyet, kültür, ırk ya da sosyo-ekonomik durumdan bağımsız olarak, daha fazla negatif kişilik özellikleri ve psikolojik uyumsuzluk gösterdiklerini ortaya koymuştur (Rohner ve Khaleque, 2002; Rohner, 2004, 2005; Rohner ve diğerleri, 2009). Benzer şekilde kültürlerarası ve kültürleriçi çalışmalar ebeveyn reddetme ile davranış bozukluğu ve suç işleme gibi davranış problemleri ile anksiyete, güvensizlik, depresyon, sınırdaki kişilik bozukluğu, madde kullanımı şeklindeki diğer ruhsal problemler arasında yaygın ilişkilerin varlığını ortaya koymuştur (Rohner ve Britner, 2002; Rohner ve diğerleri, 2009).

Kazarian (2010) 283 Lübnanlı yetişkin üzerinde yaptığı çalışmada ebeveyn kabul düzeyinin subjektif mutluluk ile pozitif bir ilişki içinde olduğunu ebeveyn reddinin ise negatif bir ilişki içinde olduğunu buldu.

Khaleque ve Rohner (2002) tarafından yapılan ve 43 çalışma temelinde 7,563 kişiyi kapsayan araştırmada algılanan ebeveyn kabul düzeyi ile çocuğun psikolojik uyumu ve davranış problemleri arasında önemli ölçüde pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Khaleque (2012) 16 farklı ülkeden 30 çalışma temelinde 12.087 çocuğu kapsayan meta analiz çalışması ile çocukların ebeveyn kabul algılamalarının onların psikolojik uyumu ile olan ilişkisini ortaya koymaya çalıştı. Sonuçlar algılanan ebeveyn sıcaklığın psikolojik uyum ve kişilik eğilimleri ile önemli ölçüde ilişki içinde olduğunu göstermiştir.

Marse (2002) yaşları 7-12 arasında değişen 128 Afrikalı Amerikan çocuk üzerinde yaptığı araştırmada çocuğun toplam depresyon düzeyi ile toplam EKRÖ düzeyi arasında bir ilişki saptamazken saldırganlık, İlgisizlik/İhmal ve reddetme düzeyleri arasında önemli düzeyde pozitif yönlü ilişkiler tespit etmiştir. Çalışmada Çocuk Depresyon Ölçeği ile EKRÖ ölçeği Sıcaklık alt boyutu arasında önemsiz bir ilişki bulunmuştur (Marse, 2002).

Dwairy (2010) 2884 kişiden oluşan Arap, Hintli, Fransız ve Polonyalı örneklem grubu üzerinden ebeveyn kabul-red düzeyinin ergenlerin psikolojik uyumu üzerindeki etkisini araştırdı. Çalışmada ebeveyn reddinin ergenlerin psikolojik bozuklukları ile ilişkisi olduğu ortaya çıkarken ebeveyn kabulünün ise daha iyi bir psikolojik uyum ile ilişkisi olduğu ortaya çıkmıştır.

Erkman ve Rohner (2006) yaşları 10-18 arasında olan 427 Türk genci üzerinde yaptığı çalışmada algılanan ebeveyn kabul düzeyi ile kişilerin psikolojik uyumu arasındaki ilişkileri ortaya koymaya çalıştılar. Çoklu regresyon analizinin sonuçları ebeveyn kabul düzeyinin psikolojik uyum ile ilişkisi olduğunu ortaya koymuştur.

6. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Bu araştırmanın temel amacı Bursa ili içinde ikamet edip ilköğretime devam eden 60 çocuk ve 60 anne örnekleminde anne çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeyleri ile çocukların davranış ve duygusal sorunları arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmak; çocukların anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeyleri ile çocukların davranış sorun düzeyinin bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı belirlemektir.

Bu amaçla araştırmaya dahil olan anne ve çocuklarla yüz yüze görüşülerek uygulanan iki ölçek kullanılmıştır. Birinci ölçek Rohner ve arkadaşları tarafından geliştirilen ve ülkemizde ilk olarak Polat (1988) tarafından Türkçeye çevrilip geçerlilik ve güvenilirliği test edilen Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği Çocuk Formudur. İkinci ölçek ise 2001 yılında, Achenbach ve Rescorla tarafından 6-18 yaş grubuna yönelik geliştirilen ve ülkemizde Erol ve Şimşek tarafından uyarlama çalışmaları yapılan Çocuklar ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği/6-18(Child Behaviour Checklist-CBCL/6-18)'dir.

Bu ölçekler kullanılarak yapılan araştırmanın sonucuna göre örneklemini oluşturan çocukların ortalama toplam EKRÖ puanı 98,33'dir. Toplam EKRÖ puanının en düşük 60 (maksimum ebeveyn kabul) ve en yüksek 240 (maksimum reddetme) puan olduğu göz önüne alındığında örneklemini oluşturan çocukların yaklaşık yüzde 93,3'ünün anneleri ile ilgili olarak daha çok kabul edici bir algılama içinde oldukları görülmüştür. Sadece çok küçük bir sayıda grup (% 6,7) annesini reddedici olarak algıladığı görülmüştür. Çocukların Aile Kabul-Red Ölçeği genel toplam puanlarının red gruplarına göre dağılımı incelendiğinde; çocukların en fazla oranda (%53,3) orta düzeyde düşük anne reddi algıladıkları saptanmıştır. Ayrıca % 22 oranında orta düzeyde anne reddi

bulunmasına karşın, %10 oranında yüksekred şeklinde bir anne reddi bulunmuştur.

Çalışmada çocukların kabul-red düzeylerinin annenin yaşı, eğitim düzeyi, çocuğun cinsiyeti ve annenin çalışıp çalışmaması değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını ortaya koymak için varyans analizi yapılmıştır. Varyans analizinin sonuçlarına göre EKRÖ Ölçeği Sıcaklık/Sevgi, Saldırganlık/Kin, İlgisizlik/İhmal, Ayrışmamış Reddetme alt boyutları ve Toplam EKRÖ puanının annenin yaşı, çocuğun cinsiyeti ve annenin çalışıp çalışmaması değişkenine göre anlamlı bir farklılık ortaya çıkarmamıştır. Diğer bir ifade ile *araştırmaya dahil olan çocukların kabul-red düzeyleri annenin yaşı, çocuğun cinsiyeti ve annenin çalışıp çalışması değişkenlerinden etkilenmemiştir*. Çalışmada EKRÖ Ölçeği Sıcaklık/Sevgi, Saldırganlık/Kin, İlgisizlik/İhmal, Ayrışmamış Reddetme alt boyutları ve Toplam EKRÖ puanlarının demografik değişkenlerden sadece annenin eğitim düzeyi ile anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Toplam EKRÖ puanları açısından eğitim düzeyi ilköğretim olan annelerin çocuklarının eğitim düzeyi lise ve üniversite olan annelerin çocuklarından daha yüksek bir red etme puanına sahip olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle *eğitim seviyesi lise ve üniversite olan annelerin çocukları daha kabul edici bir algılayış içerisinde oldukları* görülmüştür.

Araştırmaya katılan çocukların davranış problemleri CBCL/6-18 ölçeğinde alınan puanlar çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu ölçekte alınan puanların değerlendirilmesinde ise T puanları kullanılmıştır. CBCL/6-18 ölçeğinde 60-63 aralığındaki T puanları sınır düzey olarak belirlenmiştir. 60'ın altında yer alan T puanları normal aralığı, 63'ün üstündeki T puanlar ise klinik aralığı tanımlamaktadır. Bu değerler açısından çalışmanın sonuçlarını *Toplam CBCL Ölçeği puanları açısından baktığımızda normal düzeyde olan çocukların oranı % 83,3, sınır düzeyde olan çocukların oranı % 6,7 ve klinik düzeyde olan çocukların oranı % 10,0 şeklinde olduğu* görülmüştür. Klinik düzeyde davranış problemi bulunan çocukların en önemli davranış problemleri ise sırasıyla Düşünce Sorunları (%13,3), Kuralara Karşı Gelme Davranışı (%13,3), Anksiyete/Depresyon (%11,7), Sosyal Sorunlar (%11,7), Dikkat Sorunları

(%11,7), Somatik Yakınmalar (%10,0), Saldırgan Davranışlar (% 8,3) ve Sosyal İçe Dönük (8,3) olarak görülmüştür. CBCL Ölçeğinin ana grupları açısından baktığımızda bu sıralama İçe Yönelim (%16,7), Dışa Yönelim (%10,0) ve Toplam Problem (% 8,3) şeklinde olduğu görülmüştür.

Çalışmada çocukların davranış problemlerinin belirleyicileri olarak annenin yaşı, annenin eğitim düzeyi, çocuğun cinsiyeti ve annenin çalışıp çalışmaması değişkenlerinin etkisi varyans analizi ile ortaya konmaya çalışılmıştır. Varyans analizinin sonuçlarına göre annenin yaşı, çocuğun cinsiyeti ve annenin çalışıp çalışmaması değişkenlerinin CBCL/6-18 Ölçeğinin Anksiyete/Depresyon, Sosyal İçe Dönük/Depresyon, Sosyal Sorunlar, Somatik Yakınmalar, Düşünce Sorunları, Kurallara Karşı Gelme Davranışı, Dikkat Sorunları, Saldırgan Davranışlar, İçe Yönelim, Dışa Yönelim ve Toplam Problem alt boyutlarından oluşan davranış problemlerinin ortaya çıkmasında anlamlı belirleyiciler olmadığı görülmüştür. Örnekleme oluşturan bireylerin CBCL/6-18 Ölçeğinin Sosyal Sorunlar, Düşünce Sorunları, Kurallara Karşı Gelme Davranışı, Dikkat Sorunları ve Toplam Problem alt boyutlarının puanlarının annenin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Bununla birlikte Anksiyete/Depresyon, Sosyal İçe Dönük/Depresyon, Somatik Yakınmalar, Saldırgan Davranışlar alt boyutlarının annenin eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. *Eğitim düzeyi ilköğretim olan annelerin çocukları eğitim düzeyi lise olan annelerin çocuklarına göre daha yüksek oranda davranış problemleri ile karşı karşıya kaldığı görülmüştür.* Eğitim düzeyi lise ve üniversite olan annelerin çocuklarının davranış problemleri arasında ise anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Bu noktada araştırmada üniversite mezunu anne sayısının az olması bu grupla yapılacak karşılaştırmaların güvenilirliğini de düşürmektedir. Çalışmada CBCL/6-18 Ölçeğinin alt grupları açısından İçe Yönelim, Dışa Yönelim, Toplam Problem alt ölçekleri ve bunların toplamından oluşan Toplam CBCL/6-18 ölçeği puanlarının annenin eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Bu farkın İçe Yönelim'de eğitim düzeyi ilköğretim olan annelerin çocukları ile eğitim düzeyi lise ve üniversite olan annelerin çocukları arasında anlamlı ölçüde farklı olduğu görülmüştür. Aynı zamanda Dışa Yönelim'de ise sadece eğitim düzeyi

ilköğretim olan annelerin çocukları ile eğitim düzeyi lise olan annelerin çocukları arasında anlamlı ölçüde farklı olduğu ortaya çıkmıştır. Toplam Problem alt ölçeğinde ise çocukların davranış problemlerinin annenin eğitim düzeyine göre anlamlı ölçüde değişmediği bulunmuştur. Toplam CBCL/6-18 Ölçeği puanları açısından baktığımızda eğitim düzeyi ilköğretim olan annelerin çocukları ile eğitim düzeyi lise olan annelerin çocukları arasında anlamlı ölçüde farklı olduğu ortaya çıkmıştır. Kısaca belirtmek gerekirse *araştırmada annenin eğitim düzeyi değişkeni CBCL/6-18 Ölçeğinde ifade bulan davranış problemlerinin bir belirleyicisi olarak ortaya çıkmıştır.*

Çalışmada ortaya çıkan diğer önemli bir sonuç ise Toplam EKRÖ ölçeğinde alınan puanlar ile ölçülen ebeveyn kabul-red düzeyi ile Toplam CBCL/6-18 ölçeğinde alınan puanlarla ölçülen davranış problemleri arasında önemli boyuta varan ilişkilerin varlığıdır. *Toplam CBCL/6-18 ölçeği ile Toplam EKRÖ ölçeği arasında yüksek düzeyde pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu ebeveyn red düzeyinin artması ile birlikte çocuğun davranış problemlerinde bir artış meydana gelmesi anlamına gelmektedir.* Çalışmada ayrıca Toplam CBCL/6-18 ölçeği ile EKRÖ ölçeği Sevgi/Sıcaklık alt boyutu arasında da yüksek düzeyde negatif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. *Bu sonuç bize ebeveyn kabul düzeyi (EKRÖ ölçeğinde Sevgi/Sıcaklık alt boyutu puanındaki artış) arttıkça çocuğun davranış problemlerinde bir azalma meydana geldiğini göstermektedir.* Toplam CBCL/6-18 ölçeği ile Saldırganlık/Kin, İlgisizlik/İhmal ve Ayrılmamış reddetme alt boyutları arasında ise orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmada ayrıca araştırmaya dahil edilen çocukların davranış bozukluklarını yordayan değişkenleri ortaya koymak amacıyla hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Hiyerarşik regresyon analizi iki model çerçevesinde yapılmıştır. Model 1'e dahil edilen demografik değişkenlerden sadece annenin eğitim düzeyi çocukların genel psikolojik uyumuna damga vuran temel bir değişken olarak görülmüştür. Model 1'e göre *annenin eğitim düzeyi arttıkça çocuğun CBCL/6-18 ölçeği puanları, diğer bir ifade ile davranış problemleri, düşmektedir.* Model 1'de çocuğun cinsiyeti, annenin

çalışıp çalışmaması ve annenin yaşı şeklindeki diğer değişkenlerin ise Toplam CBCL/6-18 puanları yordamada istatistiksel anlamlılığa ulaşmadığı görülmüştür. Model 2’de ise EKRÖ ölçeği Sevgi/Sıcaklık, Saldırganlık/Kin, İlgisizlik/İhmal ve Ayrışmamış Reddetme alt boyutlarının CBCL/6-18 ile ölçülen davranış bozuklukları üzerindeki etkisi ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu açıdan modele girilen EKRÖ ölçeğinin alt boyutlarından sadece Sevgi/Sıcaklık alt boyutunun anlamlı etkisi olduğu görülmüştür. Bu modelin sonucuna göre *anneye yönelik kabul düzeyi arttıkça çocuğun Toplam CBCL/6-18 düzeyinin düştüğünü diğer bir ifade ile çocuğun davranış bozukluklarının azaldığını* söyleyebiliriz. Demografik değişkenlerden sonra EKRÖ ölçeği alt boyutlarının modele eklenmesi ile Toplam CBCL/6-18 ölçeğinde açıklanan varyans yaklaşık % 40’ çıkmıştır.

6.2. Öneriler

Araştırmada elde edilen yukarıdaki sonuçlara dayanarak aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

1. Araştırma düşük bir ebeveyn kabul düzeyinin çocuğa yönelik daha düşük bir psikolojik uyum ile ilişkisini ortaya koyduğundan ebeveynlerin kabul düzeylerini nasıl artırmaları gerektiği konusunda bilgilendirmelerinin önemini ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan ebeveynlere çocuğunu öpmelerinin, ona sarılmalarının, övgüyle söz etmelerinin çocuğun kabul düzeyini artırmadaki önemi anlatılmalıdır. Bunun için ebeveynlere yönelik eğitim programları düzenlenebilir.

2. Çocuk psikologları çocukların algılanan ebeveyn kabul-red düzeyleri ile davranış problemleri arasındaki ilişkiyi göz önünde bulundurmaları gerekir. Özellikle red düzeyi yüksek olan annelere bu tutumlarını bir takım yöntemlerle nasıl değiştirebilecekleri şeklinde öneriler verilmelidir.

3. Bu çalışmanın ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerine yapılmasının elde edilen bulguların genelleştirilebilmesi için bir kısıt olarak görülebilir. Bu nedenle gelecek araştırmalar özellikle yetişkinlerin ebeveynlerine yönelik kabul-red algılamalarının onların davranış problemleri üzerindeki etkisini ortaya koyabilir.

4.Çalışmanın en önemli kısıtı sadece ilköğretim 4.ve 5.sınıfa giden çocuklar üzerinde yapılmasıdır. Bu nedenle gelecekte yapılacak çalışmalar özellikle ergenlerin çocukluk kabul-red düzeyleri ile mevcut davranış sorunları arasındaki ilişkiye yoğunlaşabilirler.

5.Çalışmaya dahil olan çocukların belli bir sosyo-ekonomik çevreden gelme şartı aranmamıştır. Gelecek çalışmalarda özellikle farklı sosyal-kültürel-ekonomik çevrede yetişen çocukların kabul-red düzeyleri ve buna yönelik davranış sorunları araştırılabilir.

6.Son olarak ebeveyn kabul-red düzeyinin çocukların okul başarısı üzerindeki etkisi gelecek araştırmalar için ilginç bir konu olarak durmaktadır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- Adler, A.(1992).*İnsanı Tanıma Sanatı*. K.Sipal, (çev.).İstanbul: Say yayınları(oriijinal baskı tarihi 1927).
- Adler, A.(2002). *Sosyal Duygunun Gelişiminde Bireysel Psikoloji*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Amato,P.R., Booth,A.(1997). *A Generation At Risk. Growing Up In Era Of Family Upheaval*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bakircioğlu, R.(2002).*Çocuk Ruh Sağlığı ve Uyum Bozuklukları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Benedek, T. (1952). *Personality Development*. F. Alexander ve H. Ross (Eds.). *Dynamic Psychiatry içinde*. Chicago: University of Chicago Press. 63-113.
- Bornstein, M.H.(2006). Parenting Science and Practice. A.K. Reninger, & I.E.Sigel (çev.) *Handbook of Child psychology* (6 b., cilt 4 s. 896-902). Canada: John Wiley&Sons, İnc.
- Bornstein, R.F.(1993).*The Development of Dependency. The Dependent Personality* . New York: The Guilford Press.
- Bowlby, J.(1982). *Attachment and Loss: Attachment* (Vol. 1). New York: Basic Books.
- Burger, J.M.(2006). *İnsancıl Yaklaşım Kuram, Uygulama ve Değerlendirme.Kişilik* (I.D.Sarioğlu-Erguvan.(çev.). İstanbul. Kaktüs Yayınları.
- Cournoyer, E.D.(2000). Universalist Research: Examples Drawing From The Methods And Findings Of Parental Acceptance- Rejection Theory. A.L. Comunian ve U. Gielen (Ed.), Berlin, Germany: *International Perspective On Human Development*. Berlin: Pabst Science Publishers.213-232.
- Cüceloğlu, D.(1989). *Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D.(1997). *İnsan ve Davranış*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağdaş, A.(2003). *Anne Baba Çocuk İletişimi* (1.b). Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Elmacioğlu, T. (1998). *Başarıda Aile Faktörü*. İstanbul: Hayat yayıncılık.

- Erkman,F., Ekmekçi, A.Y.(2011). Congruence of Parent and Child Perceptions of Parental Acceptance-Rejection, E. Kourkoutas, F.Erkman (Eds.)*Interpersonal Acceptance and Rejection: Social, Emotional, and Educational Contexts*. Florida, USA: Brown Walker Press, 23-37.
- Ermisch, J. and M. Francesconi (2000), "The Effect of Parents' Employment on Children's Educational Attainment"*IZA Discussion Papers*, No. 215, Bonn: Institute for the Study of Labor (IZA).
- Erol,N., Şimşek, Z. (2010). *Okul Çağı Çocuk Ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçekleri El Kitabı*. Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Freud, S.(1994). *Psikanalize Giriş Dersleri*. (cilt 1).S.Budak (çev.). Ankara: Öteki yayıncılık (orijinal baskı tarihi 1917).
- Fromm, E.(1981). *Sevme Sanatı*. I.Gündüz (çev.).İstanbul: Say Kitap Pazarlama.
- Gander, M.J., Gardner, H.W.(2007). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (6.Baskı) A.Dönmez, H.N.Çelen. ve B.Onur (çev.).Ankara: İmge Yayınları.
- Gençtan, E.(2004). *İnsan Olmak* (3 baskı). İstanbul Mentis Yayınları.
- Haktanır, G., Aral, N., Alisinanoğlu, F., Baran, G., Başar, F., Köksal, A., ve Bulut, Ş. (1999). Türkiye' de Anne-Baba Tutumu Araştırmalarına Genel Bir Bakış. Bekir Onur (Ed.), *Cumhuriyet ve Çocuk*, Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.331-334.
- Hetherington, E.M., Parke, R.D.(1986). *Child Psychology: A Contemporary Viewpoint*. New York: Mcgraw Hill Boom Company.
- Huerta, M.C, W. Adema, J. Baxter, M. Corak, M. Deding, M.C. Gray, W.J. Han and J. Waldfogel (2011). Early Maternal Employment and Child Development in Five OECD Countries. OECD Social, Employment and Migration Working Papers No. 118 <http://www.oecd.org/els/socialpoliciesanddata/publicationsdocuments/workingpapers/> (20 Temmuz 2012)
- Joshi, H., E.Cooksey,. and G.Verropoulou (2009). Combining Childrearing With Work: Do Maternal Employment Exeriences Compromise Child Development?. Working Paper 2009/1.London: Centre For Longitudinal Studies.
- Karasar, N.(2007) . *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (17b.) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Kejerfors, J. (2007). Parenting in Urban Slum Areas. Families with Children in a Shantytown of Rio de Janeiro. *Stockholm Studies in Social Work* 25.
- Maccoby, E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the Context of the family: Parent Child İntera Handbook of Child Psychology. H. P. Mussen (Series ed.), & E. M. Hetherington (Vol. Ed). içinde, *Handbook of Child Psychology* (4 b., cilt 4, S 1-101). New York, Wiley.
- Martinez, B. (2001). *Okulda Başarısız Çocuğun Eğitimi*. İstanbul. Gendaş Kültür Sanat Yayıncılık.
- Miller, F., J. Jenkins and D. Keating (2002). *Parenting And Children's Behavioral Problems*. J. D. Willms (ed.). *Vulnerable Children içinde*. University of Alberta Press, Canada, pp. 167 – 82.
- Nevid, J. S. (2009). *Psychology: Concepts and Applications*. 3th edition, Boston: Houghton Mifflin Company.
- Öner, N. (1997). *Türkiyede Kullanılan Psikolojik Testler*. (3 b.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Öz, I. (1997). *Çocukta Uyum ve Davranış Bozuklukları*. Ankara: Kök Yayıncılık
- Özdamar, K. (2004). *Paket Programları İle İstatistiksel Veri Analizi-I*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Öztürk, M. O. (1997). *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları* (7. Baskı). Ankara: Hekimler yayın Birliği.
- Rohner R. P. (2005). Parental Acceptance-Rejection Theory. V. L. Bengston, A. C. Acock, K. R. Allen, P. Dilworth-Anderson, & D. M. Klein içinde, *Sourcebook of Family Theory & Research* (s. 370-372). Sage Publications Inc.
- Rohner, R. P. (2004). The “Parental Acceptance-Rejection Syndrome”: Universal Correlates Of Perceived Rejection. *American Psychologist*, 59, 830-840.
- Rohner, R. P., & Khaleque, A. (2002). Parental acceptance-rejection and life-span development: A universal perspective. In W. J. Lonner, D. L. Dinnell, S. A. Hayes, & D. N. Sattler (Eds.), *Online readings in psychology and culture* (Unit 11, Chapter 4), Center for Cross-Cultural Research, Western Washington University, Bellingham, WA. 06.05.2012, from http://www.ac.wvu.edu/~culture/Rohner_Khaleque.htm. (5 Mart 2012)
- Rohner, R. P. (1986). *The Warmth Dimension: Foundation of Parental Acceptance-Rejection Theory*. Beverly Hills: Ca: Sage.

- Ross, T. (2010). *The Parenting Coordination (PC) Project Implementation and Outcomes Study Report*. American Psychological Association.1-64
- Rubin, A. (2010). *Statistics For Evidence-Based Practice And Evaluation*. Belmont: CA: Brooks/Cole.
- Sailor, D.(2004). *Supporting Children in Their Home, School and Community*. Boston: Pearson Press.
- Ural, A., Kılıç,İ.(2005). *Bilimsel Araştırma süreci ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Weinfurt, K.P.(1995). Multivariate analysis of variance. L.G.Grimm,& P.R.Yamold içinde, *Reading and Understanding Multivariate Statistics* (s.246-276). Washington, D.C:American Psychological Association.
- Yavuzer, H. (1994). *Ana-baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (1998). *Çocuk ve Suç*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2001). *Çocuk Eğitimi El Kitabı*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2003). *Ana-baba ve Çocuk* .(7.baskı.).İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2007). *Okul Çağı Çocuğu*. (1. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yılmaz, A.(2000). *Çocuk Ruh Sağlığı*. Ankara: Özgür Yayınları.

BİLDİRİ VE MAKALELER

- Ainsworth, M.D.S.(1969). Object Relations, Dependency, and Attachment: A Theoretical Review of The Infant-Mother Relationship. *Child Development*.40, 969-1025
- Ainsworth, M.S.(1989). Attachment Beyond Infancy. *American Psychologist*. 44(4) 709-716.
- Akse, J., Hale, W. W., Engels, R. C., Raaijmakers, Q. A., ve Meeus, W. H. (2004). Personality, Perceived Parental Rejection And Problem Behavior İn Adolescence. *Social Psychiatry And Psychiatric Epidemiology*. 39(12), 980-988.
- Alisinanoğlu, F. (2003).Çocukların Denetim Odağı ile Algıladıkları Anne Tutumları Arasındaki ilişkinin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*.1(1),97-107.

- Aluja, A., Barrio, V.D., ve Garcia, L. F.(2004). Relationships Between Adolescent' Memory Of Parental Rearing Styles, Social Values And Socialisation Behavior Traits. *Personality and Individual Differences*. 39(5), 903-912.
- Aydın, F. ve Çepni, O. (2012). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Karabük İli Örneği). *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*.18,189-207.
- Batum, P. ve Öktem, F. (2011) Öğrenme Bozukluklarında Ebeveyn Kabulü/Reddi İle İçselleştirme Ve Dışsallaştırma Sorunlarının İncelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*. 18(1), 5-19.
- Baumrind, D. (1966). Effects Of Authoritative Parental Control On Child Behavior. *Child Development*. 37(4), 887-907.
- Baydar,N. ve Brooks-Gunn, J. (1991) Effects Of Maternal Employment And Child Care Arrangements İn Infancy On Preschoolers' Cognitive And Behavioral Outcomes: Evidence From The Children Of The Nlsy. *Developmental Psychology*. 27,918-931.
- Blau, F.D. ve Grossberg, A.J. (1992). Maternal Labor Supply And Children's Cognitive Development.*The Review Of Economics And Statistics*. 74(3),474-481.
- Bordin,I.A., Duarte,C.S., Peres ,C.P., Nascimento, R., Bartira M Curto, B.M. ve Paula,C.S. (2009). Severe Physical Punishment: Risk Of Mental Health Problems For Poor Urban Children İn Brazil. *Bulletin Of The World Health Organization*. 87,336-344.
- Brian,V., Gove,F. ve Egeland, B. (1980). The Relationship Between Out-Of-Home Care And The Quality Of Infant-Mother Attachment İn An Economically Disadvantaged Population. *Child Development* 51(4),1203–1214.
- Brock. Stephen E., (2007), Descriptive Statistics and Psychological Testing,<http://www.csus.edu/indiv/b/brocks/Courses/EDS%20245/Handouts/Week%2010/Descriptive%20Statistics%20and%20the%20Normal%20Curve.pdf>(10 Ağustos 2012).
- Brooks-Gunn, J., Wen-Jui, H. ve Waldfogel, J. (2002), “Maternal Employment And Child Cognitive Outcomes İn The First Three Years Of Life: The NIchd Study Of Early Child Care”.*Child Development*. 73,(4), 1052–72.
- Büküşoğlu, N., Aysan, F., ve Erermiş, S. (2001). Okul Fobisi Olan Çocukların Davranışsal Özellikleri, Annelerinin Ruhsal Belirti Düzeyleri Ve Aile Fonksiyonlarının İncelenmesi. *Ege Tıp Dergisi*. 40 (2), 99 - 104.

- Campo, A. T., ve Rohner, R. P. (1992). Relationships Between Perceived Parental Acceptance Rejection, Psychological Adjustment, And Substance Abuse Among Young Adults. *Child Abuse And Neglect*. 16(3), 429-440
- Chase-Lansdale, P.L., Moffitt, R.A., Lohman, B.J., Cherlin, A.J., Levine -Coley, R., Pittman, L.D., Roff, J., ve Votruba-Drzal, E . (2003). Mothers't Ransitions From Welfare To Work And The Well-Being Of Preschoolers And Adolescents. *Science*. 299(5612), 1548-1552.
- Chen, X., Liu, M., Kenneth H. Rubin, K.H., Li, D., Li, Z., Cen, G. ve Li, B. (2009). Running Head: Externalizing And Internalizing Behaviors-Parental Reports Of Externalizing And Internalizing Behaviors In Chinese Children: Relevancy To Social, Emotional And School Adjustment. *Journal Of Psychology In Chinese Societies*. 3, 233-260.
- Cummings, E.M., Keller, P.S. ve Davies, P.T (2005). Towards A Family Process Model Of Maternal And Paternal Depressive Symptoms: Exploring Multiple Relations With Child And Family Functioning. *Journal Of Child Psychology And Psychiatry*. 46(5), 479-489
- Demetriou, L. Ve Christodoulides, P. (2006). Parental Acceptance-Rejection In The Cypriot Family: A Social-Psychological Research On The Part / Parq. *The Cyprus Journal Of Science And Technology*. 5(2), 84-98
- Demiriz, S. ve Öğretir, A.D. (2007). Alt Ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 10 Yaş Çocuklarının Anne Tutumlarının İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 15(1), 105-122.
- Dodge, K. A., Lansford, J. E., Burks, V. S., Bates, J. E., Petiti, G. S., Fonrtaine, R. ve Price, J M. (2003). Peer Rejection And Social Information-Processing Factors In The Development Of Aggressive Behavior Problems In Children. *Child Development*. 74(2), 374-393.
- Downey, G., Mougios, V., Ayduk, O., London, B. E., ve Shoda, Y. (2004). Rejection Sensitivity And The Defensive Motivational System: Insights From The Startle Response To Rejection Cues. *American Psychological Society*. 15(10), 668-673.
- Dümenci, L., Erol, N., Achenbach, T. M., Ve Şimşek, Z. (2004). Measurement Structure Of The Turkish Translation Of The Child Behavior Checklist Using Confirmatory Factor Analytic Approaches To Validation Of Syndromal Constructs. *Journal Of Abnormal Child Psychology*. 32(3), 335-340.

- Dwairy, M. (2010). Parental Acceptance–Rejection: A Fourth Cross-Cultural Research On Parenting And Psychological Adjustment Of Children. *Journal Of Child And Family Studies*. 19(1), 30–35
- Erkan, S. ve Toran, M. (2004). Alt Sosyo-Ekonomik Düzey Annelerin Çocuklarını Kabul Ve Reddetme Davranışlarının İncelenmesi: Diyarbakır Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 27, 91-97
- Erkan, S. ve Toran, M. (2010). Child Acceptance-Rejection Behaviors Of Lower And Upper Sociocultural Status Mothers. *Social Behavior And Personality*. 38(3), 427-432
- Erkman, F. ve Rohner R.P. (2006). Youths’perceptions Of Corporal Punishment, Parental Acceptance, And Psychological Adjustment İn A Turkish Metropolis. *Cross-Cultural Research*. 40, 250-267
- Erkman, F. ve Varan A. (2004), Sıcaklık Boyutu: Ebeveyn Kabul Ve Reddi Kuramı, Ölçüm Araçları Ve Araştırma Bulguları. *XIII. Ulusal Psikoloji Kongresi*, İstanbul, Bilgi Üniversitesi.
- Fox, R.A.,Platz, D.L. Ve Bentley, K.S. (1995), Maternal Factors Related To Parenting Practices, Developmental Expectations, And Perceptions Of Child Behavior Problems. *The Journal of Genetic Psychology: Research and Theory on Human Development*.156(4), 431-441.
- Frigerio, A., Cattaneo, C., Cataldo, M.G. Schiatti, A. Molteni, M. ve Battaglia, M. (2004). “Behavioral And Emotional Problems Among Italian Children And Adolescents Aged 4 To 18 Years As Reported By Parents And Teachers. *European Journal Of Psychological Assessment*. 20(2), 124-133.
- Gregg,P., Washbrook,E., Propper, C. ve Burgess, S. (2005). The Effects Of A Mother's Return To Work Decision On Child Development İn The United Kingdom. *The Economic Journal*.115(501),48-80
- Gürsoy, F. (2002). Annesi Çalışan Ve Çalışmayan Çocukların Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi. *Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi Dergisi*. 6(7), 7-15.
- Haskins, R. (1985). Public School Aggression Among Children With Varying Day-Care Experience. *Child Development*. 56(3),689–703.
- Hay, D. F.,ve Pawlby, S. (2003). Prosocial Development İn Relation To Children’s And Mothers’ Psychological Problems. *Child Development*, 74(5), 1314-1327.

- Hetlinger, C.A., Simpkins, C.G. ve Combs-Orme, T. (2000) Using The Cbcl To Determine The Clinical Status Of Children in State Custody. *Children And Youth Services Review*. 22(1), 55-73.
- Hughes, M. M., Blom, M., Rohner, R. P. ve Britner, P. A. (2005). Bridging Parental Acceptance-Rejection Theory And Attachment Theory In The Preschool Strange Situation. *Ethos* 33(3), 378-401.
- Hyde, J. S., Else Quest, N. M., Goldsmith, H. H., ve Biesanz, J. C. (2004). Children's Temperament And Behavior Problem Predict Their Employed Mothers' Work Functioning. *Child Development*. 75(2), 580-594.
- Javo, C., Rønning, J.A., Heyerdahl, S. and Rudmin, F.W. (2004). Parenting Correlates Of Child Behavior Problems In A Multiethnic Community Sample Of Preschool Children In Northern. *European Child & Adolescent Psychiatry*. 13, 8-18.
- Kazarian, S.S., Moghnie, L. ve Martin, R.A. (2010). Perceived Parental Warmth And Rejection In Childhood As Predictors Of Humor Styles And Subjective Happiness. *Europe's Journal Of Psychology*, 6(3), 71-93
- Khaleque, A. (2012). Perceived Parental Warmth, And Children's Psychological Adjustment, And Personality Dispositions: A Meta-Analysis, *Journal Of Child And Family Studies*. 1-10
- Khaleque, A., ve Rohner, R. P. (2002). Perceived Parental Acceptance-Rejection And Psychological Adjustment: A Meta-Analysis Of Cross Cultural And Intracultural Studies. *Journal Of Marriage And The Family*. 64, 54-64.
- Kim, E. (2005). Korean American Parental Control: Acceptance Or Rejection? *Ethos*. 33(3), 347-366.
- Kim, E. (2008). Psychological Adjustment In Young Korean American Adolescents And Parental Warmth. *Journal Of Child And Adolescent Psychiatric Nursing*. 21(4), 195-201
- Kim, S. L. ve Rohner, R. P. (2003). Perceived Parental Acceptance And Emotional Emphaty Among Universty Students In Korea. *Journal Of Cross-Cultural Psychology*. 34(6), 723-735.
- Lacalle, M., Ezpeleta, L. Ve Doménech, J. M. (2012), "Dsm-Oriented Scales Of The Child Behavior Checklist And Youth Self-Report In Clinically Referred Spanish Children". *The Spanish Journal Of Psychology*. 15(1), 377-387.

- Lefebvre P., P. Merrigan And M. Verstraete (2008), "Childcare Policy ve The Labour Supply Of Mothers With Young Children: A Natural Experiment From Canada". *Journal Of Labor Economics*. 26(3),519-48.
- Lila, M., García, F. ve Gracia, E. (2007). Perceived Paternal And Maternal Acceptance And Children's Outcomes In Colombia. *Social Behavior And Personality*. 35(1), 115-124
- Lopoo, L.M.(2004).“The Effect Of Maternal Employment On Teenage Childbearing, *Journal Of Population Economics*. 17(4), 681-702
- Malik, F. (2010). Determinants Of Child Abuse In Pakistani Families: Parental Acceptance-Rejection And Demographic Variables. *International Journal Of Business And Social Science*. 1(1), 67-80.
- Önder, A. ve Gülay, H. (2007) Annelerin Kabul Red Düzeyi İle Çocuklarının Empati Becerisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.22(2),23-30
- Öner, Ö., Erol, N., Öner, P. ve Aysev, A. (2001). Anne Babanın Psikolojik Durumları İle Çocukların Psikolojik Durumlarını Değerlendirmeleri Arasındaki İlişki. *Çocuk Ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*. 8(2), 69-76.
- Özbey, S. (2010). Okul Öncesi Çocuklarda Uyum Ve Davranış Problemleriyle Başa Çıkma Ailenin Rolü. *Aile Ve Toplum Eğitim Ve Araştırma Dergisi*. 6(21), 9-18.
- Paley, B., Conger, R. D. ve Harold, G. T. (2000). Parents' Affect, Adolescent Cognitive Representations, And Adolescent Social Development. *Journal Of Marriage And Family*. 62(3), 761-776.
- Parcel, T. L. ve Menaghan, E. G. (1990). Maternal Working Conditions And Children's Verbal Facility: Studying The Intergenerational Transmission Of Inequality Frommothers To Young Children. *Social Psychology Quarterly*. 53, 132-147.
- Parcel, T.L. ve Menaghan, E,G. (1994). Early Parental Work, Family Social Capital, And Early Child? Hood Outcomes. *American Journal Of Sociology* 99(4), 972-1009
- Parker, G., Tupling, H. Ve Brown, L. (1979). A Parental Bonding Instrument. *British Journal Of Medical Psychology*. 52, 1-10.

- Pektaş, İ ve Özgür, G. (2005). İlköğretim Öğrencilerinin Anneleri İle Olan İlişkilerini Algılayışları Ve Bu İlişkiyi Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 21(2),13-27.
- Reiss, S. (1997). Comments On The Reiss Screen For Maladaptive Behaviour And Its Factor Structure. *Journal Of Intellectual Disability Research*. 41(4), 346-354.
- Rohner, R,P (2004). The Parental "Acceptance-Rejection Syndrome": Universal Correlates Of Perceived Rejection. *American Psychologist*. 59, 830-840.
- Rohner, R. P. (1976). Sex Differences In Aggression: Phylogenetic And Enculturation Perspectives. *Ethos*. 4(1), 57-72.
- Rohner, R. P. (1998). Father Love And Child Development: History And Current Evidence. *Current Directions In Psychological Science*. 7(5), 157-161.
- Rohner, R. P. (2004). The Parental "Acceptance-Rejection Syndrome": Universal Correlates Of Perceived Rejection. *American Psychologist*. 59, 830-840.
- Rohner, R. P. ve Britner, P. A. (2002). Worldwide Mental Health Correlates Of Parental Acceptance-Rejection: Review Of Cross-Cultural And Intracultural Evidence. *Cross-Cultural Research*, 36(1). 16-47.
- Rohner, R. P. ve Cournoyer, D. E. (1994). Universals In Youth's Perceptions Of Parental Acceptance And Rejection: Evidence From Factor Analyses Within Eight Sociocultural Groups Worldwide. *Cross-Cultural Research*. 28, 371-383.
- Rohner, R. P. ve Frampton, S. (1982). Perceived Parental Acceptance-Rejection And Artistic Preference: An Unexplained Contradiction. *Journal Of Cross-Cultural Psychology*. 13, 250- 259.
- Rohner, R. P. ve Rohner, C. E. (1981). Parental Acceptance-Rejection And Parental Control: Cross-Cultural Codes. *Ethnology*. 20(3), 245-260.
- Rohner, R. P. ve Rohner, E. C. (1980). Antecedents And Consequences Of Parental Rejection: A Theory Of Emotional Abuse. *Child Abuse And Neglect*. 4(3), 189-198.
- Rohner, R. P., Bourque, S. L. ve Elordi, C. A. (1996). Children's Perceptions Of Corporal Punishment, Caretaker Acceptance, And Psychological Adjustment In A Poor, Biracial Southern Community. *Journal Of Marriage And Family*. 58(4), 842-852.
- Rohner, R. P., Khaleque, A. ve Cournoyer, D. E. (2009). Introduction To Parental Acceptance-Rejection Theory, Methods, Evidence, And Implications.

University Of Connecticut, Center For The Study Of Parental Acceptance And Rejection.<http://www.cspar.uconn.edu> (06.05.2012).

- Rohner, R. P., Khaleque, A. ve Cournoyer, E. D. (2005). Parental Acceptance-Rejection: Theory, Methods, Cross-Cultural Evidence, And Implications. *Ethos*, 33(3),299-334.
- Rohner, R. P.,ve Britner, P. A. (2002). Worldwide Mental Health Correlates Of Parental-Acceptance Rejection: Review Of Cross-Cultural And Intracultural Evidence. *Cross-Cultural Research*. 36, 16-47.
- Rohner, R. P.ve Chaki-Sircar, M. (1987). Caste Differences İn Perceived Maternal Acceptance İn West Bengal, India. *Ethos*. 15(4), 406-425.
- Rohner, R. P.ve Khaleque, A. (2010). Testing Central Postulates Of Parental Acceptance-Rejection Theory (Partheory): A Meta-Analysis Of Cross-Cultural Studies. *Journal Of Family Theory & Review*. 2, 73-87.
- Rohner, R.P., Khaleque, A., Riaz,M.N., Khan U., Sadeque,S., ve Laukkala, H. (2005) Agreement Between Children's And Mothers' Perceptions Of Maternal Acceptance And Rejection: A Comparative Study İn Finland And Pakistan. *Ethos*. 33(3), 367-377.
- Rohner, R.P., Parmar, P. ve Ibrahim, M. (2010) Perceived Teachers' Acceptance, Parental Acceptance, Behavioral Control, School Conduct, And Psychological Adjustment Among School-Age Children İn Kuwait. *Cross-Cultural Research*. 44(3) 269-282.
- Rohner,R.P., Khaleque, A.,& Cournoyer, D.E.(2009). Introduction To Parental Acceptance-Rejection Theory, Methods, Evidence, and İmplications. www.cspar.unconn.edu (25 Nisan 2011).
- Uyanık-Balat,G., Şimşek, Z. ve Akman, B. (2008). Okul Öncesi Eğitim Alan Çocukların Davranış Problemlerinin Anne Ve Öğretmen Değerlendirilmeleri Açısından Karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 34, 263-275.
- Veneziano, R. A. ve Rohner, R. P. (1998). Perceived Paternal Acceptance, Paternal Involvement, And Youths' Psychological Adjustment İn A Rural, Biracial Southern Community. *Journal Of Marriage And Family*. 60(2), 335-343.
- Vulic-Prtoric, A.ve Macuka, I. (2006). Family And Coping Factors İn The Differentiation Of Childhood Anxiety And Depression. *Psychology And Psychotherapy: Theory, Research And Practice*. 79(2), 199–21.

- Wakschlag,L.S., Gordon,R.A., Lahey, B.B., Loeber, R., Green,S.M. ve Leventhal, L.B. (2000). Maternal Age At First Birth And Boys' Risk For Conduct Disorder. *Journal Of Research On Adolescence*.10(4), 417–441.
- Xia, G.Ve Qian, M. (2001). The Relationship Of Parenting Style To Self-Reported Mental Health Among Two Subcultures Of Chinese. *Journal Of Adolescence*. 24(2), 251-260.
- Yoo, S. M. ve Miller L.D .(2011). Culture And Parenting: Psychological Adjustment Among Chinese Canadian Adolescents Culture Et Rôle Parental: Adaptation Psychologique Chez Les Adolescents Canadiens D'origine Chinoise. *Canadian Journal Of Counselling And Psychotherapy*. 45 (1),34–52.

TEZLER

- Altınoğlu-Dikmeer, D. İlkiz. (2009). Emotional and Behavioral Problems in Relation WithThe Attachment Securities of Adopted vs. Non-Adopted Children and The Child Rearing Practices of Their Parents. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. ODTÜ. Ankara. Middle East Technical University.
- Arslan, H.(2010). Algılanan Ebeveyn Kabul ve Reddinin Mizaç Ve Karakter Özelliklerine Etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Becerik-Özdiker, J. (2002). Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocukların Anneleri ile İlişkilerini Algılamaları ile Annenin Çocuğunu Kabullenme ve Reddetme Davranışlarına Ait Algılamaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Cenkseven, F. (2000). Kekeme ve Kekeme Olmayan Çocukların Anne-Çocuk İlişisini Reddedici Algılama Düzeylerinin Öz-Kavramlarına Etkisinin Karşılaştırılması. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Çetin, Ö.(2005). Suçlu ve Normal Ergenlerde Algılanan Anne Baba Kabul ve Reddi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Demirtaş, K. (2001). Annelerin Değerlendirmesine Göre Çocukların Öz bakım Becerileri İle Anne Tutumları Arasındaki İlişki. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Erdem, T. (1990). The Validity and Reliability Study of Turkish Form of Parental Acceptance Rejection Questionnaire. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü.
- Evirgen, N. (2010) Aile İçi Örüntülerin Çocukların Algıları Açısından İncelenmesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Uygulamalı Psikoloji Anabilim Dalı
- İlden-Koçkar, Z.A. (2006). Parental Acceptance-Rejection, Self-Esteem and Psychological Adjustment Children With Learning Disabilities as Compared to Children With Insulin Dependent Diabetes Mellitus. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, İ. (2003). Evlilik Uyumu İle Çocuklardaki Davranış Problemleri Arasındaki ilişkide Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Rolü. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kayahan, A. (2002). Annelerin Bağlanma Stilleri ve Çocukların Algıladıkları Kabul ve Reddin Çocuk Ruh Sağlığı ile İlişkileri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.
- Marse, K. (2002). Depression and Perception of Maternal Rejection in Latency Age, African American Children of Alcoholic Mothers. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. New Jersey. Seton Hall University.
- Özel, S. (1999). Çocuk ve Gençlerin Anneleri ile Olan İlişkilerinin Karşılıklı Olarak Algılanışının İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı.
- Polat, A. S. (1988). Parental Acceptance-Rejection. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
- Profeta, Y. (2002). Çocuğun Davranış Problemleri İle Ebeveyn Çatışmasını Algılayışı Arasındaki İlişki. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Şanlı, D. (2007). Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Ana Bilim Dalı.
- Toran, M. (2005). Farklı Sosyo-Kültürel Düzeylere Sahip Annelerin Çocuklarını Kabullenme ve Reddetme Davranışlarının İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı.
- Yaşar, F. (2009). İlköğretime Devam Eden Öğrencilerin Anne-Çocuk İlişisini Kabul ve Reddedici Algılama Düzeyinin Annenin Evlilik Doyumu ve Evlilik Uyumu Düzeyiyle İlişkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Adana. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
- Yener, N. (2005). Çocukların Algıladıkları Ebeveyn Kabul veya Reddinin Okul Başarısı ve Okul Uyumu ile İlişkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.

EKLER

EK 1: AİLE ÇOCUK İLİŞKİLERİ FORMU (PARENTAL ACCEPTANCE-REJECTION QUESTIONNAIRE-CHILD FORM)

Adı Soyadı:

Sınıfı:

Cinsiyet:

Yas:

Tarih:

Elinizdeki ölçekte anne-çocuk ilişkisini içeren ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadelerin annenizin size olan davranışlarını uygun olup olmadığını düşünün.

Her ifadeyi okuduktan sonra o ifade annenizin size karşı davranışları konusunda ne kadar doğruysa, Benim için “Hemen hemen her zaman doğru”, “Bazen doğru”, “Nadiren doğru”, veya “Hiçbir zaman doğru değil” şeklinde işaretleyiniz.

Örneğin:

	Benim için Doğru		Benim için Doğru Değil	
1. Annem ben hiç yokmuşum gibi davranır.	Hemen Her zaman doğru	Bazen doğru	Nadiren doğru	Hiçbir zaman doğru değil

	Benim için Doğru		Benim için Doğru Değil	
	Hemen hemen her zaman doğru	Bazen doğru	Nadiren doğru	Hiçbir zaman doğru değil
1. Annem benim hakkımda güzel şeyler söyler.	☐	☐	☐	☐
2. Annem kötü davrandığım zaman beni küçümseyerek azarlar.	☐	☐	☐	☐
3. Annem ben hiç yokmuşum gibi davranır.	☐	☐	☐	☐
4. Annem beni gerçekten sevmez.	☐	☐	☐	☐

5. Planlarımız hakkında benimle konuşur ve söyleyeceklerimi dinler.	☐	☐	☐	☐
6. Onun sözünü dinlemediğim zaman beni başkalarına şikayet eder.	☐	☐	☐	☐
7. Benimle candan ilgilenir.	☐	☐	☐	☐
8. Arkadaşlarımı eve getirmem için beni cesaretlendirir, onların hoş vakit geçirmesini sağlar.	☐	☐	☐	☐
9. Beni küçük düşürür ve benimle alay eder.	☐	☐	☐	☐
10. Onu rahatsız etmediğim sürece beni bilmezlikten gelir.	☐	☐	☐	☐
11. Kızdığı zaman bana bağırır.	☐	☐	☐	☐
12. Benim için önemli olan şeyleri ona anlatmamı kolaylaştırır.	☐	☐	☐	☐
13. Bana çok sert davranır	☐	☐	☐	☐
14. Onun yanında olmamdan hoşlanır.	☐	☐	☐	☐
15. Bir şeyi iyi yaptığım zaman gurur duymamı sağlar.	☐	☐	☐	☐
16. Hak etmediğim zaman bile bana vurur.	☐	☐	☐	☐
17. Benim için yapması gereken şeyleri unuttur.	☐	☐	☐	☐
18. Beni büyük bir bas belası olarak görür.	☐	☐	☐	☐
19. Beni başkalarına över.	☐	☐	☐	☐
20. Kızdığı zaman beni çok sert bir şekilde cezalandırır.	☐	☐	☐	☐

21. Benim gerekli gıdayı almam için gayret eder.	☐	☐	☐	☐
22. Benimle sıcak ve sevgi dolu bir şekilde konuşur.	☐	☐	☐	☐
23. Bana hemen hiddetlenir	☐	☐	☐	☐
24. Benim sorularıma cevap vermemek için isini söylediği söyler.	☐	☐	☐	☐
25. Benden hoşlanmıyor gibi görünür.	☐	☐	☐	☐
26. Hak ettiğim zaman bana güzel şeyler söyler.	☐	☐	☐	☐
27. Çabuk kızar ve hiddetini benden çıkarır.	☐	☐	☐	☐
28. Arkadaşlarımla kim olduğumu merak eder	☐	☐	☐	☐
29. Yaptığım şeylerle gerçekten ilgilenir.	☐	☐	☐	☐
30. Bana kırıcı şeyler söyler.	☐	☐	☐	☐

31. Yardımına ihtiyacım olduğunda beni duymazlıktan gelir.	☐	☐	☐	☐
32. Basım derimde olduğunda hatayı bende bulur.	☐	☐	☐	☐
33. Bana istenildiğimi ve ihtiyaç duyduğumu hissettirir.	☐	☐	☐	☐
34. Sinirine dokunduğumu söyler.	☐	☐	☐	☐
35. Beni çok önemser.	☐	☐	☐	☐
36. İyi davrandığım zaman benimle gurur duyduğunu söyler.	☐	☐	☐	☐

37. Beni kırmak için elinden geleniyapar.	☐	☐	☐	☐
38. Onun hatırlaması gerektiğini düşündüğüm şeyleri unuttur.	☐	☐	☐	☐
39. Kötü hareket ettiğimde artık sevilmediğimi hissettirir.	☐	☐	☐	☐
40. Yaptığım şeyin önemli olduğunu bana hissettirir.	☐	☐	☐	☐
41. Kötü davrandığım zaman beni korkutur veya tehdit eder.	☐	☐	☐	☐
42. Zamanını benimle geçirmekten hoşlanır	☐	☐	☐	☐
43. Üzüldüğüm veya canım sıkıldığında bana yardım etmeye çalışır.	☐	☐	☐	☐
44. Kötü davrandığım zaman arkadaşlarımın önünde beni utandırır.	☐	☐	☐	☐
45. Benden uzak kalmaya çalışır.	☐	☐	☐	☐
46. Beni sikayet eder.	☐	☐	☐	☐

47. Ne düşündüğümü merak eder ve o konuda benimle konuşmayı sever.	☐	☐	☐	☐
48. Ne yaparsam yapayım başka çocukların benden iyi olduğunu söyler.	☐	☐	☐	☐
49. Plan yaptığı zaman benim istediğim şeylere dikkat eder.	☐	☐	☐	☐
50. Önemli olduğunu düşündüğüm şeyleri onun için uygun olmasa bile yapmam izin verir.	☐	☐	☐	☐
51. Başka çocukların benden daha iyi davrandığını söyler.	☐	☐	☐	☐
52. Beni başkalarının bakımına bırakır.	☐	☐	☐	☐

53. İstenmediğimi bilmemi sağlar.	☐	☐	☐	☐
54. Yaptığım şeylerle ilgilenir.	☐	☐	☐	☐
55. Canım acıdığı zaman veya hasta olduğum zaman kendimi daha iyi hissetmem için gayret eder.	☐	☐	☐	☐
56. Kötü davrandığım zaman benden utandığını söyler	☐	☐	☐	☐
57. Beni sevdiğini söyler.	☐	☐	☐	☐
58. Bana nazik ve yumuşak davranır.	☐	☐	☐	☐
59. Kötü davrandığım zaman beni utandırır ve suçlu hissettirir.	☐	☐	☐	☐
60. Beni mutlu etmeye çalışır.	☐	☐	☐	☐

EK 2:6-18 YAŞ ÇOCUK VE GENÇLERDE İÇİN DAVRANIŞ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

ÇOCUĞUN ADI, SOYADI:	EV ADRESİ VE TELEFON NO:	ANNENİN	BABANIN
		İŞİ:	İŞİ:
CİNSİYET KIZ () ERKEK ()	YAŞINIZ:	EĞİTİMİ:	EĞİTİMİ:
		YAŞI:	YAŞI:
BU GÜNÜN TARİHİ:/...../.....	ÇOCUĞUN DOĞUM TARİHİ:/...../.....		
SINIFI: OKULUN ADI:	Çocuğunuzun davranışlarıyla ilgili bu formu lütfen görüşlerinizi yansıtacak biçimde yanıtlayınız. Her bir madde ile ilgili bilgi verebilir ve 2. sayfadaki boşluklara yazabilirsiniz. Lütfen bütün maddeleri işaretlemeye çalışınız. Teşekkür ederiz.		

I.Çocuğunuzun yapmaktan en çok hoşlandığı sporları a,b,c şıklarına yazınız (Örneğin. Yüzme, Futbol, voleybol, atletizm, tekvando, jimnastik, bisiklete binme, güreş, balık tutma gibi)

Hiç yok

Çocuğunuz her birine ne kadar zaman ayırır Çocuğunuz her birine ne kadar başarılıdır?

Bilmiyorum	Normalden Az	Normal	Normalden Fazla	Bilmiyorum	Normalden Az	Normal	Normalden Fazla
A)..... ()	()	()	()	()	()	()	()
B)..... ()	()	()	()	()	()	()	()
C)..... ()	()	()	()	()	()	()	()

II.Çocuğunuzun spor dışındaki ilgi alanları, uğraş, oyun ve aktivitelerini a,b,c şıklarına yazınız. Örneğin; bilgisayar, satranç, araba, akvaryum, el işi, müzik aleti çalmak, şarkı söylemek, resim yapmak gibi (radyo dinlemeyi ya da televizyon izlemeyi katmayınız)

Hiç yok

Çocuğunuz her birine ne kadar zaman ayırır? Çocuğunuz her birine ne kadar başarılıdır?

Bilmiyorum	Normalden Az	Normal	Normalden Fazla	Bilmiyorum	Normalden Az	Normal	Normalden Fazla
A)..... ()	()	()	()	()	()	()	()
B)..... ()	()	()	()	()	()	()	()
C)..... ()	()	()	()	()	()	()	()

“T. M. Achenbach”, Türkçe Çeviri ve uyarlaması Neşe Erol tarafından Acenbach’ın izniyle yapılmış ve basılmıştır.

III. Çocuğunuzun üyesi olduğu kuruluş, kulüp takım yada grupları sıralayınız
(Örneğın: Spor, Müzik, İzcilik, Folklor Gibi).

Hiç yok

Yaşıtlarına oranla çocuğunuz her birinde ne kadar aktiftir?

Bilmiyorum	Az Aktif	Normal	Çok Aktif	
A).....	()	()	()	()
B).....	()	()	()	()
C).....	()	()	()	()

IV. Çocuğunuzun ev ya da ev dışında yaptığı işleri a,b,c şıklarına yazınız.
Örneğın: Gazete alma, bakkala gitme, pazara gitme, bahçe-tarla işleri, hayvancılık, elektrik-su faturası yatırma, çocuk bakımı,sofra kurma-kaldırma, bir dükkanda çalışma gibi ödeme yapılan ve yapılmayan her şeyi katınız.

Hiç yok

Çocuğunuz her birine ne kadar başarılıdır?

Bilmiyorum	Az Aktif	Normal	Çok Aktif	
A).....	()	()	()	()
B).....	()	()	()	()
C).....	()	()	()	()

V. 1-Çocuğunuzun yaklaşık kaç tane arkadaşı vardır? (Kardeşlerini katmayınız)

hiç yok 1 2 yada 3 4 yada daha fazla
() () () ()

2-Çocuğunuz okul dışı zamanlarda haftada kaç kez arkadaşlarıyla birlikte olur? (Kardeşlerini katmayınız)

1'den az 1 ya da 2 3 yada daha fazla
() () ()

VI. Yaşıtlarıyla karşılaştırıldığında çocuğunuz:

Kötü	Normal Sayılır	Oldukça İyidir	Kardeşi Yoktur	
a. Kardeşleriyle arası nasıldır?	()	()	()	()
b. Diğer çocuklarla arası nasıldır?	()	()	()	()
c. Ana-basına karşı davranışı nasıldır?	()	()	()	()
d. Kendi başına oyun oynaması ve iş yapması nasıldır?	()	()	()	()

VII. 1. Çocuğunuzun okul başarısı nasıldır?

	Başarısız	Orta	Başarılı	Çok Başarılı
a. Okuma yazma, Türkçe	()	()	()	()
b. Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler	()	()	()	()
c. Aritmetik	()	()	()	()
d. Fen Bilgisi	()	()	()	()

Diğer derslerde nasıldır?

Örneğın, Yabancı Dil, Bilgisayar
(Beden eğitimi, Resim
ve Müziği katmayınız)

e).....	()	()	()	()
f).....	()	()	()	()
g).....	()	()	()	()

2- Çocuğunuz alt özel sınıf ya da bir özel eğitim kurumunda okuyor mu?

Hayır () Evet () Ne tür bir sınıf yada okul?

3- Çocuğunuz hiç sınıfta kaldı mı?

Hayır () Evet () Kaçınıcı sınıfta ve nedeni.....

4- Çocuğunuzun okulda ders ya da ders dışı sorunları oldu mu?

Hayır () Evet () Açıklayınız

.....
Bu sorunlar ne zaman başladı?.....

Sorunlar bitti mi?

Hayır () Evet ()

5- Çocuğunuzun herhangi bir hastalığı, fiziksel rahatsızlığı ya da zihinsel özürlü var mıdır?

Hayır () Evet ()

Açıklayınız

6-Çocuğunuzun sizi en çok üzen kaygılandırıcı özellikleri nelerdir?

.....

.....

.....

.....

7-Çocuğunuzun en beğendiğiniz özellikleri belirtiniz.....

.....

.....

Aşağıda çocuk ve gençleri tanımlayan bir dizi madde bulunmaktadır. Her bir madde çocuğunuzun şu andaki yada son 6 ay içindeki durumunu belirtmektedir. Bir madde çocuğunuz için çok ya da sıklıkla doğru ise 2, bazen yada biraz doğru ise 1, hiç değilse 0 sayılarının yuvarlak içine alarak tüm maddeleri işaretlemeye çalışınız.

0: doğru değil

1: bazen yada biraz doğru

2: çok ya da sıklıkla doğru

- 0 1 2 1.Yaşından daha çocuksu davranır.
0 1 2 2.Anne babanın izni olmadan içki içer
0 1 2 3.Çok tartışan bir çocuktur
0 1 2 4.Başladığı etkinlikleri (oyun, dersleri,işleri) bitiremez
0 1 2 5.Hoşlandığı yada zevk aldığı çok az şey vardır
0 1 2 6. Kakasını tuvaletten başka yerlere yapar
0 1 2 7.Bir şeylerle övünür, başkalarına hava atar
0 1 2 8. Bir konuya odaklanamaz, dikkatini uzun süre toplayamaz
0 1 2 9.Kafasından atamadığı,onu rahatsız eden bazı düşünceleri vardır(mikrop bulaşma, simetri takıntısı, okul sorunları, bilgisayar gibi)(açıklayınız)
0 1 2 10.Yerinde sakince oturamaz, hareketli ve huzursuzdur
0 1 2 11.Gereken gayreti göstermeden, sırtını tamamen büyüklere dayayıp her şeyi onlardan bekler
0 1 2 12.Yalnızlıktan şikayet eder
0 1 2 13. Kafası karışık zihni bulanıktır
0 1 2 14. Çok ağlar.
0 1 2 15. Hayvanlara eziyet eder
0 1 2 16. Başkalarına eziyet eder, kötü davranır, kabadayılık eder
0 1 2 17.Hayal kurar, hayallere dalıp gider
0 1 2 18.Kendine bilerek zarar verdiği ya da intihar girişiminde bulunduğu olmuştur
0 1 2 19. Hep dikkat çekmeye çalışır
0 1 2 20.Eşyalarına zarar verir.

- 0 1 2 21. Ailesine ya da başkalarına ait eşyalara zarar verir.
- 0 1 2 22. Evde söz dinlemez
- 0 1 2 23. Okulda söz dinlemez
- 0 1 2 24. İştahsızdır
- 0 1 2 25. Başka çocuklarla geçinemez
- 0 1 2 26. Hatalı davranışlarından dolayı suçluluk duymaz, oralı olmaz, aldırılmaz
- 0 1 2 27. Kolay kıskanır
- 0 1 2 28. Ev, okul ya da diğer yerlerde kurallara uymaz, karşı gelir
- 0 1 2 29. Bazı hayvanlardan, durumlardan (yüksek yerler), ya da ortamlardan (asansör, karanlık gibi) korkar (okulu katmayınız (açıklayınız):.....
- 0 1 2 30. Okula gitmekten korkar, okul korkusu vardır
- 0 1 2 31. Kötü bir şey düşünebileceği ya da yapabileceğinden korkar
- 0 1 2 32. Kusursuz, dört dörtlük ve her konuda başarılı olması gerektiğine inanır
- 0 1 2 33. Kimsenin onu sevmediğinden yakınır
- 0 1 2 34. Başkalarının ona karşı olduğu, zarar vermeye ya da açığını yakalamaya çalıştığı hissine kapılır
- 0 1 2 35. Kendini değersiz, önemsiz ya da yetersiz hisseder.
- 0 1 2 36. Sık sık kaza sonucu bir yerlerini incitir.
- 0 1 2 37. Çok kavga çıkarır, kavgaya karışır
- 0 1 2 38. Çok fazla sataşılır, dalga geçilir
- 0 1 2 39. Başı belada olan kişilerle dolaşır.
- 0 1 2 40. Olmayan sesler ve konuşmalar işitir (açıklayınız):.....
- 0 1 2 41. Düşünmeden hareket eder, aklına eseni yapar
- 0 1 2 42. Başkalarıyla birlikte olmaktansa yalnızlığa tercih eder.
- 0 1 2 43. Yalan söyler, hile yapar, aldatır
- 0 1 2 44. Tırnaklarını yer
- 0 1 2 45. Sinirli ve gergindir
- 0 1 2 46. Kasları oynar, seğirmeleri ve tikler olur (açıklayınız):.....
- 0 1 2 47. Geceleri kabus görür
- 0 1 2 48. Başka çocuklar tarafından sevilmez
- 0 1 2 49. Kabızlık çeker
- 0 1 2 50. Çok korkak ve kaygılıdır.
- 0 1 2 51. Başı döner, gözleri kararır
- 0 1 2 52. Kendini çok suçlu hisseder
- 0 1 2 53. Aşırı yer
- 0 1 2 54. Kendini sebepsiz yere çok yorgun hissettiği olur
- 0 1 2 55. Fazla kiloludur
56. **Sağlık sorunu olmadığı halde;**
- 0 1 2 a. Ağrılar ve sızılardan yakınır (baş ve karın ağrısı dışında)
- 0 1 2 b. Baş ağrılarında yakınır (şikayet eder)
- 0 1 2 c. Bulantı, kusma duygusu olur
- 0 1 2 d. Gözle ilgili şikayetleri olur (Gözlük, lens kullanma dışında) (açıklayınız):.....
- 0 1 2 e. Döküntü, pullanma ya da başka cilt hastalığı olur
- 0 1 2 f. Mide-karın ağrısından şikayet eder
- 0 1 2 g. Kusmaları olur
- 0 1 2 h. Diğer (açıklayınız):.....
- 0 1 2 57. İnsanlara vurur, fiziksel saldırıda bulunur
- 0 1 2 58. Burnunu karıştırır, derisini ya da vücudunu yolar, saç ve kirpiğini koparır (açıklayınız):
- 0 1 2 59. Herkesin içinde cinsel organıyla oynar
- 0 1 2 60. Cinsel organıyla çok fazla oynar
- 0 1 2 61. Okul ödevlerini tam ve iyi yapamaz

- 0 1 2 62. El, kol, bacak hareketlerini ayarlamada güçlük çeker, sakardır
- 0 1 2 63. Kendinden büyük çocuklarla vakit geçirmeyi tercih eder
- 0 1 2 64. Kendinden küçüklerle vakit geçirmeyi tercih eder
- 0 1 2 65. Konuşmayı reddeder
- 0 1 2 66. İstemeyerek de olsa, belli bazı hareketleri/davranışları tekrar tekrar yapar (ellerini defalarca yıkama, kapı kilidini tekrar tekrar kontrol etme gibi) (Açıklayınız).....
- 0 1 2 67. Evden kaçır.
- 0 1 2 68. Çok bağıırır
- 0 1 2 69. Sır kendine saklar, hiç kimseyle paylaşmaz
- 0 1 2 70. Olmayan şeyler görür (Açıklayınız):.....
- 0 1 2 71. Topluluk içinde rahat değildir, başkalarının kendisi hakkında ne düşünecekleri ve ne söyleyecekleriyle ilgili kaygı duyar
- 0 1 2 72. Yangın çıkartır
- 0 1 2 73. Cinsel sorunları vardır(açıklayınız):..
- 0 1 2 74. Gösteriş meraklısıdır, maskaralık yapar
- 0 1 2 75. Çok utangaç ve çekingendir
- 0 1 2 76. Diğer çocuklardan daha az uyur
- 0 1 2 77. Gece ve/veya gündüz diğer çocuklardan daha çok uyur(açıklayınız):..
- 0 1 2 78. Dikkati kolayca dağıılır
- 0 1 2 79. Konuşma problemi vardır (Açıklayınız).....
- 0 1 2 80. Boş gözlerle bakar
- 0 1 2 81. Evden bir şeyler çalar.
- 0 1 2 82. Ev dışındaki başka yerlerden bir şeyler çalar.
- 0 1 2 83. İhtiyacı olmadığı halde pek çok şeyi biriktirir (Açıklayınız).....
- 0 1 2 84. Tuhaf, alışılmadık davranışları vardır (eşyalarını belli bir düzende ve sırada olmasını isteme gibi) (Açıklayınız).....
- 0 1 2 85. Tuhaf, alışılmadık düşünceleri vardır (bazı sayıları, sözcükleri tekrarlama ve bunları zihninden atamama gibi) (Açıklayınız):.....
- 0 1 2 86. İnatçı ve huysuzdur
- 0 1 2 87. Ruhsal durumu ya da duyguları çabuk değişir
- 0 1 2 88. Çok sık küser
- 0 1 2 89. Şüphelidir, kuşku duyar
- 0 1 2 90. Küfürlü ve açık saçık konuşur.
- 0 1 2 91. Kendini öldürmekten söz eder
- 0 1 2 92. Uykuda yürür konuşur(açıklayınız):
- 0 1 2 93. Çok konuşur.
- 0 1 2 94. Başkalarına rahat vermez, onlara sataşır, onlarla çok dalga geçer
- 0 1 2 95. Öfke nöbetleri vardır, çabuk öfkelenir
- 0 1 2 96. Cinsel konuları fazlaca düşünür
- 0 1 2 97. İnsanları tehdit eder
- 0 1 2 98. Parmak emer
- 0 1 2 99. Sigara içer, tütün çiğner
- 0 1 2 100. Uyumakta zorlanır (Açıklayınız):.....
- 0 1 2 101. Okuldan kaçır, dersini asar
- 0 1 2 102. Hareketleri yavaştır, enerjik değildir
- 0 1 2 103. Mutsuz, üzgün ve çökkündür (depresyondadır)
- 0 1 2 104. Çok gürültücüdür
- 0 1 2 105. Sağlık sorunu olmadığı halde madde kullanır(içki ve sigarayı katmayınız)(açıklayınız):.....
- 0 1 2 106. Çevresindeki kişi ve eşyalara kasıtlı olarak zarar verir, zorbalık eder
- 0 1 2 107. Gündüz altını ıslatır
- 0 1 2 108. Gece yatağını ıslatır

- 0 1 2 109. Mızırdanır, sızlanır
0 1 2 110. Karşı cinsten biri olmayı ister
0 1 2 111. içine kapanıktır, başkalarıyla kaynaşmaz
0 1 2 112. Evhamlıdır, her şeyi dert eder
113. Çocuğun yukarıdaki listede belirtilmeyen başka sorunu varsa lütfen

yazınız:

- 0 1 2
0 1 2
0 1 2

LÜTFEN TÜM MADDELERİ CEVAPLAYINIZ.

ÖZGEMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ADI VE SOYADI : Filiz YAKMAZ BASILGAN

DOĞUM YERİ VE TARİHİ : Van – 1978

MEDENİ HALİ: Evli

E-MAIL: fbasilgan36@gmail.com

ADRES (İŞ): Özel Hayat Hastanesi, Heykel Önü Cad. No:51 Bursa
TELEFON

İŞ : (0224) 225 08 50/232

FAX : (0224) 220 35 68

EĞİTİM DURUMU

2009-: Yüksek Lisans, Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji
Bölümü

1997-2002: Lisans, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
Psikoloji Bölümü

YABANCI DİL: Orta Üstü İngilizce

İŞ TECRÜBESİ

2006 ve Sonrası : Özel Hayat Hastanesi-Bursa

2004-2006 : Karabük İl Sağlık Müdürlüğü +Doğum ve Çocuk
Hastanesi- Karabük

2002-2004 : Özel Bursa Engelliler Rehabilitasyon Merkezi-Bursa